

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Helene Strange

Tro i liv og død

Sværkeslægten : 7

Tro i liv og død

Helene Strange

Sværkeslægten . 1-8:

Søren Sværke

I fædrenes spor

Slægtens arv

Rodbundne

Under familieloven

Ad pligtens veje

Tro i liv og død

Den sidste Sværke

Prierbøgerne:

Priergårdsslægten

Inger Prier . 1-2

Helene Strange

Sværkeslægten

7

Tro i liv og død

Normanns Forlag

Sværkeslægtens stamtafle:

Kristen Sværke (gift med Sidsel).

Søren Sværke (gift med 1. Else, 2. Ane, 3. Maren),

Klavs Sværke (gift med Dorte).

Søskende: Sidsel, Else Gren, Rasmus, o. fl. a.

Morten Sværke (gift med 1. Birthe, 2. Bodil).

Søskende: Else Galle, Lisbeth og Karen Stang, Hans Bødker o. fl. a.

Niels Sværke (gift med Grete).

Søskende: Klavs, Kristen Skræder, Maren Galle, Birthe,

Ellen Pipper, Ane Ibs, Else o. fl. a.

Hans Sværke (gift med 1. Maren, 2. Kirsten).

Søskende: Karen og Birthe Kimmer, Morten Brodt,

Klavs Drage og Else Nygaard.

Copyright by M. Normanns Forlag A/S 1970

4. udgave

Omslaget er tegnet af Svend Otto S.

Trykt hos Andelsbogtrykkeriet i Odense

Udgivet i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab

ISBN 87 7032 094 2 ib.

ISBN 87 7032 095 0 hft.

Luften hang om morgenen grødetung, men lidt op ad dagen kom friske, lidt skarpe vinde sammen med varmen sol og fejede tåge og dugdråber bort og fik landmændene til at haste med forårssåningen. Og ind imellem det hele kom så påsken.

Skærtorsdag var Kirsten Sværke i kirke tillige med sine børn. Efter sædvane var de på færde i god tid, så de før gudstjenesten kunne dvæle en stund ved Sværkernes gamle lejestykke. Mangfoldige af Sværkeslægten havde her fundet deres sidste hvilested, men kun tre gravhøje var bevarede. Man brugte altid at lade jordtuerne forsvinde, når der var gået en snes år efter dødsfaldet. Det var nu også længe siden, at Maren, Hans Sværkes første hustru, var stedt til hvile her, så for den sags skyld kunne hendes grav godt være sløjftet, men Kirsten Sværke ønskede det ikke. Hun havde ikke kendt det mindste til Maren og heller aldrig hørt noget særlig fordelagtigt om hende, men hun havde været køn i gården, før hun selv kom til, og det skulle respekteres.

I de forløbne år siden Hans Sværkes død havde der heller aldrig været bragt en blomst eller krans op på kirkegården til ham, uden at Marens gravhøj var smykket på samme vis som hans.

Og her ved faderens grav søgte hun altid at pege snart på et og snart et andet træk, som kunne samle deres tanker om hans virke og samtidig kalde på deres lyst til at stræbe efter at nå et godt og smukt mål indenfor deres områder.

At faderen havde været en hård mand og helt ud præget af den kulde og strengthed, der ned gennem tiderne havde kendetegnet Sværkerne, lagde hun ikke skjul på overfor børnene.

Det tjente alle bedst at vandre åbent og ligetil uden krogveje og uden at skjule, hvad der var sandt. Men derfor kunne han ligefuldt komme til at stå for dem i det mindeskær, han for-

tjente, og aldrig nogensinde glemte hun at stille hans særlig i de sidste år så stærkt udviklede pligtfølelse op for dem.

Om Maren vidste de, at hun havde været sur og klynkende, så det var blevet en hård prøvelse for faderen at slide årene hen ved siden af hende, som moderen og mormoderen havde lovet ham sammen med på vuggen. Men Kirsten Sværke havde også lært dem at se på Maren som den sygelige og skuffede kvinde, der tidligt havde fået sit kors at bære på og som kunne tjene lidt til hendes undskyldning.

Hos nogle af dem faldt det hende også let nok at finde jordbund for sine ord og livsanskuelser, men ikke for intet havde de Sværkeblod i årerne og derfor fået noget af fædrenes stive og stejle sind i vuggegave.

Da Kirsten Sværke havde lagt lidt tidlige forårsblomster til rette på Marens og Hans Sværkes grave, vendte hun sig til Birtes gravhøj. Den gamle trofaste tjenestepige, der fra ganske ung og til et langt stykke op i årene havde været hos Inger Prier og derefter på sine ældre dage var kommen til Sværkegården for at hjælpe til med de mange småbørn, blev lige så lidt som Maren glemmt med kranse og blomster, når Kirsten Sværke var oppe på lejestedet. Som Birte var død samme nat som Hans Sværke og begravet samme dag som han, var hun i døden vist den samme ære, der var blevet ham til del. Og for hendes nøjsomme sjæl var dermed også højdepunktet nået. Med en velsignelse over Kirsten Sværke var hun sovet ind.

Kirsten Sværke havde nu smykket gravene og blev et øjeblik stående med hånden på jernkorset over Hans Sværke.

»Ja, nu er der gået monne år siden den skærtorsdag, da jer far blev født,« sagde hun lavt, »og da var det strenge tider både i Sværkegården og over hele landet. En lille dreng døde, ret før den anden fødtes, og inde i København stod det store slag på Reden, så der var sorg og uro på monne forskellige måder.«

Børnene stod tavse i en halvkreds om moderen. Når hun på faderens fødselsdag og ligeledes på andre store højtidsdage tog op på kirkegården for at give sine døde en blomst, var det altid skik, at nogle af dem fulgte med hende, og de vidste også, at hun der ved lejestedet havde et lille mindeord at sige om dem, der var gået bort. Nogle gange kunne det være småting, som de

havde hørt før enten under det daglige livs virke, eller når de sad ude ved porten om sommeraftenerne eller holdt mørkning om vinteren inde i den store lune stue. Men heroppe på kirkegården lød ordene alligevel på en helt anden måde.

Og ansigt til ansigt med den jordhøj, hvorunder faderen sov den sidste søvn, og hvor det suste så underligt stille i de store kirkegårdstræer, rørtes der ved en egen streng i deres indre, så det blev, som holdt de andagt herude i de dødes have, mere højtideligt end inde i selve kirken.

Efterhånden som de voksede op, brød flere af dem sig i grunden heller ikke ret meget om at komme der. De langtrukne, ensformige prædikener, som præstens lave, monotone stemme hverken gav liv eller kraft, virkede kedeligt og søvndyssende på dem, så de altid længtes efter, at det hele snart måtte blive forbi. Når de kom der, var det egentlig mest for moderens skyld. Hun selv yndede hverken præsten eller hans prædikener, men i sin dybe gudstro kunne hun altid få velsignelse af sin kirkegang, selv om manden og hans skrevne ord ikke gav hende ret meget med hjem. Men alene dette at sidde i Guds hus og være med til at synge salmerne og få velsignelsen lyst over sig var nok til at skabe en gudstjeneste, der kunne bringe hende fred og glæde i hjertet.

Den, der helst fulgte med moderen, var den næstældste søn, Rasmus. Han var den blødeste og føjeligste af hele flokken og den, der havde fået mindst i arv efter Sværken. Men heller ikke var han som en ægte Prier. Mest mindede han om Kirstens egen fader, Rasmus, Knud Rævs søn, efter hvem han var opkaldt. Som han havde fået hans navn, tydede alt også på, at han i mangt og meget ville blive ham lig i karakter og væremåde. Uden at kunne kaldes dum eller indskrænket kunne han dog ikke på langt nær måle sig med de andre søskende i kløgt eller nemme og ejede heller ikke deres styrke eller mod til at gå løs på det, der lå for. Bange og forknytt havde han været fra ganske lille, og aldrig vovede han at give sig i lag med noget, han ikke kendte. Helst hængte han også i moderens skørter og tyede altid til hende, så snart der var det mindste i vejen. Dertil kom også den legemlige svaghed, han nu i alle de sidste år havde lidt af, og som yderligere havde virket hæmmende på ham såvel i den ene som den anden henseende.

Kort efter faderens død havde han været ude for at hjælpe til med fårene og blev ved et uheld snærrret ind i et af tøjrene og slæbt et langt stykke henad jorden, før man fik ham befriet.

Ilde tilredt var han båret hjem på gården, og doktoren hentet, så hurtigt det kunne lade sig gøre. Da vognen blev sendt af sted, havde Kirsten Sværke set efter den med tåreblændede øjne. Hun vidste, der aldrig havde været hentet læge til gården, uden at det havde betydet døden for en eller anden af dens beboere. Om det ene havde været Guds vilje, at vedkommende skulle gå bort, eller fordi hjælpen var hentet for sent, var en af de gåder, som vel skulle løses andet steds, men til hvilken side hun end vendte sig, var virkeligheden den, at lægen aldrig havde magtet at holde døden stangen, når der var sendt bud efter ham til de syge i Sværkegården.

Efter flere timers angstfuld venten stod lægen så ved drengens seng. Hans undersøgelser var grundige, og bævende, men dog behersket fulgte Kirsten Sværke enhver af hans bevægelser. Om det blev liv eller død for barnet, kunne han ikke sige, men i bedste tilfælde ville et langt sygeleje være ham vis. Da lægen var borte, tog moderen påny vagten ved drengens seng. Siden den ondartede tyfus hærgede i gården, og Hans Sværke og Birte var gået bort, havde ingen fejlet noget af betydning, så hun havde ikke været stillet overfor det at skulle se døden i øjnene før på denne dag. Og her måtte hun så gøre op med sig selv, at kom den nu, ville den skære dybere, end da den var der sidst. Men så længe der var håb og liv, ville hun bede om hans frelse.

Og hendes bøn var blevet hørt, og doktorens besøg havde ikke denne gang været forgæves. Rasmus blev ikke dødens bytte, men vendte efter et langt og hårdt sygeleje, således som lægen havde spået, tilbage til livet. Men sit gode helbred havde han mistet. Aldrig kunne han som de to andre brødre tåle noget strengt arbejde eller udholde at følge et par heste i marken. Ryggen og lænderne havde fået et knæk, han ikke kunne forvinde, og så snart han prøvede at hjælpe til med kreaturerne røgt eller andet, der passede for hans alder, måtte han gerne en tid derefter holde sengen eller i hvert tilfælde være i fuldstændig ro for at komme over følgerne af anstrengelsen.

Med klar forståelse af den vanskelige stilling, han var i, havde

Kirsten Sværke også ved hans konfirmation taget en bestemmelse for hans fremtid, og efter at de skærtorsdag var kommet hjem fra kirke, besluttede hun at tale nærmere med ham derom. Lidt hen på eftermiddagen var de ene inde i stuen, da de andre børn sammen med folkene var taget en tur ned ved Guldborgsund. De havde også spurgt, om Rasmus ville med, men han var for træt og ønskede hellere at blive hjemme sammen med moderen. Det var altid så hyggeligt at sidde ene med hende. Han kunne da for alvor åbne sit hjerte og spørge og svare, som han syntes bedst.

Og en ting havde han dog fremfor dem. Han var musikalsk som ingen af de andre, og skønt de alle havde arvet moderens gode sangstemme, var der ingen af søskendene, der nåede op ved siden af Rasmus. Og et fint øre havde han fået, så han kunne høre, om tonen var ren eller ej, noget, hverken brødrene eller søstrene evnede. For at korte ham tiden, når de andre tumlede sig i legen, hvor han ikke kunne være med, havde moderen købt ham en lille violin, og i selskab med denne glemte han også altid sine sorger over hverken at kunne tage del i leg eller arbejde.

Af naturen havde han fået et tålmodigt sind til at bære sine lidelser, og igennem musikken fik han erstatning for noget af det, han ellers måtte give afkald på. En tid havde han også fået undervisning hos lærer Hald, der roste hans gode naturlige anlæg, og ved de sidste skolegilder havde han spillet for sine kammerater, ligesom han ofte spillede til dans i hjemmet for sine søskende og folkene samt børnene og de unge fra nabogårdene, som ikke sjældent samledes der om aftenen for at få en svingom. Kirsten Sværke ville gerne drage ungdommen til huse, så de alle kunne få nogle fornøjelige timer og lære at more sig på en god og sund måde indenfor hjemmets vægge, således som hun kendte det fra sit eget hjem i Priergården. Da passende tid efter Hans Sværkes død var gået, havde hun derfor også tilladt, at børnene fik deres morskabstimer, hvor de kunne slå gækken løs sammen med deres jævnaldrende og derved samle sig lyse barndomsminde. Efterhånden som de voksede til, var kredsen stadig udvidet, og det at være med ved de små beskedne sammenkomster i Sværkegården efter fyraften eller en hellig eftermiddag var omtrent noget af det bedste, omegnens børn og unge kendte. Og her blev

så leget, sunget og danset, og som spillemand behøvede Rasmus ikke at sidde stille og forknyt i en krog og se på, at de andre tumlede sig. Her kunne han være med og i en vis forstand blive som midtpunktet i hele forsamlingen. Ved at skaffe de sunde og stærke en fornøjelse havde Kirsten Sværke også evnet at glæde sin svage dreng, han, der i al sin skrøbelighed var både hendes smertensbarn og hjertensbarn.

»Nu, da vi er her ene to, må vi hellere snakke lidt om, vun det siden skal være for dig,« sagde Kirsten Sværke, idet hun satte sig ind på slagbænken, mens han lå halvt udstrakt på langbænken omme bag bordet. »Og jeg har så tænkt på, at du med det første må tage i væverlære.«

»I væverlære!«

Rasmus rejste sig op på albuen og så halvt forfærdet henimod moderen.

»Ja, jeg mener, det er det bedste for din fremtid, min dreng,« sagde hun mildt og medfølende.

Hun forstod, hvad der rørte sig i ham, og kunne se, at tanken om væverstillingen næsten knækkede ham sammen.

»Jamen, mor — jeg ville dog så gerne blive bonde og siden have en gård,« fik han endelig besværligt frem.

»Det havde jeg osse selv helst set,« indrømmede moderen, »men Vorherre har villet det anderledes for dig, og så må vi bøje vos for hans vilje.«

Rasmus lagde grædende sit hoved imod sin arm. Var han ikke den store begavelse eller evnede at se ret vidt ud i fremtiden, vidste han dog, at dette betød et trin nedad for ham. Og havde end moderen indprentet ham og hans søskende, at ingen måtte se ned på nogen for deres arbejdes skyld, da hver en ærlig gerning havde sin berettigelse og var lige meget værd i Guds øjne, lå dog den medfødte bondestolthed så dybt forankret i hans sind, at han måtte grue for at henleve sit liv som væver.

»Og så må du lære at spille videre,« blev moderen opmuntrende ved, »for du ved nok, at væver og musikanter hører sammen.«

»Ja —.«

Rasmus hævdede hovedet lidt, ved at høre musikken nævne kastedes der et lille forsonende skær over væveriet. Der var jo

intet, han hellere ville end sætte sig hen med violinen og lokke tonerne frem, så alt dette kom ham godt tilpas. Hidtil havde han dog slet ikke tænkt at skulle drive musikken som erhverv, men bare spille i hjemmet og lidt i skolen og rundt om hos familien, når der var en eller anden lille sammenkomst, hvor de nok ville svinge sig nogle omgange, men ikke stille an med en rigtig musikanter. Og alt det havde været uendelig morsomt og skaffet ham mange gode timer.

Men nu skulle det være ganske anderledes. Nu skulle han lære at spille helt til gavn og selv ud som almindelig musiker og spille for betaling. Meget fornøjeligt kunne der nok blive herved, for så kom han jo med til forskellige store gilder; men morsomt var det ikke at tænke på musikanterpengene. Om end halvt ubevidst følte han, at her var noget, som ikke ville blive let at komme over.

Men værre var dog væveriet. Det var nok en stor dag som barn at komme med moderen op hos den gamle Lars Væver, når hun skulle have et stykke lærred eller hvergarn eller andet spind på væv, de havde da både sul og kage og mange andre gode sager med, og der holdtes så snævergilde. Og snævergilde holdtes igen i hjemmene, når væveren kom med den færdige rulle tøj, så der var mange glade timer knyttet til væveriet. Men væveren boede jo i et hus og skulle tjene sig føden til hos andre ligesom arbejdsmændene.

Og arbejde for andre og bo i et hus var to ting, han stadig måtte grue for. Igen var fortvivlelsen over ham, og han brast i en lydelig gråd.

»Å — mor — kan jeg donne blive bonde i stedet for væver?« hulkede han og rakte ud efter hendes hånd.

Kirsten Sværke strøg ham bevæget hen over håret.

»Det kan dunne, min dreng — for du har jo ingen kræfter.«

Hun følte, at hun måtte være stærk for ham med. Selv havde hun gang på gang været ude i den samme sorg, som Rasmus nu var inde i. Også hun havde følt bitterheden ved at vide ham som håndværker og spillemand og boende i et hus, medens alle hans søskende rimeligvis sad ved deres egne gårde. Tungt havde det været at se ham som den svage både legemligt og åndeligt set imellem alle de andre kvikke og stærke børn, og meget havde

han lidt ved faldet og under den hårde sygdom og nu med en svaghed, der ville følge ham hele livet — og til alt dette skulle så for resten af hans levetid knyttes en ringere stilling end den, der efter almindelig vis at dømme ville være ham beskåret, hvis han havde haft sit fulde helbred.

Skønt hun var den rigeste gårdmandsenke i sognet og havde midler til at give sine børn en klækkelig arvepart hjemme fra, havde hun dog ikke så meget, at hun helt ud kunne sikre drengens fremtid igennem rede penge. — Og selv om hun havde det, ville hun ikke have ladet ham sidde ørkesløs hen, når der var noget, han kunne virke med; og det var der jo, når han havde sine hænders fulde brug. Og her fejlede han intet, men var nævenyttig og håndsnilde så godt som nogen, så det var hendes pligt at lade ham udnytte de gaver, han havde fået.

Hvis hans evner havde været større, ville hun gerne have haft ham ind i de belæstes rækker, muligvis som degn. Skønt deres kår mange gange kunne være kummerlige nok, var her alligevel noget, som gik over så meget andet. Hun så som med Hald. Han sad også småt i det og havde haft sine besværligheder at kæmpe med, men igennem årene havde han evnet at give mange, hvad de ellers ikke let kunne fået. I sin skole havde han været en dygtig og samvittighedsfuld lærer for børnene, og i en længere årrække havde han også taget aftenskolen op for de unge. I adskillige vintre havde han samlet en ikke ringe skare om sig, men nu på det sidste efter Hans Sværkes død var det gledet ud. Nu var Hald ældre og Sværkes støtte borte, så han fik det næppe mere i gang som tidligere.

»Men dersom jeg så ænne selv kan få nun gård, kan jeg så ænne bare gå herhjemme hos dig, mor?« brød så Rasmus ind med grådskvalt stemme.

»Nej, det kan du heller ænne, for jeg lever rimeligvis ænne så længe som du, og selv om så var, blev det en stakkels stilling for dig bare her at gå ud og ind un at have rigtig noget at tage dig for.«

»Jeg kunne da splejse reb — og binde koste og børster — og flette kurve og alt sån noget,« blev han tryglende ved, »og jeg ville da osse godt både karte og spinde — ja, lænke med — hvis det skulle være.«

Kirsten Sværke så medlidende på ham. Så kort gik hans tanker, så han mente at kunne slå sig til ro med slige fremtidsmuligheder. Men kædet ind i hans skræk for at blive håndværker lå jo også hans om end halvt ubevidste bondestolthed.

Sværkerne såvel som Prierne var udprægede bondeslægter, så det var derfor ganske naturligt, at børnene tog bondesind i arv.

»Men hvis jeg så døde monne år før du,« sagde Kirsten Sværke, »og en af de andre fik gården, så er denne godt at vide, hvad der kunne blive til dig, for det er sjældent godt at gå som gammel karl eller pige på sin hjemgård hos en af sine søskende. Langt bedre er det at have noget for sig selv i stedet for at være afhængig af andre.«

Rasmus havde rejst sig og sad nu med hovedet lænet mod moderens skulder. Her var så trygt at sidde, og kunne han blot få lov altid at være hos hende, ville han ikke ønske sig noget andet. Tænke sig at leve uden hende eller borte fra hende ville være det forfærdeligste af alt. Og nu ville hun så have ham bort fra gården og hen hos en eller anden væver. Hvordan skulle han vel kunne bære det?

Men skulle hun gå fra ham, og han blive tilbage på gården hos en af de andre, vel sagtens Niels, der var den ældste af brødrene og derfor ham, som efter de gamle Sværkereglers stod nærmest til at overtage fædrejhemmet, ville det måske ikke blive så godt at være hos ham. Han var så hård og stærk og kunne slet ikke forstå ham sådan som moderen.

Og det samme var tilfældet med Henrik. Han var nok yngre end han selv, men i alle retninger blev han regnet for at være ældre.

I søskendeflokken kunne han bedst slutte sig til tvillingsøstrene, Grete og Inger. De var altid så glade, men også så raske på det, at han aldeles ikke kunne følge dem. Den store søster, Maren, var allerede så voksen, at han måtte føle sig lige så puslingeagtig overfor hende som for Niels; og den mindste af dem alle, den lille Ellen, der ved faderens død var kommet over hos mor-moderen, Inger Prier, og siden opholdt sig på Priergården, var ved fraværelsen blevet halvvejs som en fremmed, så han heller ikke kunne slutte sig nærmere til hende.

Uden moderen ville fædrengården ikke blive det hjem, som

den var nu, hvilken af søskendene der så end kom til at overtage den, og skønt hans viden ikke strakte sig ret langt, kendte han dog alligevel et par ældre karle og en pige, der gik om i hjemmene hos deres søskende og slet ikke havde det for godt, efter hvad der fortaltes. Bedre ville det derfor være at have lidt for sig selv at råde over. Kun væven syntes han ikke var til at gå i lag med.

»Kan jeg donne blive fri for at være væver?« bad han ynkeligt, da han var blevet så nogenlunde på det rene med, at han ikke kunne blive bonde, og at det heller ikke ville være godt at gå hjemme på gården, når han blev gammel.

»Er der noget andet, du hellere vil være?« spurgte moderen.

»Nej — jeg ved ænne — —.«

Han så hjælpeløst på hende.

»Ja, for du kan osse godt blive enten skræder eller skomager, hvis du har mere lyst til det.«

»Nej,« — han rettede sig halvforfærdet op — »hverken skræder eller skomager kan jeg jy mig i lav med.«

I samme nu så han, at de professioner var det langt værre at gå ind til end det, der ellers var ham budt. Skræderne havde det nok meget godt i en vis forstand og sad lunt og tørt inden døre ved deres arbejde, men en skræder skulle der altid ligesom gøres nar ad og holdes grin med bestillingen, så det måtte de ikke forlange af ham, at han skulle være.

Og så var der skomageriet. Det kunne måske være meget morsomt at sy et par pæne sko, men den stramme læderlugt stemmede ham altid for brystet, og skomagersyl og begklæt var jo da også gerne de benævnelser, der heftedes på skomagerne. I det hele var det ikke stort bedre end at være skræder.

»Nej, jeg tænker nok, du vil synes, det er bedst at være væver, når du får set på alle de andre håndteringer,« sagde moderen, »for sån som væverne har altid ligesom smedene været ansete folk, som der er regnet mest med mellem håndværkerne. Og som musikanter vil du jo så komme til monne af de store gilder hos bønderne, så du kan være med ude på gårdene, når der er noget på færde.«

»Ja, musikken kunne som altid friste, selv om han skulle se den i et lidt andet lys end hidtil, og blive en dygtig musiker, som andre gerne ville høre spille, kunne også nok trække. Hvordan

det hele blev vendt og drejet, og hvad der end kunne siges imod de to bestillinger, blev det alligevel dem, der havde det bedste at byde ham i fremtiden, når han så alt igennem moderens øjne.

Og andet kunne han ikke. Han var vant til at finde hendes meninger de retteste i alle henseender, og for hendes moderlige myndighed havde han også altid lydig og villigt bøjet sig. Og det ville han naturligvis også her. Men hun var jo så god og mild, så han turde åbenbare hende, hvad der knugede ham. Han var derfor dristig fremkommet med sine klagende indvendinger, så hun kunne vide, hvor ondt det gjorde ham at skulle bort fra det, han ellers havde levet under. Det var kun de færreste børn, der vovede noget lignende overfor deres forældre.

»Og når du får udlært og har været svend et stykke tid og er blevet rigtig dygtig til begge bestillingerne, så skal jeg bygge dig et pænt nyt hus på gårdspladsen oppe i byen,« blev Kirsten Sværke ved for at lette ham vejen videre frem, »og du skal nok få både en helt ny væv til at væve på og pænt boskab til at sætte i stuerne, så du kan sidde lunt og godt på alle måder.«

Et lysende skær lagde sig over drengens forgrædte ansigt.

»Må jeg få et helt nyt hus?« spurgte han betaget, som trængte han til at få dette herlige bekræftet, skønt han slet ikke tvivlede om moderens ord.

»Ja, det må du,« nikkede hun, »men naturligvis skal du osse gøre dit bedste i alle retninger.«

»Ja, jeg skal nok lære både at spille og væve, så godt jeg kan,« lovede han og så på hende med sine klare ærlige barneøjne.

»Det tror jeg osse, du vil,« sagde hun ømt. »Du har jo altid været en god dreng, og jeg venter, du vil blive et godt menneske, som gør, hvad du bliver sat til, både for din egen og min skyld, så jeg kan få glæde af dig på mine gamle dage.«

Rasmus listede sin ene hånd ind i moderens.

»Jeg vil gerne glæde dig, mor.«

»Ja, du har heller aldrig gjort mig sorg, som du selv har været skyld i.«

Et øjeblik sad de begge tavse og optagne af deres egne tanker.

»Jeg kommer vel så osse til at hedde Rasmus Væver,« hviskede han med grødet stemme.

Moderen nikkede mildt til ham.

»Ja, når du bliver væver af gavn, vil du jo osse blive det af

navn. Men navnet er osse lige så ærligt som alle andre, og som du ved, er der flere gårdmandsfolk, der hedder sån.«

»Ja, det er der jo.«

Rasmus kendte adskillige hønder, som bar vævernavnet, så for den sags skyld blev han ikke ene om benævnelsen. Og når hans moder syntes, det var så naturligt og lige til altsammen, måtte han også se at finde sig tilrette dermed.

»Nu synes jeg, du skulle tage din violin og spille et stykke,« sagde Kirsten Sværke, da de endnu en stund havde drøftet forskellige enkeltheder vedrørende musik og væverlære, »og da det er så fint vejr, kan du gerne sætte dig lidt ud i haven. Du har godt af at være i den friske luft. Bagefter skal vi så have vos et ekstra stykke hvedekage med honning på, fordi vi er selv hjemme.«

Rasmus rejste sig straks for at gøre, som moderen havde sagt. Han var så vant til at lyde hendes bud, og en lækker bid hvedekage ovenpå kastede glans over det hele.

Kirsten Sværke fulgte ham med øjnene, da han gik ud af døren. Heldigt, det var blevet ham og ikke en af de to andre sønner, der havde fået det svage legeme, så hun skulle føre dem fra gårdmandsstanden ind i håndværkernes rækker. Det var ikke faldet så let ud. Midt i det tunge og triste, som hans svaghed havde bragt ind over hende, var der også noget godt at takke for.

Og taknemlig måtte hun ligeledes være, fordi han ikke ved ulykkestilfældet var blevet en stakkels krøbling som den anden Sværkesøn, der måtte ud fra bondestandens kreds. Den fattige Kristen Sværke, der var farbroder til Hans Sværke, havde været både halt og pukkelrygget, medens Rasmus ikke havde noget mærke, der vansynede ham. Hans krop var ikke blevet misdannet, kun spinkel og uden kraft i ryg og lænder. Det kunne også være slemt nok, men meget kunne dog blevet værre.

Rasmus var knap kommet ud i køkkenet, før der hørtes tunge, slæbende trin fra forstuen, og en ældre, foroverbøjjet mand kom ind. Han hed Peder Kylling og var fætter til Hans Sværkes første kone.

»Jeg har været et ærinde oppe hos Spurrens, og så ville jeg med det samme hen og hilse på dig,« sagde han, imens hans forsigtigt tog plads på bænken.

»Det var helt pænt af dig,« svarede Kirsten Sværke, »og det er da osse længe siden, vi har set hinanden.«

»Ja, det er det, og jeg har da mæssen heller ænne været udenfor døren i den sidste tid, for vor mor er stadigvæk meget simpel, så det er ænne sån at slippe hjemmefra og lade folkene regere med det hele.«

»Å nej — det går selvfølgelig bedst, når man selv ser efter med sagerne.«

»Ja, for tjenerne nutildags er ænne til at stole på, mesteparten af dem er noget godt rak.«

»Det er jænne enig med dig i,« erklærede Kirsten Sværke fast, »der er monne gode og hæderlige mennesker mellem tjenestefolk.«

»De er lette at tælle,« forsikrede Kyllingen, »og de, jeg har fået, ville du vist ænne rose, hvis du kendte dem.«

»Nej, kanske,« svarede Kirsten Sværke kort.

Hun havde intet kendskab til Peder Kyllings tjenestekarle eller piger, men hun kendte så meget til ham selv, så hun vidste, han var en stakkelhader, ligesom Spurrefamilien altid havde fået skyld for at være, og pladserne hos dem havde aldrig været ret eftertragtede.

»Og nun forfærdelige lønninger er der stadigvæk,« begyndte Kyllingen igen, »og der er snart ingen ende på, hvad en arbejdsmand eller en karl kan få i sinde at forlange.«

Kirsten Sværke skiftede stikkerne i sin lænkehose.

»Men når brødkornet og meget andet er gået til vejrs, må arbejds-lønningerne jo osse stige.«

»Ja, sån som tjenestefolk kommer brødkornspriserne danne noget ved,« afbrød Peder Kylling, »for de får jo da kosten, hvor de er, så det er da vos andre, det går ud over med mad og drikke.«

»Jamen de skal jo da så i hvert fald have klæder.«

»Ja, og det skal jeg osse lige love for, at de får! Sikken de forstår at købe ind og flotte sig, så man skulle tro, de var enten grever eller baroner.«

»Å — så galt er det nu heller ænne.«

»Er denne så galt! Jo, Gud er det så! Og al den store betaling er ænne til andet end at ruinere bønderne både i bund og grund

— og de andre hjælper denne, for de bruger bare alt det, de får, og er langt fattigere, end da de måtte nøjes med meget mindre.«

»Men det kan nu ænne være rimeligt, at løn og daghyre skulle stå ved det samme, som de før har gjort.«

»Jo, det ville være meget bedre for hele verden. Og før satte småfolk da osse en ære i at klare sig selv, men nu råber de bare op om, at de er nødt til at have noget mere, for æls sulter de ihjel, hvis ænne de bliver hjulpet i alle ender og kanter. — Og vun tjenestefolk kan ødsle med deres, læste jeg osse forleden om i en gammel avis, som lå på bunden af min klædekiste, og der stod, at den gang, alle de monne fremmede krigsfolk af franskmænd og spaniolere, som var her under den lange krig, da var der tre tjenestepiger fra Maribo, som lejede en vogn til at køre sig til Gottesgabe, for at de kunne få sagt farvel til soldaterne, der skulle rejse — og de gav 90 daler for køreturen —«

»Jamen det var jo i de galne penges tid, så det kan vi slet ænne regne med.«

»Jo, vel kan der regnes med det, for det viser, vun den slags tøse har øset om sig med penge, og de skulle, som jeg osse kan huske, at min morfår har sagt, smejses med hedenælder lige i deres bare ende, når de kan bære dem sån ad.«

»Kan Lisbet nu sove om natten?« spurgte Kirsten Sværke så for at dreje snakken bort fra tjenestefolkene.

»Nej, det er kun meget lidt søvn, hun får i sine øjne,« svarede Kyllingen, »og monne nætter ligger hun i jet skrig, så man andre dårlig kan få sig et blund.«

»Ja, det er jo strikt for hende.«

»Ja, det er vel osse strikt for en anden en, når manne kan få nattero.«

»Ja, det er slemt, når sygdom falder på.«

I grunden var Kirsten træt af Kyllingens snak, men han var nu snart en gammel mand og kom kun sjældent der i gården, så hun ville ikke træde særlig op imod ham hverken på den ene eller den anden vis, især da hun også vidste, han var uforbederlig, så intet bed på ham.

»Kan Lisbet så heller ænne spise noget,« spurgte hun lidt efter.

»Nej, den bitte hun får, skal hunne ræbe af, og du skulle osse bare se sån en skrimpe, som hun er blevet. Hendes lår er smenne tykkere end mit håndled, og der er ænne fugls føde på hele raden.«

»Ja, så må hun have tabt sig meget,« sagde Kirsten Sværke, idet hun drejede sig lidt om for at dølge et lille smil, »for hun har jo da æls været vel ved magt.«

Kyllingen nikkede ivrigt.

»Ja, det skal du have lov at sige! Før var hun en rigtig lille bolle. Og hun var sm' så trind både i ansigtet og på kroppen, så det var en hel fornøjelse at se, for sulet lå ligefrem i små deller både op og ned. — Men nu er det de bare benpipper, der stikker ud over det hele, og skindet er lige så rynket som folderne på et skørt.«

Peder Kylling hentede langt efter vejret ved tanken om konens elendige magerhed.

»Og det er nu osse forfærdeligt for en at gå og se på sån en skindpippe, og det er slet ænne til at forstå, at vejret kan blive ved at hænge så sejt i hende, når hverken halstøjet eller kal-lunnet duer mer.«

Kirsten Sværke vendte sig igen halvt om til siden, imens Kyllingen længe og omstændeligt blev ved at skildre sin syge kones tilstand.

»Men æls forresten bliver hun jo da vovere og vovere, så svært længe gør hun det nu ænne,« blev han ufortrødent ved, »og det er osse derfor jeg er kommet for at snakke lidt med dig — for jeg er jo på det rene med, at jeg snart kommer til at forandre mig.«

»Forandre dig!«

»Ja, og for sån at have det rede at gå til, når den tid kommer, er det så jeg vil høre, om Marne, din ældste datter, kan komme hen til mit og så blive kone der, når alt det andet er til side.«

Kirsten Sværke vidste knap, hvordan hun skulle tage på det hele. Hun kendte nok Peder Kylling og havde altid anset ham for at være en blanding af et onskabsfuldt vrøvl og en fjoget dumrian, men dette overraskede hende alligevel.

»Jeg synes, at den kone, du har, skal dø, inden du begynder at ordne noget med en anden,« gav hun ham så tilbage.

Kyllingens ansigt fik et fornærmet udtryk.

»Ja, Gud skal vor mor dø, førend det kan blive til noget med andre! Jeg er ænne mormon, så jeg honne bestemmet at stille an med to koner.«

»Nej, det har du vel ænne — —.«

»Nej, det har jænne,« forsikrede han stærkt, »men når jeg nu kan se, dænne er ret langt igen med vor mor, så er der vel ænne noget forkert ved at belave sig lidt på de forskellige dele. — For når først jeg er af med hende, jeg har, så skal jeg have et menneske ind i stedet for, og så er det godt at vide, hvor man kan vende sig hen.«

Han gav kabudsen et lille skub, så den kom til at sidde mere bag ad nakken.

»For jeg har nu altid været af dem, som gerne har villet haft orden i sagerne,« vedblev han arrig, »og jeg har osse altid villet været på vej, sån så jænne har nødig at rende vejret af mig i sidste manøvt for at hinjre med. Og det har jeg heller ænne lyst til her — og det skal vel ingen lægge mig til last.«

»Jeg skal heller ænne give mig til at laste dig,« svarede Kirsten Sværke rolig. »Men det er jo da mest almindeligt at vente med frieriet i det mindste til efter begravelsen.«

»Jamen jeg frier jo heller ænne sån!« snærrede Kyllingen. »Jeg ser bare at få lagt det lidt tilrette.«

»Men alt det når du æls nok, hvis jer mor dør.«

»Hvis hun dør!« for Kyllingen op. »Ja, Gud dør hun! Der er ænne noget, der er hende vissere end det. — Og du må vel da osse nok kunne tænke dig, at jeg ville ænne have mas med at forberede mig til at gøre en forandring, hvis ænne jeg var sikker på, at det var nødvendigt. Kunne vor mor bare blive, så hun kunne krybe af sengen igen, skulle jeg nok vogte mig for at have ulejlighed med at tænke på nun andre.«

»Jamen her kan denne nytte, du tænker på at komme om den slags,« afskar Kirsten Sværke nu al snakken om et senere frieri, »for om ænne andet, så er Marne alt for ung til dig, og jeg skanne binde min datter til en, der mæssén kan være hendes bedstefår.«

Hun talte i en tone, der gav Kyllingen en fornemmelse af, at her kom han i hvert fald ikke i øjeblikket videre med hende.

»Og nu kan jeg høre, at børnene og folkene kommer ude i gården, og så snakkes dænne mere om noget af dette her, for de skanne have det at grine af. — Men bliv siddende et øjeblik og få en bid medaften sammen med vos.«

Kyllingen brummede noget frem for sig. Han var højst fornærmet over den måde Kirsten Sværke behandlede ham på, da hun dog måtte vide, det ville være en stor fordel for sådan en tøs som Maren en gang at kunne komme ind på hans gode gård. Han havde kun to sønner, der var gift for længe siden og sad med hver deres egne gårde, og undertægtsfolk fandtes ikke, så der var i det hele taget ikke nogen at få vrøvl med. Der var kun ham selv, og han var mand for at kunne styre hele kodiljen, så ham skulle ingen kimse af. Han ville også nemt kunne få en kone Maren foruden, men Sværkerne havde altid været skrappe folk, så han skulle lide at hente en datter der fra gården hjem til sig. Men når nu Kirsten Sværke stablede sig op, fordi han i al ordentlighed ville snakke lidt med hende om sagerne, så kunne de alle få lov at være det, de var. Han skulle ikke rende dem på dørene for at blive trådt over tærne og sat til vægs, som var han en anden stakkel, der var kommet til gårds for at bede om lidt i sin pose!

Men en god medaften var det ikke værd at lade gå fra sig. Kirsten Sværkes gæstfrihed og udmærkede spisekammer var kendt vidt omkring, så det kunne han nok lide at stifte bekendtskab med, selv om hun ikke ville stå som hans konemoder.

Til at begynde med var han dog lidt muggen, men det store saltmadsfad og det nybagte sigtebrød og en behørig rundtenom hvedekage samt et par snapse og et krus gammelt øl satte humøret en streg op.

»Jeg kom forresten til Ane og Jesper Eske på vejen herhen,« fortalte han, da han havde begyndt at spise, »og de skulle op til Stiglens.«

»Jesper stammer jo også fra Stiglegården,« bemærkede Kirsten Sværke.

»Ja, han er jo en Stiglesøn, og det var dænne så stor stads ved, for Stiglerne der har aldrig siddet ret fedt i det, så det var heldigt for ham, at jer far fik lavet som en handel med den gamle Eske, så Jesper tilsidst kom ind på Eskegården.«

»Ja, Håns Sværke var jo søskendebarn med Kristen Skræders piger, Stinne og Ane, som tjente her, og så ordnede han alt det mellem dem og Eskin — og Jesper med.«

»Ja, Sværkin var jo en klog general, så han kunne se, der vonne nun herlighed i sigte for Jesper og Stinne, så han fik hende til at tage den gamle Eske for at tjene gården, og idet hun så døde i sin første barselseng, smedede Sværkin Ane til Esken på den betingelse, at Jesper siden kunne gå ind til hende, hvad der jo heller ænne varede ret længe, da den gamle straks efter stejlede af. Og siden har det jo gået strålende for de to andre.«

»Ja, Jesper og Ane har altid levet lykkeligt sammen, og de har været gode stedforældre for Lille-Stinne.«

»Ja, og idet de så ænne selv har fået nun børn, så skal hun jo osse overtage sin rigtige fårs gamle familiegård. Alting er gået her, så ingen kunne ønske sig det bedre.«

Kirsten Sværke nikkede stille frem for sig. Hun kendte, hvordan Hans Sværke i sin tid havde fået ordnet alt mellem den gamle Eske og de tre unge mennesker, så Eskegården for mangfoldige år siden var gået over på Anes og Jespers hænder, og selv om hun end fandt, at der fra først af havde hvilet et eget skær over det hele med den ophævede forlovelse og de senere ægteskaber, måtte hun dog indrømme, at Hans Sværke her havde fået meget til at falde i lave og derigennem virket til gavn for adskillige.

Da der var spist, brød Kyllingen op og forlod forholdsvis godt tilpas gården, takket være den gode medaften.

Med et ejendommeligt blik så Kirsten Sværke efter ham. På så gammeldumt et trin kunne man stå endnu. Selv om dette havde en lidt fjoget karakter, var det langtfra noget enestående tilfælde, at de ældre ved tanken om en ægtefælles død forberedte sig til at tage en anden.

Heldigvis gik det dog mere og mere i den retning, at der ligesom blev taget lidt større hensyn til de menneskelige følelser, så man ikke længere så brutalt som tidligere ene så på alt fra fornuftens side og hvad der kunne bringe de vægtigste fordele, men endnu var der langt igen, før man kom uden om de gamle regler.

Da der var spist, tog Niels aviserne frem. Det var nu gerne hans og de yngre søskendes bestilling at læse op. Efter Hans Sværkes død havde Kirsten fortsat med højt-læsningen af blade og bøger, således som det nu snart gennem mangfoldige år havde været skik i Sværkegården. Kirsten Sværke læste selv flydende og havde også lyst til at læse op, men fandt, at både for øvelsens og interessens skyld havde børnene godt af at drages ind i oplæsningen, og lod dem derfor skiftes til det såvel om aftenen som de hellige eftermiddage, når de sad samlede.

Og nu var det så Niels' tur. Hans øjne faldt straks på referatet af et amtsrådsmøde.

»Væggerløse sogneråd har ansøgt amtsrådet om hjælp til det sindssyge fruentimmer Lisbet Andersdatters underhold, da hun koster sognet 80—90 daler om året, og der er så bevilget 40 daler i hjælp,« læste han.

Et lille suk hævede Kirsten Sværkes bryst. Hvor var det trist med alle disse sindssyge stakler, hvis liv så godt som altid var en lang kæde af lidelser for dem selv og deres omgivelser og tillige hvilede tungt på sognene. Og kunne det end for kommunerne være svært nok at rede så mange penge ud, og var end 80—90 daler et ikke ringe beløb, var det alligevel kun så lidt, når et sindssygt menneske skulle ydes kost og logi og pleje herfor. Adskillige sindssyge blev nu også sendt på anstalter enten til Aarhus eller Bistrup, men et stort tal blev dog i hjemmene, hvor man som regel måtte spærre dem inde og halvvejs holde dem som i bur, fordi pladsen og forholdene ikke tillod noget bedre. Men for alle parter var det en sørgelig stilling.

»Husmand Hans Pedersen Væver, Sortsø, og skræder Anders Andersen, Gunslev, har begge klaget til amtsrådet over, at sogneforstanderskabet har pålignet dem en skat på formue og lejlighed på 2 mark hver,« lød det videre.

Over flere ansigter drog et lille smil.

»Ja, selv om 2 mark ænne er så lidt for husfolk, synes man donne, det er noget at ulejlige amtsrådet med,« sagde Jakob, Kirstens fætter, der havde bestyret gården for hende siden Hans Sværkes død.

»Nej, og forrens kan der osse altid blive nok at tage sig af for dem, der har med sån ting at gøre,« svarede hun.

»Jordemoderen i Eskildstrup anbefaler sig med åreladning og påsætning af blodkopper,« meddelte Niels, da han vendte blad.

»Ja, det gør hun vel,« sagde tjenestepigen, »æls skulle det da være mærkeligt, for det ved jeg, min får har sagt, at jordemødre altid har gjort, så det behøvede hun danne at fortælle.«

»Hun vil nok gerne have sit navn i avisen, siden hun koster penge på den slags,« mente Maren.

»Og formanden for det falsterske brandforsikringsselskab, H. P. Petersen, Vålse, averterer osse om et møde, der skal holdes i Nykøbing,« begyndte nu Niels igen, »og hos Frisenettes efterfølger kan der fås bajerskøl og dobbelt-bitterøl både på hele og halve flasker.«

Inger, den ene af tvillingsøstrene, så nu hurtigt op fra sit sytøj.

»Det var æls nemt sån at købe øl, så var vi fri for at brygge.«

»Jamen det er kun fine og store folk, der kan tillade sig den slags,« sagde moderen, »andre almindelige mennesker må selv sørge for det, de vil have at drikke.«

Inger kendte nok til brygning og deslige, så hun vidste godt, at det ikke sådan kunne blive indført med at købe øl, men hun var alligevel ikke til at få bort fra nemheden derved.

»Jamen det ville da ligegodt være snildt,« vedblev hun påståelig, »for der er ænne så lidt arbejde ved alt det bryggeri.«

»Ja, vel er der det, men vi bønderfolk er osse vant til at have travlt først med et og så med et andet for at få mad og drikke; og det kanne nytte at spekulere ret meget over købeøl, for hvis bønderne begyndte med det, kom det nok til at se galt ud for dem.«

Niels ville nu heller ikke høre mere på det dumme vrøvl, som den rapmundede søster plaprede op med, for sådan en tøs havde vel egentlig ikke nogen forstand på den slags. Men muligvis ville hun senere vride sig ved noget af det grove arbejde, ligesom mange af de dovne bykællinger gjorde, så købmændene kunne få solgt deres tilproppede flaskeøl.

»Tække-rughalm koster nu 2 rigsdaler traven,« oplyste han så. »Og formanden for Falsters læseforening, gårdmand Rasmus Poulsen, Skelby, og gårdmand Christian Madsen, Vester Kippinge, der er i bestyrelsen, tager begge imod indmeldelser i foreningen.«

»Så er der mæss'en som en mand i hver ende af Falster til at samle medlemmer,« sagde Jakob, »men der er ligegodt lidt langt imellem dem.«

»Men der er osse flere, som arbejder for foreningen,« sagde Kirsten Sværke, »og det er udmærket både med denne læseforening og lejev bibliotekerne, som er kommet, for så kan folk da skaffe sig lidt læsning, hvis de vil. Og vi må være glade for alle de monne gode bøger, som vi har fået at læse derfra.«

»Biskop Monrad averterer, at han vil stille sig ved folketingsvalget, der skal være ovre i Nakskov, efter Lindberg,« meddelte nu Niels, »og ham er der nok monne, der vil stemme på, for Hald siger, han er en af de klogeste mænd i landet, og det er jo ham, der så godt som har skrevet hele grundloven.«

»Ja, ham kommer der nok ænne monne op ved siden af, men derfor har han jo ligegodt både sine modstandere og fjender. Men en ære er det da for vos herovre at have sån en biskop.«

»Her skrives så osse, at Guldborgsund skal uddybes, og at det er meget nødvendigt at få en bro fra Falster til Lolland ude ved Nykøbing.«

»Ja, det ville naturligvis være nemt at komme fra den ene til den anden side, når man kunne ride og køre og gå frem og tilbage i stedet for at sejle,« sagde Jakob, »men det bliver da nok for bekosteligt.«

»Ja, så måtte det blive billigere at få en bro hernede ved Guldborg,« sagde Henrik, »for her er da meget smallere vand end ved Nykøbing.«

»Ja, nu er denne værd at blive for fordringsfulde med broerne,« sagde moderen, »og det kan nok ænne nytte, at vi her på Vestfalster sætter vor næse op efter sån noget. Men æls forresten er der jo ingen, som ved, hvad der kan ske senere hen i tiden, for vi lever i en verden, hvor meget nyt kommer frem, og meget forandrer sig. Og når jeg tænker på, hvad min mor og mormor og flere andre af de ældre har fortalt fra deres tid og fra de gamle før dem igen, om vun alting da var, så må man sige, der er sket store forandringer, så ingen skal forsværge noget, vun det siden vil blive.«

»Her står ligesådan meget om fæstevæsenet,« sagde Niels, da Guldborgbrospørgsmålet var drøftet tilstrækkeligt igennem, »men

det har vi jo heldigvis ænne nødig at spekulere ret meget på her, når det hele har været selveje i så monne år.«

»Nej, men derfor kan det ligegodt være rigtigt at få lidt kendskab til al den slags, for det er noget, der har stor betydning for mangfoldige mennesker — og der er monne, som må sukke, fordi de skal være herregårdsfæstere.«

»Ja, det er godt, at manne skal stå under herremændene,« kom det hårdt fra Niels.

Trods sin ungdom nærrede han en indgroet uvilje imod alle de store ejendomsbesiddere, som om han ville anklage dem for alt det onde, godsejerne i forrige tider havde øvet imod hele bondestanden; men alligevel følte han, at som selvejerbondesøn var han udenfor selve fæstespørgsmålet.

Kirsten Sværke så et øjeblik tankefuldt hen for sig. Når talen faldt på de forskellige politiske spørgsmål og mere andet, som var oppe i tiden, havde hun ofte en følelse af rådvildhed og uklar hjælpeløshed, og hun måtte her stærkt savne Hans Sværke.

Hun måtte efter bedste evne prøve at klare nogle af spørgsmålene og så ellers håbe, at børnene tid efter anden selv ad andre veje kunne lære at danne sig et skøn om de ting, som de skulle tage stilling til.

Op lejlighed til at søge oplysning og kundskaber skulle ikke blive dem nægtet, såvidt hun forstod, det ville være til deres gavn. Både Niels og Henrik skulle på Næsgård Agerbrugsskole, således som Hans Sværke før sin død havde bestemt; og Rasmus og pigerne skulle i hvert fald få lov at læse blade og bøger, som der kunne være rimelighed for. At mange så med foragtelige øjne på al denne læsen, der fandt sted i Sværkegården, og at man særlig korsede sig over, at døtrene havde tilladelse dertil, vidste hun sære vel. Adskillige stiklede spydigt herover, når de kom sammen ved gilderne, og ikke mindst havde hun ved brylluppet hos Kårens fået det at høre.

»Ja, det er rædsomt, at nun mor kan tillade sån noget,« sagde Sidsel forarget, »og det kan let blive nun sørgelige koner for mændene at få, når de har sån en oplærelse.«

»Ja, hvad skal enden blive, hvis bønderdøtre skal sættes sån noget i hovedet.«

»Ja, det vil da blive den bare ruin for bønderne.«

Endnu længe havde Grete og Sidsel fortsat med deres udgydelser, og selv om ikke alle fulgte dem, var der dog en stor part, som så på forholdet med lignende øjne. Men det var jo blot, hvad der kunne ventes. De fleste og navnlig de ældre var imod alt nyt og fremmed og især, når det gjaldt kvinderne. Kun de færreste kunne finde sig tilrette med, at en kvinde ville prøve at brække ud fra den tilbageskudte plads, hun altid havde indtaget. Men hvordan man end så på det, skulle hendes døtre ikke helt stilles i skyggen hverken af brødrene eller andre.

»Står dæne noget om Orla Lehmann?« spurgte Maren en anden aften, da avisen blev læst.

»Nej, hvorfor det?«

Niels så spørgende på søsteren.

»For ham ville jeg gerne høre noget om.«

»Så det vil du.«

Han anede nok, hvorfor hun ville det, men sagde dog ikke mere.

»Ja, ham sværmer Marne for — endda hun aldrig har set ham,« drillede Henrik.

»Ja, men det gør I drengfolk vel ænne,« begyndte Maren igen, »og monne er ham jo på nakken, fordi han har taget størsteparten af arvegodset fra jer.«

»Ja, alle I drenge havde vel ønsket, vi havde fået delt vort arvegods, inden loven kom om lige deling,« fnisede Grete, der ikke kendte det mindste til Orla Lehmann udover, at det i første række skyldtes ham, at kvinderne havde fået lige arveret med mændene.

»Ja, nu skal vinne nøjes med en søsterlod, mens I tager en broderlod,« jublede Inger, »nu skal I bare pænt have en part ligesom vi.«

»Jeg tænker, I drømmer om Lehmann om natten, siden I er så begejstret for ham,« tog Henrik fat påny.

»Jamen de siger osse, han er den smukkeste mand i hele landet,« lo Inger, »og når han så har jyet vos lige arveret med alle drengene, er det vel ænne så underligt, vi synes om ham.«

»Ja, nu kan det så være godt for denne gang,« sagde Kirsten Sværke, da hun en stund havde hørt på mundhuggeriet.

Niels raslede med avisen, og tvillingerne puffede hinanden i

siden. Det var altid morsomt at drille brødrene med den arvegodshistorie, og forøvrigt var det da også helt udmærket, at den lige deling var kommen, når de siden skulle have deres arv fra hjemmet.

Kirsten Sværke lod øjnene glide henover flokken. Hun var ikke blind for, at særlig de ældste af børnene havde været stærkt optaget af den nye lov om arveretten, og hun mærkede tydeligt, at Niels ikke var helt tilfreds dermed. Også Henrik kunne få i sinde at ærte over det, medens Rasmus aldrig lagde nogen misfornøjelse for dagen. Men alt dette var blot, hvad der kunne ventes fra de forskellige sider. Sådan var jo deres sind. Maren viste ligeledes åbenlyst, at hun nød at være ligestillet med brødrene, og tvillingerne fulgte gladelig i hendes spor, men i deres barnlige pludren op, lå kun det almindelige søskendedrilleri.

Men enten der kunne siges det ene eller det andet, var det en retfærdighedshandling, der var foretaget imod kvinderne, og alle mødre måtte glæde sig over den ligestilling, der var blevet deres døtre til del. Og hvem vidste, om ikke senere andet og mere kunne følge efter, men foreløbig skulle kvinderne være glade for det, de her havde opnået.

»Skrives dæne noget om alt det dernede i det sønderjyske,« spurgte hun lidt efter.

»Jo, her står, at der er stadig uro og bekymringer, og på så monne områder er der vanskeligheder med Slejsvig-Holstenerne.«

»Ja, det er jo den gamle historie.«

Kirsten Sværke drog et lille suk. Det var trist, at det bestandig skulle ulme og murre i Sønderjylland, og der var mange, som mente, at oprøret og uvejret ville bryde løs en gang igen. Og så var det ikke godt at vide, hvordan det ville gå. Men der måtte håbes det bedste, og det kunne ikke hjælpe at ængste sig før tiden. »Hav omsorg, men ikke sorg for de kommende dage,« stod der i den prædikensamling, som moderen havde købt og foræret hende.

Det var en klog mands kristelige livssyn, der her kom frem og havde været hende til megen trøst og opbyggelse både i mørke og lyse timer.

Hun ville have omsorg, men ikke sorg for de kommende dage!

Rasmus var kommet i lære hos en af byens vævere, og om ikke af lyst, så af pligt slog han væven efter bedste evne.

»Du skal både tænke på dig selv og din læremester og se at få så meget fordel ind til jer begge to, som du på nun måde kan,« havde moderen sagt ved afskeden, »og først er det så ham, der går af med profitten, når du er rask og skrap til dit arbejde, men siden kommer det igen med renter til dig selv.«

Rasmus nikkede bare til det altsammen. Gråden sad ham i halsen, så han turde ikke begynde at sige noget af frygt for at give sig til at græde, og det ville han ikke. De andre søskende skulle ikke kunne drille ham med, at han flæbende var vandret af gårde, da han skulle i væverlære.

Moderen havde ligeledes lagt ham på sinde, hvor stor en sorg det ville være for hende, hvis han gik trevent og uvilligt ved sit arbejde eller hængte med hovedet, fordi han var sat til et arbejde, han magtede, og ikke for alt i verden ville han gøre den gode moder den sorg.

Når han intet svarede på hendes sidste ord, forstod hun også godt, det ikke var af vrangvillighed, men af bevægelse, og dette ville hun ikke lægge ham til last. Med et venligt, opmuntrende klap på skuldren sagde hun farvel og åbnede døren for ham ud til gården. Hun kunne have gjort sig et ærinde op hos væverens, så han havde fået et velkomment følgeskab, men det ville hun ikke. De andre søskende skulle ikke få anledning til i smug at komme med hentydninger til pjank eller kælenkab hverken i den ene eller den anden henseende.

I al sin myndighed og trods al den kærlighed, de nærrede til hende, ville hun dog ikke kunne hindre dem i at spotte over mulig blødsødenhed, som blev andre til del.

I skjul fra køkkenvinduet så hun efter ham, da han var kommet ud på gårdspladsen. Henne ved porten vendte han sig halvt om, som ville han tage afsked med gården og alt det, der hørte gårdmandsstanden til. Fra nu af var han ikke helt som Sværkesønnen — nu var han væverdrengen og halvvejs musikanteren.

Hendes øjne duggedes, og et stille suk hævede hendes bryst. Det var alligevel ikke så let at give slip på det, det hørte slægten til, men i det lange løb var det til drengens vel, og så måtte både han og hun og de alle bøje sig herfor.

Også brødrene og søstre burde lære at indse, at dette var det retteste. Ingen af dem syntes om det, da de fik det at høre. Der var ikke noget stort ved at have en broder som væver. Maren havde rynket stærkt på næsen, og Niels havde længe siddet mørk og tavs. Begge småpigerne fnisede højt, medens Henrik med et foragteligt kast begyndte at slå ud med arme og ben, som ville han efterabe vævernes stilling ved deres arbejde. Ret lang tid havde ingen af dem ovovet åbenlyst at lægge deres misfornøjelse for dagen, men det havde dog været tilstrækkeligt til at give moderen et indblik i den stemning, der rådede i deres sind.

For Rasmus var gangen bort fra fædrenehjemmet og op hos væveren svær, men han ville stadig holde sig tapper. I sit stille sind havde han håbet, at moderen havde fulgt med ham til læremesteren og ligesom linnets dør lidt for ham, men når hun ikke af sig selv tilbød det, ville han ikke bede hende derom. Han kendte jo også udmærket vejen og havde selv gået den mangfoldige gange, så for den sags skyld betød følgeskabet intet. Men når han ellers havde vandret den, skulle han snart tilbage igen; nu skulle han blive, hvor han kom. Det gav en forskel, der betød noget.

Et helt nyt afsnit af hans liv var dermed inde. Og var det end strengt ikke at kunne blive bonde, som alle de andre i familien var det, og som vel også begge hans brødre blev, så var der jo også noget godt ved altid at sidde inde i en varm stue med et rent og tørt arbejde. Han kunne ikke tåle at være ude, når det var koldt, da ryggen og lænderne så blev meget mere dårlige, og bestille noget var der da slet ikke tale om, at han kunne.

Beskeden og rolig, som hele hans væsen var, trådte han ved ankomsten over væverhusets tærskel. Indgangen var igennem køkkenet, da der ingen forstue fandtes. Køkkenet var ret rummeligt med en indmuret bryggekedel og åben skorsten med indfyring til bilæggeren og den lille bageovn under arnen. Foran vinduet ved siden af døren var køkkenbordet med et aflukke til gåsen og lidt længere henne et spisekammer uden vindue. All dette var som alle andre husfolks køkkener, så intet virkede nyt eller fremmedartet.

Idet han åbnede yderdøren, blev samtidig døren ind til stuen lukket op, og Mette Væver kom til syne. Hun var ligesom væveren

et godt stykke til års, men endnu rask og rørig. Hendes ansigt viste stor venlighed, og det var let at mærke, at hun var ivrig optaget af den nye læredreng. Ganske vist havde de før haft bønder sønner i lære, men dette med Sværkens søn stod alligevel noget over de øvrige. Ikke alene fordi han kom fra Sværkegården, der endnu regnedes for at være sognets rigeste gård, men også af hensyn til selve Kirsten Sværke. Ingen af de andre bønderkoner var så flinke og godgørende som hun, og aldrig blev der slagtet, bagt eller brygget hos hende, uden et eller andet fattigt menneske nød godt heraf. Og heller ingen andre havde sådan en kurvfuld af gode sager med, når de kom til snævergilder for at få sat garn på væv.

Og stor fortjeneste havde de haft hos hende i alle de sidste år. Siden krigen havde taget de svære skår i hendes beholdninger ved hjælpen til soldaterne, havde man på Sværkegården dyrket endnu større stykker hør end sædvanligt og ligesådan haft flere får for at få bunkerne af uldent og linned til at fylde op i kisternes dyb. Af uld og hør og blå var derfor blevet store spind at sende til væver, og Lars havde været betroet at væve det hele, så det var noget, der måtte påskønnes.

Med hjælpsom hånd hjalp Mette straks Rasmus af med bylten, han havde under armen og fik ham ind i stuen, hvor Lars hamrede med væven, men øjeblikkelig lod skytten hvile for at snakke lidt med den nyankomne elev. I sig selv var både Mette og Lars et par meget skikkelige og ordentlige folk, men begge i høj grad snakkesalige, og hun tillige meget nysgerrig, så Rasmus vidste, før han kom, at tavs og stille ville han ikke komme til at sidde. Særlig skulle Mette nok vide at pumpe ham både om ditten og datten. Det kunne jo have sine ubehageligheder, og moderen havde da også givet ham nogle forholdsregler her overfor.

»Du skal altid svare pænt og høfligt på, hvad de spørger dig om, og du må osse gerne fortælle det, du sår i almindelighed ved,« havde hun sagt, »men du skal vare dig for at sige mere, end hvad alle må vide, og du kan tåle at høre igen.«

Og denne lære havde han lagt sig vel på sinde.

»Ja, værsgod kom med herind — her skal du så æls have dit tæty«, sagde Mette, da han havde hilst på Lars, og gik foran ham ind i et langt, smalt kammer bag stuen.

Her stod en seng slået sammen af nogle fjæle ligesom i karlekamrene; desuden var der en gammel kiste, hvor han kunne lægge de sager, han havde med eller hænge noget op på de store søm og spiger, der var slået i ved loft og væg. Mette havde selv flere forskellige ting herinde, blandt andet en hel del småposer med timian og merian, hyldeblomster og perikon og flere andre urter, så luften var lidt krydret. En dør førte ud til loen, og bag denne var en smal strimmel stald med bås til koen og rum for får og småkreaturer. Kamret brugtes derfor altid til gennemgang fra stuen og ud til kreaturerne, men det var der ikke noget at sige til. Rasmus så mest på, at sengen var godt fyldt med halm, og der var en god, tyk, ulden dyne at krybe ned under. Lagnerne var slidte og havde mange lapper, men de var rene og hele, hvad der var det vigtigste. Gulvet var ligesom i stue og køkken af ler, men det var pænt fejlet og strøet med sand, så alt kunne ikke være anderledes. Men så hyggeligt som hjemme hos moderen var der langt fra. Der var bræddegulv i alle stuer og kamre, og i køkkenet gule, brændte sten. Kun i bryggerset var der toppede brosten som på gårdspladsen.

Efter at han havde fået hverdagstøjet på og lagt helligdagsklæderne til side, kom han igen ind i husets eneste stue. Den var temmelig stor med plads til væve foruden omhængssengen og et bord og et par bænke.

Mette mønstrede hastig Rasmus, da han kom ud fra kamret.

»Ja man kan nok se, du er en gårdmandssøn, siden du sån har andet tøj med dig for at komme herop til byen,« sagde hun anerkendende, »for de fleste ville jo æls nok bare have kommet, som de gik og stod, når dinne var længere fra hjemmet.«

»Mor sagde, at jeg måtte tage mit helligdagstøj med, så jeg kunne have det ved hånden heroppe og så æls tage det på, når jeg skulle hjem,« svarede Rasmus beskedent, men indvendig glad, fordi hans pæne fremtræden vandt Mettes bifald.

»Ja, du har vel fået davre,« sagde hun lidt efter.

»Ja, jeg spiste, lige inden jeg gik.«

»Ja, jeg kunne nok tænke, at din mor ænne lod dig gå på fastende hjerte — men havde dunne fået noget, kunne du da nok være trængendes.«

»Jamen det er jænne,« forsikrede han, »jeg er godt forsynet.«

»I har kas fået noget særligt i dag?«

»Nej — ænne sån.«

»Hvad plejer I mest at få?«

»Om vinteren, og når der æls ænne er noget sån, får vi enten mælke- eller ølledavre — men i høsten og så og slet og æls ved andet stort arbejde får vi altid enten pillsul eller kogt sild førend davresøbet — og når der er slagtet, har vi jo plokmad«, forklarede Rasmus nøjagtigt.

Hvad det angik med maden, var der jo ikke noget at holde hemmeligt. Han vidste, de levede godt derhjemme på gården, og hans moders kost måtte Mette gerne høre om.

»I får vel osse klokkenti om vinteren?« begyndte hun igen.

»Ja, men så får vi kun et eller halvandet stykke, men to rundtenommer om sommeren.«

»Og er der så noget sigtebrød imellem?«

»Ja, der er altid en og sommetider to sidfanker — og i høsten får de et helt stykke hvedekage.«

»Ja, det må man sige, er en god klokkenti!«

Rasmus stod og blev helt godt tilpas. Det var så rart at høre disse rosende udtalelser, og her var et felt, hvor han helt ud kunne svare. Når han havde tænkt på ankomsten til væverhuset, havde han halvvejs frygtet for, at de skulle få i sinde at spørge om noget, han ikke vidste, og så kunne det gerne komme til at lade så dumt. Men her på madspørgsmålets område kunne de ikke køre ham fast. Her kendte han reglerne for hele året igennem.

»Får i osse kaffe til hverdag derhjemme hos jer?« spurgte Mette videre.

»Ja, vi får altid eftermiddagskaffe — og hver søndag får vi osse oven på klokkentien.«

»Ja, det må man sige er flot! Der er monne steder, hvor mandfolkene så godt som aldrig smager kaffe ude på gårdene. — Fruentimmerne kan jo nok en gang imellem få sig en tår, men for det meste snyder de sig så til det.«

»Ja, fruentimmerne er nun rene sataner mod vos stakkels mandfolk,« tog nu væveren fat, »for de snyder vos på alle måder, ligeså vandet driver af vos.«

»Å — I får da jer part af drikkelserne her i denne verden,« gav

Mette igen, »for øl og brændevin står I danne tilbages med — og så kan I da nok unde vos fruentimmer en lille sjat kaffe.«

»Ja, det er vist ænne så hel lille en sjat, som mellem år og dag glider ned i fruentimmermaverne«, mente væveren, »og hvis skorstene bare kunne snakke, så havde de nok meget at fortælle både om kaffebrænding og kaffedrikning, for det er jo derude, det meste foregår. — Men kom nu du æls her min dreng, så skal jeg lære dig at slå en væverknode, for her går denne med en kællingeknode, og så er der nun garnender, som du kan binde sammen.«

Rasmus fulgte villigt budet, og mens han ordnede trådene, snakkede Lars videre og forklarede ham en hel del vedrørende vævningen.

»Det går jo helt snildt for dig,« sagde han ved at se, hvor let drengen med sine lange, tynde fingre redede op i garnet, »og kan du bare sån blive ved, så skal du nok blive en skrap væver.«

Rasmus blev helt rød i hovedet. Han havde ikke ventet så hurtigt at få ros for sit arbejde, og de anerkendende ord satte ligesom modet et godt stykke op.

Mette kom nu med klokkentien. Der var ligesom hjemme hos moderen en rundtenom grovbrød og et stykke sigtebrød.

»Ja, I får vel osse fedt og kød på grovbrødet og smør og ost på sigtebrødet,« sagde hun og skød drengens portion nærmere henimod ham.

»Ja, det gør vi,« svarede han, »men jeg får kun et halvt stykke kødbrød, for jeg kanne hasse mer.«

»Men kan dunne! Jeg troede ænne, du var så småtærende.«

»Jeg har tit været syg, så jeg honne arbejdet som de andre,« sagde Rasmus lavt, »og derfor er jeg heller ænne blevet så sulten.«

»Nej, vel så, men nu må du se at hænge i, så du kan vokse dig stor og stærk,« opmuntrede Mette.

»Ja, sån i lømmelalderen må man sørge for at fodre godt, så man kan lægge noget på sidebenene,« erklærede væveren, imens han rask bed i den grønsaltede gåsevinge, han holdt i hånden.

Han satte selv meget pris på at få noget godt under tanden og undte andre det samme. I modsætning til så mange andre husfolk havde de også altid fuldt op af mad og drikke i væver-

huset. Fortjenesten ved vævningen og musikken havde stadig været jævn god, så de gennem mange år havde siddet helt lunt inden døre, og børn var der ikke kommen til huse hos dem, så de havde kun haft sig selv at sørge for og ingen at samle til, som væveren altid plejede at sige, så derfor havde de fået råd til at have noget i spisekamret; og det ville de blive ved med, så længe de formåede.

»Ja, det var vel så æls osse en god husmands-klokkenti,« sagde Lars med en velbehagelig ræben, da de havde spist.

»Ja, det var det,« sagde Rasmus taknemlig.

»Ja, man lever jo kun én gang, så vidt man ved,« snakkede væveren videre, idet han begyndte at gøre sig rede til arbejdet igen, »og så måtte man være godt tosset, om man gik og sultede sig, når man kan få noget at gnave.«

»Ja, og der er nok, som må undvære, så det er ænne nødvendigt at gøre den flok større,« istemte Mette, »og de, som arbejder, har osse fortjent ordentlig kost.«

Rasmus så glad på hende. Det var jo noget, som hans moder altid hævdede, så hendes og Mettes tankegang faldt nok her godt sammen.

Til middag fik de grå ærter og røget stribeflæsk. Det var en udmærket ret, og Rasmus spiste godt deraf, men dog ikke nær så meget som væverfolkene mente, han burde sætte til livs. Men det var jo ikke så slemt at høre. Værre havde det været, hvis de havde fundet, han spiste for meget. Eftermiddagen gik lige så let som formiddagen, og næsten før Rasmus vidste af det, var det aften.

Nu skulle de have violinen frem, hvad der stod langt over alt andet, og her fløj minutterne, som var klokkeviseren med et ryk flyttet fra det ene tal til det andet. Med et lille suk lod Rasmus sakte buen glide hen over strengene, da tiden var ude. Arbejdet kaldte jo igen, til det senere blev fyraften. Spilletiden var kun som en mørkningsstund, hvor alle måtte gøre, som de helst ville.

Ved nitiden kom Mette med nadveren.

»Hjemme hos jer får I vel osse varm mælkegrød om vinteren og kold vandgrød og tykmælk om sommeren,« sagde hun henvendt til Rasmus, da de havde sat sig tilrette ved bordet.

»Ja, det gør vi.«

»Og I spiser vel ænne af træbøtter mere?«

»Nej — vi har altid fade.«

»Ja, de fleste begynder jo at gå over til at have søbemaden i lerfade, og det ser da også pænere ud — men det er naturligvis dyrere. For fadene kan så let blive knaldet. Men jeg kunne da nok tænke, at din mor ænne mere brugte at have bøtter på madbordet.«

»Nej, det gør hunne. Vi har dem kun til mælken, og her har mor endda osse snakket om, at hun vil til at have stenfade, for hun har læst, det skal være bedre for mælks og flødes skyld.«

»Ja, og der er jo osse så megen skuren og skrubben med så monne bøtter, når de skal holdes hvide og båndene om dem være blanke, så man kan godt forstå, at din mor, der er sån med på det nye og har råd til det, nok kan tænke på at gå over til at have mælkefade.«

Da Rasmus lagde sin ske, kom han til at hikke.

»Nu snakker de nok om dig derhjemme,« sagde Mette, »og de siger nok: mon Rasmus har fået sin nadver.«

»Ja, det kan gerne være,« sagde han uden at se op.

»Går I æls til sengs, så snart I har spist?«

»Ja, i det daglige gør mandfolkene da, men mor sidder tit længere oppe og spinder.«

»Hvem har du så æls ligget hos?«

»Hendrik.«

»Og har I så haft jer seng ude i karlekamret?«

»Nej, vi tre drenge og Jakob har ligget oppe i det ene kammer ved stadsstuen.«

»Er pigerne så inde i sovekamret hos jer mor?«

»Ja, der ligger de osse to og to i hver seng.«

»Og har pigen så sit for sig selv?«

»Ja, hendes kammer er ude ved bryggerset.«

»Og så karlene deres ude ved hestestalden, så det er ligegodt en svær hob sovekamre på en gård. Sån står det heller ænne til alle steder. Der er monne, som må nøjes med mindre.«

»Ja, det må man nok sige,« sagde væveren. »Hos de fleste, hvor de er nun stykker, må de gerne bunke sig sammen, så de mæsser ligger i lagvis. Og man kan vel nok osse huske, vun en

ståhøj der blev, da din far bugde det nye stuehus, og der blev lavet så monne stuer og kamre. For det var man junne vant til i en bondegård.«

»Nej, før hjalp man sig jo bare med to stuer, og den ene kom man kun i, når der skulle være gilde.«

»Ja, hverdagsstuen måtte da holde for både til det ene og det andet hos bønderne, ligesom hun må endnu hos vos husfolk.«

»Ja, men din far ville havde det på en anden manér, og der skulle være plads både til folk og fæ. Og derfor var det, at han rev en af de gamle længer ned og bugde nyt stuehus og lavede det andet om til grisestier og meget andet, så det var noget, der pyntede og gav luft på gården.«

»Ja, Hans Sværke var en karl, der forstod, vun madposen skulle skæres. Og lidt nymodings var han, lige fra han selv blev mand, for så snart han havde fået gården, lod han lave et pigekammer ude ved bryggerset, fordi hanne ville have tjenestepigerne til at ligge inde i stuen, da først han blev gift.«

»Nej, han ville nok ænne have nun til at holde rede på, om han kyssede Marne til godnat eller ej, så derfor så han at få dem af vejen,« grinede Mette.

»Ja — og så med den nye gård kom jo osse den nye kone, og det kan nok være, der var forskel på din mor, min dreng, og så den første, som din far havde — for det var en slem sur, begærlig skruppe.«

»Ja, hun lignede godt nok det, hun var kommet af, for Spurrens har da altid været noget rakkerpak på alle måder og har aldrig kunnet tåle, at solen skinnede på fattigfolks tag.«

»Ja, hård som jern og flint var Hans Sværke jo i monne retninger, men en retsindig mand var han ligegodt og af en hel anden kaliber end Spurrens, og der var vist ingen, som kunne sige, at hanne gjorde sin pligt, som det blev forlangt af ham.«

Rasmus sad, som havde han næsten tabt vejret ved at høre det rivende ordskifte imellem de to gamle, hvor den ene snakkede stærkere end den anden. Aldrig havde han tænkt sig, at nogen således kunne køre løs om hans egen familie, uden at han blev fornærmet på dem.

»Vun går det så æls med din søster Marne? Skal hun have sønnen ovre på Kimmegården?«

Rasmus så forbløffet på hende.

»Det ved jænne— det har jeg aldrig hørt noget om.«

»Har dunne!« Mette så forundret på ham. »Det troede jeg dog, du vidste besked med, for folk har da snakket om det et stykke tid — og der siges osse, at den gamle Kimmer har bestemt det for monne år siden.«

»Jamen alt det kender jænne noget til,« påstod Rasmus hårdnakket.

»Men selv om du så ænne ved rigtig noget besked med det,« begyndte hun igen, »så kan man da godt tænke sig til, at der bliver noget om det engang. — For når din fars ældste søster Karne er gift med Gammel-Kimrin, og sønnen med hans søster Bærde, så er det smenne så løjerligt, om Kimrin vil have, der skal laves et parti med sønnesønnen og så Marne, når I er så nær i familie.«

Det kørte stadig rundt for Rasmus, så han vidste aldeles ikke, hvad han skulle svare. Men det behøvedes heller ikke, da Mette godt kunne fortsætte uden hans hjælp.

»Og når denne her Lille-Rasmus, som han jo kaldes, er eneste barn på Kimmegården, og de er velstående folk, så kan det da osse blive helt godt for jer Marne at komme ind der.«

»Ja, stillingen kan dænne være noget at klage på,« forsikrede nu væveren, »men det bliver jo så endnu mere indviklet med familieskabet, end det er i forvejen. — Og det har da Gammel-Kimrin osse altid holdt et svært grin med, fordi han sån var medsvoger til sin egen søn og Karne svigermor til sin egen søster — så kommer der nu et nyt led ind til, bliver det da meget værre.«

Rasmus fortrak munden til et lille skævt smil. Han havde også hørt Kimmeren skvaldre op om alle de kunstigheder angående familieforholdene, fordi han og sønnen var gift med to søstre, men når han selv snakkede om det, var det bare til at le af, men her var det slet ikke så morsomt at høre på.

Nadveren var nu til ende, og Mette satte igen skeerne op i vinduesprosserne, hvor de havde deres plads fra det ene måltid til det andet. Rasmus skottede ligesom om middagen nedslået efter sin. Han var ikke glad for, at den skulle sidde der. Men når det nu en gang var sådan, måtte han naturligvis finde sig

i det og være glad til, at hun ellers var renlig nok med sin mad og alt øvrigt.

Det var nu tid at gå til ro, og Rasmus søgte ind i kamret. Med et lille suk puttede han sig lidt efter ned i den store halmfyldte seng. Heldigt endda, at væverens havde dette smalle, halvmørke kammer, når der ellers var så lidt husplads. Han havde ikke gerne villet ligge inde i stuen hos dem, sådan som han vidste, der var nogle læredrenge, som måtte ligge hos deres mester, når det kneb med pladsen.

Da han vågnede næste morgen, var væverens endnu ikke oppe, så han kunne ligge og batte sig lidt, inden han skulle ud af fjerene. Det var, ligesom han var vant til det hjemmefra, idet han i alle de senere år, hvor han havde været svag og ude af stand til at tage fat som de andre søskende, altid havde fået lov at ligge længe om morgenen for muligvis at samle kræfter. Derfor ville det rimeligvis også have knebet for ham, hvis han nu skulle være jaget op uden at have udsovet, hvad så mange læredrenge blev. Men det havde den gode moder sikkert tænkt på, da hun bestemte ham for væverlæren, så jo længere han så på hele stillingen, des mere taknemlig måtte han blive for det alt-sammen, som det fjøede sig for ham.

Ikke længe efter begyndte væverens at røre på sig, og snart kom Mette ind i kamret med en strippe i hånden.

»Ja, så er det tid at lette anker, lille Rasmus,« kaldte hun.

»Ja — jeg er vågen.«

Rasmus rejste sig straks halvt over ende.

»Nå — vun har du så sovet?«

»Godt.«

»Og hvad har du så drømt?«

»Det kan jænne huske.«

»Ja, så skal du heller ænne fortælle det.«

Mette gik ud for at malke koen, og Rasmus skyndte sig at få tøjjet på og komme ind i stuen til væveren.

»Nå, det må jeg sige — du er en flink fyr til at springe af kassen,« hilste den gamle ham med.

»Mor siger osse altid, vi skal stå op med det samme, der bliver kaldt.«

»Ja, det kunne jeg godt tænke mig, at hun holder på, for hun

er jo en meget bestemt dame på alle måder, og det er osse en god vane at komme, når der kaldes, for så bliver en anden en osse i bedre humør, fremfor når man halvvejs skal slæbe folk af reden.«

Rasmus havde ikke noget at sige hertil, men han forstod udmærket, at det ikke måtte være rart hverken for væveren eller drengen at begynde dagen på den vis. Men den slags skulle der heller ikke blive noget af fra hans side. Han ville stå op med det samme, de forlangte det, så vidt da han formåede at komme af sengen.

Han fik nu sit arbejde anvist, og kort efter havde Mette malket og givet koen og kom så ind for at lave davre. Det var kogt mælk med brækkede grovbrødsskorper i, som de spiste fedtebrød til.

»Ja, davren her ligner jo så din mors hverdagsdavre,« sagde Mette, idet hun tog en ny rundtenom, »og i denne tid, når koen malker, skal vi jo bruge mælken — siden, når den bliver gold, holder vi vos mere til øllet.

»Ja, det er jo så rimeligt,« sagde Rasmus lidt gammelklogt.

Han var fuldt ud klar over, at småfolk måtte indrette deres levemåde efter som husets forhold lå.

»Og i dag skal vi så have snævergilde eller rendegilde, som nun plejer at sige,« fortalte væveren.

»Skal vi.«

Rasmus så interesseret op. Han vidste, at ved disse små sammenkomster hos væverne gik det gerne altid livligt og fornøjeligt til.

»Ja, Hanne Kørup kommer med en pulsjun garn, som hun skal have sat på væv,« oplyste Mette videre, »og så ved du jo nok, at konerne altid har mad med til hele dagen, og man lever så lige som man var til rigtig gilde.«

Rasmus nikkede lidt. Jo, alt det vidste han og glædede sig i grunden også til at være med ved en sådan lejlighed.

»Ja, i en vis forstand er det æls en underlig ting med disse snævergilder, hvor konerne skal sidde her og glo for at se, vun garnet bliver sat på,« sagde Lars, »men det er jo en ældgammel skik og vel sat kommet af, at man var bange for, at væveren skal snyde dem noget fra.«

»Ja, det er så rimeligt,« indskød Mette, »og jeg kan sm' godt forstå, at folk vil holde øje med deres sager. — Det vil vi andre jo også med vore. — Og jeg vil da ønske, at de bliver ved med snævergilder, så længe jeg er væverkone, for så har man da altid nun glade dage og får noget god mad i huset.«

Ikke længe efter kom Frederik Kørup kørende for sin kone. Foruden en sæk med alle garnnøglerne, havde de også en stor kurv med fødevarer samt en pose mel til at slette garnet med.

Køruppens boede ikke langt derfra, så han ville ikke blive hos væverens hele dagen, hvilket ofte var tilfældet med de mænd, som havde hjemme længere borte. Henimod aften ville han komme igen for at hente konen.

»Jamen du kan vel da kigge indenfor og få en bid af din egen klokkenti, når det nu lige er ved det lav, at vi skal til at kile på ham,« råbte væveren ud imod Køruppen, da han havde fået sagerne af vognen.

»Ja, kom dog ind og lad vos se, vun du ser ud,« gjaldrede Mette op bag Lars, »og du kan da osse nok regne din klokkenti for så meget, at du kan tage en muffel med; for han er nok værd at sætte en tand i.«

»Å ja, det tror jeg da æls nok,« lo Køruppen, »for vor mor plejer da gerne at lave noget, som er spiseligt.«

»Ja, og jeg skanne forgifte noget af det,« lovede Mette, »og bagefter laver jeg en tår kaffe til at skylle krummerne ned med.«

»Ja, så er det jo mæssen ænne til at sige nej. — Og jeg kan jo så binde øget herhenne ved stolpen.«

»Ja, gør kun det, for de to kan nok forliges — for stolpen er sm' lige så gammel og skikkelig som den røde.«

I en fart kom Mette tilbage til stuen og fik bredt en lille dug på bordet, mens Hanne Kørup gav sig til at pakke op for kurven. Her var både sigtebrød og hvedekage, smør og ost foruden et stort saltmadsfad med flæsk og kød og pølse. En stor trælejl fyldt med gammeltøl havde Køruppens også ført med sig, men snapsen sørgede Lars Væver for, ligesom Mette gav kaffen.

Rasmus blev straks bedt hen til bordet tillige med de andre, og Hanne Kørup nødte ham stadig til at spise næsten mere, end han orkede. Det var ellers ikke altid, hun var så opmærksom imod væverdrene; men Rasmus var jo Kirsten Sværkes søn,

og det var noget andet, end hvis det kun havde været en almindelig husmandsdreng.

»Vun går det æls med din ældste datter — har hun overstået?« spurgte Mette Hanne Kørup, da hun havde fået kaffedlen på bordet.

»Jo, det er da længe siden.«

»Nå — og hvad fik hun så?«

»En stor dreng på 8 pund, så det var en ordentlig kammerat. — Og han har da osse været i kirke.«

»Og hvem var så gudmor?«

»Det var Slentens Ane, og Kaares Mari holdt huen.«

»Og hvad hedder han?«

»Han er opkaldt efter sin morfar og hedder Frerk, for de har jo en dreng i forvejen, så farfarin er nævnt op.«

»Ja, det er jo sån, det skal være. — Men vun så æls henne hos din anden datter Stinne, — skal hun ænne osse have små?«

»Jo, hun venter sig om et par måneder.«

»Ja, så kan du jo snart komme til kirkegangsgilde igen.«

Hanne Kørup nikkede og var glad for den venlige interesse, som Mette Væver udviste overfor de forskellige familiebegivenheder, og fortalte videre op om børn og børnebørn.

»Det ser æls ud til, at det skal blive nun slemme tider,« begyndte nu Køruppen, »for der skal jo stadig væk være så meget uro og spektakkel i Slejsvig.«

»Ja, vi havde kas nødig at tage og klø prøjserne en gang til, ligesom vi gjorde i 48,« sagde væveren, »for så kan det kas være, at de lærer at holde sig lidt i skindet.«

Hanne Kørup fo'r pludselig gysende sammen.

»Nej, lad vos donne tænke på krig, for sidst mistede jeg to brødre, og en tredie blev invalid for livstid — så alt det har jænne glemmt endnu.«

»Å nej — det kan man så godt forstå, og jeg bryder mig jo heller ænne om at få krig sån udenfor dørene,« skyndte væveren sig at glatte ud, »men jeg mente bare, at tyskerne er nun helvedsmennesker, som i det mindste havde fortjent at få et godt lav tæsk.«

»Ja, det kan vi nok allesammen unde dem,« sagde Frederik Kørup. »Men æls er det junne til at blive klog på med al den

redelighed, som de snakker om helstat og Ejderlinie og Gud ved, hvad det altsammen hedder, som kongen og de store og alle rigsdagsmændene har så travlt med.«

Hverken hos Køruppens eller væverens holdt de aviser, så ingen af dem havde lejlighed til at følge en smule med i de politiske begivenheders gang, men det hændte af og til, at de hørte et og andet nævne, så de kunne kaste nogle bemærkninger ud om det, der var fremme, ligesom de også kendte enkelte navne indenfor de mest fremragende politikeres kreds.

»Ja, hvad mon man nu æls skal tro om ham, Monrad, biskoppen herude i Nykøbing?« spurgte Lars Væver lidt senere.

»Ja, alle siger jo, at han er et af de klogeste mennesker her i landet, men han svinger nok noget — først til den ene side og så til den anden, så han skanne være rigtig til at stole på. Men for dem, der bryder sig særlig om alt det med Grundloven, der står han jo i et gevaldigt lys.«

»Ja, der er jo nun, der priser ham lige op i skyerne. — Men heldigt var det da, at kongen kom sig, da han var så meget syg, for det havde da været forfærdeligt, hvis han var død.«

»Ja, for sån en konge får vi aldrig igen, for han holder ligegodt både med bønder og småfolk, og han ser ingen over hovedet, men kan snakke med alle og enhver.«

»Ja, Pallens Lavs, der lå inde som soldat i fjor, fortalte, at han var en gang med et sted, hvor kongen lod grave en gammel høj op, hvor der lå nun store sten og en hel del benrader og sån noget skidt inde — og der kom både baroner og fattiglemmer for at se på al den stads, men kongen snakkede lige så godt til den ene som til den anden — og en gammel kone, der stod ham lidt i vejen, hende gav han et dask lige i enden, så der blev sån et grin, så de nær havde krapert allesammen, og kongen grinede med, lige så det hoppede i hans mave, så det var et farligt halløj, der blev ud af alt det.«

»Ja, en herlig mand skal han jo være, men slem til at pimpe hende er han jo med,« skræppede Mette nu op, »og fruentimmerne vil han jo også gerne rende i skørterne.«

»Ja, men alt det med kæresteri har han jo heller ænne efter fremmede,« sagde Køruppen, »for hverken hans får eller hans mor var for ærlige i det stykke.«

»Nej, de store skal nok være med ved alt sån noget, og der er jo da osse nun af kongerne, der har haft sån et par halvkoner på en gang,« grinede væveren. »Det er junne sån som med vos andre, vi har altid måttet nøjes med en.«

»Ja, og være glad til, at manne har haft flere,« sagde Køruppen gemytlig hen imod sin kone.

Rasmus sad af og til med et lille undseligt smil om munden. Det var ligegodt svært, så der kunne snakkes op ved sådant et snævergilde, og det var i grunden helt morsomt at høre på meget af det. Og det var også rart med sådan en klokkenti og kaffe ovenpå. Han havde ikke fået ret mange kopper kaffe i sit liv, for når de voksne kun fik lidt, vankede der endnu mindre til børnene, så han og de andre småsøskende havde aldrig fået mere end en ganske lille tår bagefter, når de ældre havde drukket. Og det var altid kun påskænk, så der var ikke ret megen kraft ved den, men her var han i samme hold som de øvrige, og Mette havde ikke sparet på bønnerne, så det var en liflig drik, hun havde brygget.

Da klokkentien var spist, kørte Frederik Kørup hjem, og de andre kom i lag med garnet. Her snakkede den ene stærkere end den anden. Og Mette spurgte ud om alt og alle indenfor bekendtskabskredsen, og Hanne fortalte gladelig både om det, hun vidste, og det, hun tænkte. En krukke fedgrød havde hun med, som Mette kunne stege op til middag, og snart sad de atter bænkedede ved madbordet. Et godt stykke kogesul hørte til fedgrøden, og altsammen vederfaredes fuld retfærdighed.

Hen på eftermiddagen vankede der atter kaffe. Konerne drak hver halvtredie spølkumfuld, medens væveren nøjedes med to, og Rasmus ikke kunne bevæges til mere end én.

Omkring fyraften kom Køruppen igen for at spise medaften sammen med dem. Der var det klokkentien om påny, og da garnet nu sad på væven, og dagen var til ende, så der intet var at haste efter, kunne der altid tages en ekstra snaps.

Da Mette for tredie gang satte kaffekedlen på bordet, var der også tid for mændene til at hive sig et par knægte, som snakken ikke blev mindre stilfærdig af. Efter at Rasmus også her havde fået, hvad han ønskede af kaffen, sad han lidt for sig selv nede på den nederste ende af langbænken. Han var nu ved

at blive både ør og døsig af al den snakken og kaffedrikning og tobaksrøg, så han fulgte ikke mere så stærkt med i det, der foregik, som før.

Mette lagde også mærke til hans lidt hængende stilling.

»Hvis du er træt, må du gerne gå i seng,« tilbød hun venligt.

»Nej, — jeg er æls ænne søvnig — sån —.«

»Nej, men du trænger kas til at komme ud og vejre dig lidt,« sagde væveren. »Du er junne vant til at sidde sån inde i stuen hele dagen, så tag og rend et par gange herfra og hen til smedien, så kvikker det nok op.«

»Ja, jeg vil gerne lidt ud i luften.«

Rasmus rejste sig med det samme. Skønt han ikke til daglig stadig plejede at færdes ude, men ofte måtte holde sig inde, var det alligevel på en hel anden vis, så han følte, det ville gøre godt at være en stund ude i den friske luft.

»Ja, gå du kun, min dreng,« sagde Mette, »men tag noget på dig, så dunne kommer til at fryse.«

Stilfærdig forlod han stuen. Både Mette og Lars var nok lidt mærkelige i somme retninger, men alligevel så gode og omhyggelige for hans velbefindende, så han måtte være dem meget taknemlig for al deres godhed og omsorg.

Da han kom ud på gaden, slog det pludselig ned i ham, at når han havde fået lov at være ude og ikke skulle bestille mere for i aften, kunne han egentlig godt løbe et lille smut hjem og se, hvordan de alle havde det. Længslen efter at tale med moderen, søskende og folk var for et øjeblik næsten ved at overvælde ham, og uvilkårligt begyndte han at gå i retningen af Sværkegården, men med et standsede han og blev stående. Det var en aftale mellem ham og moderen, at han skulle komme en tur hjem søndag eftermiddag, hvis han fik fri, så han kunne ikke nu møde op. Siden, når først han havde vist, at han ikke var et pjanket klynkehoved, men en rask dreng, sådan som moderen havde forklaret ham, kunne han måske nok ved en eller anden lejlighed aflægge et uventet besøg, men i aften ville han ikke.

Han drejede sig helt om og begyndte nu at gå i modsat retning af Sværkegården. Jo længere han fjernede sig fra hjemmet, des mindre blev fristelsen til at søge derind.

Da han en tid havde stampet lidt rundt og igen kom tilbage til væverhuset, var Køruppens ved at tage af sted. Et snævergilde var ikke en sammenkomst, der skulle trækkes langt ud. Det var kun et festligt arbejdsamvær, hvor man tog tidligt hjem, så man ikke den næste morgen følte sig trykket af at have været i by. Men en fornøjelig dag havde man haft, og den kunne kaste glans over mange grå og ensformige hverdage.

Den følgende aften skulle Rasmus hen i skolen for at spille hos Hald, og som altid blev spilletimen noget af det herligste, han kendte. Så var det, ligesom han kunne glemme alt andet og hverken var genert eller bange for noget som helst. Så spillede han løs med frejdigt mod, og selv om han blev rettet og måtte tage tonerne om, var det aldeles ikke, som hvis han i skoletiden havde regnet fejl eller ikke kunne finde byerne på landkortet.

»Du bliver jo en hel mester til at spille, hvis du fortsætter, som du har begyndt,« sagde Hald og klappede ham smilende på skulderen, da timen var forbi.

Fra skolen kendte han så godt som nogen, at Rasmus var en undermåler, men her kunne kun de færreste i hans alder hamle op med ham.

Rasmus var nu igen den undselige og forlegne dreng, som han plejede at være, og bøjede forvirret hovedet ved de anerkendende ord. Lykkelig vendte han atter hjem til væverens. Tre dage af hans arbejdsuge var allerede svundet hen, så nu var der kun to, til det var søndag, hvor han skulle hjem.

Sin lære havde han begyndt om tirsdagen. Egentlig skulle han være kommet om mandagen, men hverken væverens eller moderen led at tage fat på noget vigtigt på en mandag, derfor udsattes det til tirsdagen. Kirsten Sværke var ellers ikke overtroisk, som de fleste andre, men en vis respekt havde hun dog for at bryde, hvad der havde gammel hævd. Og imellem det var den uheldige mandag.

Rasmus havde heller ikke haft noget at indvende imod at blive en dag længere hjemme og havde gerne set, om begyndelsen først var blevet midt i ugen, så helligdagen og fridagen dermed hurtigere var kommet. De fem dage, som lå forude, forekom ham da som mindst fem uger.

Og nu var så allerede mere end den halve tid forsvundet. Det

var slet ikke til at forstå. Aldrig havde han tænkt sig, at dagene kunne løbe så hurtigt for en væverdreng. Og lørdag aften skulle han med væveren ud at spille til sessionsgilde på en gård i en af nabobyerne. De unge her plejede altid at holde et gilde, når karlene havde været på session, men grundet på sygdom var gildet blevet udsat og skulle først afholdes nu. Og her ville væveren så have Rasmus med. Skønt han ikke var udlært, kunne han dog altid gøre nogen nytte. Rasmus ville også hellere end gerne, for jo mere han øvede sig, des bedre ville det jo være.

Fredag aften spillede Lars en hel del danse igennem med ham, og ligesom Hald aftenen i forvejen roste han ham stærkt for spillet. Drengen så lykkelig og taknemlig op. Hvor var det dog herligt med den musik, der kunne bringe så mange gode ord.

»Men når jeg skal til gilde, skulle jeg vel æls have mit stadstøj på,« sagde han, idet han ligesom skimtede muligheden for at få et lovligt ærinde hjem.

Væveren slog afværgende ud med hånden.

»Stadstøjet på til et sessionsgilde! Jeg tror, du er tosset, dreng! Nej, der er helligdagstøjet mere end godt nok. Og vi skanne sån pyntes for at sidde der og blive røget til med møg og skidt, så man sommetider dårlig kan se, hvad man er af.«

Rasmus vidste også godt rede på gildesforskellen og troede egentlig heller ikke, moderen ville have givet ham lov at tage stadstøjet på, men der var bare dette, at så havde han haft et rigtigt ærinde hjem.

I mørkningsstunden var han og Lars parate til at vandre af sted til gildesgården. Violinerne havde de hver i sin kalveskindspose, som hang dem på ryggen.

»Ja, det er godt at se, du er en gårdmandssøn, siden du sån har sagerne i orden på alle måder,« sagde væveren, idet de skridtede hen ad vejen. »Du har både fivelin og pose til hende — og fine klæder og lange støvler og sko med spænder — det vonne sån med en anden en, kan du tro.«

»Nej, det var det kas nok ænne,« sagde Rasmus spagfærdig og i dyb taknemlighed for alt det, den gode moder også her havde ladet blive ham til del.

»Nej, da var der noget andet at tude i,« blev den gamle ved.

»Jeg havde hverken klæder eller penge og ingen til at hjælpe mig, så jeg måtte selv klare ærterne. Men det gik endda, og nu sidder jeg lunt i det, så jeg bryder mig smenne om at bytte, selv om det så var med en herremand.«

Rasmus så forvirret på væveren og vidste ikke, hvad han skulle svare.

»Nej, for gjorde man det, blev man da helt tummelumsk, for der forstod man jo slet ænne og førme sig, som man skulle. Man kunne hverken rejse sig eller sætte sig eller få mad eller bruge penge, som det hører sig til — og så blev man naturligvis helt skidt tilpas med sån en komedie.«

»Ja, det gjorde man jo nok,« sagde Rasmus for dog at give et svar.

I grunden mente han også, det måtte være forfærdeligt at komme ind i omgivelser og forhold, man ikke var kendt med, så væveren kunne have inderlig ret i, at det ville være forfærdeligt at blive herremand.

De havde nu nået gildesgården, og lidt efter var de unge samlet, så de kunne begynde at spille. Der skulle danses oppe i stadsstuen, hvor der stod nogle bænke og et par store kister samt en himmelseng. Der var ingen kakkelovn, og en kuldegysning jog igennem Rasmus, da han kom op i den kolde stue. Lidt varme gav det, da de kom til at spille, og musikken fik ham også til at glemme noget af kulden.

Byen var ikke særlig stor, og der var heller ikke mange unge med til gildet, men de, der var, svang sig lystigt, så det var ikke kedeligt at spille for dem. Under dansen blev gammeltølpotten flittig vippet, og adskillige snapse kom ind imellem.

Da der var danset en tid, kom madposerne frem. Væveren og Rasmus blev også budt hen, og begge tog ligesom de andre godt for sig af retterne. De havde nok fået medaften, inden de gik hjemmefra, men den temmelig lange spadseretur og den raske spillen op havde givet Rasmus mere appetit, end han ellers plejede at have.

Lars gav ham også et puf i siden.

»Ja, nu må du se at hugge noget i dig, så du kan hjælpe dig til i morgen, for her spis vi gratis.«

Rasmus bed forsigtigt af brødet. Han var nok sulten, men de

skulle dog ikke gerne sige om ham, at han var en grådig slughals. Moderen havde også altid givet ham og de andre søskende bestemte regler for, hvordan de måtte spise både ude og hjemme, og hendes bud måtte han følge. I virkeligheden mente Lars Væver jo heller ikke så slemt med det, han sagde.

Da kurve og tørklæder nogenlunde var tømt for deres indhold, begyndte dansen igen og fortsattes, til punchen kom på bordet. Mens karlene samledes ved glassene, stak pigerne ud i køkkenet for at få en tår kaffe hos konen. Siden nippede de også lidt til den varme punch.

Karlene tog straks fat på at synge skålviser i stort tal, og for hver skål, der blev drukket, råbtes der højere op. Lars Væver havde fået plads ved siden af manden i gården, og denne drak hastig væveren til. Med lidt betænkelige øjne så Rasmus sin læremester stikke det ene store glas ud efter det andet, og han kunne også se, at han efterhånden fik besvær med at rejse sig, når skålerne skulle drikkes. Og jo længere der gik, des stærkere klinkede gårdmanden med den gamle.

»Skål igen, Lavs — og så drikker vi ud!« hed det hvert øjeblik.

Væveren fulgte troligt opfordringen og vendte bunden højt i vejret på sit glas, medens den anden kun drak på skrømt. Rasmus lagde godt mærke til det og sad angst og ulykkelig for væverens skyld. Det skar i ham ved at se, hvordan flere af dem nu holdt grin med hans gamle mester, men han kunne intet ændre derved. Han kunne bare ønske, at punchesoldet snart måtte være forbi.

Men der var langt igen, og manden æggede stadig Lars Væver til at drikke. En halv ubevidst vredesbølge begyndte at hamre i drengen. Hvor var det skammeligt at drikke den gamle, skikkelige mand så fuld, og hvor var det forfærdeligt, at også flere af de andre ville sidde sådan og skabe sig.

Væveren lagde nu mærke til, at Rasmus sad lidt til en side uden at få noget af den herlige punch.

»Hej, dreng!« råbte han lallende. »Hvad sidder du der og hænger efter? Kom her og få et glas med! Det er pinde synd, du skal sidde der så tørmundet og se til, mens vi andre så drabeligt får skyllet halsen.«

Rasmus rystede stille på hovedet.

»Nej, tak — jeg skanne have noget.«

»Skal dunne have noget! Hvad er det for en sludder. Kom nu her og lad vos klinke en gang.«

»Nej, jeg vil ænne,« svarede Rasmus mere bestemt, end han egentlig vidste af.

»Hvad vil dunne!« Den gamle så forbavset på ham. »Nu skulle den onde dog glo i dig, knægt! Siger du, at dunne vil gøre, som din læremester vil have.«

Drengen så fortvivlet på væveren, og gråden sad ham i halsen.

»Jeg vil ænne drikke punch,« sagde han bævende, »for jeg kanne tåle det.«

Der var noget i tonen, der slog den gamle, og hans medfødte godmodighed sejrede over den opblussende galskab, som drikkeriet havde drevet i vejret.

»Nå — du kanne tåle det,« gentog han ligesom for sig selv. »Ja, det kan jeg heller ænne — og nu vil jeg så gøre ligesom du og sige tak for mig.«

»Å, sikke noget snak! Vi må have et lille bær endnu.« Gårdmanden daskede ham let hen over armen. »Skål, væver — og så drikker vi ud.«

»Nej, Gud gør vi ej!« Væveren slog i bordet, så glassene hoppede. »Nu skal jeg i hvert fald ænne have mere, for jeg venne være ringere end min læredreng.«

»Jamen, det er vel danne ham, der skal bestemme for dig,« spottede værten.

»Nej, men det er mig, der skal lære ham at komme ud og spille til gildes — og så æls tage mig af ham på alle måder — det har jeg lovet hans mor — og hvad man lover Kestne Sværke, skal man holde.«

»Å ja — det er ænne værd at narre et fruentimmer!«

En tvungen latter hørtes, men den overstadige stemning var brudt, og væveren var halvvejs blevet ædru.

»Nu er det osse på tiden, vi kommer til at danse igen,« råbte nogle af pigerne, og flere stemte straks i dermed.

Klokken var mange, så der var ikke længe, til de skulle hjem for at malke, så det gjaldt om at hænge i i den stund, der var tilbage. Punchebollen var nu også omtrent tømt, og adskillige af karlene havde ligeledes mest lyst til igen at få en svingoin,

så efter lidt mudder og protesteren fra enkelte blev bordet flyttet, for at dansen atter kunne tage sin begyndelse.

Væveren havde straks besvær ved at holde takten, men efterhånden som han fik sundet sig lidt, gik det upåklageligt. Sit sædvanlige gode humør havde han også fået tilbage, og med dunsterne af rusen stadig siddende i kroppen snakkede han op, som han plejede. Men drikke mere af betydning ville han alligevel ikke, hvor meget de så end pressede ham med øl og brændevin.

Først henimod morgenstunden var laget rede til at bryde op. Rasmus var meget træt og havde længe ønsket, at det hele snart ville være forbi, men han måtte jo holde pinen ud, indtil gildet endte med en susende reel.

»Ja, så må vi se at komme hjem til vor mor,« sagde væveren, »for hun længes nok ganske ukristelig efter vos begge to.«

Han havde nu fået en stærk hikke, og klukkende søgte han at få violinen ned i kalveskindshylstret.

»Men hvad i hede helvede fejler dog den skabede pose! Han må jo ligefrem have ligget og krøbet ind, mens man har været til gilde, siden dænnen er plads til fijolen.«

»I stikker skævt,« oplyste Rasmus sagte, imens han hjælpsomt søgte at få instrumentet på plads, »og nu hænger stolen fast ved kanten —.«

»Ja, sikke dog osse et asen! Nu er hun sm' hverken til at få herud eller herind.«

Væveren vrikkede frem og tilbage med violinen, og omsider gled den ned og kom til at sidde, som den skulle.

»Ja, nu går vi, så kan I andre betale vognlejen,« sagde han, da han endelig havde fået posen på ryggen og for femte eller sjette gang sagt farvel til de omkringstående.

Med tunge, vaklende skridt begyndte han hjemturen fulgt af Rasmus, der også gik lidt slæbende. Væveren snakkede uafbrudt op, men svarede mest sig selv, så Rasmus ikke behøvede at sige ret meget. En gang imellem trådte den gamle pludselig ud til siden og tørnede med et hastigt puf imod drengen.

»Men du er dog en gevaldig hertug til at gå sån og støde til mig,« hikkede han, »og det ender da nok med, at du stejler mig lige på hovedet i grøften.«

Rasmus trak sig stiltfærdigt mere ud til den modsatte side, men derfor blev det ingenlunde bedre. Væveren syntes stadig, de skulle være i nærheden af hinanden, så han fulgte efter, og resultatet blev derfor det samme.

Og sammenstødene morede den gamle, så han grinede og hikkede endnu stærkere for hver gang, det skete. Rasmus syntes slet ikke, der var noget morsomt ved noget af det, men han sagde ingen ting derom. I mørket kunne Lars Væver heller ikke se, at Rasmus ikke lo eller morede sig tillige med ham, men derimod gik mismodig og nedstemt, både fordi han var søvngig og ked af selskabet.

Endelig nåede de da hjem, og Mette kom straks i sin bare særk for at tage kroge af indvendig fra, da hun hørte dem hamre på døren.

»Godaften, mutter!« hikkede væveren. »Nå — du møder nok i uniform — ja, så må man nok gøre honnør for dig.«

Han slog hælene sammen, så det klaskede, og førte militærisk hånden op til den høje uldhat, han havde på hovedet.

»Men jøsses, vor får!« udbrød Mette, der straks var klar over stillingen. »Du er jo fuld — så har du jo drukket —.«

»Ja, Gud har jeg drukket,« indrømmede Lars med et bredt grin. »Vun fanden skulle jeg vel æls blive fuld?«

»Ja, se nu heller at få tøjet af og komme i seng,« formanede Mette, der var klog nok til at forstå, at det var det eneste rigtige i øjeblikket.

»Javel skal jeg have tøjet af — jeg plejer vel ænne at gå i seng med klæderne på om natten. — Men se du så osse selv at komme i kassen igen og gå ænne her og bliv forkølet i rumpen.«

Han gav hende et gemytligt klask bagi og ville til at kildre hende i siden.

»Å — din gamle pjoks!« Mette søgte forarget tilbage til sengen. »Du behøver vel ænne sån å skabe dig, fordi du har været ud at spille til gildes.«

Småbrumlende puttede hun sig ned under dynen og lod så ham tosse rundt, som han ville.

Rasmus var straks søgt ind i kamret og kom hurtigt i seng. Mette havde lagt en varm gråsten ved benenden, så der var dejlig varmt at stikke de lidt ømme tæer ned. Så søvngig, han

end var, skød der dog en inderlig taknemlighedsfølelse op i ham. Hvor var Mette dog i grunden en flink kone, og væveren var også en flink mand, men det var bare kedeligt, at han var blevet så fuld af punchen. Men det gik forhåbentlig over igen, når først han fik udsovet.

Rasmus foldede sine hænder og bad stille sit fadervor, som moderen havde lært ham at bede, da han var ganske lille, og som han havde bedt hver aften, når han var kommet i seng. Men knap havde han sagt amen, før alt flød ud i et for ham, og han vidste ikke mere af sig selv at sige.

Først et godt stykke hen på formiddagen vågnene han op. Han var lidt tung i hovedet, men havde ellers intet men af den anstrengende tur. Han kunne høre Mette og Lars snakke inde i stuen, så det var nok bedst, at han ligeledes kom på ben. I dag skulle han jo også hjem, så det var ikke værd at blive længere i sengen. Måske der var et eller andet, han skulle gøre, inden han fik fri. Så godt som hver eneste læredreng måtte altid arbejde søndag formiddag og tit det meste af eftermiddagen med, men da moderen tingede ham i lære, havde hun påtalt, at han ikke i almindelighed skulle være bundet til væven eller andet de hellige dage. Som hendes tjenestefolk lærte at kende forskel på hellig og søgn, skulle han også vide, det var søndag, selv om han stod under en mester.

Desuden havde hun forlangt, at hvis han skulle med ud at spille, måtte han have lov at sove lidt om morgenen for at oprette en smule af den tabte nattesøvn.

Da han kom ind i stuen, havde Mette og Lars spist deres davre, men lidt var sat til varme til ham, så han kunne forsyne sig, når han ville. Væveren var en smule rusten, men ellers at se til, som han altid plejede.

»Ja, hun var lige ved at blive lidt snurrendes i aftes,« sagde han senere til Rasmus, »men det skal dunne fortælle din mor, for så bliver hun kas kyst for at lade dig gå med mig — og det skal hunne være, for der skanne ske dig nun skade.«

Rasmus sad og så ned på sit davrebrød. Han havde bestemt, at hvis moderen ikke spurgte, så han ikke ligefrem kunne undgå at meddele, hvordan natten var forløbet, ville han ikke snakke noget særligt om punchesoldet.

»Og her har du så æls en otteskilling, fordi du klarede dig så godt med spilningen,« blev Lars Væver ved. »Og når du så kan tage fat, er det jo rent gevaldigt at være makker med dig.«

Rasmus blev rød helt op i håret. De rosende ord gik ham som altid stærkt til hjerte, og skillingen kunne kun øge hans glæde. Væveren var ikke forpligtet til at give ham betaling, fordi han havde hjulpet med at spille ved gildet. Det var noget, som helt gik ind under lærebetingelserne, men når han alligevel frivillig betænkte ham med en lille skænk, var det jo en anerkendelse af selve spillet. Og skillingen var ikke at foragte. Skønt moderen gav ham, hvad han havde behov, var det dog rart at have lidt, der var hans egen fortjeneste.

»Ja, det er kas de første musikanterpenge, som du har fået, så det er bedst, du spytter på dem, for det jyr held,« sagde Mette.

Hun var i helt godt humør, og væverens hjemkomst om natten spildte hun ikke mere en tanke. Den slags havde hun set før, og der var ikke sket noget særlig galt, så det var ikke værd at spekulere over. Og han havde jo drukket gratis, så han havde ikke ødet sine penge på punchen, og de ubehageligheder, der ellers var fulgt med for ham, måtte han selv om.

Men tænkte hun ikke videre på, at Lars havde fået et par glas for meget, så var der andet, hun gerne ville vide fra gildet.

»Var det æls nun gode madposer, som pigerne havde med?« spurgte hun Rasmus.

»Ja — det, jeg fik, smagte da godt.«

»Så du, om hjulmandens Kristen svant noget med Humlens Jærdre?«

»Ja — han dansede da vist et par stykker med hende.«

»Lagde du så mærke til, at Dragens Knøv ville følge tilbrænderens Marne hjem?«

»Nej — det kender jænne noget til.«

Rasmus var nu færdig med sin davre og dermed rede til at søge hjemad. I anledning af gildet om natten havde væveren givet ham fri fra formiddagen af. Det var en hel højtid, og med lette fjed ilede han imod Sværkegården.

Han blev helt underlig til mode, da han kunne begynde at skimte de høje pile, der fra byvejen førte op til gården og dan-

nede en hel allé. Og nu kunne han se tagrygningen og begge skorstenene på stuehuset. Et øjeblik efter skinnede de hvide vægge frem — og vinduerne — og porten — og haven.

Kirsten Sværke kom i det samme ud i gården, som han trådte frem i porten.

»Men goddag, min dreng!« hilste hun varmt og hjerteligt. »Så du har allerede fået frihed.«

»Ja, jeg var med væveren ude at spille til ungdomsgilde i nat, og så sagde han, jeg måtte have fri, da jeg kom op.«

»Det var rigtignok pænt af ham, og det må du skønne på en anden gang.«

»Det skal jeg nok,« lovede Rasmus beredvilligt. »Og han gav mig osse en otteskilling, fordi jeg havde været med at spille.«

»Nej, se — det er jo mere, end akkorden lyder, så det må der osse huskes på.«

»Ja — og både væveren og Mette er da osse så flinke ved mig, og vi lever godt.«

Rasmus havde dermed forklaret hovedsummen af det, der vedrørte de nye forhold, og da moderen ikke frittede ham nærmere ud om enkelthederne, kunne han godt tie med det, Lars Væver havde bedt ham ikke fortælle.

Og nu kom begge tvillingerne stormende ud imod ham, og inde fra køkkenvinduet nikkede Maren og tjenestepigen. Og der så han Niels ride de to røde til vands, medens Henrik og Jakob slæbte af sted med en balstyrig kalv. Jo, det var vel nok at være hjemme!

Og for resten af dagen kunne han være sammen med alle de kære — helt ud igen gå rundt på gården som før. Og alle flokkedes de om ham, så han uden ret at vide det blev et slags midtpunkt. Det havde han aldrig været før og tænkte heller ikke over på, at han var det, men følte sig blot så uendelig lykkelig ved at være i den hjemlige kreds og mærke, at de gerne ville snakke med ham.

Og nu kom han jo ude fra og havde været i berøring med nogen og noget, som de ingen forbindelse havde haft med. Det gav alligevel en egen stilling. Han kom jo oppe fra byen, mens de gik langt nede imod skoven og stranden; og han havde været med til snævergilde hos væverens og til sessionsgilde i en anden

by, så selv om ingen af dem var så nysgerrige som Mette, interesserede de sig dog for at høre om de begivenheder, han havde oplevet.

Hen på eftermiddagen kom mormoderen, Inger Prier, kørende på besøg, og den yngste lille søster Ellen var med og ligeledes Jørgen, den lidt ældre plejesøn, som mormoderen havde taget til sig, så dette lagde også sin særlige glans over opholdet i hjemmet. Så festlig en dag syntes han næsten ikke, han nogensinde havde haft, og kun altfor hurtigt svandt den hen.

Men heller ingen kunne leve på lutter fest. Der skulle også arbejde til, og nu kendte han, hvordan hans arbejde ville falde og stod ikke længere så bange og nedslået overfor det, som han straks havde gjort. Nu, da han havde prøvet det og set, at det ikke var så slemt, som han havde forestillet sig, kunne han gå vejen lettere tilbage, end da han om tirsdagen vandrede hen.

Og i morgen var det så hverdag igen, hvor han atter skulle knyttes til væven, men ind imellem kom musikken, og snart kunne det blive søndag påny. Seks ensformige hverdage og en lys højtidsdag, det var nu, som ugerne lå for ham i hele den lange læretid.

Og hverdagene gled, og søndagene fløj, og uge lagdes til uge og blev til måneder og år, og Rasmus kunne nu snart se enden på læretiden. For Lars og Mette var han i de forløbne år blevet som en kær søn, og alt i huset drejede sig næsten om ham. Mette pylrede om ham både først og sidst og langt mere, end hans egen moder ville have gjort, så han kunne i den henseende ikke ønske sig noget bedre.

Fra begyndelsen havde hun taget et særligt hensyn til ham, fordi han var en Sværkesøn, men som tiden gik, blev det for drengens egen skyld, at hun anstrengte sig til det yderste for, at alt kunne blive ham til behag. Så stille og fredeligt, som han færdedes mellem hende og Lars og ydede sit bedste ved vævning og musik, havde han vundet det gamle barnløse ægtepars fulde kærlighed og hengivenhed.

Ved sin flid og samvittighedsfuldhed var han blevet en dygtig væver, skønt arbejdet ikke havde været hans inderste lyst, og på musikkens område havde han gjort store fremskridt. Ikke

alene spillede han nu både violin og kornet, men også fløjte og orgel. En rig hørkræmmer i København, men barnefødt der i sognet, havde skænket sin hjembys kirke et orgel, og foruden at være kirkesanger skulle Hald tillige være organist, men ved forskellige lejligheder lod han sin flinke elev spille for sig.

For Rasmus var det en af hans livs højtideligste stunder, da han første gang lod orglets toner bruse ud i kirkerummet. Alt stemte hans sjæl til andagt og bar ham som ind i en renere og skønnere verden.

Der var slet ingen sammenligning med, når han var her i kirken, og når han spillede til gilder i bøndernes stadsstuer eller ude på en lo. Men det var jo hans egentlige musikbestilling, så det kunne ikke foragtes. Og det var også det, der var med til at give brødet til væveren og siden skulle være hans egen næringsvej; derfor måtte det drives med iver og lyst.

Og alle var glade for at få ham til spillemand. Den flinke, stiltfærdige medhjælper ud af den ansete familie ønskede både bønder og tjenestefolk at se ved gilderne, og så ung han end var, kunne han dog allerede regne med, at så snart Lars ikke ville eller kunne stå som førstemand ved de festlige sammenkomster, ville han være i stand til at indtage hans plads.

Væveren var heller ikke blind herfor, og tidlig og sent kredede hans og Mettes tanker om den afløser, der ville være i Rasmus både som væver og musikanter.

»Bare han ville overtage huset og det hele, så vi kunne blive hos ham på vore gamle dage,« ønskede Mette en aften, da hun og Lars holdt mørkning, mens Rasmus var henne i skolen for at spille sammen med Marie Hald, en af degnens unge døtre.

»Ja, og nu er der jo heller ænne un et halvt år til, at han får udlært,« sagde væveren, »så man skulle kas snart snakke med ham og Kestne Sværke om, vun det siden skal være.«

»Ja, jeg synes, du skulle gøre alvor af det jo før jo hellere,« påskyndede Mette, »for den slags er ænne værd at trække i langdrag, da man aldrig ved, hvad bestemmelse de siden kan få i sinde at tage. For Sværkens har jo pengene, så de kan altid hitte på et eller andet, hvis der er noget, som æls står dem an.«

»Ja, de er jo på den sikre side, hvad pengene angår, men der er da osse monne at dele ud til.«

»Ja, og nu er de jo snart ved det lag, hvor der kan begynde at gå hul på posen.«

»Ja, sån som Marne er jo da ældre, end moren var, da hun blev gift, og Niels glider det da osse med, så der kan nok blive brug for skillingerne, når hele flokken skal sættes i vej, hvis ænne de kommer ind på andre gårde — hvad de vel æls nok gør, for sån har det jo altid været skikken hos Sværkerne.«

»Ja, når undtages Kristen fra det forrige kuld, som kun blev skræder, og halvsøsteren Ane, der måtte nøjes med en arbejdsmand, så er jo alle Sværkebornene blevet gårdmandsfolk, så langt som nun kan huske tilbage, efter hvad der siges. Men derfor har de kas ænne været lykkeligere end andre mennesker.«

»Nej, de har kas ænne været lykkeligere, men ved gårde har de været, og derfor kan man godt forstå, at de andre osse vil se at blive hængende ved noget, som er lidt stort, så man ved ænne, hvad de kan få i sinde at stille an for Rasmus — så derfor synes jeg, du skulle se at få en redelighed på det med ham.«

»Ja, det vil jeg osse.«

Lidt efter kom Rasmus tilbage fra spilletimen. Han var vokset godt i de forløbne år, men var spinkel og tynd og kunne slet ikke måle sig i størrelse og kræfter hverken med den ældste eller yngste broder. Begge var stadig hans overmænd i alle retninger, undtagen i det håndværk, han havde lært, og så, hvad der angik musikken. Selv følte han tydeligt, at han var dem underlegen, og så op til dem for deres klogskabs og dygtigheds skyld.

Både Niels og Henrik havde også meget tilovers for den gode, stille broder, skønt de ikke beundrede hverken ham eller det, han var inde i, men som de fra først af var lært til, at de hverken måtte håne eller lade ham høre for, så herskede der et godt forhold imellem dem, uden at der dog var nogen fortrolighed til stede. Den ene vidste ikke stort om, hvad der boede inderst i den anden; her gemte enhver sit hos sig selv. Kun Rasmus havde gået til moderen med det, der rørte sig i ham, så hun hidtil havde kendt hver fold i hans bløde, ærlige drengesjæl; derimod var hun ikke i den grad de andres fortrolige i et og alt, selv om de henvendte sig til hende i alle vigtige spørgsmål, der lå for.

Da Rasmus kom ind ad døren, rejste Mette sig straks.

»Er dunne blevet tørstig, så du vil have en tår nytappet øl?«

»Nej, tak — jeg trænger ænne til noget.«

»Jamen du kan da nok tage et stykke sigtebrød, når du sån har slidt med musikken — og du kan få lidt honning på.«

»Ja, det er danne værd at lade gå fra sig,« begyndte nu væveren. »Når vor mor har i sinde at kræse lidt op for dig, lader hun kas osse mig få en muffel.«

»Ja, vi kan få hver en smagsbitte alle tre.«

I en fart fik hun skåret et par rundtenommer sigtebrød og smurt et godt lag smør og honning på, og lidt efter sad de med hver sit stykke i hånden.

»Vun går det med Hald nu?« spurgte Mette, imens de spiste.

»Er han snart rask?«

»Det er bedre,« svarede Rasmus, »men helt godt er denne.«

»Må så sønnen, der har læst, stadig hjælpe ham i skolen?«

»Ja, for han kan junne tåle at undervise hele dagen, så det er heldigt, at Alfred har fået sin eksamen og kan være med, når det kniber.«

»Og hvis den gamle så ænne kan mer, får den unge kas embedet?«

»Ja, det ved man junne.«

»Nej, men æls bliver det kas ham, hjælpedegnen, som var her. Ham kunne de fleste jo godt lide — ænne mindst Marie.«

»Marie — —?«

»Ja, Marie — Halds mellemste datter, hende, som du spiller sammen med. Folk sagde jo da, at hun og denne Andersen gik og spadserede om aftenen.«

Rasmus sad halvvejs forstenet, og honningbrødet var lige ved at glide ham ud af fingrene. Marie Hald var hans hemmelige sværmeri og havde været det, lige fra han gik i skole. Hun var lidt ældre end han, men havde altid snakket så venligt til ham og mindede i mangt og meget om hans moder. Musikalsk som alle Halds børn var hun også, og da hun stadig var hjemme for at hjælpe sin sygelige moder med husvæsenet, havde han jævnlig truffet hende, og adskillige gange havde de i den senere tid spillet sammen.

For Rasmus havde det været vidunderlige stunder. I en vis

forstand kunne de sidestilles med orgelspillet i kirken, men det var alligevel på en hel anden måde. Når han spillede salmerne på orglet, kunne han næsten have en følelse, som åbnede selve himlen sig for ham, og han kunne da glemme både tid og sted; derimod var han lysvågen ved samspillet med Marie Hald. Salige drømme kunne da nok fylde ham, men han så dog klart Maries skikkelse og fulgte hendes spil med den mest levende bevægelse, så han kunne se og høre det altsammen længe efter, at det var forbi.

Og på minderne og drømmene havde han så levet fra det ene møde til det andet, og for hver gang havde det hele fæstet sig stærkere og stærkere. Nu var han snart færdig med sin lære, og siden kom det ny fine hus, som moderen ville bygge til ham på gårdspladsens grund. Hvordan livet der ville forme sig for ham, havde han endnu ingen faste forestillinger om, alt lå vagt og svømmende, men ind i det hele vævede han dog Marie Hald. Ubestemmeligt og uden regelmæssige linier eller virkeligt grundlag så han hende som gå ud og ind der og spille sammen med ham — nu brast det hele som en svævende sæbeboble.

Ved Mettes ord om hjælpelæreren faldt det som skel fra hans øjne, at drømmen om Marie havde ikke det mindste med virkeligheden at gøre. Hun var venlig imod ham, som hun var det imod de fleste andre, men hun regnede ham kun for en dreng — og en dreng kunne hun ikke have noget særligt tilovers for. Hun var en voksen pige, og lærer Andersen var en voksen mand, derfor kun så rimeligt, at hun holdt sig til den side, hvor han var.

Han huskede pludselig, hvordan han havde set hende smile til Andersen, og han havde set hende blive rød og forvirret, da denne uventet trådte ind, og nu kom så Mettes ord om spadsere-ture i haven og meget mere. Som med ét slag var han blevet klarseende som aldrig før; men med klarsynet fulgte en slappelse, som næsten lammede ham til hånd og fod. Han kunne næppe føre den sidste bid af brødet ind i munden, og han evnede knap at slæbe sig hen til væven. Men hverken Mette eller væveren lagde mærke til, hvad der var foregået med ham, og som sædvanlig fortsatte hun med at spørge ud, først om et og så et andet.

»Ja, når nu alle din mors søstre er gifte og kommet til gårds, så skal jer Elne vel da have Priergården?« sagde hun, idet

hun satte sig til rette med sin lænkehose ikke langt fra Rasmus.

»Jeg ved ænne, om mommor har taget nun bestemmelse om gården,« svarede han. Men belært af erfaring og efter moderens råd gav han hende dog aldrig særlige oplysninger hverken om deres egne eller andres sager.

»Skal din broder Niels blive ved med at være ude?« spurgte hun så lidt efter.

»Jeg ved denne bestemt,« lød svaret tilbage.

Igen steg det op i ham, at han ikke mere kunne holde sig oppe, men påny gjorde han sig hård og blev, hvor han var. Uden afbrydelse fortsatte han ved væven, til det var nadvertid, men mælkegrøden kunne han ikke tvinge ned.

»Men det er da rædsomt,« udbrød Mette. »Er du syg, siden dunne kan spise noget?«

»Nej, men jeg fik jo det stykke brød før — og så skal jænne have noget mer.«

»Jamen sån en muffel er danne noget at snakke om — og det fik vi andre osse, men vi kan godt klemme på ilejn.«

Hun var næsten helt grædefærdig ved at høre, han intet kunne spise, og som sædvanlig begyndte væveren også at nøde ham, men det stemmede ham for brystet og sad i halsen, så han måtte søge ind i kamret.

»Jamen vil du da så ænne have en kop hyldetevand eller lidt varmt øl med honning i?« spurgte Mette, inden han gik.

»Ja, eller en malurtbitter eller en perikonsnaps?« føjede væveren til.

»Nej, der er ænne noget, jeg trænger til på denne tid.«

»Men vil du danne have et varmt stykke om halsen, når du har lagt dig?«

Mette kunne aldrig blive træt af at tilbyde ham sin hjælp, men Rasmus afslog stadig høfligt, men alligevel bestemt, hvad der blev ham budt, så tilsidst måtte hun give op.

Da han var kommet i seng, trak han hastig dynen op over hovedet, og som i sine drengeår måtte han lade tårerne have frit løb og prøve at græde al sin sorg bort. Tårerne kunne også lindre, men rykke sorgen op med rod evnede de ikke. Den sad for dybt inde til at kunne jages bort i et nu. Men når ingen skulle vide derom, måtte han se at få ro over sig og søge at få lidt søvn,

så han igen i morgen kunne møde ved sit arbejde. Der var et stykke lærred, som skulle være færdigt, og de to gamle fortjente, at han gjorde fuld nytte for kost og logi.

Som for første gang måtte han ret for alvor tage et livtag med det, der hamrede i hans indre og truede med at sønderslide hans bryst. Når der ellers havde været et eller andet, der trykkede, havde han altid følt sig som et ulykkeligt barn, men i denne nat kom han til at føle sig som en voksen mand. Det var et ansvar, han ikke kunne løbe fra.

Med en kraftanstrengelse tog han sig sammen og tørrede sit ansigt på lagenet. Nu måtte han holde gråden tilbage. Han kunne ikke i morgen møde med røde, ophavnede øjne. De skulle finde ham stille og rolig, som han plejede at være.

Sove kunne han dog ikke endnu, og først henimod morgenstunden faldt han i en let slummer. Da han hørte Mette skramle inde i stuen, stod han som sædvanlig straks op og gik til sit arbejde. Snart kom davren på bordet, og til Mettes store glæde ville han nu være med her. Spise så meget, som hun ønskede, kunne han dog ikke, men det var en stående regel. Ved hvert eneste måltid plagede hun ham til at tage for sig af retterne, og at han blev ved at være bleg og tynd var hendes stadige sorg. Kunne han blot blive tyk og rødmusset, ville hun prise sig lykkelig.

Efter at der var spist, gik hun med davrefadet og skeerne, som hun nu altid vaskede, fordi hun havde opdaget, at Rasmus helst ville have det. Lidt senere kom hun frem med kaffekanden.

»Når dunne fik nadver i aftes, må du nu have en lille sjat at skylle krummerne ned med,« sagde hun og rakte ham en kop.

»Ja, det må være rigtig,« istemmede væveren. »En tår kaffe er noget af det bedste, man kan få sån hen på formiddagen.«

Rasmus var ligeledes glad for en kop af den brune drik, så der blev stadig brugt flere bønner der i huset, end almindeligvis ellers var tilfældet hos andre husfolk.

»Ja, nu slider det så svært på tiden, du har tilbage af læren,« sagde Mette, idet hun sugede stærkt på det store stykke kandis, hun havde i munden, »og jeg og vor får har så æls snakket om, at da vi altid er kommet så godt tilrette med dig, om vi så ænne kan blive ved at være sammen, efter at du har udlært.«

»Ja, det ved jænne sån,« svarede Rasmus, »for mor har ænne taget nun rigtig bestemmelse om det hele endnu.«

»Jamen vi har da altid rigeligt at bestille her — og du kan straks få lov at væve på akkord, hvis du vil, tilbød væveren.

»Ja — og vi har osse snakket om, at du siden kan få huset med begge vævene og koen og fåret og sån æls alt, hvad vi har,« lagde Mette yderligere på.

»Ja, det vil da sige, at vi osse selv skal følge med,« skyndte væveren sig at tilføje.

»Ja, naturligvis skal vi være her,« kom det halvfornærmet fra Mette. »Der er vel da heller ingen, der tror, vi er så tossede, at vi gav vort hus bort, så vinne selv havde nun steder at være.«

»Nej, men forord bryder ingen trætte, og det skader ænne, at man siger det hele, som det skal være.«

»Nej, det gør denne,« indrømmede Rasmus, »men alt det skal vi jo snakke med mor om.«

»Ja — naturligvis — det kan junne sån afgøres på stående fod.«

Både væveren og Mette sad lidt trykkede og skuffede. I deres stille sind havde de håbet, at Rasmus straks med glæde ville have taget imod deres store tilbud. Men her sad han bare lige så stille og rolig som altid og endda ligesom en kende forlegen ved at høre derom, og noget underligt undvigende havde der også været over hans svar. Skønt de nok vidste, at han skulle snakke nærmere med sin mor og ikke kunne give et bindende tilsagn hverken om akkordvævning eller overtagelse af huset, havde de alligevel ventet, han havde taget alt på en ganske anden måde. Rent instinktmæssigt følte de, at tilbudene vejede ikke så stærkt i hans øjne, som de havde forestillet sig.

Væveren fik pludselig en følelse af, at her sad han ikke selv som mesteren overfor læredrengen, men det var husmanden overfor gårdmandssønnen.

Rasmus var jo ikke en almindelig væverdreng, han var den rige Kirsten Sværkes søn og som sådan hævet op over sin fattige mester. Mette følte det endnu stærkere, og pludselig gav hun sig til at græde.

»Herregud, Rasmus — kan dunne tænke lidt på vos to gamle mennesker, når vi så gerne vil være sammen med dig.«

»Ja, det vil junne være godt for vos at begynde med en anden dreng,« fjøede væveren til med grødet stemme.

Ved at se Mette græde og ved nu som så ofte tidligere at tænke på, hvor vanskeligt det ville være for ham at komme i gang med en ny læredreng efter Rasmus, blev Lars så underlig hjælpeløs. Nu var han selv gammel og kunne ikke mere som tidligere hive på fra morgen til aften med vævningen og derefter spille til dans om natten. Nu måtte han have mere hvile og søvn, og det var heller ikke så nemt at skulle til at lære på andre. Der var så mange knægte, som kunne være besværlige at herse med, når først folk blev ældre. Det var ikke som i yngre dage, hvor hånden var let, og hvor der ikke skulle gøres så mange tanker, fordi det var nødvendigt at stikke en sådan lømmel et par på kassen, når der var noget, som ikke passede. Men således var det ikke nu. Alt blev så tungt, og der skulle tænkes så meget frem og tilbage både før og efter.

Den gamle blev mere og mere mismodig og nedtrykt, og havde det ikke været for skams skyld, ville han stadig helst have gjort Mette følgeskab og grædt som hun. Men han var jo da et mandfolk, og som sådan kunne han ikke godt sidde og vande høns som et fruentimmer. Men hårdt holdt det, og uafsladigt bevægede han munden, som havde han noget på tungen, der ikke ville ned.

Rasmus var omtrent lige så bevæget som de to gamle. Det gjorde ham uendelig ondt at se deres sorg, men han formåede ikke at jage den på flugt. Hans moder havde jo talt om, at når han fik udlært, ville det være godt, om han kom hen hos en anden mester — måske hos en købstadvæver — for at se lidt mere end det, Lars havde lært ham. Foruden den almindelige vævning af lærred, vadmél, hvergarn og dynevår og forskelligt andet var der jo tillige bomulds- og damaskvævning.

En fin damaskvæver kunne moderen sikkert ønske, han blev, og her som på alle andre områder ville han gerne efterkomme hendes ønsker. Men nu sad Mette og Lars der så uendeligt nedbøjede og forknytte, at det var en hel ynke at se, og fik ham til at synes, det næsten var en umulighed at flytte fra dem. For sit eget vedkommende kunne han også godt tænke sig at blive sammen med dem for resten af deres liv, så han derved kunne spare

dem for sorgen over adskillelsen og alt, hvad dermed fulgte. Hans egen ærgerrighed var så ringe, især nu, da Marie Hald ikke mere kunne flettes ind i hans drømme, så han kunne godt opgive at komme videre frem for at glæde de gode gamle.

Men det var moderen, der bestemte for ham, så han var ikke i stand til at kunne svare noget hverken for eller imod.

»Jeg skal snakke med mor om det altsammen,« lovede han efter en lille trykkende pause.

Sukkende tog Lars og Mette fat, hvor de før havde sluppet, men kun trægt gik arbejdet fra hånden. Endelig blev det dog middag, og en pandefuld stegt vandgrød kom på bordet. Alle tre var stadig bedrøvede, så i modsætning til de øvrige måltider spistes der tildels i tavshed. Kun glemte Mette ikke at nøde Rasmus til at spise mere.

»Tag dog et jet stykke stegesul,« bød hun, da han var færdig med det første.

»Nej, tak — jeg skanne have mere denne gang.«

»Jamen, det er da rædsomt at nøjes med sån en bitte,« klagede hun, »for det, du fik var danne mere, end jeg kunne have ad tre gange i min ene hule tand.«

Rasmus trak munden om til det lille vante skæve smil.

»Å nej — det kunne I donne —.«

»Ja, det var sm' da mæssen ænne mere end en stor soer, så det skulle hverken fylde eller fede — og du må derfor tage en bitte til.«

»Nej, jeg kanne hasse mere,« forsikrede Rasmus nu som så ofte før, og dermed måtte Mette tilsidst lade sig nøje.

Så snart der var spist, begyndte væveren og Rasmus at gøre sig klar til at drage af sted med de to store ruller hørlærred, de havde færdige til en gårdmandskone i en af nabobyerne. Det var ellers kun yderst sjældent, at en læredreng kom med, når der skulle afleveres et stykke vævetøj, men siden Rasmus var kommet i lære, havde det så godt som været en stående regel, at han fulgtes med Lars ud omkring med rullerne. Som der ved garnets indlevering var snævergilder hos væverne, holdtes der jo ligeledes snævergilder i hjemmene, når væveren afleverede det vævede tøj, og denne fornøjelse skulle ikke gå Rasmus forbi.

Selv om der ikke var mere, end Lars godt kunne bære alene,

skulle han nok hitte på et eller andet påskud, så der var rimelighed for at tage drengen med. Snart var han dårlig i den ene skulder eller i nakken, eller der var andet i vejen, så det var nødvendigt at have en hjælper. Og der var heller ingen, som så surt, fordi Rasmus kom med til snævergildet. Den stille, beskedne dreng, der oven i købet var en søn fra Sværkegården, var velset overalt, så det hele var til gensidig glæde. Rasmus havde heller ikke noget imod at følge med væveren og var taknemlig for de små opmærksomheder, der vistes ham.

Begge tog så helligdagstøjet på og skridtede snart henad vejen med hver sin lærredsrolle på nakken. Hos Ømandens blev de modtaget med begejstring. Ane var som alle andre kvinder både glad og stolt ved at få sit spind fra væver. Med de mange alen tøj i sin kiste havde hun forøget hjemmets velstand ret betydeligt. Fra ældgammel tid havde gårdenes rigdom været gemt i kister og senge, og gik man end mere og mere over til så vidt muligt at få nogle skillinger i sparekassen, så kisterne og sengene ikke mere repræsenterede hele velstanden, var det dog alligevel af uhyre værdi at få virket og lavet såvel uldent som linned.

Og særlig måtte det fryde hver eneste kvindes hjerte, når hun så sit møjsommelige arbejde fuldt tilendebragt. Meget slid havde det kostet, før man nåede så vidt. Først skulle hørren sås, siden luges og ruskes. Når den var tørret og revet, måtte den i vand enten i en vanding eller en møddingpøl og derefter atter tørres og bundtes og sættes i hørhuset, til den skulle brages. Og når bragningen var overstået, kom skætning, hegling, kævning og kransning, inden den endelig var færdig til at spindes.

Efter spindningen skulle garnet koges i æsker, som det jævntykke askevand kaldtes, og senere rosses og vindes i nøgler, før det sendtes til væveren. Og når man havde det hjemme, måtte man i lag med kogning i askelud, blegning og allersidst syning. Enhver skulle nok vide, hvad det ville sige at få et nyt stykke linned. Igennem hele den mængde arbejde, der lå bag ved, var det som knyttet med stærke, næsten uløselige bånd til dets ejerinde, og såvel besiddelsen som skaberglæden var mangedoblet ved det store slid.

Det samme var tilfældet for de uldne tings vedkommende. Her var fårevask og klipning at se tilbage på, før man kunne begynde

at karte og spinde. Og alt, hvad man der kunne undvære, når lænkegarnet til hoser og vanter, trøjer og huer var taget fra, gik så til væveren for at få samlet hvergarn og vadmél, der skulle give de nye skørter, forklæder og bul og naturligvis også alt det, mandfolkene havde brug for til deres klæder.

Derfor intet under, at væverne var velkomne gæster, som man gerne holdt det hævdvundne snævergilde for. Som gildet i væverhuset kun var for de interesserede parter, var det samme tilfældet med det, der holdtes i gårdene, når tøjet bragtes inden døre. Blot manden og de, der havde båret rullerne, skulle sidde til højboards, medens konen og pigerne tog sig en bid, som det kunne falde.

Men dækket op med alt det bedste, huset formåede at byde, blev der, og foruden saltmadsfadet trakterede Ane Ømands nu også med en stor æggekage. Den var nok værd at sætte tænder i, og væveren skar sig en forsvarlig portion. Ved at tænke på Rasmus og hvad der stod i forbindelse med hans mulige flytten, havde han næsten ikke kunnet få noget ned af stegegrøden og var derfor nu efter den temmelig lange spadseretur blevet ved appetitten og kilede med velbehag løs på æggekagen. Det var jo ingen hverdagsret, især om vinteren, hvor hønsene så godt som ingen æg lagde. Og ved at komme sammen med andre mennesker og udsigten til den gode mad med behørlige snaps og det gamle øl samt udbetalingen af væverlønnen var humøret sat op, så han af hjertet kunne nyde de goder, der blev budt ham. Ømanden var også veltilfreds med besøget og ved at få sig en passiar med de fremmede, så snakken gik lystig fra begge sider.

»Det er dog fandens med de Slejsvig-Holstenere, som de kan ligge og lave mudder dernede hele tiden,« sagde han, da de en tid havde drøftet det hjemlige vejr.

»Ja, de skal jo være helt kulrede,« svarede væveren, imens han til slut smurte sig et stykke hvedekage.

Han var stadig uden aviser og vidste derfor kun, hvad andre tilfældigvis fortalte om begivenhederne, der foregik ude i verden.

»Ja, de trænger nok til at høvles, ligesom de blev i 48,« sagde Ømanden, »og det bliver nok osse nødvendigt, at vi jyr vos til at ordne både Slejsviger og Holstenere og Prøjsere og alle de tyske djævle sån i det hele taget, så de kan få svollet sig lidt.«

Han havde ikke været med i krigen 48, men begejstringen fra de dage kendte han og var fuldt og fast overbevist om, at det ville være danskerne den letteste sag af verden at krige med tyskerne og derved vinde en større sejr over dem.

Og det samme mente væveren. Ikke et øjeblik tvivlede han på, at de danske soldater var de stærkeste af alle og så godt som uovervindelige. I 48 havde jo en dansker kunnet stå sig imod mindst fem prøjsere, så det var et tydeligt bevis for, hvor drabelige krigskarle de var.

Rasmus sad som sædvanlig tavs og hørte efter de ældres samtale. Han havde ingen forstand på soldatervæsen, men særlig fra moderen vidste han, at krig måtte være forfærdeligt, da det ene menneske så skulle dræbe det andet. Og tage et menneskes liv var jo den største synd i verden.

Han huskede, der var fortalt så meget om Bækmarks-konen fra Sortsø, som 1847 havde slået sin mand ihjel med en økse og begravet ham inde i deres lade og derfor også var blevet hals-hugget ude på Ønslev galgebakke. Det var gyseligt at tænke på, at sådan noget kunne ske, men hvor kunne de så sidde og snakke så oprømt om, at danskere og tyskere skulle til at slå hverandre ihjel i stort tal. For det var jo dog altså sammen så grueligt!

»Og det er osse gevaldigt, så vi stadig ligger og skifter mini-stre,« sagde Ømanden, efter at de havde bestemmet, hvor ilde det skulde gå tyskerne, hvis danskerne fik i sinde ret for alvor at sætte skik på dem.

Han fulgte nok ikke særlig meget med i politik, men så meget kendte han dog, at der siden grundlovens givelse havde været ministerskifte adskillige gange.

Men alt det var noget, som lå langt udenfor væverens område, hvilket han også ærligt indrømmede.

»Ja, jeg ved smenne, enten de karle sidder eller går,« klukkede han, »for jeg kender kun ham Monrad — biskoppen —, for jeg var i kirke en gang, han var her på visitats.«

»Ja, det var jeg osse, og han prædikede jo godt og skal osse være en klog satan, men nok en rigtig svingsak, som ænne er sån til at stole på.«

»Nej, det snakker jo alle om.«

»Men det værste er æls, at de siger, kongin ligger syg nede

i Slejsvig. Det hørte jeg i går, men man må jo da håbe, at han snart kommer sig igen.«

»Ja, det ville da være forskrækkeligt, hvis han skulle dø,« udbrød væveren rystet.

»Ja, sån en konge får vinne let igen. Og degnin snakkede osse om, at der var noget, som han skulle underskrive — noget om hele stillingen mellem hele landet og så Slejsvig-Holsten.«

Væveren lagde ikke videre vægt på det sidste. Han heftede sig blot ved det, at kongen var syg. Men forhåbentlig blev han snart bedre, så han kunne begynde at regere igen, for det var nok ikke sådan at overlade styrelsen af land og rige til disse her ministre. Det var kanske nok nogle kloge herrer, men ingen af dem var dog som kongen.

»Og naturligvis snakkes og skrives der osse om Ejderpolitik og helstat og meget mere, som ænne sån er til at holde rede på,« fortsatte Ømanden. »Og han, den prins, der skal være konge, når denne her dør, skal jo være så tysksindet, så det er en gru — og hvad han ænne er, det er jo madammen, så det bliver nok en sørgelig redelighed, når de en gang skal til at regere.«

»Ja, Vorherre bevares!«

Endnu en tid gled samtalen om den smule politik, som Ømanden havde hørt lidt af og gerne ville drøfte, men som det alligevel ikke var ham muligt at klare, og idet væveren slet intet vidste, drejede snakken atter tilbage til det hjemlige og mere kendte.

Da væveren og Rasmus efter endt snævergilde var på vej hjem og kommet et stykke henad vejen, standsede den gamle pludselig.

»Hvis du nu æls skrår over Lillevænget her, så har dunne ret langt hjem, dersom du har lyst til at snakke lidt med din mor,« sagde han. »Og nu kan det jo snart blive fyraften ilejn — så du kan gerne have fri.«

Rasmus var straks rede til at tage imod væverens tilbud og satte kursen ind over marken. Vejen faldt ham let hjem til moderen, og nu var der så meget, han måtte tale med hende om.

Kirsten Sværke sad alene inde i stuen, da han åbnede døren. Med sit gode, milde smil tog hun imod ham. Han lå hende stadig stærkt på hjerte, fordi han ud af alle børnene havde fået mindst både i legemlig og åndelig henseende og nu tillige var kommet lidt udenfor kredsen.

»Væverens har spurgt, om jænne vil blive der, når først jeg har udlært,« begyndte Rasmus, da han havde fortalt, hvorfor han kom på den tid af dagen, og hvor han havde været henne, »og jeg må så straks få hele betalingen for alt det, jeg væver.«

Kirsten Sværke så overrasket op.

»Det er et stort tilbud at få fra småfolk og mæssen større, end det kan forlanges, men de må jo byde det, fordi de er glade for dig.«

»Ja« — Rasmus så undseligt ned for sig — »og de vil junne gerne begynde med en ny dreng igen, da de nu er ældre, så de vil hellere lade mig væve på akkord — så jeg kan nok med det samme få en helt god fortjeneste.«

»Og hvad har du så sagt til det?«

»Jeg sagde naturligvis, at jeg først ville snakke med dig.«

»Ja — men hvad mener du selv?«

Af hele måden, Rasmus havde fremsat sagen på, kunne Kirsten Sværke høre, at han ikke var imod forslaget, og nu skulle han så få lejlighed til at udtale sig derom.

Rasmus så stadig ned for sig. Det var første gang, han så at sige skulle tage stilling til en sag af vidtrækkende betydning, og han vidste knap, hvordan han egentlig skulle begynde.

»Væverens vil jo så gerne have, at jeg bliver,« fik han endelig frem, som var deres ønske det vigtigste af alt.

»Jamen har du lyst til det?«

»Ja — jeg kunne jo så komme til at tjene helt godt,« sagde han ligesom før.

»Pengene er heller ænne at foragte,« faldt Kirsten Sværke ind, »og det er jo osse for senere at tjene noget, du er kommet i lære — men for ene at få en fortjeneste skal dunne gøre det. Jeg er heldigvis sån stillet, så jeg et stykke videre frem kan hjælpe dig tilrette med det, du trænger til, hvis det æls kan blive til dit gavn.«

»Ja, du er jo altid så god, mor,« hviskede Rasmus bevæget.

»En mor skulle vel osse nok være god ved sine børn og særlig, når hun har gode børn,« svarede hun og strøg ham som så ofte i barneårene let hen over håret. »Og du, som altid har været et af de bedste, må jeg da særlig tage mig af.«

Rasmus bøjede endnu dybere sit hoved. Det gjorde ham altid

så uendelig godt at høre moderens kærlige ord, og at være hende en god søn havde stedse været hans inderligste ønske. Og som hun helst ønskede, ville han gøre.

Men nu sad hun der og spurgte, hvad han ville. Det var ikke så let at svare på. Langt lettere var det blot at sige ja til det, hun foreslog. Han vidste, at hendes råd var kloge, og at hun så videre end han og derfor bedre kunne tage en bestemmelse. Men et svar måtte han give på hendes fornyede spørgsmål.

»Jeg synes, det er synd for væverens at flytte,« sagde han lavt, »så hvis dunne har noget imod det, vil jeg helst blive, hvor jeg er.«

Når hun havde valgt væverstillingen til ham, havde hun samtidig haft et lille lønligt håb om, at han i kraft af det rygstød, der kunne ydes ham fra hjemmet, skulle kunne hæve sig en lille smule over de almindelige landsbyvævere, men noget sådant ville i en vis forstand ikke blive tilfældet, hvis hun lod ham nøjes med det, der var blevet ham til del hos Lars Væver.

»Og de sagde osse, at jeg måtte få deres hus og alt, hvad de havde,« hørte hun så Rasmus sige midt i al hendes vejen for og imod hans forbliven i de vante omgivelser. »Og Mette græd, fordi jænne straks sagde ja — og væveren var heller ænne langt fra at græde over det.«

Kirsten Sværke fik selv næsten tårer i øjnene ved at høre om de gamles sidste tilbud og havde derigennem yderligere bevis på deres hengivenhed for sønnen. Men gaven kunne dog gerne blive af tvivlsom værdi, når alt blev taget i betragtning; desuden havde hun jo også givet Rasmus løfte om et nyt hus, så væverhuset og den lille jordlod og hvad der ellers kunne være, havde derfor ikke den betydning for hendes søn, som den ville have for mangfoldige andre, for hvem det ellers næsten kunde være en umulighed at komme i vej. Men derfor var det alligevel rørende at høre derom og var et nyt og sikkert bevis på, hvor stærkt de gamle hængte ved Rasmus.

Her var meget at tage i betragtning, og i hvert fald skulle væverens have så hensynsfuldt et afslag som vel muligt i tilfælde af, at hun fandt det rigtigst at lade Rasmus komme et andet sted hen.

Inden hun var færdig med sine overvejelser, blev døren åbnet,

og Niels kom ind. Han var høj og statelig, som hans fader havde været det, og var også den kønneste af de tre brødre. I alle de sidste år havde han ikke haft fast ophold i hjemmet, men først været på Næsgård og derefter tjent hos et par af landets dygtigste landmænd og kreaturopdrættere på Fyn.

Alt dette havde været ham en lyst. Værre var det, da han blev taget til soldat og måtte ligge inde i længere tid. Så vidt det kendtes tilbage, var han den første Sværkesøn, som havde måttet gøre garnisonstjeneste. Det havde harmet ham stærkt, men der var intet at ændre herved.

Og som han var blevet den første soldat iblandt Sværkerne, vilde han også blive den eneste af brødrene. At Rasmus blev kasseret, havde alle ventet, men at Henrik også kunne gå fri, blot fordi han var en smule platfodet, kom som en overraskelse. I stedet var han så taget på Rødding højskole, efter at han ligeledes havde været på Næsgård. Til sommeren ville han så også have sig en plads et eller andet sted for ligesom Niels at få hørt og set noget mere, end han kendte hjemme fra.

»Det er dog osse rædsomt, at du sån lader dine drenge ligge og flakke om fra det ene sted til det andet,« havde Spurren ofte sagt til Kirsten Sværke. »Man skulle mæssen ænne tro, det var ordentlige bøndersønner, men snarere et par forrendte avekatte, der ingen rigtige hjem havde at holde til i.«

»Inden deres får døde, havde han så tit snakket om, at når de blev store, skulle de se at få lært noget, så de kunne blive dygtige bønder, der ænne behøvede at lade sig sætte til vægs af alle og enhver — og det har jeg søgt at efterkomme ved at lade dem tage ud på den måde, som både jeg og de mener kan være dem til gavn og give dem den oplysning, som deres får ønskede,« svarede Kirsten Sværke.

Hun kunne også have tilføjet, at hun havde endnu en grund til at holde dem så meget ude, men den tav hun med.

Som årene var gået, havde hun nemlig indset, at Jakob og de voksne sønner ville få svært ved at arbejde sammen.

Hun havde altid søgt at skabe ro om sig, og det ville hun fortsætte med, så vidt hun evnede. Og sønnerne var unge og stærke og begge fyldt med mod og iver efter gå på, så det skadede dem ikke at færdes ude imellem fremmede. Tillige kunne de have

godt af at være under kyndig ledelse endnu en tid, og de var heller ikke så gamle, at de kunne gøre krav på at stå enerådende eller selv have noget at byde over — og da slet ikke Henrik.

Dertil kom så hensynet til Jakob. Han var nu en ældre karl uden særlig formue, men kun ejer af nogle få hundrede daler, som han havde sammensparet sig af sin løn. Hans forældre havde nok været bønderfolk, men der var mange børn, så de kunne ikke få noget arvegods af betydning. Som gårdbestyrer for den rige kusine havde han dog stået så frit som nogen og haft bedre og sikrere kår end de fleste af sine jævnlige. Aldrig havde han kendt til at frygte for skatter eller udkomme, men kunne trygt gå den ene dag i møde efter den anden.

I fuldt mål havde han også skønnet på de goder, han havde haft, og efter yderste evne bestræbt sig for at gøre fyldest i den betroede og ansvarsfulde plads, han havde fået. Og dette glemte Kirsten Sværke ham ikke, selv om hun godt kunne se, at han i mange måder var lidt gammeldags og stillestående.

Hun havde heller ikke været blind for, at hans tanker i førstningen kredsede om at blive mere end bestyrer hos hende, men med fin takt havde hun forstået at klarlægge stillingen for ham, så han ikke fik lejlighed til at sætte dem i en pinlig situation ved at fremkomme med et frieri, som hun måtte afslå.

»Jeg vil betro dig, at jeg har fået at vide, at Kappels Kristen vil fri til mig,« havde hun en aften sagt til ham, da hun skønnede, han ville komme frem med det, der lå ham på hjerte. »Og du er jo godt kendt med ham, så kan dunne forhindre det. For jeg gifter mig aldrig, i hvad der så end bliver mig budt, og det er derfor kun ubehageligt for begge parter, når der skal siges nej. Så hvis det kan undgås, ser jeg det gerne her.«

Hun havde set en grå, død tåge lægge sig over Jakobs ansigt, mens hun talte.

»Vil du aldrig gifte dig igen?« havde han spurgt med en underlig rusten stemme.

»Nej, det vil jænne,« erklærede hun fast. »Jeg vil leve som enke sammen med mine børn, for det tror jeg er det bedste både for dem og mig selv. Og man skanne gå imod det, man tror er det retteste.«

»Nej — det skal man junne.«

Jakob havde siddet en stund, som var han halvvejs lammet af en dødtung vægt, men rejste sig så og forlod stuen og kom ikke senere ind for at få nadvere. Men om morgenen mødte han som sædvanlig ved sit arbejde og måltiderne.

Kirsten Sværke kunne nok se, han så forvåget og nedtrykt ud, men hun lod som intet, og tid efter anden var han blevet, som han tidligere havde været. Rolid og ligevægtig, som hans væsen var, havde han støt og stadig gået ved sin gerning og varetaget hendes interesser. En forstående vejleder havde han også været for alle børnene, som til gengæld havde været glade for ham i barneårene, men nu var sønnerne vokset ham over hovedet, og her var et vanskeligt punkt at komme igennem uden at støde sammen med nogen af parterne.

På den ene side kunne hun godt forstå Niels, der var en fuld voksen karl og stod bedre udrustet til at tage fat end de fleste andre, at han gerne ville binde an med noget af det, han havde fået kendskab til. Men hun indså også, at med hans hårde, herskesyge og på mange områder ret hensynsløse karakter ville det ikke kunne undgås, at han trådte sårende op imod Jakob, der var langsom og forsigtig med det, han foretog sig. Men så tro og ærlig han havde arbejdet der på gården i de mange år, fortjente han ikke at blive skubbet til side hverken af den ene eller den anden.

Og hvad der kunne siges om Niels, gjaldt også Henrik. Han var af selvsamme støbning som broderen, så enten denne eller hin kom hjem, blev resultatet ens for Jakob. Han ville blive sat til vægs af de unge, stive sønner, uden at hun kunne væge ham derimod.

Endnu var han heller ikke ældre, end at han muligvis kunne få sig en anden gårdbestyrerplads, men hun kendte ham og vidste, at her, hvor han havde lagt så mange af sine bedste arbejdsår, var han groet fast, og svært ville det blive for ham at rive sig løs. Tung og grublende af sind, som han var, kunne det måske give ham et stød, han aldrig forvandt.

Dette ville være hende en pinagtig tanke. For at trække alt så langt ud som vel muligt havde hun derfor stadig ladet sønnerne være borte fra gården, så Jakob kunne fortsætte ad de vante veje.

Men nu var Niels uventet kommet hjem for et par dage siden. Han havde været på en større gård på Nordsjælland, men manden var død, og den nye ejer havde selv et par voksne sønner, som skulle stå for styret. Niels syntes ikke om de ændrede forhold og enedes så i mindelighed med ejeren om at forlade tjenesten. Med en del af den fæstede løn var han så mødt op i hjemmet, og spørgsmålet var nu, hvorledes han skulle gribe den kommende vinter an.

Kirsten Sværke havde tænkt frem og tilbage herpå flere gange uden at have taget nogen fast bestemmelse — og nu kom så Rasmus også med det, der lå ham på sinde, så der var nok at beskæftige tankerne med.

Rasmus var nu gået ud for at komme en omgang rundt i staldene, mens folkene var ved at sysle. Altid når han var hjemme, plejede han at gå en lille runde ud iblandt kreaturerne. Selv om han intet havde med dem at gøre, interesserede det ham dog at se, hvor mange der var, og hvordan de trivedes.

»Der er æls noget, jeg kunne have lyst til at spørge om, mor,« begyndte Niels, da Rasmus var gået.

»Og hvad er så det?«

»Ja, det er om mig selv, og hvad du æls mener, jeg skal tage fat på nu.«

»Har dunne i sinde at søge dig en anden plads?«

»Ærlig talt nej — det har jænne, hvis der kan blive noget andet. Nu på denne tid af året er dænne nun pladser, som er værd at have, un hvis det skal være ved en ren tilfældighed.«

»Ja, de fleste, der er lidt ved, går naturligvis ved skiftedag — men du har jo osse dit hjem at holde til i, hvis dænne viser sig noget andet for dig.«

»Ja — —« Niels lod fingrene glide lidt frem og tilbage på bordkanten, »men synes du kas æls, at vi sån skal blive ved at være ude altid.«

Kirsten Sværke kunne høre på tonen, at nu fandt han det snart nok med at se sig om ude imellem fremmede. Nu havde han lyst til at komme ind i andet.

»Nej, det synes jænne,« svarede hun roligt, »men jeg har så tit forklaret både dig og Henrik, at jer får holdt fast på, at I skulle se at få lært så meget som muligt, når I blev voksne, så

I siden kunne stå imellem de mest oplyste bønder — og det er jeg altid gået frem efter.«

Niels forstod nu også klangen i moderens stemme og vidste, hvad han var hende skyldig.

»Jeg er jo osse glad for, at jeg har været så meget ude — men jeg mener bare, at nu er jeg kommet ind i den alder, hvor man kan interessere sig for andet end at tjene.«

»Mener du så at få noget for dig selv?«

»Å ja —« Han så hurtigt op. »Det ville naturligvis være det bedste af det hele.«

»Ja, så kunne jeg osse godt tænke mig at hjælpe dig til en lille ejendom.«

»En lille ejendom — —«

»Ja, en stor gård kan dænne blive. Så monne, som I er, kan jænne skaffe jer allesammen noget lignendes det, I er vant til herhjemme — men mindre kan osse være godt.«

»Javel så — men jeg troede æls, at jeg en gang måtte få gården her, da det altid har været skikken med den ældste søn —.«

Trods al hans frie, bestemte optræden var tonen nu alligevel lidt usikker.

»Det har været skikken med, at den ældste søn har fået gården,« gentog Kirsten Sværke, »men du ved osse, at i vor tid bliver manne helt stående ved alt det gamle. Men æls forresten vil jeg heller ænne sige, at dunne må få ham, når den tid kommer, men det sker ænne endnu et godt stykke frem i tiden, hvis jeg da æls kan holde min velmagt.«

Niels sad med halvbøjet hoved og havde intet at svare.

»Jeg er selv hverken gammel eller aflægs og heller ænne træt eller ked at af regere med sagerne, så jeg honne i sinde foreløbig at gå på undertægt,« vedblev hun efter et lille ophold. »Og dertil kommer så osse hensynet til alle dine søskende. På Marne nær er de allesammen så unge, at det kan have lange udsigter med, inden de for alvor flyver fra reden, og som uforsørgede børn skal de have et virkeligt hjem at ty hen til og ænne bare nøjes med at lægge sig ind hos en undertægtskone.«

Niels blev bestandig siddende med øjnene stift rettet imod de hvide, nyskurede gulvbrædder. I enhver henseende måtte han give moderen ubetinget ret. Det ville være både urimeligt og for-

kasteligt, hvis hun lod gården gå fra sig på nuværende tidspunkt. Hvor gerne han end ville have sin egen jord at dyrke og sine egne kreaturer at fodre, kunne han dog ikke begynde som parcellist. Han ville være gårdmand — Sværkegårdmand — som hans fader og alle hans fædre havde været det før ham.

»Ja, så ved du, hvad jeg har budt dig,« hørte han nu moderen sige, »og når du får over tænkt det hele, kan vi snakkes ved derom.«

»Nej,« Niels rettede sig pludselig op, »det behøver vinne at spekulere mere på, for det har jænne i sinde at gå i lav med.«

»Nå, ja ja — som du vil,« Kirsten Sværke tog roligt det store stykke gule voks, der lå foran hende og begyndte at vokse den grove hjemmespundne hørgarnstråd, som hun skulle sy en knap fast med. »Men hvis du så tænker dig at blive herhjemme på gården, har jeg forresten et andet tilbud at gøre dig.«

»Har du,« kom det lidt usikkert.

Han fik med et en halvvejs skamfuld følelse af, at han ikke helt fortjente, at moderen således blev ved at have forslag rede for hans fremtid, skønt han hverken havde takket eller taget imod det, hun før bød ham.

»Du tænker på så meget for vos, mor,« sagde han så lavt.

For Kirsten Sværke var de få ord nok, og hun forstod tildels, hvad der rørte sig i ham.

»En mor tænker altid på noget for sine børn, og hvor det ene brister, prøver hun andet,« sagde hun mildt. »Og det, som jeg så vil byde dig, hvis du bliver herhjemme, det er, at da du nu har set noget hollænderi på gårdene, hvor du har været, så kan du overtage hele pasningen af alle kreaturerne og så få noget af indtægten for det, du driver frem.«

Et skuffet drag gled straks over Niels' kønne ansigt, og den hårde trækning om munden skød hurtigt frem.

»Jeg bryder mig ænne om at gå her som røgter —.«

»Vi kan jo osse kalde det for hollænder,« sagde Kirsten Sværke med et lille smil.

»Hvorfor kan jænne ligeså godt være med ved andet almindelig arbejde?« spurgte han i en let irriteret tone.

»For der har vi Jakob og begge karlene.«

»Jamen så kan vel en af dem passe kreaturerne.«

»Det er dinne fæstet for, og jeg mener osse, at du må forstå dig bedre på den slags end de. — Gør dunne det, var denne værd, at du havde set, vun det gik til hos andre. — Og så er der en ting mer, og det er, at Jakob skanne lade sig sige af dig, og det ville han komme til, hvis I skulle arbejde sammen, og det hele skulle gå i nunlunde fred.«

Så roligt og stille ordene kom, bed de dog i Niels. Allerede inden han begyndte at rejse ud, havde der tit været noget, som han kritiserede hos Jakob, fordi han var sikker på, det ville være bedre at få arbejdet udført på anden måde. Og mere af lignende art ville der blive, dersom de nu igen skulle gå i spand.

»Jakob er æls osse så gammeldags, så det kunne ikke skade, om der blev vendt lidt om på noget af det, her bliver lavet,« sagde han derpå hårdt.

»Jakob er af den gamle skole,« indrømmede Kirsten Sværke, »men han har været mig og vos allesammen en tro hjælper, så derfor skal hans arbejde heller ænne kasseres, fordi der kan være lidt at indvende, eller noget nyt kommer ind. — Men æls når dænn er noget af dette, der passer dig, så kunne du jo osse tage på en af højskolerne i vinter.«

»Når en af vos er der, må det vel æls være nok,« sagde Niels mut, »og du ved jo, at jeg har aldrig sværmet for det højskolevæsen.«

»Nej — men derfor kunne det kas ligegodt være dig til gavn.«

»Og hvor skulle jeg vel så tage hen?«

»Ja, det må du i grunden selv bestemme — men der er jo da foruden Rødding osse ovre hos Kold.«

Et spodsk smil tegnede sig om Niels' mund.

»Nå ham med Guds kærlighed og Danmarks lykke.«

»Ja, sån skal han jo pleje at sige, og det er osse to store ting.«

Niels sad og overvejede lidt. Tanken om at komme på højskole var ham ikke ny. Moderen havde før opfordret ham til at tage af sted, men lysten havde manglet. Han ville nok gerne samle sig kundskaber og søge oplysning, men det skulle være på en noget anden måde.

Han havde derfor aldrig kunnet bekvemme sig til at sætte sig på højskolebænkene. Henrik var omtrent af samme mening, men når han nu alligevel i vinter var rejst til Rødding, var det nær-

mest, fordi han ville en tur til Jylland og se forholdene der, og det kunne så lade sig forene sammen med et højskoleophold.

Ude fra gården hørtes nu en vogns rumlen.

»Der kommer jo Rasmus Kimmer!« udbrød Niels, som sad nærmest ved vinduet.

»Gå du så ud for at tage imod ham.«

Niels rejste sig straks, og Kirsten Sværke lagde sit sytøj til side. Det var nu også så mørkt, at hun ikke mere kunne se at sy uden lys. Inden hun fik tændt den lille fladbrænder, som hang i en lang krog over den øverste bordende, kom Kimmeren ind. I de sidste år var han blevet sværere og havde fået et dårligt ben, så han havde ondt ved at bevæge sig, men humøret og snakketøjet var i samme orden som tidligere.

»Ja, jeg har været oppe for at se til min søster, Sesle Håre,« sagde han, da han havde hilst, »for hun mener jo, at hun skal dø, men det har hun nu æls ment i monne år, un at det er blevet til andet end snak. Men en gang må hun vel få ret i sine meninger, og jeg syntes så, det var bedst at tage hen og se til hende, for en søster er jo dog en søster, selv om hun æls alle sine dage har været et forskrækkeligt gnav. Og nu har jeg da osse sagt pænt farvel til hende for den sags skyld, at det skal gå, som hun mener, for så har man junne noget at fortryde på bagefter, hvis hun skulle få i sinde at kradse af. For det ville jo være ledt ænne at få taget en ordentlig afsked med sin nærmeste familie, selv om manne skal arve noget efter hende.«

»Ja, det ville det,« smilede Kirsten Sværke.

Hun kendte Kimmeren og vidste, at vrøvlede han end noget op og heller ikke tog det så nøje med, hvad han sagde om folk, var han alligevel i grunden en brav mand.

»Og da jeg så var kommet til kørende her på disse kanter, bestemte jeg mig til at slå et slag herhen med det samme,« fortsatte han, »og så vil jeg osse høre, om denne mener, at det snart kan blive til noget med det giftermål. Ja, jeg mener ænne mellem vos to, for jeg har sm' nok med vor mor og honne i sinde at gå over til mormonerne, men det er din Marne og vor Lille-Rasmus, som jeg tænker på.«

»Ja, det forstår jeg nok, men du ved jo, jeg har altid holdt på, at så længe dinne er ældre, haster denne.«

»Jamen du ved jo da, at de er sån noget halvkærestere, og så er det smenne godt at vide, hvad de kan hitte på, sån så det kommer til at haste.«

»Der er jo ingen, der kan svare for, hvad ens børn eller andre mennesker kan få i sinde at foretage sig,« sagde Kirsten Sværke. »Men hvad dette her angår, får man jo sige: den tid den sorg.«

»Ja, der behøver heller ænne at være nun sorg ved det,« lo Kimmeren, »og jeg for min part havde smenne noget imod at blive oldefar.«

Kirsten Sværke lod, som hun ikke hørte det sidste.

»Og du ved så osse, jeg hele tiden har holdt igen, fordi jeg synes, der er altfor monne at gå ind til derhenne hos jer. Når der bliver to par aftægtsfolk, skader denne at trække tiden lidt ud med det tredje hold.«

»Javel er vi monne,« indrømmede Kimmeren, »men man kan jo danne tage og slå nun af vos ihjel, fordi andre skal til. Og skulle det så gå efter alder, blev det jo mig, der først skulle knaldes på panden — og det vil jeg ligegodt gerne have mig frabedt lidt endnu, for jeg er smenne ked af livet, selv om jeg plages rædsomt af gigten og hinker noget på det ene bagben.«

Han skubbede sig besværligt længere ind på bænken for at komme til at sidde bedre.

»Og hvad det så æls angår med, at vi er så monne,« vedblev han, da han var faldet i lave, »så er det sm' æls kun, når vi skal have mad, at vi er så stort et tal; derimod når vi skal bestille noget, er vi de fleste tider altfor lidt. For den ene kanne det, og den anden kanne det andet, så det er kun det bare skidt altsammen.«

»Det er junne godt med sygdom,« bemærkede Kirsten Sværke.

»Nej, det skal du have ret i,« nikkede Kimmeren. »Og nu sån som med vor mor er det rent elendigt, så til tider kan hun hverken jy eller eller gave, og Bærde og Pæjr er der sm' heller ænne meget ved, selv om de skal kaldes de yngre. Og mig er det nu slet ænne værd at snakke om, hvis der skal laves noget, for jeg kanne andet end bruge munden og så være i vejen alle steder, hvor jeg kommer frem. Så i grunden er dænne andre end Lille-Rasmus, der duer til noget, når snakken drejer sig om arbejde.«

»Ja, det kan jo være lidt nok med ham på en gård.«

»Ja, vist er det for lidt,« ivrede den gamle, »og derfor trænger han osse til at få sig en medhjælp til at være hos sig, for som det hedder, er det junne godt for mennesket at være ene. Og når du så sat kan undvære Marne eller i hvert fald nemt få en anden i hendes sted, så synes jeg osse, du kunne unde vos lidt fornøjelse af hende, når vi nu har så meget hjerterum tilovers for hende.«

»Hjerterummet kan det være godt nok med, men det kniber med husrummet,« indskød Kirsten Sværke, »for når I stadigvæk er to par folk derinde i hverdagsstuen, og Lille-Rasmus må nøjes med det smalle kammer bag forstuen, så synes jænne, I godt kan være flere.«

Kimmeren slog rask ud med hånden.

»Ja, du har jo nu osse altid været så stort vant med plads her på Sværkegården, så man kan godt forstå, at dunne regner med pladsen på andre almindelige bøndergårde. Men æls, hvad det angår med dette her sovekammervæsen, som du har så travlt med, så har vi nu osse bestemmet, at vi vil bygge et udsæt til ved kamret ud imod haven, sån så Marne og Lille-Rasmus kan få en rigtig separatkahyt der for dem selv.«

Kirsten Sværke havde nu begyndt at brede en dug på bordet.

»Jeg mener nu, I skal lave, så I allesammen kommer væk fra hverdagsstuen, for der er ingen mening i, at så monne mennesker ligger i samme stue, som både karle og piger skal spise og opholde sig i.«

Kimmeren slog påny ud med hånden.

»Ja, du er nu altid så fornemmet af dig, fordi du selv har haft så monne skillerum i huset.«

Kirsten Sværke glattede en fold på dugen.

»Ja, det er nu det samme, hvad du siger, for hvis I vil tænke at få Marne derover, så skal hun med flere ting have det så nunlunde, som hun er vant til det herhjemme fra, og en stadsstue og en hverdagsstue fri for senge kanne være for meget på en bondegård.«

»Å nej — jeg vil sm' heller ænne sige, det er for meget — men det er jo bare sån, at vinne er vant til at have det.«

»Nej, men I kan nemt få det indrettet, og råd har I osse, så det er bare viljen, det kommer an på.«

»Ja, sån set er det jo. Men det er osse det samme da — når du er så endeklemt efter at få stillet an med hele den sovekammerhistorie, skal det heller ænne skille vos ad, og det skal så blive ordnet, så vi kommer ind i forskellige afdelinger.«

»Og vun så med selve gården og alt det?«

»Ja, se jeg og vor mor er jo på undertægt og er sikret for livstid og med en hæderlig begravelse til afsked, og Pæjr og Bærde skal naturligvis så siden have det på samme faksun. Og hvad der så æls bliver tilovers, går jo til Lille-Rasmus og Marne.«

»Ja, det forstår jeg nok, når han er eneste barn, men jeg mener, hvornår han må overtage det hele?«

Kirsten Sværke ville have fuld klarhed over tingene, før hun lod datteren gå ind til de mange aftægtsfolk.

»Ja, se, det har vi junne sån taget nun bestemt bestemmelse om,« sagde Kimmeren, »men det skal blive, sån når vi bedst synes det.«

»Men jeg holder nu på, at alting skal ordnes, så enhver ved, hvad de har at rette sig efter. Og lige så rimeligt er det, at de unge ved, vun stillingen ligger for dem, inden der bestemmes noget om giftermål.«

»Ja, du er nu osse altid så skabet prekelvert af dig både i den ene og den anden retning,« drillede Rasmus Kimmer, »men jeg synes æls ænne, du har nødig at gøre så mange dikkedarier her, for du må da være sån indrettet, så du kan forstå, at når der kun er et eneste barn i familien, så skal det begribeligvis have, hvad der er, un at det sån behøver at føres til protokols, i hvad minut det skal ske.«

»En reel aftale er altid godt for alle parter,« fastholdt Kirsten Sværke.

»Ja, det har jeg heller ænne noget imod sån overfor fremmede, men indenfor familien mener jeg nok, man kan have så meget tiltro til hverandre, så denne skal være nødvendigt at få tinglæst hver evige eneste bitte, som man har i sinde at lave sån videre frem i tiden. Og hvad det æls angår med Lille-Rasmus' overtagelse af gården, vil jeg bare sige, at når Pæjr og Bærde ænne er ældre, så er det da meget rimeligt, at dinne sån vil give styret fra sig lige med det samme, men holde det lidt endnu, så de unge kan gå hos dem, ligesom de andre gjorde

hos mig og vor mor. Og du kan jo osse bare se med dig selv — mon du vil jy din gård fra dig lige med det samme?»

»Nej, det vil jænne,« erklærede Kirsten Sværke, »men jeg forlanger heller ænne, at nun yngre skal komme ind og gå under mig.«

»Ja, den remse kender vi — men det andet er nu bare sån en nykke, du har bidt dig fast i. Og når nu Lille-Rasmus og Marne har et godt øje til hinanden og osse har alderen til at krybe i brudeseng, så er det heller ænne noget af dig at blive ved at stille dig på bagbenene for den sags skyld, for du må da huske på, at Marne er ældre, end du var, da du kom til at ligge hos Sværkin.«

Kimmeren grinede højt, mens Kirsten Sværke rynkede brynene.

»Jeg forbyder dem jo heller ænne at komme sammen, når de selv ønsker det,« svarede hun, »men jeg siger, som jeg har sagt hele tiden, at I er altfor monne par folk på gården — så det mest rimelige ville i grunden være, om de unge fik lidt for dem selv, og så Pæjr og Bærde blev ved at regere nun år med gården endnu.«

»Men hvad lidt mener du æls, at de unge skulle have for dem selv?« afbrød Rasmus Kimmer.

»Ja, de kunne jo få et lille sted.«

Kimmeren slog sig på låret, så det klaskede.

»Du bliver ligegodt mere og mere morsom, Kestne Sværke! Og man skulle ænne tro, at du var sognets rigeste bondekone, siden du sån kan tænke på at få din ældste datter ind hos en knæbonde eller en parcellist, hvad man nu vil kalde det.«

Kirsten Sværke tog nogle omhyggeligt indpakkede knive og gaffler ud fra det lille skab på væggen.

»Jeg kanne se, der kan være noget galt for de unge at begynde lidt på den måde.«

»Jamen det er nu lige meget, hvad du her kan eller ænne kan, for så skal min eneste sønnesøn ænne ud som halvvejs husmand, så længe jeg kan røre min tunge,« forsikrede Kimmeren med eftertryk. »Og kan det så ænne blive til andet — og vil dunne neje dig og lade Marne gå ind sån på tro og love og i al skikkelig, så skal jeg osse nok være mand for at sætte

det hele igennem både med sengekamre og skøde på gården og hele mullevitten, sån som du præker om — og så kan du vel danne forlange mere.«

»Å nej,« sagde Kirsten Sværke med et lille smil.

»Nej, når børn får deres vilje, plejer de junne at brøle, og når fruentimmerne bliver føjet i alle ender og kanter, må de vel osse tilsidst være fornøjt.«

Kimmeren havde nu overvundet det gran af ærgrelse, han havde været ude for ved Kirsten Sværkes fordringer angående datterens giftermål, og da Rasmus og Niels lidt efter sammen med den øvrige husstand kom ind for at få medaften, snakkede han lystigt op med dem, som han altid plejede.

»Ja, nu begynder de jo at skrive om, at prinsens den anden datter skal forloves med den russiske kejsers ældste søn, sån så hun en gang kan blive kejserinde,« sagde han, imens de spiste. »Og når så hende, Alexandra, bliver dronning i England, og ham Vilhelm, som han hedte, eller Georg, som han nu kaldes, er blevet konge i Grækenland, så er det ligegodt fint familieskab, vi er kommet ind i.«

»Ja, stort er det,« sagde Kirsten Sværke, »og der snakkes jo osse om, at den ældste prins skal forloves med den svenske prinsesse.«

»Ja, det er jo noget, som vor og den svenske konge har lavet; derimod alt det andet stammer nok fra hende madam Lovise, for hun skal jo være en klog general til at spille sine kort. Og når fruentimmerne får sat sig noget i hovedet med børnene om, vun de skal komme frem, så ved man nok, der er hverken rist eller ro, førend de får sat deres krig igennem,« sagde Kimmeren med en polisk blinken hen til Kirsten Sværke, der sad uanfægtet heraf.

»For resten var det helt mærkeligt, at prinsin sån skulle blive konge førend fårin,« sagde hun, »og hvor var det nun smukke ord, som Frerk den Syvinde gav ham med på vejen.«

»Ja, vi har vel nok en konge, der kan sige, hvad der skal siges!« udbrød Rasmus Kimmer begejstret. »Sån bliver det nok ænne, når vi får den anden tysker på tronen.«

»Ja, man kender junne ret meget til manden, men man må håbe, det vil gå bedre, end folk tror.«

»Ja — og man må osse håbe, det skal vare længe, før han kommer til magten, for vi venne gerne af med ham, vi har.«

»Nej, det vil vinne,« nikkede Kirsten Sværke, »og der er jo osse nun, der mener, at alt det med Tyskland vil bryde rigtig løs, når han en gang dør — så det er jo forfærdeligt, hvis der skal blive krig igen.«

Lidt efter var man færdig med at spise, og Niels og karlene kom ud i gården for at hjælpe Kimmeren til kørende. De hørte nu kirkeklokkerne ringe. De havde også hørt klokkeklangen, da de gik ind for at få medaften, men ikke tænkt noget der-ved, blot ment, det var aftenklokken, der lød, selv om det egentlig var noget sent. Men dette kunne ikke være tilfældet nu. Her måtte være noget særskilt på færde.«

»Bare dæne er sket noget galt,« sagde Kirsten Sværke, der også var kommet til.

»Ømanin sagde, han havde hørt, at kongin var syg,« udbrød Rasmus, der pludselig kom i tanker om, hvad der var drøftet ved snævergildet.

Kirsten Sværke foldede uvilkårligt sine hænder.

»Vorherre hjælpe vos, hvis han skulle være død!«

»Ja —.«

Kimmeren havde lagt hånden på vognhavens kant for at stige til vogns, men blev en stund stående uden at røre sig. Tanken om kongens mulige død havde som overvældet ham, så han midt i al sin lystige snakkesalighed ikke kunne mæle et ord mere.

En næsten uhyggelig stilhed bredte sig over den forsamlede skare, imens klokkerne bestandig lød dumpt igennem novembraftenens tunge, regnfyldte tåge. Kirsten Sværke holdt hænderne lidt ind imod sit bryst.

»Jo, det ringer for lig,« sagde hun dæmpet.

Uden at kunne sige hvorfor, fik hun en følelse af, at klokkeklangen her lød anderledes, end når den ellers tonede ud over egnen. Og det var heller ikke brandklemten og kunne aldeles ikke være solen, der blev ringet ned.

»Jeg tror, jeg kører med op til byen og hører, hvad det er,« sagde Niels.

»Ja, gør det.«

Moderen så gerne, han forhørte derom, så de kunne få års-

gen til den usædvanlige klokkeringning at vide. Niels hentede sig en anden skindpels og tog derpå sæde ved siden af Rasmus, der ligeledes skulle køre med Kimmeren op til byen.

Lidt efter rullede vognen tungt ud af gården. Kirsten Sværke blev endnu en stund stående ude på trappestenen. Vognrumlen blandede sig med kirkeklokkerne, som når et lig blev ført til graven. En kuldegysning jog igennem hende, og med en halvrystende bevægelse vendte hun sig om og gik ind i køkkenet, hvor Maren var ved at sætte nogle ærter i støb.

»Ja, du kan kas tænke dig, hvad Kimrin var her for,« sagde moderen, da hun et øjeblik havde stået tavs ved køkkenbordet.

En let rødmen farvede Mårens fine kinder.

»Ja — sån noget nær kan jeg nok — —«

»Ja, det var jo om dig og Rasmus — og de vil jo partu have dig derover med det første, fordi hverken Karne eller Bærde duer rigtig noget mer.«

»Ja — Rasmus har osse flere gange snakket om, at de allesammen gerne ville have, vi snart blev gift.«

»Ja, men som du ved, har jeg hele tiden holdt igen, for jeg synes, det er en farlig redelighed med så monne partier sammen — så nu har jeg osse foreslået, at hvis I absolut vil giftes, så må I hellere se at få et lille sted for jer selv og så blive der nunne år.«

»Et lille sted!«

Maren så forbavset op på moderen.

»Ja, en lille ejendom med jord til, som I så en gang kan tænke at sælge igen, når I siden hen kan komme hjem og overtage gården.«

»Jamen jeg honne lyst til at komme hen på et husmandssted,« erklærede Maren, »og det er jeg osse vis på, at Rasmus heller ænne har.«

Maren vendte hovedet halvt til siden.

»Stort eller ænne stort — jeg synes i hvert fald ænne, det er noget at begynde med den slags, når vi æls skal have det andet.«

Kirsten Sværke hørte straks, det var Sværkedatteren, der ligesom broderen ikke ville ned under det, hun var vant til at færdes i.

Den nedslående stemning blev heller ikke brudt under det følgende aftensæde, og imod sædvane herskede der en mærkbar tavshed. Alle ventede også med spænding på Niels' tilbagekomst for at få underretning om det store ubekendte, der måtte være sket. Men tiden trak stadig ud, og først da de skulle begynde på nadveren, hørtes hans trin ude i køkkenet. Alles øjne rettedes straks imod ham, så snart han åbnede døren. Trods det svage lysskær, han stod i, kunne enhver dog se på hans ansigt, at han havde en alvorlig efterretning at bringe.

»Ja, kongin er død,« sagde han lavt, inden nogen havde spurgt.

Kirsten Sværke lagde med det samme sin ske, og de øvrige holdt også op med at søbe.

»Han er død af rosen nede på Lyksborg slot,« fortalte Niels videre, idet han tog plads ved bordet. »Og præstin havde sagt til Hald, at nu var man meget bange for, hvad der ville ske i Sønderjylland.«

Kirsten Sværke havde igen foldet sine hænder. Hvor var det forfærdeligt, hvis der atter skulle komme krig.

Og nu havde Niels været soldat, så skulle krigen virkelig komme, ville han ikke kunne gå fri.

Niels tog kun et par skefulde af den dampende mælkegrød, og pigerne bar så de knap halvtømte fade ud. Som ingen havde lyst til at spise, havde de heller ikke lyst til at tale, og enhver søgte hurtigt til ro. Kirsten Sværke kunne dog ikke sove, og atter og atter måtte hun tilbage til dette, at der muligvis igen ville komme en krig. Som en mare red tanken hende hele natten, og tidligt næste eftermiddag gjorde hun sig rede for at gå op i skolen. Hun ville tale med Hald, så snart han havde givet børnene fri, og høre, hvordan han så på hele stillingen.

»Det er uventet at få Deres besøg,« sagde han, »og jeg tænker, De kommer i et særligt anliggende.«

»Ja, det er kongens død og så angsten for krig, der har fået mig til at gå herop,« svarede hun, idet hun skilte sig af med sjalet. »Jeg plejer æls ænne at kyse mig selv, men jeg ved ænne, vun det kan være, for i aftes blev jeg så underlig til mode ved at høre kirkeklokkerne ringe, så jeg har mæss'en ænne fået søvn i mine øjne i nat og er så kommet for at spørge, hvad De mener om det hele.«

»Det er jo ikke let at sige noget bestemt ud over det, at jeg er sikker på, at budskabet om kongens uventede død har gjort det stærkeste indtryk på hver enkelt borger her i landet. Med alle sine fejl var Frederik den Syvende så elsket af sit folk, som nogen konge kunne være — og dertil kommer så uroen for, hvordan det vil gå med løsningen af det dansk-slesvigske spørgsmål og med den nye konge, som ingen har ret megen tillid til.«

»Ja, både han og prinsessen eller dronningen, som hun nu er, skal jo være meget tysksindede.«

»Hvorvidt det egentlig passer, kan man nok ikke have nogen rigtig mening om. Men et er i hvert fald sikkert, at populær er hverken kongen eller dronningen, snarere kan der siges, de er forhadte, selv om begge vist er uangribelige i hele deres færd både indad- og udadtil.«

»Ja, der må jo være noget ved dem, siden de sån kan få deres børn i vej. Men vun tror man så æls med krigen?«

»Derom kan man intet vide, men blot håbe, at hele det truende uvejr vil drive over.«

»Ja, for krig er dog omtrent det grueligste af alt.«

»Ja, og både rent menneskeligt og som dansk må man frygte krigen. Men forøvrigt må jeg sige, at jeg tror ikke, folket som helhed frygter en kamp, selv med en overmagt som Tyskland. Man lever endnu højt på minderne fra treårskrigen og mener bestandig, der skal mindst 3—4 tyskere til for at magte en dansker.«

»Men det synes jeg dog er så tåbeligt, som noget kan være.«

»Ja, selvfølgelig er det kun indbildning, men ikke desto mindre forholder det sig således.«

»Og vun står så æls Monrad?« spurgte Kirsten Sværke lidt efter.

»Ja, hvordan står Monrad?« gentog Hald. »Ingen ved det, og i grunden er det trist, at den mand, der sikkert ubetinget i kløgt og viden er den ypperste af alle danske statsmænd og den, der væsentlig har formet grundloven og stået så demokratisk som ikke mange andre, at man så alligevel ikke rigtigt tør forlade sig på ham.«

»Ja, det er jo en slem fejl ved sån en mand.«

»Ja, men trods det, der måske ellers kan siges ham på, må

man ligefuldt indrømme, at man og har meget at takke ham for. Som lærer må jeg selvfølgelig først og fremmest tænke på hans arbejde for at få skolespørgsmålet løst og for bedring af lærerstandens kår. Og ligeledes er der hans indsats og løsning af en hel del jernbanespørgsmål i 60 og 61.«

»Ja, der er jo osse blevet fortalt, at han har arbejdet for at få en jernbane her på Falster.«

»Ja, det er allerede flere år siden, men forslaget gik jo ikke igennem.«

»Nej, de syntes vel, at øen var for lille til at få noget af den slags.«

Kirsten Sværke sad en stund i dybe tanker. Hun mindedes, hvordan Hans Sværke havde interesseret sig for at høre om den første jernbane, der var kommet mellem København og Roskilde og havde også ønsket at få lejlighed til at køre med det nye mærkelige befordringsmiddel, men han havde aldrig opnået det; derimod havde nu både Niels og Henrik prøvet det adskillige gange. Men således gik det jo i flere tilfælde, at hvad der var som en sjældenhed for fædrene, blev næsten noget ganske almindeligt for børnene.

Endnu en tid blev hun siddende og drøftede flere forskellige ting med Hald, og mere lettet og rolig gik hun senere bort fra skolen. Skønt Hald også selv var bekymret for, hvad fremtiden ville bringe, og heller ikke formåede at klare ret mange af de indviklede spørgsmål, som truende viste sig i horisonten, havde det alligevel gjort hende godt at få talt ud med ham.

Med det samme Kirsten Sværke var i byen, ville hun ind for at snakke med væverens. Kimmerens ankomst og det efterfølgende samvær med hele husstanden havde hindret hende i at få talt nærmere med Rasmus. Han havde derfor heller ikke formået at give de gamle nogen besked på deres forslag, og begge var nedtrykte ved tanken om, at han muligvis snart ville forlade dem. Mette havde i en uendelighed spurgt ham ud både om dette og hint for at få klarhed over, hvorledes hans moder stillede sig til det hele, men Rasmus havde kun haft nogle halve svar, som hun ikke var blevet stort klogere af.

Da hun så Kirsten Sværke komme ude på gaden, skyndte hun sig at åbne køkkendøren for hende.

»Ja, værsgod — kom indenfor! Det var rigtignok svært pænt af dig sån at besøge vos!« udbrød hun og viskede ivrigt en af træstolene af med sit forklæde.

Der var ellers ikke noget at klage på den almindelige renlighed, men lidt støv fra vævningen kunne der altid lægge sig, og det burde der ikke være, hvor Kirsten Sværke skulle sidde.

»Nå — du er sån kommet til bys i dag,« sagde hun, da hun havde fået sin velkomne gæst til sæde.

»Ja, jeg har været henne i skolen for at snakke med Hald.«

»Og så har du gået hele vejen?«

»Ja — mandfolkene var i marken med hestene, og så skulle de danne sinkes med at køre for mig.«

»Jamen er du så ænne blevet træt af turen?«

»Nej — jeg er godt til bens, så den tur kan jeg sagtens klare.«

»Ja, du ligner sm' osse, som var du en hel ung pige, og man skulle ænne tro, du havde så monne store børn. Du ser jo snarere ud, som var du søster til dem i stedet for mor.«

»Jeg blev osse tidlig gift, så alderen skulle heller ænne trykke mig, selv om børnene vokser noget til. Men det var æls Rasmus jeg ville snakke med jer om. Han fortalte mig i går, at I gerne ville holde ham, når han fik udlært.«

»Ja, det er vort allerhøjeste ønske,« forsikrede Mette næsten højtideligt, »og vi ved ænne, vun det skal gå vos, hvis han tager herfra.«

»Ja, vi har jo altid været så fornøjt med ham,« indskød væveren, »så vi vil helst holde ham her lige til det sidste.«

»Ja, og han må få både huset og jorden og koen og begge vævene og æls lige alt, hvad vi har,« tog Mette fat igen.

I hendes øjne lå en stor rigdom gemt i deres lille gamle hjem og forskellige ejendele, og havde hun end nok ligesom dagen i forvejen overfor Rasmus en følelse af, at det ikke var af så høj værdi for Kirsten Sværke som for hende og Lars, syntes hun dog stadig, det var et ikke ringe tilbud at komme frem med.

Som de havde tænkt, så Kirsten Sværke anderledes på huset og dets tilbehør end de selv. Skønt hun langtfra ringeagtede, hvad der fandtes indenfor husfolks vægge og også ydede de fattige, stræbsomme mennesker al anerkendelse for, at de under små omstændigheder havde forstået at skabe sig så gode kår,

måtte hun dog alligevel se således på det, at der ikke var meget for Rasmus at vinde ved at blive arving her, særlig når Mette og Lars, som rimeligt var, skulle følge med i købet; men på den anden side måtte hun også fare lempelig frem imod de gamle, så de ikke skulle føle sig sårede eller ringeagtede for deres gode sindelag. Hensigten skulle respekteres og ydes al skyldig hensyntagen. Og fremtiden, syntes hun, så i øjeblikket så mørk og truende ud, og den underlige trykkende angstfølelse, der havde bemægtiget sig hende under klokkeringningen i går aftes, havde ikke helt fortaget sig endnu, så i øjeblikket ville hun ikke tage nogen afgørende bestemmelse hverken om dette eller hint, men blot foreløbig lade alt gå i den vante skure.

»Jeg siger tak for jert tilbud,« sagde hun roligt, »men jeg synes, at når Rasmus ænne har udlært endnu, er det for tidlig at bestemme, hvor han skal bo og være for resten af sit liv, så jeg mener, vi må vente og se tiden lidt an, inden vi snakker noget om alt det. — Men da I altid har været så flinke ved ham, og han ligesådan har været godt tilfreds i sin lære, så har jænne noget imod, at han bliver her et årstid til, hvis I æls kan komme til rette om det.«

Mette og Lars så tungt til hinanden. Det var et hårdt slag for dem ikke at få deres kæreste håb til at gå i opfyldelse med det samme, men når det ikke kunne lade sig gøre, måtte de endda være glade for, at de ikke skulle af med Rasmus, så snart læretiden var ude. Det var altid bedre end intet, og kom tid, kom måske også råd. Et blankt afslag havde de dog ikke fået, og ingen vidste, hvordan alt siden kunne forme sig. I den Tid, de havde løfte om, kunne meget forandre sig, så midt i det tunge og mørke havde de lov at håbe, at det hele til sidst ville vende sig til det bedste.

»Ja, hvad det angår med betingelserne for at blive her, så må han tage hele fortjenesten for alt det, han kan væve,« tilbød Lars straks.

»Ja, og kosten får han da naturligvis, ligesom han hele tiden har haft,« skyndte Mette sig at tilføje.

»Ja, det er jo mæssen altfor meget,« indvendte Kirsten Sværke.

»Nej, det er denne — det er kun lige, hvad vi gerne vil give, når bare han må være hos os,« forsikrede begge de gamle.

»Ja, så kan vi fra vor side ænne forlange noget bedre, og så må vi siden snakkes nærmere ved om det hele.«

Væverens var allerede i godt humør igen ved de udsigter, der syntes at åbne sig for dem, og Mette fik hastig kaffekedlen til at snurre. Kirsten Sværke havde ellers drukket kaffe henne i skolen, men hun vidste, det ville krænke Mette dybt, hvis hun ikke fik lov at vise sin gæstfrihed. Det var derfor rigtigst at tage, hvad der blev budt.

»Det var da lige forfærdeligt, at kongin sån skulle dø!« sagde væveren, imens han tog sig en glød ude fra skorstenen for at tænde sin pibe ved. »Og nu er denne godt at vide, vun det går, når den tyske herre og hans lumske madam kommer til fadet.«

»Ja, der var kas nok noget ved Frerk den Syvinde, som ænne skulle være,« sagde Mette, idet hun tog sukkertangen ned fra sit søm på væggen og begyndte at knække et stort stykke kandis i passende småbillinger, »men sån en konge får vi nu aldrig ilejn.«

»Nej, det er vist usikkert, og i hans regeringstid er osse meget gået fremad.«

Nogle dage efter, at Kirsten Sværke havde været oppe i byen, kom Hald ned på Sværkegården.

»Jeg ved ikke, om De har set i bladene, at danske kvinder vil lægge en guldkrans på kongens kiste,« sagde han, så snart han var kommet til sæde.

»Jo, jeg læste om det i den sidste avis.«

»Ja, der har jo også været et opråb fra flere kendte damer om at yde bidrag dertil, og bladene tager imod, hvad der indsendes, men det giver alligevel ikke det samme, som hvis der samles ind ude i sognene. — Og her syntes jeg, at De skulle gå i spidsen for en sådan indsamling.«

»Ja —« nikkede Kirsten Sværke, »jeg har selv tænkt på det, skønt det jo æls ænne er noget, som vi bønderkoner plejer at gå i lav med.«

»Men her bør ingen af falsk beskedenhed holde sig tilbage, og De er jo også fra krigens tid kendt med noget af den slags. I 48, 49 og 50 fik De samlet meget sammen til soldaterne og ved, at en personlig henvendelse hjælper bedre end nok så mange opråb.«

»Ja — under treårskrigen var det i grunden let at få hjælp hos de fleste, for da var der en offervillighed, som forsløg noget. Og jeg tror æls osse nok, at man vil give en skærv til Frerk den Syvindes kiste.«

»Det tror jeg med, og jeg håber så, at De vil tage Dem af sagen her i sognet.«

»Komme rundt til dem allesammen kan jænne, men jeg kender nun stykker, som jeg tænker vil hjælpe til, og så går det vel.«

»De har måske også set, at en Mønbo har foreslået, at der fra hvert sogn sendes en mand til kongens begravelse, således at hele landet kan være repræsenteret,« sagde Hald lidt senere, da de havde truffet den fornødne aftale vedrørende indsamlingen til guldkransen.

»Ja, det har jeg og ligesådan tænkt meget derpå, for den slags ved jeg ville have interesseret Hans Sværke, og havde han været levende, ville det sikkert blevet ham, der var kommet af sted.«

»Derom er der ingen tvivl. Til al den slags var han som selvskrevet.«

»Ja, og det har jeg osse så tit været så underligt tomt for mig i alle disse år, siden hans død, hvor vi har stået udenfor så meget af det, vi tidligere var inde i,« sagde Kirsten Sværke lavt, »for da vidste jeg besked med de fleste af sognesagerne og osse med noget af det ude fra, men alt det blev forbi med ham, så der er megen forskel på før og nu. — Men hvem har man så æls tænkt på at sende herfra, hvis der er nun, som skal med?«

»Nogen bestemt har jeg ikke hørt, men der siges, at man mange steder vil vælge sognefogderne.«

»En sognefoged har jo osse altid fra fortiden stået som første mand; så det er kun så rimeligt, hvis man vælger dem. — Men jeg tror ænne, at Brodin kan rejse, for han har fået et dårligt ben.«

Efter Hans Sværkes død var hans broder Morten Brodt blevet sognefoged og var som sådan meget vellidt og en særdeles agtet mand, der sikkert ville blive udpeget til at repræsentere sognet, men når han ved sygdom var forhindret i at give møde, måtte man have en anden i hans sted.

»De skulle vælge Mordin Nygård,« sagde Kirsten Sværke pludselig. »Han var med i 48 og mistede der sit ene ben, så

han er en af dem, der har sat livet i vove for land og rige.«

»De siger noget!« udbrød Hald. »En værdigere repræsentant ved sin konges begravelse end den gamle veteran kan der næppe tænkes, og jeg skal gøre, hvad jeg kan for at få ham valgt.«

»Det ser jeg gerne, hvis det kan blive sån, og jeg tror osse, det vil blive en stor glæde for Nygårdin at følge Frerk den Syvinde til graven.

»Det vil det sikkert, og han fortjener at få en sådan glæde. Og når han er den eneste her i sognet, der har mistet førligheden i krigen og tilmed så agtet og afholdt en mand, som nogen kan være, er han i øjeblikket den nærmeste til at sendes. — Men alligevel er jeg bange for, at vi ikke havde husket på ham, hvis De ikke havde mindet derom, så De skal have tak, fordi De henledte opmærksomheden på at vælge ham.«

»Ingen tak for det,« afværgede Kirsten Sværke. »Det er da kun så rimeligt, at man fører det frem, som man synes, er det rigtige.«

Ikke længe efter tog Hald afsked, og så snart han var gået, gik Kirsten Sværke over hos Morten Nygård. I alle de forløbne år havde der hersket et godt naboskab imellem de to familier, og mange forskellige ting havde de delt med hinanden.

»Jeg kommer for at snakke med jer om noget, som jeg lige har drøftet med Hald,« sagde Kirsten Sværke straks, »og det er, at vi vil se at få dig ind til København, når kongin skal begraves.«

En dyb bevægelse viste sig i Nygårdens åbne ansigt. Han havde ligeledes læst forslaget om at sende en mand fra hvert sogn til ligbegængelsen, og det havde også med det samme trukket i ham. Følge den elskede konge til hans sidste hvilested ville være som noget af en hellig handling for en gammel soldat, der på sin konges bud havde ofret sin førlighed for sit fædreland. Men det var noget, han måtte slå ud af tankerne, og ikke en gang Else havde anelse om, hvad der rørte sig inde i ham. Hun ville bare blive ked af det, hvis hun vidste, han gik og spekulerede på noget, som ikke kunne føres igennem, og hun skulle ikke have det at bedrøves over.

»Ja, det ville jo være en af de største højtideligheder, man kunne komme til at opleve,« tilstod han bevæget. »Men det kanne

nytte at tænke på det, for jeg duer ænne til noget af den slags — og jeg har da heller ænne rigtig råd til at gøre den dyre rejse.«

Else så kærligt på ham med sine klare øjne.

»Jamen skulle du blive valgt, så skal du nu med, ihvad det så koster, for det har du ærlig fortjent.«

»Fortjent og fortjent!« Morten Nygård virrede lidt med hovedet. »Der er så monne, som fortjener noget, men ligegodt må undvære, og du ved, der er nok at bruge penge til.«

»Ja, men jeg synes nu osse, du skal se at komme med,« sagde Kirsten Sværke, »og hvad det angår med pengene, så vil jeg forære dig 10 rigsdaler til udgifterne.«

»Nej, det er da altfor galt! Det kan jænne tage imod — —.«

»Jovist kan du så! Og jeg vil blive meget ked af det, hvis dunne tager derimod, for som vi er så nær i familie og har været naboer i monne år, så har du tit gjort mig en tjeneste med sogne-sagerne, så nu skal du jy mig lov at sige dig lidt tak herfor på denne måde.«

»Jamen det kan jeg danne være bekendt at tage — for er der nun, der skal snakke om tjenester, så er det vos hernede.«

»Hvis Hans Sværke havde levet, så ved jeg, at han havde rejst derind, og så havde jeg igennem ham fået noget at vide om, vun alt det var gået til,« sagde Kirsten Sværke. »Men når han ænne er her, så mener jeg, at du skal tage i hans sted, sån så det bliver en af familien, der får den ære.«

»Ja, jeg vil naturligvis osse heller end gerne derind,« erklærede Nygården, og »Brodthin kan junne komme, så dårlig som han er — så skal nun af vos ældre med, så kunne jeg jo kas osse stå for tur.«

»Ja, og når Kestne byder dig en hjælp til rejsen, kan du godt tage det,« brød nu Else ind, »for du ved, hun har råd til at jy, som hun synes, og vi ved osse, at når hun byder noget, så er det af et godt hjerte.«

»Ja, det ved vi,« indrømmede Nygården, »og det er så bedst, jeg siger tak for tilbudet.«

Hvor godt han ellers var skåret for tungebåndet, kunne han dog ikke helt takke, som han egentlig ville. Tanken om at komme med til den kongelige ligfærd var omtrent ved at overvælde ham, og selv om han hverken var valgt eller på anden måde sikret

noget i den retning, var han dog overbevist om, at han ville få sit inderste ønske opfyldt.

For Kirsten Sværke kom der nogle travle dage med indsamlingen til guldkransen til kongens kiste. Så godt som alle steder blev listerne modtaget med velvilje. Imellem bidragene var der mange på 4 skilling, særlig fra huskoner og tjenestepiger, men de fleste gårdmandskoner og ligeledes deres voksne døtre gav almindeligvis en mark eller lidt mere; nogle gik også op til en rigsdaler, så tilsammen gav det ingen ringe sum. I avisen blev der nu som altid ved en indsamling meddelt, hvor meget forskellige personer og kredse havde givet. Målt med alt dette stod hendes egen by og sogn særdeles godt, men hun fulgte her Hans Sværkes Princip ikke at give nogen offentlig oplysning om, hvad denne eller hin havde skænket, men sendte blot det hele til hovedkomiteen i København. Hermed havde hun så gjort, hvad hun evnede for at hædre den døde konges minde.

Tilbage stod hendes andel i Morten Nygårds rejse. Som Hald havde ment, lykkedes det ham at få den gamle veteran valgt som sognets repræsentant, og for Nygården blev det en af hans livs største oplevelser. Da han kom hjem og skulle fortælle, hvorledes alt var gået til, stod tårerne ham i øjnene, og bevægelsen kvalte flere gange hans stemme.

»Å — det var så storslået og højtideligt, så det slet ænne er til at forklare,« sagde han. »Først var alle vi sognemænd om fredagen indbudt til et møde i Casino for at få at vide, vun vi skulle forholde vos, og lørdag formiddag var der jo så den store højtidelighed på Christiansborg. De sagde, at kisten vejede 3000 pund, og det varede fem kvarter at få hende ned ad trapperne til portalen.«

»3000 pund!« udbrød Else. »Det var en forskrækkelig vægt.«

»Ja, der måtte osse 30 mand til at bære, og man kunne se, hvor besværligt det var for dem at få hende på plads.«

»Jamen det var dog forskrækkeligt,« gentog Else et par gange. »Og mon det dog osse er gået rigtigt til, siden der er så mange lag kister, som vejer sån op.«

»Ja, der går jo osse så monne rygter,« sagde Kirsten Sværke, som var kommet til stede for at høre om rejsen, »men man må da håbe, at kongin har fået en naturlig død.«

»Ja, det er smenne godt at vide, hvad de Slejsvig-Holstenere kan hitte på — og nu har vi vel osse snart krig igen.«

»Ja, sort ser det nok ud, men vi må bede til, at alt det vil trække sig i lave, så vi kan slippe godt ud af det hele. — Men vun så æls med guldkransen, så du noget til ham?«

»Ja, han lå midt på kisten,« sagde Nygård, »og der for-
taltes, at han vejede 3½ pund og var af 22 karat og havde kostet
omtrent 30.000 rigsdaler.«

»Det var monne penge, men kongin havde osse fortjent at få
sån en krans fra alle vos danske koner og piger.«

»Det havde han — ja, det havde han,« nikkede Morten Nygård
og strøg sig med bagen af hånden hen over øjnene. »For sån en
konge har vi aldrig haft og får heller aldrig igen. — Men da så
æls kisten endelig var kommet på vognen, så gik toget fra Slots-
holmen ad Strøget og til Vesterport. Foran kom garden til hest,
så herolder og sørgemarskaller og så en lang række vogne fulde
af folk, som de sagde hørte til de lavere rangklasser. Derefter
Frerk den Syvendes sørgeekvipage med seks hvide heste og så
ligvognen med otte heste, og lige bag ved trak de kongens hvide
paradehest med fuldt generalskaberak på.«

Morten Nygård tørrede atter sine øjne. Mindet om kongens
sidste rejse greb ham igen så stærkt, at han måtte tie et øjeblik.

»Efter ridehesten kom så den nye konges vogn osse med 8
heste for,« begyndte han påny i en køligere tone, »og der var
osse en repræsentant for den svenske konge. Forresten snakkede
vi allesammen om, det var mærkeligt, at hanne selv var med, når
han og Frerk den Syvende havde været så gode venner.«

»Jamen han mener kas ligesådan, at det vonne kongin, der
blev begravet,« indskød Else.

I lighed med andre havde hun stædigt bidt sig fast i dette, at
Frederik den Syvende ikke var død.

»Hvad sån nunne mener eller ænne mener, ved man junne
noget om,« svarede Morten Nygård. »Men efter kongevognen
kom så enkedronningen og kronprinsessin og arveprinsesse Karo-
line og monne andre kongelige, som jænne kunne holde rede på.
Men tilsidst var der så to af den nye konges brødre, en, der
hedder prins Hans, også ham, hertug Carl, som blev gift med
Frerk den Syvendes første kone.«

»Det måtte da æls være en lidt løjerlig stilling for ham,« bemærkede Else.

»Ja, men mellem den slags folk er der vel så meget, som er løjerligt. Men æls kunne man da nok mærke på københavnerne, som stod opstillet i rækkerne på gaderne, at de syntes hverken om kongin eller dronningen eller nun af den familie, så havde denne været for Frerk den Syvindes skyld, havde de da nok råbt efter dem.«

»Ja, det vil man gerne tro, for efter hvad der siges, skal de være meget forhadte.«

»Ja, de kalder ham flere steder for en forræder, og han ville jo heller æne straks underskrive forfatningen.«

»Nej, men vun så æls med grevinde Danner — var hun æne med?«

»Nej, de sagde, hun vonne rask og havde bedt om tilladelse til at blive nede på Lyksborg slot foreløbig; men den almindelige mening er, at de har æne villet haft hende med, for hun er junne fin nok.«

»Nej, de kongelige kan junne med hende og særlig danne dronningen, og det var jo osse, fordi man ville uden om hende, at prinsesse Alexandras bryllup skulle holdes i England.«

Morten Nygård purrede lidt op i sit hår.

»Ja, der er nok meget hemmeligt hos de fine, som vi almindelige småfolk æne får nun redelighed på, men det kan jo osse være det samme, når bare dinne laver spektakler med det. — Men ude ved Vesterport var så en stor estrade, hvor de forenede sangforeninger sang et digt af H. C. Andersen, og derefter var der salut fra volden og skydebanen — og dermed havde København så sagt det sidste farvel til Frerk den Syvinde.«

Nygårdens stemme fik igen den underlige rystende klang, den flere gange havde haft, mens han fortalte, og der blev et øjeblik dyb stilhed.

»Derved opløstes så toget,« fortsatte han, da han havde rømet sig lidt, »og alle de forfærdelige masser af mennesker, som havde fulgt med hele vejen derud, skiltes så ad og spredtes rundt i byen. Jeg selv og et par andre invalider fra treårskrigen blev stående sammen og så efter ligfølget, så længe vi kunne se det, og havde osse gerne fulgt noget længere med, men vi var alle-

sammen så trætte, så vi kunne ænne holde til mere, men måtte søge tilbage til vore logi og hvile vos lidt, inden vi skulle tænke på rejsen hjem.«

»Ja, man kan jo godt forstå, det har været en anstrengende tur for dig,« sagde Kirsten Sværke deltagende.

Morten Nygård nikkede.

»Ja, det var det! Jeg kunne mæssen ænne stavre af sted tilsidst, men ænne for nun pris ville jeg have undværet alt det. Og jeg siger dig så monne tusind tak, fordi du både på den ene og den anden måde hjalp mig til at komme med til min gamle konges begravelse. Jeg har her fået et minde, som jeg aldrig kan glemme.«

Kirsten Sværke var ligesom Else og de øvrige tilhørere stærkt grebet af Morten Nygårds skildring, og hans stærke bevægelse havde yderligere øget indtrykket af begivenheden, så alle forstod bedre end af bladenes beretninger, hvor højtidelig den elskede konges ligfærd havde været.

Det hele var med til at øge den trykkende stemning, der herskede overalt, og kaldte yderligere angsten for de kommende dage frem, og ikke en gang tanken om den nær forestående jul kunne forjage de mørke skyer.

Det, der viste sig i horisonten, varslede ikke godt for fremtiden, men de skulle jo se at stride sig igennem stormen, der truede med at fare hen over landet. Og der blev jo heller ikke lagt sværere byrder på nogen, end de kunne bære, når de ville tage alt af Guds hånd, trøstede Kirsten Sværke sig som så ofte før med, da hun fra Nygårdens vandrede hjem over markerne. Og i den tanke var der nu som altid styrke og fred at hente.

Da hun kom ind i portrummet, mødte hun Morten Brodts næstældste søn, Ib. Trods halvmørket kunne hun skimte, at hans ansigt var mere alvorligt, end det ellers plejede.

»Jeg har været her i et trist ærinde,« sagde han og blev stående foran hende, »for der er kommet indkaldelsesordre til Niels.«

Kirsten knugede hænderne fast sammen under sit sjal.

»Ja, det er, hvad jeg længe har været bange for.«

»Ja, det er forfærdeligt, for det ser jo ud til, at der skal blive krig igen — men vi må så håbe, det vil gå lige så godt som sidst.«

»Ja— håbet beskæmmer jo ingen, som det hedder, og enhver

beder selvfølgelig osse for sine, men jeg kan æls mæssen ænne tåle at tænke på, at folk sån skal slå hinanden ihjel, enten det så er ven eller fjende.«

»Nej, det er jo så umenneskeligt altsammen, men bliver vi overfaldet, må vi jo se at væрге for vos, og derfor er så alle disse indkaldelser kommet.«

»Er der monne hertil?«

»Ja, slet ænne så helt lidt, og nu, da får har det dårlige ben, må jeg se at komme rundt med dem.«

»Og hvornår skal der så stilles?«

»De skal rejse juleaftens morgen med første færge fra Gaabense, så det vil blive en trist jul for monne.«

»Ja,« Kirsten Sværke trak sjalet bedre om sig, »julen vil ænne blive så glad, som hun æls plejer at være, men kas hun derfor ligefuldt kan blive vos til velsignelse.«

»Ja, det er der jo ingen, som ved.«

Lidt efter forlod Ib gården og Kirsten Sværke gik ind i stuen. Her sad Niels henne ved bordet i færd med at gennemse sine soldaterpapirer og indkaldelsesordre. Hans ansigt var også alvorligt, som fætterens havde været det, men han var rolig og viste ingen tegn på sindsbevægelse.

»Ja, du har vel mødt Brodtsens Ib, så du ved, at jeg er indkaldt og skal stille ved hæren,« sagde han, da hun havde lukket døren.

»Ja, det er strikt, det skal være sån, men efter alt det, man har hørt og læst, er det jo, hvad der kunne ventes.«

»Ja, jeg har osse ventet det, og nu ved jeg så, hvad jeg skal.«

Siden den aften, da kongens død blev ringet ud over landet, havde han fra først af været i vildrede med, hvad han skulle foretage sig. Imod sædvane havde han gået lidt ubeslutsom om og arbejdet sammen med de andre, som det bedst kunne falde for at se tiden an. Imens havde krigsrygterne taget mere og mere fast form, og adskillige var blevet indkaldt for en tid siden, så han kunne sige sig selv, at fortsatte dette, måtte turen også snart komme til ham. Han ville derfor yderligere skyde en afgørelse fra sig for at se, hvorledes det faldt. Og nu var så indkaldelsen kommet, så han vidste, hvor vejen foreløbig gik.

Kirsten Sværke havde skilt sig af med sjalet og hængt det over en stoleryg for at få det tørret ved kakkelovnen.

»Ja — nu ved du så, hvad du skal,« gentog hun, »og vi må så bede til, at du må komme lykkelig og vel tilbage.«

Niels sad lidt uden at svare.

»Jeg er jo den ældste søn og har fået farfars navn, så det skal kas osse gå mig ligesom alle de andre første Sværkesønner.«

»Ingen ved jo, hvad der er beskikket for en,« sagde moderen, »men tænk ænne på, at du skal dø ung, fordi du har fået din farfars navn, for der er ænne noget af det, der bestemmer liv eller død for dig, selv om det kan se lidt mærkeligt ud.«

Niels drejede sig halvt på stolen.

»Det tror jeg just heller ænne — men helt lade være at tænke på den underlige skæbne, der har fulgt de ældste af drengene her i familien, kan man junne. Og når man så tilmed har mest udsigt til at komme i krig, så skal tanken nok melde sig. Men det får så osse stå derved. Skal man dø ung, er det vel godt for noget.«

Kirsten Sværke strøg ham let hen over armen.

»Vi står allesammen i Guds hånd, min dreng, og det gør du osse, om du end kommer i krigen. Men derfor er det lige fuldt forfærdeligt, at du skal være med i sån et myrderi, og lige så lidt som jeg kan tåle at tænke på, at nun skal slå dig ihjel, lige så rædsomt synes jeg osse, det er, hvis du skal komme til at sende et andet menneske ind i døden, så en anden mor eller kone skal græde for sin søn eller mand og nun små børn kas miste deres får.«

»Ja, krig er vel nok det ræste af alt,« sagde Niels, »og man kunne jo nok have lyst til at slippe fra det, hvis det kunne ske på en ærlig måde. Men søge at stille for mig synes jænne, at jeg kan. Når loddet nu en gang er faldet på mig, må jeg tage min tørn lige så vel som så monne andre.«

»Ja, det er vel nok det retteste — men skal det æls være, at dunne vil gå ind i det slagteri, så skal stillerpengene ænne blive dig fornægtet.«

»Det må jeg sige tak for, mor, men jeg tror ænne, jeg tager imod det. Jeg venne have, andre skal pege fingre af mig og sige, jeg er en kujon, der ænne vil være med til at forsvare mit land.«

Den øvrige husstand kom snart efter ind for at få medaften. Mod sædvane herskede der en tung og trykkende stemning under

måltidet. Alles sind var stærkt optaget af Niels' indkaldelse og frygten for den lurende krig. Dagen, der fulgte, gav ligeledes udtryk for den uro og ængstelse, der ligesom lå i luften og knugede alle; men enhver gik dog støt ved sit arbejde. Dagens gerning måtte ikke forsømmes. Det gjaldt om ikke at synke i knæ, men tage kampen op mod alt, der truede ude fra.

Også Niels var rolig og gik omkring, som han plejede. Det hjalp ikke at klynke eller klage, og moderen skulle ikke have den sorg, at han gik ængstet eller forpint ind i det, der var til-målt ham.

Da de lille-juleaften efter gammel skik og brug sang et par julesalmer i mørkningen, blandede han også sin stemme imellem de andres og talte roligt om den forestående afrejse. Heller ikke, da han tidlig næste morgen stod parat med sin store tvær-sæk for at stige til vogns, var der noget særligt at mærke på ham. Kun trykkede han moderen lidt fastere i hånden end ellers, når han havde taget afsked med hende for at drage bort fra hjemmet.

Kirsten Sværke blev stående på trappestenen, så længe hun kunne høre vognens rumlen ned gennem pilealleen ud til by-vejen, så tog hun sig op til brystet og gik ind i stuen. Jul var nær, og den hellige aften skulle fejres, selv om alt var mørkt både for og bag. Niels skulle holde sin jul som soldat, og Henrik blev på Rødding. Det var altfor lang og kostbar en rejse at foretage derfra og hjem og tilmed i vintertiden; desuden havde han også ønsket at tilbringe julen derovre, da en af kammeraterne, som boede i nærheden, havde inviteret ham med til sit hjem. Havde uvejrsskyerne ikke hængt så truende over hovedet, og var Niels' indkaldelsesordre ikke kommet just nu, ville hun have taget Henriks fraværelse som noget ganske naturligt og ligetil, men i forbindelse med det øvrige følte hun nu savnet stærkt. Ikke at have nogen af de raske, kraftige sønner hjemme gjorde kredsen så underlig lille, og tomheden stemte hende stærkere og stærkere for brystet, efterhånden som formiddagen gled.

Med et slog det ned i hende, at når hun skulle undvære både sin ældste og yngste søn og ikke have dem at gøre det festligt for, ville hun tage andre ind for at fylde deres plads. Uden at betænke sig kaldte hun på tjenestedrengen.

»Gå op til væverens og sig til Mette og Lars, om de og Rasmus vil komme og spise julenadver her hos vos. Og når du har været der, tager du hen i fattighuset og siger det samme til Synkerin og hans kone og den gamle tækkemand — og Revin og hele hans familie lige sådan. Og du kan hilse dem, at de nok skal blive både hentet og bragt, så de skanne være bange for at komme vejen.«

Drengen skyndte sig af sted, som han var budt, og ret før middag kom han tilbage.

»Jeg skulle hilse og sige så monne tusind tak fra dem alle sammen,« råbte han højt henne fra porten, da han så Kirsten Sværke komme frem i bryggersdøren. »Og de fleste af dem blev så glade, så de var lige ved at græde.«

Et lille vemodigt smil gled hen over Kirsten Sværkes ansigt. Så længe hun havde været kone i Sværkegården, havde hun af sit rigelige forråd sendt byens gamle og fattige både brød og kage og sul, så de også kunne vide, at den hellige fest var inde, men aldrig havde hun åbnet sit hjem for dem en juleaften. Den havde altid været helliget den snævre hjemlige kreds, men nu i aften ville hun få en hel flok fremmede ved sit bord. Det øgede juletravlheden og satte en vis fart over det hele. Inger hentede nogle flere kartofler, og Grete gav sig til at støde mere kanel til risengrøden. De syntes begge, det var særdeles fornøjeligt at få alle de mange juleaftensfremmede. Trods deres lyse, glade sind følte de sig også trykket af det mørke, der ligesom væltede ind ude fra. Men nu ville der med børnene og de gamle komme et særskilt pust ind i hjemmet. Selv om det ellers ikke var et selskab, de satte overvættens pris på, blev det alligevel morsomt at få en snak med dem, og gennem moderen havde de forlængst lært, at de, når tid og lejlighed gaves, skulle være gode imod fattigfolk og søge at skabe lidt glæde for dem.

Maren tog det ikke ganske på samme måde som de yngre søstre. Hun var en mere kølig natur i lighed med de to brødre Niels og Henrik, så hun følte ingen særlig glæde ved at få de forskellige småfolk til huse for at fejre helligaften, men havde dog heller ikke noget bestemt imod, at de kom. Fra barnsben var hun vant til at se moderens godgørenhed overfor fattige og havde stedse hørt hende forklare, at saligt var det at give, så

dette havde også præget hendes tankegang. Hun fandt det derfor altid rimeligt, at der blev ydet en hjælp til dem, der trængte, men den godhed, hun viste, kom mere fra oven og ned end moderens og søstrenes, og det mærkedes klart, at hun var Sværkedatteren, der nok kendte, i hvilken kreds hun hørte hjemme. Med alt det var hun dog en flink pige, som småfolk intet havde at udsætte på, selv om de var gladere for tvillingerne, der som to kvidrende lærker fløj rundt mellem høje og lave og i rigt mål delte smil og lystige bemærkninger ud både til højre og venstre. Kun de færreste bønderdøtre var så vellidt som Sværkens Inger og Grete.

Ret før aften rullede en af de store høstvogne godt fyldt med halm og en hel del dækkener op imod byen og kom senere tilbage med alle de feststemte mennesker, for hvem alene køreturen i den stive, rystende vogn var en højtid. Når de ellers en enkelt gang skulle ud for at se til slægt og venner, var de vant til at vandre på deres ben, så det at blive kørt både frem og hjem føltes som et uhyre gode.

Med noget af den samme følelse, som når de trådte ind i kirken, kom de ind i den oplyste stue, hvor det lange bord stod dækket med fine tallerkener og fade og kniv og gaffel til hver mand. Det var noget, som hverken Synkerens eller den gamle Jens Tækker havde oplevet før. I alle de sidste år havde ingen af dem kunnet gå på arbejde, men blot haft ophold i fattighuset, og i den tid, de kom rundt på bøndergårdene, havde man stadig holdt sig til foldekniven i lommen, så dette blev halvvejs som et under for dem. Arbejdsmanden Jørgen Reve med kone og børn, der var vant til at komme til det årlige høstgilde på Sværkegården, havde set den strålende opdækning før, og Mette og væveren kendte også noget lignende fra forskellige gilder, som de havde været med til, men en juleaften havde de aldrig stået overfor sligt; derfor virkede det lige så betagende på dem som på de øvrige.

Stærkest havde indtrykket dog gjort på de tre gamle i fattighuset.

Og nu tog Kirsten Sværke den gamle familiebibel, der stammede helt fra Klavs Sværkes tid, og læste juleevangeliet over bord. Alle sad med foldede hænder, og en tåre gled nu og da ned over de gamles furede kinder. Det var så vidunderligt at sidde

der i lys og varme og høre Guds ord, så de måtte græde af glæde.

Da Kirsten Sværke havde læst evangeliet, blev hun en stund siddende tavs i stille bøn for alle sine kære og for landet, der var stedt i våde. De øvrige følte øjeblikkets hellighed og sad stadig med foldede hænder uden at røre sig, og selv de mindste af børnene blev ligeledes siddende ubevægelige og så med store, undrende øjne fra den ene til den anden.

»Det er, som går der en engel gennem stuen,« hviskede Jens med sin rystende gammelmandsstemme, men dog højt nok til at kunne høres af alle.

»Ja — og hun gav fred.«

Kirsten Sværke havde siddet med bøjet hoved, men rettede sig nu og foreslog at synge en af de kendte julesalmer. Med sin høje, klare stemme sang hun selv for, og døtrene og Rasmus fulgte hende straks. Jakob kunne ikke synge, men de fleste af de andre stemte lidt efter i, så godt de evnede. Selv den gamle Jens Tækemand søgte at tage tonen, men det blev kun til en grødet mumlen, medens arbejdsmandens kone satte skingrende i. Begge tvillingerne sænkede øjenlågene mere, men ikke en mine fortrak sig i deres unge, letbevægelige ansigter ved at høre de mislydende stemmer.

Da salmesangen var forbi, og der var takket for mad over bord, blev maden båret ud. Den højtidelige del af helligaftenen var dermed forbi, og den almindelige snak kom i gang. Nu havde man lov at tage det mere fornøjeligt, og Mette Væver begyndte straks at spørge de andre ud om deres forskellige forhold.

»Har de leveret noget ordenligt fattigbrænde til jer i år?« spurgte hun de tre gamle fra fattighuset.

»Ja, det er så nunlunde,« lød svaret, »og i hvert fald er det bedre end for et par år siden, for da var denne un det usleste skrup, som tænkes kunne, og var mæssen heller ænne til at humre i stykker.«

»Og når I får fattigkorn, er der så ordentligt mål?«

»Der er aldrig hovmål, men bare sån almindeligt struent mål.«

»Og kornet bringer I vel så hen hos mølleren, så han leverer jer gryn og brød?«

»Ja, vi må jo tage brødet hos ham, for der er junne nun bavn i fattighuset, så vi kanne selv bage.«

»Og hvede bliver der junne jyet noget af, så hvedemel får I vel ænne, un hvis I kan sanke jer lidt aks?«

»Ja, men det er kun nun få næflinger, som vi kan samle, når mæssen ingen af vos hverken kan krybe eller gå.«

»Ja, så kan der junne blive ret meget hverken til mel eller hvedekage.«

»Nej — vi smager da heller aldrig sigtebrød eller hvedekage, un når gode folk vil unde vos en muffel.«

Mette vidste ellers god besked med, hvordan fattiglemmerne havde det, men hun ville ikke forsømme lejligheden til at spørge ud i tilfælde af, at der skulle være indtrådt en lille forandring, siden hun sidst havde forhørt sig. De gamle ville også gerne tilfredsstillende hendes spørgelyst. Det var jo deres særlige anliggender, det drejede sig om, og noget, som de havde indgående kendskab til, så det var kun så rimeligt, at alt det blev drøftet. Derigennem viste man jo også interesse og deltagelse for deres forhold, så det gjorde helt godt at snakke med Mette, der altid var så interesseret i at få at vide, hvordan sagerne stod.

Op nu kom Kirsten Sværke med kaffen, rigtig bønnekaffe, ikke kornkaffe af rug eller ærter, som de altid måtte nøjes med, når de var hjemme; og dejlig tyk fløde var der at komme i, og sukkerstykkerne var så store, så klumpen fyldte ordentligt i munden. Jo, det var vel nok en juleaften, som de aldrig havde drømt om at få!

Da kaffen var drukket, kom æbler og nødder på bordet, og man begyndte at spille i tre hold. Grete og Inger spillede med børnene, som næsten fik lov at tage alle gevinsterne hjem, og små frydeskrig hørtes, hver gang der var et, der vandt. Også forældrene og de gamle var stærkt optaget af spillet. Det var jo herligt at kunne vinde et æble eller lidt af de forskellige nødder, så de ikke alene nu kunne godte sig dermed, men muligvis også få en smule at stikke i lommen til dagen efter.

Mette og væveren var de mest overlegne af alle gæsterne og mere ligeglade med, om de vandt eller ej. De havde selv et par æbletræer og nogle nøddebuske hjemme i haven, og Mette havde også bagt pebernødder i anledning af julen, så de havde både frugt og godter til eget behov og lidt til andre med, om det skulle være; men alligevel morede de sig ved spillet så godt som nogen.

Over det hele var nu en stemning, hvor truende krigsskyer og alle andre sorger og bekymringer var som blæst væk og blev borte i julens fryd og glæde.

Efter at spillet var forbi, trakterede Kirsten Sværke med søsterkage og klejner med syltetøj og honning. De gamles hænder rystede, og børnene slugte kagefadene med øjnene. Var der da slet ingen grænser for denne juleaftens herlighed? Nu havde de siddet der så mætte og næsten overfyldte, men alligevel måtte de prøve at gøre plads for noget af den lækre kage, som fik såvel de unge friske tænder som de gamle tandstumper til at løbe i vand.

»Nu skulle du til slut spille et stykke for vos,« sagde væveren til Rasmus, da enhver havde forsynet sig af kagemaden og dermed ellers var hjemfærdige.

Rasmus var straks villig til at efterkomme ønsket. Han ville blive hjemme i juledagene og havde derfor taget violinen med sig. Lidt efter lod han sine slanke fingre løbe hen over strengene og begyndte at føre buen. Ved at høre tonerne glemte han som sædvanlig alt omkring sig og følte, som skulle han nu i den hellige nat spille sammen med Marie Hald.

Alle lyttede betaget, selv om de ikke kunne vurdere spillet, men kun fandt behag i de vellydende klange i de kendte melodier.

Kirsten Sværke så ufravendt på sønnen. Når han spillede, blev han som forvandlet. Så lyste hans øjne med en næsten hellig ild, og det stillestående, ikke særlig kløgtige udtryk, der ellers prægede hans ansigt, veg pladsen for et drømmende skær, som gjorde trækkene skønne og åndfulde. Og nu spillede han julesalmerne, så den rette julestemning atter kaldtes til live, og grebne og højtidfulde brød gæsterne til sidst op.

»Gud lønne dig og dine børn for alt, hvad I har gjort imod vos fattige stakler i denne hellige aften,« stammede Jens Tækkemand og tog om Kirsten Sværkes højre hånd med begge sine rystende hænder, som ville han næsten ikke slippe den igen. »Vi har her fået et minde, vi aldrig kan glemme.«

Julen var forbi, og 1864 gledet ind. En af de første dage i januar kom lærer Hald ned på Sværkegården.

»Jeg har ikke fået talt rigtig med Dem i julen og vil nu ønske

et velsignet nytår,« sagde han til Kirsten Sværke. »Desuden har jeg en nyhed, som jeg tror vil interessere Dem, og som De sikkert ikke har hørt, da der jo ingen aviser er kommet i helligdagene — Monrad er blevet konsejlspræsident.«

»Er han det!«

»Ja, nytårsaften gik ministeriet Hall af, og Monrad trådte så til.«

»Ja — han er vel osse den klogeste mand, vi har her i landet.«

»Han er sikkert den ypperste af dem alle, men ved siden af ham kommer også Hall, Lehmann, Fenger, Krieger, Andræ, Tscherning, H. N. Clausen, Madvig, Carl Ploug, Alfred Hage og mange andre, så der er egentlig ikke mangel på dygtigheder; men en anden ting er, at de ikke altid kan enes om målet og vejene og heller ikke altid er heldige i deres forskellige bestræbelser.«

Kirsten Sværke hørte nøje efter. Det var hende nu som altid en berigelse at tale med lærer Hald. Hun ville så inderlig gerne følge med i det, der foregik ude i den store verden, hvor det gærede og sydede, og alt var i oprør, men igennem de kortfattede og ofte så intetsigende meddelelser, som aviserne bragte, kunne hun stadig ikke danne sig nogen rigtig mening om tilstanden og var derfor glad ved, at Hald ville klare lidt for hende.

»Men vun så med krigen?« spurgte hun senere hen.

»Ja, den slipper vi næppe for.«

»De fleste tror det. De stoler jo særlig på Dannevirkestillingen og mener, den er uindtagelig, men —«

Hald standsede lidt.

»Men hvad mener De selv?«

Han trak på skulderen.

»Ja, hvad kan egentlig vi udenforstående småfolk mene. Ingen af os duer til at være spåmænd, men for mine øjne at se, er det en farlig sag for et lille land som Danmark at føre krig. At det gik godt sidste gang, tror jeg mere skyldes forskellige heldige tilfælde end vor egen dygtighed og krigskunst, og jeg er bange for, at vi i nogen grad overvurderer vor egen evne til at kriges, selv om vi må erkende, at vore soldater viste stor tapthed i treårskrigen.«

Kirsten Sværke så tungt frem for sig. Hun syntes, der var

noget mismodigt og håbløst over det hele. Selv om Hald, som han sagde, ikke havde noget indgående eller virkeligt kendskab til det, der skabte de store begivenheder ude i verden, var han dog en mand, som havde læst meget og så vidt det stod til ham fulgte godt med i, hvad der skete, så han kunne dog danne sig et nogenlunde begreb om tingenes tilstand; og hans udtalelser viste, at han så ikke lyst på forholdene eller fremtiden, så det måtte virke nedslående. Træt og ældet så han også ud og havde heller ikke været rask i lange tider. Lidt efter begyndte han selv at tale derom.

»Jeg mærker, at jeg er ved at blive gammel,« sagde han, »og jeg tænker på snart at trække mig tilbage. Når man ikke længere helt kan gøre fyldest i sin gerning, må man give plads for andre. Men nu har jeg jo også haft en lang række gode år og må så ikke klage. Der er mange, som ikke fik lov at virke så længe som jeg.«

»Ja — derimellem var Håns Sværke.«

»Ja, og han var endda en af dem, som man syntes, der havde været brug for i så mange retninger, da han fyldte sin plads som en af de bedste. Jeg selv har også ofte savnet ham, og skønt han var stiv og streng af væsen og karakter, var han inderst inde pligtopfyldende og retsindig som kun de færreste.«

Kort efter gik Hald langsomt hjemad. Da han gik ud ad døren, så Kirsten Sværke, hvor tungt han flyttede benene. Det var ikke som i tidligere tider, da han let og spændstig og med en egen fjedrende gang kom for at aflægge Hans Sværke et besøg. Da havde han været fuld af spillende liv og i rigt mål bidraget til at højne horisonten for dem alle på Sværkegården. Endnu var han også klar og åndsfrisk, men årene og sygdom havde alligevel sat sit præg på ham, så han ikke længere var den samme som før. Men han havde jo så haft sin tid, og det måtte ønskes, at Alfred, den ældste af hans sønner, blev efterfølgeren i skolen. Han var af samme støbning som faderen, og det ville sikkert være til held og gavn for egnen at få ham ind som lærer. Også for sin egen som for sine sønners vedkommende ville hun ønske, at Alfred Hald kom til at virke der i nærheden, så det gamle venskab mellem skolen og Sværkegården kunne fortsættes.

Kirsten Sværke havde knap taget ud af bordet efter Hald, før

en ny gæst kom til huse. Det var Rasmus Kimmer, der igen ville snakke om et snarligt giftermål mellem Maren og Lille-Rasmus.

»Ja, nu kommer du til at forbarme dig og lade vos få Marne derover,« sagde han, »for begge de to andre fruentimmer, vi har fået her fra gården, er sm' aldrig en sur sild værd nun af dem, så vi er pisket til at få det tredie ind, for æls ender det da i den rene elendighed altsammen.«

»Å — mon dog?«

»Jo, det kan du tage forgift på! Og alle vi tre mandfolk kan da nu ænne være tjent med at gå der og stampe rundt un at have et eneste regerderligt fruentimmer at klistre vos op ad. Og nu har vi da osse begyndt at sætte hele gården på den anden ende, sån så der bliver mæssen en halv snes sovekamre, og så kan du vel danne forlange mere af den slags.«

»Nej, men jeg tror nu heller ænne på, at der bliver så rigeligt.«

»Ja, det bliver da i hvert fald sån, at vi bygger et lille udsæt til hverdagsstuen, og der skal så Marne og Lille-Rasmus have deres det allerhelligste. Og det må vel da så være godt nok med alt det til dem, for det skulle vel danne være nødvendigt at have dobbelt mur mellem mand og kone.«

»Å nej — det har jeg jo heller aldrig forlangt.«

»Og så ved du jo osse, at stadsstuen støder op til den ene af tærskeloerne, og der slår vi så hul ind til og laver ænne mindre end to sengekamre — et til Pæjr og Bærde og et til mig og vor mor; og så kan man vel danne sige andet, end at vi er blevet separeret godt nok.«

»Nej, man må indrømme, det er noget, der hjælper. Men vun så med selve gården?«

»Ja, ham får Lille-Rasmus skøde og håndsret over med det samme, for vi venne resikere, at du kommer flintrende med mere vrøvl om et lille sted eller noget andet brokkeri, som ingen steder har hjemme mellem anstændige bønderfolk. — Og når Lille-Rasmus skal have sin hjemgård ilejn, kan han sm' lige så godt få ham først som sidst, og om alle vos tre mandfolk gælder det osse, at enten vi sidder som ejermænd eller ligger som undertægtsmænd, så har vi det lige ens, for vi forliges altid pænt om det hele.«

»Ja, det har I jo altid gjort. Men vun vil det gå, når der kommer en ny kone til?«

»Ja, så kan det jo kas komme til at knibe lidt hos madamerne, for det er naturligvis ænne sån, når der bliver tre, som allesammen er ud af en stivmulet race. Og fruentimmer i sig selv, ved man jo nok, er noget skab, som man helst skulle være foruden, hvis ænne det var for at holde verden vedlige. Men de to, vi sidst har fået til gårde, har jo æls ænne været ret meget værd i så henseende, når den ene slet ænne har lagt sig efter at få børn, og den anden kun har nøjst med et.«

Kirsten Sværke havde igen taget dugen frem og begyndte at brede den på bordet. Kimmeren var, som han altid havde været, og vrøvlede op, enten det gik med eller mod.

»Men æls forresten har det sm' gået meget godt med vos allesammen,« vedblev han, »og det skal det osse nok komme til, selv om vi får det tredie konemenneske ind hos vos. Og når det så bliver stillet sån, så Marne kan tage kommandoen over hele gården og folk og fæ med, så kan du vel danne få noget at makke mule over?«

Kirsten Sværke trak lidt på smilebåndet.

»Det kan jeg vel ænne. Men æls må jeg sige, at jeg ønsker ænne, at Marne hverken skal kommandere eller hermesere med nun af jer andre. Jeg har selv helst set at leve i fred og fordragelighed med alle mennesker, og det håber jeg, mine børn vil følge noget efter — og jeg har osse lært dem at tage særligt hensyn til de ældre.«

Kimmeren slog anerkendende ud med hånden.

»Når I ordner det på den måde, du har sagt, og I er så stemt for at få Marne derover, skal jeg heller ænne sætte mig derimod — men jeg venne gøre stort bryllup.«

»Vil dunne?«

»Nej, for i tider som disse, hvor krigen hænger vos over hovedet, og så monne mennesker kas skal til at slås på liv og død, og min egen søn vel bliver imellem dem, så er denne passende at lave altfor meget kommers.«

»Å nej — der kan være noget om det. Men jeg havde nu æls glædet mig til, at der skulle gøres et rigtigt knald for min eneste sønnesøn.«

Kirsten Sværke gik nu ud i spisekamret for at hente saltmadsfadet, og snart sad Kimmeren ved det veldækkede bord. Maren var også kaldt ind, for at de forskellige aftaler vedrørende trolovelse og bryllup kunne blive truffet. Rasmus Kimmer var strålende glad, da alt var ordnet.

»Ja, du skal nok få det godt ovre til vort,« lovede han Maren. »Og når gården nu bliver skilt ad i så monne bure, så kan vi jo sætte vos i hver sit hul og glo på vos selv, hvis der går jin noget imod. Og skal det endelig være, at I tre madammer æne kan forliges om madgryderne, så kan der laves et køkken og et spisekammer deroppe ved siden af de to gemakker, som vi gamle får, og så kan vi have hele menagen der omkring vos. Men foreløbig ser vi helst, at vi kan sidde til bords med jer andre.«

»Når I vil have det sån, tænker jeg osse, det kan gå.«

»Ja, det skal nok komme til at skære,« nikkede Kimmeren fortrøstningsfuldt, »for jeg er jo vant til at kunne tumle kamejlerne, selv om de er noget stramtandede.«

Efter endnu en del snakken frem og tilbage tog Kimmeren af sted. Marens øjne lyste stærkere end sædvanligt. Hun kunne godt lide Lille-Rasmus og ville gerne ind som kone på Kimmeregården. Nu voksede begge tvillingerne stærkt til, og tre store døtre i hjemmet var næsten lidt for meget. Så længe hun havde været ene i de voksnes flok, havde det gået godt an, men nu, da de to søstre begyndte at blive mere lige med hende, blev det knap så frit. Så var der altid forskellige hensyn, der skulle tages såvel ved arbejde som fornøjelser, så det var bedre at skilles ud derfra, skønt hun ellers holdt meget både af Grete og Inger og gerne ville være i hjemmet hos moderen.

Men nu vinkede stillingen som Kimmeregårdskone, det var alligevel noget helt andet end at gå som tredie hjul i pigeforspandet herhjemme. Rigtignok kom hun ind hos Kimmerens som tredie kone, hvilket i og for sig kunne siges at være værre end tredie pige, men var hun end den yngste og den sidste, skulle hun dog være den første og den, der fik råderummet over hus og hjem. Hun og Lille-Rasmus skulle straks overtage gården, og begge hold svigerforældre kun komme og gå med i arbejdet og ved måltiderne, som de bedst lystede.

På forhånd vidste hun, at alle tre mænd var lette at komme

tilrette med. Det glade, godmodige Kimmerblod rullede hver enkelt i årerne, og kunne de end vrøvle mere op, end hun skøttede om at høre, fornærmede de dog ingen hermed og tog det heller ikke så nøje, fordi der kom lidt i vejen på en eller anden måde. Alting løb så let i lave for dem.

Værre kunne det naturligvis blive med de to søstre. De var begge Sværkedøtre som hun selv og skåret over samme læst, men i samlivet med de livlige mænd var der mildnet meget i deres natur. Tilmed var de begge svagelige, så de helst ville bort fra alle husholdningsbesværligheder og blot udføre et eller andet i ny og næ, som helbredet tillod det. Karen havde gennem flere år lidt af ondartede åreknuder på benene, så hun til tider slet ikke kunne gå, og det nervesammenbrud, Birte havde fået under moderens sindssygdом, mærkede hun nu som ældre stærkt følgerne af gennem hovedpine og hjertelidelse, der voldte hende daglige kvaler.

Blev gildet ikke særlig stort, skulle dog de nærmeste slægtninge på begge sider med, så der var nok at tage fat på fra tidlig morgen til langt hen på aftenen. Ude fra kom også adskilligt, der lagde beslag på opmærksomheden og kaldte på offervilligheden.

Som i den første slesvigske krig var Kirsten Sværke igen rede til at yde sine klækkelige bidrag både på den ene og den anden vis. Ved siden af bryllupstravligheden blev her derfor mere end nok at beskæftige sind og hænder med. Fra Niels havde de hørt, at han var sendt langt ned imod grænsen, så nu vidste Kirsten Sværke lidt besked om, hvor hun skulle vende sine tanker hen, når hun i bønnen slog det hellige kors' tegn over sin ældste søn.

Da der blev holdt trolovelse med Maren og Lille-Rasmus, mødte begge mændene fra Kimmergården som forlovere.

»Ja, det har jo altid været sån noget sammenblandet henne hos vos, og det bliver det ved med,« sagde Rasmus Kimmer, »og i dag er jeg så får for min medsvogers konebroders datter.«

»Du kan vel lige så godt nøjes med at sige din egen konebroder,« rettede Karen. »Man har vel ænne nødig at lave det værre eller mere indviklet, end det er.«

Hun havde ofte bidt Kimmeren af, når han vrøvlede altfor meget op, men derfor havde de alligevel levet godt sammen.

»Ja, præstin mente, at det nok snart ville gå løs dernede i Slejsvig.« meddelte den gamle, efter at han og sønnen var kommet tilbage fra præstegården.

»Gjorde han!« udbrød Kirsten Sværke forundret. »Han plejer æls aldrig at snakke sån til almindelige folk un lige om det, der angår deres ærinde.«

»Ja, han fortalte det da heller ænne sån af sig selv, men så spurgte jeg ham, om han havde hørt noget nyt om alt det krigsvæsen, og så var han da nødt til at svare.«

Kirsten Sværke kunne ikke lade være at more sig over Kimmerens frimodige spørgen, som sikkert ikke havde passet den stive, afmålte præst, der altid plejede at holde sine sognebørn og andre jævne mennesker på tre skridts afstand. Men det havde ikke anfægtet Kimmeren, og med den frejdigste mine af verden havde han spurgt præsten ud både om dette og hint.

»Men havde så præstin her æls hørt noget bestemt dernede fra Slejsvig?« spurgte Kirsten Sværke.

»Nej, han sagde bare, at det mentes, det ville komme til slag med det første — og så vil tyskerne få mulet sig.«

»Bare det ikke snarere kommer til at gå ud over vore.«

»Nej, det er der ingen, som tror på! Og vi har jo Dannevirke, og det skal nok holde tyskerne borte.«

»Ja, gid det var så vel. Men tyskerne har æls nok monne flere geværer og kanoner end vi.«

»Jamen hvad forslår geværer og kanoner imod Dannevirke! Nej, Kestne Sværke, bild dig dog nu ænne ind, du er klogere end alle generaler og skæsanter, og når de holder på Dannevirke, må det da passe, for de skal jo da have forstand på de dele.«

Kirsten Sværke skød sin tallerken lidt længere ind på bordet.

»Jeg bilder mig heller ænne ind at være klog på, hvad der angår krigsvæsenet, men jeg er bange for, at krigen skal ramme vos allesammen og bringe ulykke og sorg ind over landet.«

Maren og Lille-Rasmus holdt en stund til ude i bryggerset, hvor de trods truende krigsskyer lagde lyse planer for fremtiden.

Et forfærdeligt vejr med storm og islag satte ind i dagene omkring Marens bryllupsdag, og gysende tænkte Kirsten Sværke på, hvordan Niels og de øvrige soldater skulle klare sig, hvis de måtte ligge ude i disse vinternætter.

Den fine holstenervogn, som Hans Sværke havde købt til sit andet bryllup, var endnu stadsvogn i Sværkegården, og brudeparret skulle køre heri til kirke. For at lune på benene var vognbunden halvfylt med halm, men trods de store fodposer og mange dækkener frøs Maren dog stærkt, da de kom tilbage.

Lærer Hald havde ikke været med til frokosten, da han helst ville tage lige fra skolen og til kirke, men efter vielsen fulgte han med til bryllupsgården. Han var ligbleg, og hans hånd rystede, da han hilste på Kirsten Sværke og ønskede hende til lykke med de unges giftermål. Hun så prøvende på ham.

»Er De syg? Jeg synes, De ser så underlig ud.«

»Jeg er ikke dårligere, end jeg har været i den senere tid,« svarede han, »men der er kommet en efterretning, der har grebet mig stærkt, og som det vist ikke kan nytte at skjule, da der er flere, som kender den — Dannevirke er rømmet!«

»Er Dannevirke rømmet?«

Nogle af de omkringstående havde hørt, hvad der taltes om, og i et nu strømmede både unge og gamle til for at høre nærmere. Alle stod en stund som lammede.

Dannevirke faldet! Uden nogensinde at have set den gamle grænsevold og dårligt nok gjort sig nogen forestilling om, hvordan den egentlig var, og hvad den betød for hæren, havde man dog med usvigelig sikkerhed stolet på dens magt og håbet, den skulle kunne værne det ganske land. Som en frelser i nøden havde man set hen til den — og nu var den rømmet! Nu lå altså hele landet åbent og var dermed som kommet i fjendevold.

Rasmus Kimmer stod ved siden af Kirsten Sværke. Han huskede meget vel sine store, overlegne ord til hende på trolovelsesdagen. Nu kunne hun håne ham, hvis hun ville. Men det havde hun ingen tanke for. Alt i hende drejede sig kun om, at Dannevirkestillingen var rømmet — og hvor var Niels?

På sin søsters bryllupsdag lå han måske død og sønderskudt dernede i det fremmede land, uden at en eneste kærlig hånd havde lettet ham hans sidste stund. En tung tåre banede sig vej ned over hendes kinder, og flere af de andre kvinder græd med. Også flere af mændene lod tårerne have frit løb, og ingen tænkte på at skjule sin bevægelse. Det var jo landet, hele Danmark, som det gjaldt.

Dannevirke faldet! Hvad var der så tilbage, og hvad var der nu at håbe på? Når Thyras gamle vold ikke kunne holde fjenden borte, hvad var vel så alle de andre stillinger værd.

En dump fortvivlelse bemægtige sig den lille skare. De unge brudefolk havde taget hinanden i hånden, som ville de uden ord sige, at trods alt holdt de dog sammen. Kirsten Sværke havde set deres bevægelse, og med det samme kaldtes hun tilbage til sine pligter som moder og værtinde. Var Dannevirke end rømmet, var det dog hendes datters bryllupsdag, og både hun og Rasmus og alle de øvrige havde krav på hende, så hun måtte tage sig sammen og vise dem den skyldige omsorg, så ingen skulle lade sig beherske af fortvivlelsen.

»Ja, det er jo en stor sorg, der har ramt vos,« sagde hun lavt, »men Vorherre har vel her som med andre ting sin mening med dette, og alt ondt kan jo vende sig til det gode, så vi må tage det som af hans hånd. Og lad vos så i Guds navn gå til bords.«

»Ja, så i Guds navn,« mumlede flere af de ældre, og i dyb stilhed, som var det til en begravelse, tog de plads ved bordene.

Alle var forfrosne fra den kolde kirketur, og den stærke sindsbevægelse gennemrystede de fleste. Ingen følte sult, men den dampende suppe gjorde alligevel godt, så de spiste mere, end de straks havde tænkt at kunne få ned. Så stort et indhug på fadene, som det ellers plejede at være tilfældet ved en festlig lejlighed, blev der dog langfra foretaget, og adskillige sad, som skulle de kvæles i maden.

Da måltidet var forbi, kom salmebøgerne frem. Endnu brugte man ved de store gildesmiddage at synge forskellige salmer, der var passende for højtideligheden, og her følte enhver, at salmesangen var ret på sin plads. De første vers var det dog kun Hald og nogle få af de andre, der sang med, men efterhånden som man kom længere frem, stemte flere i, og tilsidst sang alle af deres inderste sjæl. Som regel plejede man kun at synge et par stykker eller tre, men her var det, som kunne man ikke blive træt af salmerne. Knap var den ene til ende, før der blev foreslået en ny, og igennem de gamle kendte salmer sang man sig som til trøst og ro. Da de endelig måtte slutte, rejste Hald sig og holdt en gribende tale for de unge, der fejrede deres bryllupsfest under så trange tidender om land og folk, men som de

nu havde sunget freden ind over bordet, ville han håbe, de måtte få fred i hjerterne, og freden måtte komme landet og folket til gode. Der var ingen stemning for at udbringe et leve, så i stedet bad han fadervor. Alle rejste sig og stod med foldede hænder. Ikke et øje var tørt, da han sluttede, og flere fjede sagte deres amen til hans.

Men var de end stadig bevægede og dybt grebne, var de dog nu alle rolige, og i små klynger drøftede de atter og atter dette igennem, at Dannevirke var rømmet. Da de havde drukket kaffe, ønskede de fleste at komme hjem. Ingen var oplagte til at spille kort eller forslå tiden på anden almindelig gildesvis, så det var bedre at drage hver til sit.

Da de fremmede var kørt, tog Kirsten Sværke datterens hånd mellem sine.

»Du fik på en måde en trist bryllupsdag, min pige, men på en anden måde blev den osse mere højtidelig end de fleste andres, for her tror jeg, det gik som ved brylluppet i Kanaan, at Jesus var midt iblandt vos.«

Maren bøjede stille sit hoved. Fra hun havde begyndt at drømme om sit og Rasmus' bryllup, havde hun altid tænkt sig et strålende gilde med musik og dans og hele gården fuld af slægt og venner fra begge gildeslav; men da de bestemte sig til at holde det nu under Niels' indkaldelse, havde hun været fuldt enig med moderen i, at det sømmede sig ikke at stille an med spil og lystighed, men et muntert vennelag havde hun dog ment, der ville blive. I stedet var det blevet så dybt alvorligt og bevæget, som hun aldrig havde kendt det ved en sammenkomst; men alligevel havde der været højtid over alle.

Maren var draget til Kimmegården og der blevet modtaget med åbne arme af de fire ældre mennesker, som gennem flere år havde ønsket at få hende over hos sig.

Hjemme på gården gik livet så nogenlunde sin jævne gang, og krigens gru og nederlag mærkedes kun af den sorg og bevægelse, som sindene følte overfor de efterretninger, der stadig kom ude fra. Som altid løb rygterne rundt med lynets fart, og alle vidste langt mere end det, aviserne meldte om. Efter rømmningen af Dannevirke stod håbet til Dybbølstillingen, hvortil

hæren var draget, og i angst og spænding ventede man budskaberne dernede fra.

Imens levede harmen og ophidselsen over tilbagetoget fra Dannevirke videre i befolkningen, og bølgerne fra hovedstaden skyllede ud over hele landet. Og tog befolkningen det end med større ro end byerne, åd forbitrelsen sig til gengæld stærkere ind, så hadet kunne holde sig længere. Og her som andet steds vendte man sig imod kongen og Monrad og hele den øverste hærledelse.

Havde den gamle konge levet, ville sligt aldrig være sket, lød det rundt omkring. For han var dansk til liv og sjæl, men den nye er en tysker, der blot ønsker at spille hele landet i hænderne på Bismarck, så det kan opsluges af det tyske rige. Kirsten Sværke læste en dag en artikel, som »Fædrelandet« havde skrevet: »Under Frederik den Syvende ville et tilbagetog af den art være moralsk umuligt« stod der.

»Står der noget om disse valg, som de nu snakker om, der skal være her i landet?« spurgte den ene af arbejdsmændene, da de kom ind for at spise til middag.

»Ja, det er da vedtaget at opstille gårdmanden Rasmus Olsen, Skjoldrup, i Stubbekøbingkredsen,« svarede Kirsten Sværke, »og for Nykøbing er lærer Hansen, Gunslev, anbefalet, men da han har hørt, at Monrad vil stille sig, trækker han sig tilbage, og i stedet for foreslås dyrlæge Jensen, Stubbekøbing.«

»Ja, det er en farlig redelighed med alt dette valgvæsen,« sagde den ældste af arbejderne, »og jeg forstår mig da heller aldrig det bitterste på noget af det.«

Valgene var så kommet, og Monrad valgt med stor majoritet — ca. 2000 havde stemt for og kun 4 imod. Det var så stolt, som det kunne være, og her mærkedes ikke den forbitrede stemning, som soldaterne og en skare rundt om have været opfyldt af ved Dannevirkes rømning. Ved siden af Monrads valgsejr blegnede alle de andres, og man lagde ligesom ikke rigtig mærke til, hvem der ellers var valgt rundt om i stiftet.

Og tiden gled videre i det daglige livs trædemølle, for nogle i ligeglad sløvhed, for andre i angst og under bange anelser. I Sværkegården udførte man dagens gerning støt og roligt, og som særlige lyspunkter for Kirsten Sværke kom enkelte breve fra Niels. Han havde været med at rømme fra Dannevirke, og gen-

nem de få, knappe linier læstes harmen og lidelserne, som soldaterne havde lidt under tilbagetoget i det frygtelige vejr, der havde raset i de dage og nætter, da rømningen stod på. Kirsten Sværkes hjerte havde blødt ved tanken om, hvad Niels og de øvrige havde døjet, men at han var i live, var dog trøsten over alt andet. Og det forpligtede igen til at lægge et rigeligt bidrag på fædrelandets alter og derigennem som bringe et takoffer for sønnens frelse.

En jagt skulle afsendes fra Stubbekøbing med fødevarer til soldaterne, og hun og Jakob havde været kørende til byen for sammen med flere at aflevere smør og ost og røgede sulevarer. Imellem det tilsendte var ligeledes en tønne gammelt øl, og en større ejendomsbesidder havde ladet bage hvedekage af en hel tønne hvede, så her var føde til mange munde, når blot alt kunne komme frem, som det skulle og blive rettelig fordelt. Men alligevel var det kun som en dråbe i havet, og jo mere, der blev ydet, des stærkere kom jobsposterne og meldte om nød og elendighed og kaldte vedblivende på kærlige menneskers medlidenhed. Bestandig var der masser af syge og sårede, og nu var Sønderborg skudt i brand, og der blev bedt om hjælp både til de brandlidte der og i Fredericia. Indsamling var der også til slesvingerne, der var bragt til betlerstaven, og ligeledes samledes der ind til land- og søkrigerne.

Som et tordenslag kom så meddelelsen om, at Dybbølstillingen var faldet og tabet af de mange soldater. Nu måtte bægeret vel være fyldt til randen, og dette var næsten ikke til at overleve — og hvordan ville det herefter gå land og folk. Den lamende følelse fra Dannevirkes rømning meldte sig påny blandet med rædsel for fremtiden.

»Jeg honne fået søvn i monne natter,« sagde Birthe Kimmer til Kirsten Sværke, der var kommet for at aflægge et lille besøg på Kimmergården og høre, hvordan det stod til med de syge her, »og der er så godt som ingen af vos, der har kunnet få mad i alle disse dage.«

»Det er jo osse så uendelig strikt altsammen, at man dårlig ved hverken ud eller ind,« sagde Kirsten Sværke. »Men en stor trøst og støtte er det for mig, at jeg har fået Henrik hjem. Han er ligeså rolig og stærk, som hans får var.«

»Ja, det er jo nun storartede børn, du har, og vi må prise vos lykkelige, at vi fik Marne herover. — Men alt det andet med krigen er ligegodt så forskrækkeligt.«

Karen lå også til sengs. Åreknuderne på hendes ben stod stive og spændte og truede med at sprænge, så snart hun fik fødderne på gulvet; og intet kunne hun yde, så kræfterne ebbede stadig bort. Angsten og spændingen havde ligeledes taget stærkt på Peder, så han havde tabt sig meget, og selv den gamle Rasmus Kimmer så sløj og indfalden ud og havde helt mistet sit gode humør.

»Det er dog forfærdeligt — først Dannevirke og nu Dybbøl — hvad skal dog enden blive?« gentog han gang på gang. »Og ingen verdens mennesker vil hjælpe vos. Og vor præst siger, at ham Napoleon gør heller aldrig en bitte for at hjælpe vos arme ulykkelige mennesker.«

»Nej, vi kommer til at lære at klare vos selv,« indskød Henrik,« der var kørende for moderen. »Men vi kommer så osse til at lære og forstå, at vi kanne føre krig med nun, der er snese gange stærkere end vi.« — —

Kirsten Sværke havde flere gange ladet sine øjne hvile stift på sønnen. Han var sin fader op ad dage, endnu umoden, men i besiddelse af langt mere kløgt og skarpsind end de fleste på hans alder — Hvad kunne fremtiden ikke bære i sit skød for ham?

Rasmus Kimmer havde hele tiden siddet og virret uroligt med hovedet. Hvor han ellers ikke havde rede på spørgsmålene, der lå for, plejede han at kunne vrøvle sig fra det hele, men i dag var han ikke oplagt til at dreje om på tingene, og gå ind, hvor Henrik stod, evnede han ikke og blev derfor siddende tavs og nedstemt.

Heldigvis kom nu Maren med kaffen og begyndte at spørge broderen ud om forholdene på højskolen, så samtalen blev ført ind på andre baner.

»Men nu bliver du vel så hjemme, når du har fartet så meget om — og der så er krig i landet,« indskød Peder Kimmer.

»Ja, det ser jeg da helst,« skyndte Kirsten Sværke sig at svare, »for når det nu er så urolige tider — og Niels ligger ved armeen, og det er vanskeligt at få fuldvoksne karle, så synes jeg, det er bedst, hvis Henrik er hjemme på gården.«

Fra først af havde hun ellers som hidtil ment, at begge de voksne sønner såvel af hensyn til Jakob som for deres egen uddannelses skyld gerne måtte blive ude et par års tid eller så endnu, men som alt havde formet sig, ønskede hun nu at have sin yngste søn i hjemmet.

Og det var faldet lettere i lave dermed, end hun egentlig havde ventet. En dag, da hun talte med Jakob om muligvis at lade Henrik være hjemme om sommeren og heller ikke lagt skjul på, at det måske kunne medføre visse vanskeligheder for begge parter, havde fætteren straks intet sagt dertil, men senere om aftenen, da de tilfældigvis sad ene inde i stuen, førte han det selv på bane.

»Jeg har tænkt så meget på dette her med Henrik — og da forresten osse med Niels — og vun det æls skal ordnes for fremtiden,« sagde han, »og jeg mener så, det er bedst, jeg trækker mig tilbage fra at stå som avlskarl, sån så de andre kan komme til. For jeg venne have, de skal sige, at jeg er i vejen for dem.«

Kirsten Sværke så taknemlig på ham.

»Det er pænt af dig, at vi kan få ordnet det hele i fred og fordragelighed.«

»Når jeg har gået og haft så monne gode år her, skulle jeg vel heller ænne lave spektakler på det sidste,« sagde Jakob, idet han trak tungt efter vejret. »Men jeg vil ærlig tilstå, at jeg har haft strikt ved at bestemme mig til at sige fra; for naturligvis er dette her ænne af i dag.«

»Jeg skal gerne indrømme, der har været lidt forskellige ting, som er taget i betragtning, når jeg har blevet ved at holde dem ude, så du kunne stå for styret,« svarede Kirsten Sværke, »for når du har arbejdet så tro hos mig, skulle du heller ænne skydes til side, lige så snart et par knægte voksede lidt til. Men jeg vil så ligesom du ærlig tilstå, at efterhånden som tiden går, og de bliver ældre, er denne helt let at holde det gående på den måde — så en gang skal der jo komme en forandring.«

»Ja, og lad den så heller komme nu, for som sagt vil jænne have, de skal sige mig på, at jeg står dem i vejen. Men det vil blive vanskeligt for mig at komme ind i noget andet, når først jeg tager herfra, hvor jeg har haft det på sån en fod, så jeg aldrig kan tænke mig at få noget lignende.«

Det dirrede lidt ved hans ene mundvig, og hænderne famlede urolig ved frakkesnippen.

»Jeg mener ænne, du skal tage herfra,« sagde Kirsten Sværke mildt. »Hvis vi æls kan enes om det, skal du få lov at blive her al den tid, du har tilbage.«

Jakob rettede sig hastig op. »Er det virkelig din mening?«

»Ja, jeg plejer ænne at spørge med noget af den slags.«

»Nej, men det er jo mæssen ænne til at fatte —«

»Når du har arbejdet her i så monne år, skal dunne sættes på porten, når du snart er halvgammel og ænne har noget for dig selv. Men idet du jyr plads for Henrik, synes jænne, du skal gå under ham som andenkarl, så jeg mener, at du herefterdags hellere må tage dig af alt det med kreaturerne.«

»Kreturene!« gentog han. »Blive røgter!«

»Jeg kanne se, der skal være noget generligt ved at røgte kvæget og hvad andet, der hører til,« sagde hun, »og selv om det fra gamle dage har været vort arbejde, så tror jeg ligegodt, det tid efter anden vil glide over på mændene. For det kan vi se på de store gårde. Der er dog ingen, som fæster piger til mere end malkning.«

»Ja, kanske —.« Jakob drog et dybt suk. »Men de mandfolk, der hidtil har været ved det, har da altid hørt til de allerusleste stabejdsere.«

»Ja, men derfor kan det osse være godt, at nun ordentlige kommer ind. Og nu kan du jo prøve at komme til at stå som en slags foregangsmand.«

Et lille vemodigt smil gled hen over Jakobs triste ansigt.

»Jeg egner mig ænne til at være foregangsmand hverken i den ene eller den anden retning. Men det er det samme — når jeg nu har nydt så meget godt hos dig, og du byder mig ophold her for resten af mine dage, så skal jænne være så utaknemlig at sige nej til det, du synes falder bedst for mig, så jeg tager imod dit tilbud på alle måder og siger tak til.«

»Ja, du får selv have tak, fordi det hele her er gledet så let i lave, og jeg håber, at når du siden hen som lidt ældre kan gå og lune dig inde i stalden en vinterdag, og du ser, at vi andre regner dig lige så meget, som vi har gjort før, så vil du osse blive glad for dit arbejde.«

»Ja — det vil jeg så osse ønske,« sagde Jakob langsomt.

For Kirsten Sværke var det en stor tilfredsstillelse, at spørgsmålet om Jakobs arbejde var bragt i orden, og hun var også sikker på, at efterhånden som han fik vænnet sig til det, ville han blive tilfreds dermed.

Og Henrik stod nu fritstillet overfor selve gårdens drift, når Jakobs skikke og meninger ikke hindrede ham i at indføre noget nyt. Og selv om Niels, som hun håbede, snart måtte komme hjem fra krigen, åbnede der sig nok også på en eller anden måde en udvej enten ved at lade brødrene skiftes til at have styret eller tage selvstændig fat.

Men skulle end Henrik få rettighed til at styre og lede bedriften, ville hun dog ikke give gården fra sig til ham så lidt som til Niels.

»Det er vel nok ænne tider til at foretage så svært monne omvæltninger,« sagde hun til ham, da de kørte hjem fra Kimmergården, »men da jeg stoler på, du vil tage det hele fornuftigt, så skal du have lov til at prøve dig lidt frem med noget af det nye, du har lært andre steder; og du må osse få visse parter af indtægterne.«

»Ja, det vil jeg heller end gerne gå ind på,« udbrød Henrik, »og jeg skal nok gøre mit bedste for, at alting kan blive så godt som vel muligt.«

»Det tvivler jænne om,« sagde moderen varmt.

Hun så stille frem for sig i mørket. Med de store tab, der var lidt, ville der sikkert stilles store krav til mange i fremtiden, og det gjaldt derfor om, at de unge dygtiggjordes og forberedtes til den gerning, der ventede dem.

Våbenstilstanden var kommet, og med den gik et lettelsens drag over det ganske land. Nu vidste man sig foreløbig sikker for overfald og myrderi, og en del af soldaterne blev hjemsendt indtil videre. Mange af de indkaldte var jo blevet på valpladsen og sov den sidste søvn i Slesvigs jord, andre lå sårede og lem-læstede rundt om på lazaretterne, så der var nok at begræde; men de, der fik deres mænd og sønner uskadt tilbage, kunne så i hvert tilfælde for en tid glæde sig over samværet. Iblandt disse var Kirsten Sværke. En dag havde hun fået brev fra Niels, at

han ville få orlov, og nogle dage senere var han så selv kommet.

Moderen var næsten lige så bevæget ved hans hjemkomst, som da hun havde taget afsked med ham. Få ham rask og sund til huse var så stor en lykke, at hun ikke kunne takke nok herfor, især når så mange tusind andre kvinder måtte begræde tabet af deres kære.

Niels følte også tilfredsstillelse ved at komme fra det anstrengende og nedbrydende feltliv og igen være under rolige og ordnede forhold, men han var mere mørk og sammenbidt i hele sit væsen, end før han rejste. Krigen havde sat sit tydelige mærke på ham, og moderen så hurtigt, at han var dybere rystet i sit inderste, end han egentlig ville give det udseende af.

Hun hørte ham også flere gange stønne højt i søvne den første nat, han var hjemme, og da hun gik ind i kamret til ham, hvor han lå, var han badet i sved og så sig forvildet om, idet han vågnede.

»Jeg drømte om et par holstenere, som jeg skød dernede på Dybbøl,« stammede han besværligt og tog sig op til halsen, »og nu var det så, som de begge to rejste sig i deres grav og gik løs på mig.«

»Min stakkels dreng!« Kirsten Sværke lod sin hånd glide hen over hans våde pande. »Det er hårdt, at du er blevet tvunget til at slå nun ihjel, men skylden er junne din — hun falder tilbage på dem, der tvang dig til det, så Vorherre vil sikkert tilgive dig det onde, du har gjort.«

Niels vendte sig om på den anden side. Han var ked af at have røbet sig og voldt moderen uro, men i den halvomtågede tilstand, han befandt sig, kunne han ikke skjule det, der pinte ham og til tider fyldte ham med rædsel. Men nu var det sket, og han kunne intet ændre derved, så han måtte hellere se at falde i søvn igen og få sit oprevne sind i ro.

Moderen så også, at han helst ville være alene, og gik så tilbage til sit sovekammer. Men nu ville søvnen ikke komme til hende.

Endelig hen på morgenstunden fik hun et kort blund, men snart var det tid at få de andre på ben, og endnu var hun første mand om morgenen. Niels kom ikke før henimod davretid og var da rolig og behersket, som han plejede.

»Er der ænne sket noget særligt nyt, mens jeg har været borte?« spurgte han, da de spiste.

»Nej, ænne sån lige i den sidste tid,« svarede moderen. »Men du ved jo da, at Poul Krøl er død.«

»Er Poul Krøl død!«

Niels slap det stykke brød, han var ved at føre op til munden.

»Ja, det skrev jeg da osse til dig i mit ene brev.«

»Jamen det har jeg så ænne fået,« stødte han ud, »men der var osse så meget, der gik forkert, da vi måtte rømme fra Dannevirke.«

»Ja, det er jo rimeligt nok.«

Kirsten Sværke ville ellers gerne have lidt nærmere underretning om det, der var foregået under det uhyggelige tilbagetog, men for ikke at holde Niels' tanker stærkere fast ved de mørke erindringer fra krigen ville hun ikke spørge ud derom, men begyndte i stedet at fortælle lidt om den unge gårdmands sygdom og død.

Niels hørte kun halvt efter, hvad hun fortalte. Alle hans tanker var nu hos Mine Krøl, der var blevet enke. I deres pureste ungdom havde de været gode venner, men en aften havde hun drillet ham, og de skiltes i vrede. Kort efter var han kommet på Næsgård, og en tid senere hørte han, at hun skulle giftes med Krøllens Poul og ind som kone på Krølgården.

Og det var hun også kommet — og nu var hun enke. Han havde ikke set hende, siden hun blev gift. De havde ikke været i gildeslav, og i alle de sidste år, hvor han kun havde været hjemme på kortere besøg, havde de ikke truffet hinanden. Men endnu huskede han så tydeligt, hvordan hun så ud, som havde han mødt hende i går. Nogen skønhed var hun ikke, og i årenes løb havde han set mangfoldige piger, der var langt smukkere end hun, men der var alligevel noget ved hende, som alle de andre manglede. En god og flink og ordentlig pige var hun også, men der var bare dette tossede drilleri, som havde stødt ham for hovedet, og som han den gang ikke ville tåle, men som han nu knapt huskede, hvorledes det egentlig hang sammen. Så lidt havde det været, men så meget var det blevet til, og utallige gange havde han også forbandet sin tåbelige hidsighed.

Hvad de andre snakkede om, mens der blev spist, hørte han

kun halvt efter, og om han egentlig var færdig med at spise, da de begyndte at rømme af bordet, vidste han heller ikke.

Men nu hørte han pludselig den gamle Rasmus Kimmer snakke op ude i forstuen, og skønt han i grunden helst ville være fri for at høre på hans sædvanlige vrøvlen, var han dog nødt til at blive inde i stuen hos ham, mens moderen fik travlt med at dække bord påny.

»Ja, I kan jo se, at jeg er en morgenmand, siden jeg sån om-trent kan komme og tage jer i davren,« begyndte han straks. »Men det er nu sån, at i går aftes mødte der mig sån noget underligt noget, så jeg hverken har haft rist eller ro, førend jeg kom af sted for at få røgtet mit ærinde.«

Kimmeren havde igen fået sit gode humør tilbage. Nu var der jo våbenstilstand, og både Karen og Birthe var en smule bedre, så alting havde lysnet betydeligt i de sidste dage; og gå og være sort i sind i længere tid lå slet ikke for ham, så han snakkede derfor løs, som han altid plejede.

»Ja, I ved jo nok, at jeg har været på frieri her i gården ænne mindre end fem gange,« sagde han til Niels og Kirsten Sværke, da de andre var gået til deres arbejde. »De fire gange var jo til disse her fire Sværkedøtre, som I ved, og hvoraf den ene af dem ænne ville have mig, men syntes, det var bedre at leve og dø un at have et mandfolk at plages med. Og den femte var jo så til ham farbror Klavs, som jeg skaffede ind hos min broderdatter, men hvor jeg nær havde rendt mig en stavre i livet ved først at fri til Mordin i stedet for til Klavs. Men det gik jo sån til på malicer, så jeg fik det da til at falde tilsidst, sån som Niels Sværke mente, det helst skulle være.«

Kimmeren lo smørret ved tanken om, hvordan han havde fået et lykkeligt parti i stand for svogeren, hvis kone ellers fra først af havde ønsket at få den anden tvillingbroder til mand.

»Men det er nu det samme med alt det,« fortsatte han, »for det er jo en gammel historie, men meget vigtigere er det, at jeg nu er her for sjette gang, så I kan danne sige andet, end at jeg har brugt frierbenene godt her i gården.«

»For sjette gang«?

»Jamen det er danne dig, det gælder, selv om du æls er helt antagelig endnu og sat kunne få en til at bide på krogen, hvis

du ville have det. Men jeg skal da nok vogte mig for at komme i nærheden af dig med sån noget, men det er da osse karlen her, som jeg er på stikkerne for.«

»Mig!«

Niels' stemme havde en forarget klang.

»Ja, netop dig!« skogrede Kimmeren. »Det er lige netop for din skyld, at jeg er sprunget så tidlig ud af reden, for havde jænne haft dette her nummer i lirekassen, så havde jeg sm' ligget og battet mig bag vor mor endnu. Men det var jo sån, at i går aftes var jeg til en kolænde hos Jens Hjulmands, og der traf jeg hverken værre eller bedre sammen med Minne Krøl.«

Niels gjorde en bevægelse, som ville han rejse sig, men blev alligevel siddende, hvor han sad. Rasmus Kimmer havde dog lagt mærke hertil og blinkede polisk med det ene øje.

»Ja, du kender jo da nok Minne — det er hende, der sidder som enke på Krølgården, og der sidder hun sm' helt godt, for det er en god gård, og der er lige tækket et par stigange på den søndre side af stuehuset, så det kan hverken sne eller havle ind over sengekamret. Men nu er det jo sån, at hun mangler en mand til at slide alle de monne husser og skøvrdere, hun har liggende i kisterne, for det er jo da en skam, at der skal gå møl i alle de gode klæder.«

Niels havde skubbet sig længere ned på bænken. Hans hjerte havde straks begyndt at hamre, da han hørte Kimmeren nævne Mines navn, og han så hende for sig, som hun havde drillet ham den sidste aften, de var sammen. Den krænkede forfængelighed var da steget op i ham, og nu sad han også her hed og harmfuld, fordi hun kunne få i sinde at sende ham den vrøvlende Kimmer på halsen. I grunden havde han intet højere ønske end at kunne vandre livet sammen med Mine, men igennem alle de sidste år havde han tvunget sig til ikke at tænke mere på hende, fordi hun var en andens kone. Først for knap en time siden havde han hørt, at hun var fri, og dermed var tankerne atter gået hen, hvor hun færdedes. Og nu var der så bud fra hende, at hun gerne ville række ham hånden, hvis han blot ville komme. Men budet var kommet på en måde, som stødte ham, og mest af alt havde han lyst til at feje den gamle grinebider til side, så han ikke mere turde vove sig frem på en sådan måde.

Men der var alligevel noget, der ligesom tvang ham til at forholde sig rolig. En gang havde han igennem sin krænkede forfængelighed skudt lykken fra sig, anden gang kunne det gerne komme ham dyrere til at stå, hvis han nu også lod den glide sig forbi. Før var han ganske ung og havde ment, at han her kunne tvinge sin vilje igennem, nu var han ældre og havde lært, at ofte måtte der fires for at få noget til at falde i lave.

Og selv om han så helst havde ønsket, at han og Mine ene havde mødt hinanden og fået talt ud om alt det, som han og sikkert også hun havde båret på i alle disse år, ville det dog være tåbeligt at skyde det hele til side, fordi Kimmeren havde ført det på bane, og hvor irriterende end hans vrøvl kunne virke, måtte det dog indrømmes, at hans hensigter næsten altid var de bedste. Her havde han også handlet ud fra ønsket om at gøre det godt for to, som han kendte og havde noget tilovers for, så i grunden burde han takkes for sin gode vilje, men det kunne Niels ikke indlade sig på. Han ville nu i denne stund ikke høre mere af lignende art som før.

»Jeg skal nok selv sige Minne besked på dette her,« sagde han blot og forlod med det samme stuen.

Kimmeren gned sig mellem hænderne.

»Det er æls en rigtig karl at gøre noget for! Men han ender nok ligegodt som Niels Krøl ilejn. Og det vil jeg osse håbe for Minnes skyld, for det er rart at få Sværkeborn til gårds, enten det så er fruentimmer eller mandfolk. Særlig det med fruentimmerne har jeg god erfaring i, når jeg nu har fået tre af dem op til vort. Og det bliver jo mæsser jo længere jo bedre, og det kan rigtignok være, du har styret den sidste ud, så det forslår noget.«

»Ja, jeg vil gerne give mine døtre så pæn en medgift, som det er mig muligt.«

»Ja, jeg må sige, at det mæsser overgår al forstand, og den ene overraskelse kommer ovenpå den anden. For jeg havde jo nok set sån en hel del af det, som Marne havde med sig både i klædekiste og dragkiste, men jeg var ligegodt ænne blevet vist det altsammen, for en dag, da vi havde vasket, så jeg sån et par store, hvide, lange lår hænge og svøjde oppe på tøjnsoren. »Hvad i alverdens lande og riger er dog det der?« spurgte jeg så vor

mor. »Det er et par bukser,« sagde hun. »Bukser!« sagde jeg. »Sån et par har jeg aldrig hverken set eller haft.« »Jamen det er også et par fruentimmerbukser,« sagde hun så, »det er Marnes.« »Fruentimmerbukser!« sagde så jeg, »skal fruentimmerne nu til at gå med bukser, så skal vi mandfolk vel til at have klokker.«

»Ja, du er jo altid en farlig karl at høre på,« indskød Kirsten Sværke. »Men æls forresten kan vi fruentimmer nok osse trænge til at have lidt tæt undertøj at lune vos i.«

»Ja, Gud bevares! Det er kun så rimeligt, at I klæder jer på, så Inne skal fryse, men dette her med bukser havde jeg dog ligegodt ænne tænkt mig kunne blive på moden, og skal det sån blive ved, så ender det vel med, at manne kan kende forskel på fruentimmer og mandfolk.«

»Å, så galt bliver det vel heller ænne. Men har du æls læst, at Tesdorpf har givet 10.000 rigsdaler til fonden for faldne krigeres minde?« spurgte Kirsten Sværke for at komme bort fra bukse-snakken.

»Ja, jeg har set det,« sagde Kimmeren, »og det er jo en gevaldig skilling lige på et bræt. Men det er lige meget, hvor stort det er, for så siger folk ligegodt ilejn, at Tesdorpf er en tysker, og han bliver osse stadig stærkt angrebet for sit tyske sind.«

»Det er junne godt for vos andre at dømme om, vun det står til inde i ham. Men en klog mand er han jo og har osse gjort meget for at fremme landbruget — men jeg synes, det er forkert med al denne sammenlægning af bønderjord.«

»Ja,« faldt Kimmeren ind, »det er skammeligt, at sån en tysk major skal komme her og æde så monne gode bøndergårde og lave dem til herregårde, for herregårdene har dog aldrig været vos bønder til andet end fortræd og spektakel.«

»Nej, og skulle der æls sån blive ved med at laves godser, blev vi vel slaver igen for herremændene, og det er der vist ingen bønder, som ønsker.«

»Nej, og man kan den onde, så bandte jeg, heller ænne forstå, at nun bønder vil være bekendt at sælge deres gamle familiegårde til en forrendt herremand. Og han her får jo aldrig jord nok, førend han har halsen fuld, og de klapper ham med skovlen på panden.«

»Du ved vel osse, at det classenske fideikommis har oprettet en læreanstalt på Bjerregård for bønderpiger fra 16 til 18 år for at oplære dem til alt, hvad der kan forlanges i en bondehusholdning,« sagde Kirsten Sværke lidt senere, »og her har Inger lyst til at komme, så det mener jeg osse, hun skal have lov til.«

»Ja, dine børn skal jo være sån noget fremragende og ny-modings — nu ser man bare med bukserne,« grinede Kimmeren. »Men æls så synes jeg, at du er så skrap, som nun kan være, så du kan nok lære dine piger, hvad der er nødvendigt — og dette her koster jo da osse penge.«

»Ja, der skal betales 60 rigsdaler for det første år og 40 for det andet, men jeg synes særlig, de skal der for smørslavningens skyld, for selv om vi ældre i og for sig kan lave meget godt smør, så kommer der alligevel så meget nyt ind, som er nødvendigt at tage efter. For det er galt, at der skal være så meget forskel i prisen på bøndersmør og herregårdssmør.«

»Ja, det er harmeligt at høre, at herremændene kan få både 4 og 8 skilling og sommetider mere for pundet, end vi bønder får.«

»Men man kanne fortænke dem i, at de vil have noget, der er godt, og vil vi have de store priser, må vi osse levere gode varer.« Kimmeren slog et lille smeld med munden.

»Åk ja, Kestne Sværke, du er jo en gevaldig madam at høre på. Men lad vos nu håbe, at Inger kan lære at lave herregårdsmør af bøndermælk, og at Niels må komme til lavs med Minne Krøl, for så kan vi æls nok lade vos nøje med det lidt foreløbig, indtil der siden hittes på noget nyt.«

Velfornøjet med det, Kimmeren mente at have udrettet til held for Sværkefamilien, som han alle dage havde sat så stor pris på og gerne ville gavne, brød han senere op. Niels var ikke hjemme, da den gamle tog af sted, og ingen vidste bestemt, hvor han var henne, men både Kirsten Sværke og Rasmus Kimmer havde en anelse om, at han var hos Mine Krøl. Lidt hen på eftermiddagen kom han tilbage. Moderen så straks, at hans ansigt havde fået et lysere skær.

»Nu har jeg snakket med Minne,« sagde han dæmpet. »Og vi er blevet enige om det hele og gifter vos, så snart det kan lade sig gøre.«

Kirsten Sværke tog hans hånd.

»Ja, så må jeg ønske til lykke, min dreng! Og jeg er glad for, det er blevet sån — jeg har altid godt kunnet lide Minne.«

»Det har jeg osse,« sagde han i samme lave tone, »og havde dænnen kommet vos noget imellem i vore helt unge dage, var det blevet vos for længe siden. Men nu snakker vinne mere om det — men vun så æls med gården her?«

»Ja, når du kommer ind på Krølgården, har du junne brug for flere.«

»Men han er ænne nun familiegård hverken for mig eller Minne, så ham kunne vi jo sælge, hvis det skulle være.«

»Nej —,« Kirsten Sværke så fast på ham, »den slags skal dunne spekulere på. Når du kan få en god gård og komme til at sidde i gode omstændigheder, må du være tilfreds med det og osse tænke lidt på mig og dine søskende.«

»Det gør jeg osse og siger heller ænne noget til, at du holder igen — men det er bare sån, at Sværkegården står som nummer et for mig.«

»Det må man jo i grunden prise dig for, men gården bliver der ænne noget af med, at du nu får, for der skal være rimelighed i alting. Og når du siger, at Krølgården hverken er din eller Minnes familiegård, så må du i hvert fald huske på, det er hendes lille piges slægtsgård, og derfor skal dunne slå det hen som ingen ting, men huske på, hvad du skylder barnet, og altid søge at blive en god stedfår — sån som Henrik Prier var det for mig og mine søstre.«

Niels havde vendt sig halvt bort. Han forstod, at moderen ikke her lod sig rokke, så han måtte give afkald på sin gamle hjemgård og Sværkenavnet. Lidt efter gik han ud.

Hendes moderhjerter kunne ikke andet end svulme af stolthed, når hun tænkte på sønnen, og hun syntes i dette øjeblik, at fremtiden trods krig og mørke ude omkring lå lys og attråværdig for hendes børn.

Hun rejste sig for at se, hvem det var, der havde åbnet forstuedøren, men alligevel ikke viste sig. På trappestenen stod Ludvig, deres tidligere tjenestekarl, som hun ikke havde set eller hørt noget om, siden han blev indkaldt.

»Men Løjvi — du her!« udbrød hun forundret.

»Ja, her er jeg,« svarede han, idet han blev stående halvt med

siden til. »Og det var jo osse for at hilse på dig, at jeg er kommet, men da jeg så fik åbnet døren, var det ligesom jænne kunne gå ind — for se her!«

Han vendte sig helt om, og hun så, at hans højre arm var borte.

»Men herregud, din stakkel!«

Tårene kom hende i øjenene, og medynksfuld lagde hun sin hånd på hans skulder.

»Ja, nu er livet forbi for mig!« sagde han hæst. »Som en enarmet krøbling er man ingen ting værd og må så hellere se at få gjort en ende på det hele.«

»Nej — sån må dunne sige — —«

»Jo, for når man aldrig mere kan udrette et ordentlig stykke arbejde og dårlig kan knappe sine bukser — så er denne til for et ærligt mandfolk at holde ud at leve.«

»Jamen du vil jo da få pension,« søgte Kirsten Sværke at trøste.

»Pension!« Ludvig lo vildt og skærende. »Er der kas nun her i dette land, der får en pension, så de kan leve et menneskeværdigt liv, fordi de har mistet deres førlighed i krigen. En almisse kan der vel blive smukket hen til dem — eller en lirekasse at trille rundt med — det er den skadeserstatning, som vi almindelige soldater bliver budt, når først man står med halve lemmer, fordi man er sendt ud i den forbandede krig, som selve fanden har skabt i al sin djævelskab.«

»Kom hellere med indenfor,« bød nu Kirsten Sværke, »og sæt dig hen på bænken, så vi kan snakke lidt om det hele.«

Ludvig gik slæbende ind i stuen og tog plads, som han var budt.

»Ja, her har man siddet monne gode gange, da man havde sin højre arm og kunne gøre besked for sig både her og der,« sagde han dumpt, »og da jeg rejste herfra, tænkte jænne, at når jeg kom igen, skulle jeg være et elendigt vrag, der ænne kan hjælpe sig selv.«

»Jamen når først du kommer lidt mere i ro og får vane på at indrette dig, så går det nok; der er så monne mennesker, som udmærket kan retirere sig med venstre arm.«

»Nej!« Han huggede pludselig sin knyttede næve i bordet.

»Nej og igen nej, Kestne Sværke — ingen skal få mig at gøre

nar ad, fordi jænne kan te mig som ethvert andet velskabt menneske. Jeg har haft en arm, som jeg kunne tage et tag med, hvor jeg kom hen, men han blev ødelagt, fordi de store banditter både af danskere og tyskere ænne kunne forliges. Og der er Monrad, den forræder — og kongen, den tyske skurk — det er dem, der er skyld i, at jeg står som en enarmet stakkel — det er dem, de niddinger, der skal stå til ansvar for min højre arm. Og jeg vil ønske, de må blive brændt levende op i det hedeste helvede!«

Vanviddet lyste ham ud af øjnene, og rasende slog han atter i bordet.

»Og hvad har jeg og alle de andre almindelige soldater ænne døjt, før det kom så vidt, at granaten tog armen fra mig!« råbte han videre. »På det mest umenneskelige slæbte vi vos fra Dannevirke med kanoner og samt, fordi vi ville gøre vort bedste for at redde, hvad reddes kunne. På steder gik vi i smadder op til knæene, og sne og isslag piskede om vos, og frosten frøs vore klæder og vort hår og skæg, så vi blev som en eneste stor istap, der dårligt kunne røre sig ud af flækken. Men vi slæbte vos ligegodt frem — sneglede vos frem, hvor forpinte og forasede vi så end var. Og søvn fik vinne og mad omtrent heller ænne — men da havde jeg min højre arm, og så gik det ilejn. Og siden lå vi i skanserne derovre ved Dybbøl, og det, vi der led, kunne godt stå mål med rømningen fra Dannevirke — og da vi så havde lidt alt det til ingen nytte, så kom granaten og tog min højre arm.«

Med en klagende lyd bankede han sig på panden med sin knyttede hånd.

»Og når hun så endda havde ramt lidt højere oppe, så hun havde taget hovedet, så havde det været lige meget, for så havde alt været forbi. Men her lå jeg un at kunne røre mig, men ligegodt med rede på, vun det hele stod til — og så endelig langt om længe samlede de vos stumper op og kørte vos i læssevis og liggende i lagvis hen i en kirke, hvor vi blev lagt på gulvet og lå så der og sejlede i det sidste af vort blod, som vi havde tilbage, og som ænne var rendt af vos, mens de rendte og trampede på vos på bunden af skanserne.«

Han greb sig nu op til halsen, som blev skjortelinningen for stram.

»I kirken kom gode folk og gav vos lidt varmt at drikke,« fortsatte han hastig og stødende, som var han bange for ikke at få fortalt, hvad han ville. »Men æls lå vi nu der og led både sult og kulde, indtil vi omsider blev ført til lazarettet. Men der havde de mæssén ænne plads til vos, og bind og charpi og meksin manglede de, og doktorer og sygeplejersker kunne hverken overkomme det hele eller det halve, så ingen ved, hvor meget vi osse der måtte lide. Men dø af det kunne jænne ilejn — jeg kom mig — hvor nødig jeg så end ville! Og da jeg så blev sendt ud derfra, mente jeg jo, at jeg osse måtte se jer allesammen endnu en gang.«

I et sæt rejste han sig og blev stående halvbøjet over bordet.

»Og nu har jeg så været hjemme hos mine forældre — og jeg har set min gamle syge mor græde over min hjælpeløshed — og jeg har hørt min stakkels forslidte far sukke, fordi jeg kom som en ynkelig invalid — og jeg har været henne hos smedens Ane, som jeg har været gode venner med de sidste par år — og jeg så, vun hun mæssén blev en støtte, fordi jeg havde mistet min højre arm! Hun sagde ænne noget, men jeg kunne se det på hende — og jeg kunne mærke på mig selv, at nu måtte det hele være forbi imellem vos.«

Han lod sig atter dumpe ned på bænken og knugede ansigtet imod sit løse trøjeærme.

»Og jeg fortænker hende heller ænne i det,« vedblev han dirrende, »for en daglig plage og pine ville det jo være at blive bundet til et hjælpeløst skrog, der hverken kan det ene eller det andet. Når jeg havde kunnet arbejde for hende — og det havde jeg kunnet, hvis jeg havde holdt min arm — så havde hun gerne arbejdet sammen med mig, og så var vi blevet lykkelige, selv om vi havde været fattige — men når ænne jeg kan tage det tag, som er nødvendigt for at tjene det daglige børd, så er det osse det eneste rigtige af hende at gå af vejen for mig. Og det er osse det rigtigste for mig selv, for det havde alle dage villet bidt i mig, at jænne skulle kunne sørge for hjem og familie, som jeg havde ønsket, mens jeg ejede min raske højre arm.«

I den dybeste medlidenhed havde Kirsten Sværke hørt på hans rivende ordstrøm. Hun kendte ham nøje nok til at vide, at her kunne hun ikke standse ham, men måtte hellere lade ham tale

helt ud for muligvis derved at få lettet sit hjerte. Bevæget lagde hun igen sin hånd på hans skulder.

»Men er du end nu meget ilde stillet, så ved Vorherre nok råd for dig,« sagde hun blødt, »og nu kan du foreløbig blive her hos vos, indtil vi ser, vun det hele æls kan ordnes.«

Hun havde flere gange læst i aviserne, at man bad om at tage rekonvalescenter fra lazaretterne i pleje og også tænkt at ville tilbyde en eller to kost og husly for en tid, men ikke fået gjort alvor deraf. Nu blev hendes tidligere tjenestekarl som sendt ind ad døren til hende, og ham ville hun så først og fremmest hjælpe.

Ludvig så på hende med sine stive, brændende øjne.

»Jeg siger tak for tilbudet, Kestne Sværke, og jeg vidste osse nok, at du ænne lod mig gå uhjulpet herfra — men det kanne nytte, mig er der ingen, som kan hjælpe.«

»Jo, vist så! Der er hjælp for alle, som selv vil hjælpe lidt til.«

»Jamen det er netop det, jænne vil!« slyngede han ud med opblussende vildskab. »Når man er blevet så elendig som jeg og ænne kan arbejde så nunlunde som før, så vil jænne liste om som en anden Larazus!«

Han slog med Hånden om imod sin højre skulder.

»Her sad før en stærk og arbejdsdygtig arm! Nu er her kun en afsavet stumpe tilbage, som ænne er til andet end at virre med, ligesom man var en stumprumpet hund. — Ikke en gang en klanke på et reb til at hænge sig i kan man lave — det eneste, man kan hjælpe sig selv med, er at springe på hovedet i en tørvegrav.«

»Løjvi — Løjvi — så kom dog til dig selv og tænk ænne på noget så forfærdeligt!« bad Kirsten Sværke rystet.

»Ja, jeg er osse kommet til mig selv,« hvislede han frem mellem tænderne, »for jeg ved, hvad jeg vil. — Men du skanne være bange, der sker ænne noget hverken hos dig eller dine. Hellere går jeg til Spurrens; de har alle dage været stakkelhadere og glædet sig, når det gik andre ilde, så de er ænne for gode til at få lidt ulejlighed med et dødt kadaver.«

»Men Løjvi — så tænk dog på din mor — —«

»Ja, hende har jeg osse tænkt på — og på min får med — og på Ane — og på dig og dine børn og alle andre, som har været gode ved mig,« stønnede han. »Og jeg er osse kommet for at

sige dig tak for al din godhed imod mig, Kestne Sværke — og så må du have for sidste gang farvel!»

Halvt i spring stod han midt på gulvet, og inden hun kunne søge at holde ham tilbage, var han ude af døren. Tungt åndende styrtede hun ud i gården, men han var forlængst borte og forsvundet i den klamme aftentåge.

Så hurtigt det kunne lade sig gøre, fik hun Henrik tilkaldt og sat ham ind i det hele. Uden betænkning for han ind i stalden og fik løst en hest for hastig at ride op imod byen for muligvis der at komme på spor efter det fortvivlede menneske og få ham bragt i sikker forvaring. Men ingen havde set noget til Ludvig, og heller ikke i hans hjem havde man nogen anelse om hans opholdssted.

Først sent hen på aftenen red Henrik atter ind i gården. Alle eftersøgninger måtte nu indstilles til det blev dag. Men med næsten usvigelig sikkerhed kunne Kirsten Sværke sige sig selv, at levende fandt man ikke Ludvig. I sin fortvivelse havde han nok endt sine dage.

Også den nat lå hun længe vågen, og hun måtte stadig tilbage til, at den skæbne, som havde ramt hendes forrige tjenestekarl, også let kunne have truffet hendes egen søn.

Tidlig om morgenen kom Henrik ind til hende.

»Nu rider jeg igen ud for at lede efter Løjvi,« sagde han. »Niels snakkede æls om, at han ville af sted, men jeg mener, det er bedst, at jeg tager turen.«

Uden at moderen havde nævnt noget til ham om broderens sindstilstand natten forud, forstod han dog, at Niels foreløbig havde bedst af ikke at blive udsat for stærke sindsbevægelser. Og at det ville gøre et stærkt indtryk på ham, hvis han skulle være med til at finde sin gamle krigskammerat død for egen hånd, tvivlede han ikke på og ville derfor søge at skåne ham, så vidt det var muligt.

Kirsten Sværke så også helst, det blev således, og lidt efter red Henrik ud af porten. Ret før middag vendte han atter hjem.

»De har hittet Løjvi i en af Spurrens tørvegrave,« sagde han lavt.

Kirsten Sværke stod dybt rystet. Så havde det stakkels forvildede menneske altså gjort alvor af sine trusler både i den ene

og den anden henseende. Sit liv havde han endt, og indenfor Spurrens enemærker var det sket. Det var så grufuldt altsammen. Og nu hans gamle forældre og Ane — hvordan ville de kunne bære det? Hun kendte ikke videre til nogen af dem, da de boede over to mil derfra, men hun vidste så meget, at for en syg mor var det et frygteligt slag at høre om den ellers så raske og flinke søns uhyggelige død.

Og for den unge pige blev det måske endnu sværere, da det rimeligvis var hende, der stod bag det hele. Havde hun trofast villet delt kårene med ham, som han kunne byde hende dem uden støtte af sin højre arm, havde han nok bøjet sig for sin tunge skæbne, men når hun svigtede, brød alt sammen for ham. Sådan havde Kirsten Sværke forstået det og mente ikke, hun tog meget fejl. Men derfor turde hun dog alligevel ikke dømme den unge pige. Men forfærdelig var det, at krigen skulle øde lykken og livet så grusomt for disse mennesker, men det var jo ikke det eneste den havde på samvittigheden.

Om eftermiddagen lod hun Henrik køre for sig over hos Ludvigs forældre. Moderen lå i sengen uden at kunne tale eller røre sig. Ved at høre om sønnens ulykkelige endeligt havde hun fået en lammelse, så hun nu intet sansede eller forstod. Faderen gik om i sløv fortvivelse, og ude i fårestien var Ludvigs døde legeme lagt på en gammel dør. Det hele var et billede på den mest trøstesløse elendighed.

Kirsten Sværke havde haft lidt forskellige fødevarer med sig, og efter at have afleveret disse og talt med manden, som dårlig nok ville svare, kørte de atter hjem.

Dagen for Ludvigs begravelse havde de fået at vide, og da denne kom, ville de følge ham til jorden. Imod sædvane ville de kun møde ved kirken, da de mente, at hvis lidt slægtninge og nære naboer kom til stede, ville der knap nok være plads til følget i det lille hjem. At Ludvig sikkert ikke ville blive ført ind i kirken, da selvmordere så godt som altid blev nægtet adgang her, og kisten blot i al stilhed sænket i graven, var de forberedte på. Henrik bandt hestene ved en pil på den tilstødende mark og gik så sammen med moderen ind på kirkegården.

»Jeg synes ænne, der er nun grav at se,« sagde Kirsten Sværke, der straks var drejet henimod nordsiden, hvor hun vidste, der

kunne gøres regning på, at Ludvig i lighed med de fleste andre fattigfolk skulle have sit sidste hvilested.

»Nej, det er der helle ænne,« svarede han, »så det må vel være omme ved den anden side.«

De gik rundt om kirken, men der var ingen åben grav at finde noget sted.

»Det var da mærkeligt!« udbrød Kirsten Sværke. »Mon de skulle have fået i sinde at begrave ham på en anden kirkegård.«

»Nej — her hører de jo til, så det må være her, vun det så end hænger sammen. — Og der kan jeg da osse se, de kommer henne på vejen.«

Kirsten Sværke fulgte retningen, som han viste, og så nu en enlig vogn med et par mand på forsædet og nogle få mennesker gående bagefter langsomt komme nærmere. En anelse sagde hende nu, at Ludvig skulle have sin grav udenfor kirkegårdsmuren. Fra tidligere tider vidste hun, at forbrydere og selvmordere ikke måtte hvile i indviet jord, men hun havde dog ikke tænkt sig, at dette for de sidstes vedkommende endnu holdtes i hævd.

Henrik var ligeledes klar over, hvad meningen var, og det hårde drag om munden, som han havde fået i arv efter faderen, trådte stærkere frem. Med raske skridt gik han ud imod vognen, der kom skrumplende med sin døde last ned ad kirkevejen. Idet han nåede den, tog han sin hat af og fulgte barhovedet efter kisten hen til hullet, der var gravet udenfor kirkegårdsmuren. Mændene så undrende på ham. Ingen af dem kendte ham personlig, men de var snart på det rene med, at han var en af sønnerne på Sværkegården, hvor de vidste, Ludvig havde tjent. Og den kønne, lidt ældre kone var naturligvis Kirsten Sværke. At disse to mødte op, kastede ligesom et eget skær over begravelsen, der ellers var så fattig og trist, som den vel kunne blive.

Vognen standsede nu, for at kisten kunne tages af og sænkes i jorden. Henrik vendte sig om imod en af mændene, der stod lidt tilbage.

»Hvorfor skal Løjvi begraves her?«

»For præstin har forbudt ham at komme ind på kirkegården -- og der bliver da heller ænne kastet jord på, un sån af vos selv.«

Kirsten Sværke så, hvorledes harmen brændte i sønnens an-

sigt, og sendte ham et advarende blik. Hvor ondt det end gjorde hende, at den ærlige karl skulle få så forsmædelig en jordefærd, og hvor stor en uretfærdighed for ikke at sige synd, som hun fandt, at stedets sognepræst gjorde sig skyldig i overfor det ulykkelige vildførte menneske, der både til legem og sjæl havde fået sit banesår i krigen, ved ikke at lade den døde få en kristelig begravelse, så ønskede hun dog ikke, at Henrik her skulle træde op der imod. Han var endnu så ung og kunne gerne i sin ungdommelige opfarethed gøre ondt værre, så det var bedst at lade dette glide hen i stilhed.

Uden at sige mere til manden, gik Henrik helt hen til vognen for at hjælpe med at få kisten af. Faderen kunne ikke være med, men stod sløvt hængende ind imod vognhaven, imens de andre tog den simple sorte kiste bort og sænkede den i graven. Da de havde trukket rebene op, trådte Henrik et skridt længere frem.

»Skal vinne synge en salme,« sagde han dæmpet, men dog tydelig nok, så alle kunne høre det.

Ingen af mændene svarede, men så blot forvirrede på hverandre. Når Ludvig ikke måtte begraves inde på kirkegården, havde de ikke tænkt på at tage salmebøger med og vidste næsten heller ikke, om de turde synge, når hverken præst eller degn var tilstede. Uden at afvente deres svar begyndte Henrik med sin dybe, kraftige stemme at synge en af de gamle kendte begravelsessalmer, og Kirsten Sværke faldt straks i med. Både hun og Henrik havde deres salmebøger hos sig og lod de nærmeststående se med deri, så inden de sluttede salmen, havde de andre også nynnnet lidt med. Så snart de sidste toner var døet hen, foldede Henrik sine hænder og bad højt og tydeligt faderfor, hvorefter de igen sang en salme. Havde præsten end kunne forbyde den døde at stedes i kristen jord, havde han dog ikke evnet at hindre bøn og salmesang ved hans grav.

Ludvigs fader stod endnu i samme stilling lænet op imod vognen. At hans eneste barn, hans gode, flittige søn, selv havde taget sig af dage og var dømt til så forsmædelig en henfart, havde som dødet noget i den gamle, så alt omkring ham blev som den sorteste nat.

Og hjemme lå hans kone uden at kunne mæle et eneste ord

eller røre en hånd — og smedens Ane havde de måttet spærre inde og holde vagt over, fordi hun var blevet aldeles ude af sig selv ved at høre om Ludvigs død, så det hele var så fortvivlet, som det vel kunne være.

På hjemvejen talte Henrik og moderen ikke straks til hinanden, men pludselig drejede han sig halvt om imod hende.

»Hvis ænne det var for din skyld, mor, så kunne jeg gå op og prygle den elendige præst igennem,« sagde han med en stemme, der dirrede af indædt forbitrelse.

»Præstin har osse efter min mening begået en stor synd her,« svarede hun, »men det får han så afgøre med sig selv og Vorherre, og det ville ænne tjene nun tilgode, om du væltede dig ind på sån en måde.«

»Nej, det er jo osse det, jeg ved, og derfor lader jeg være. — Men det kan jo ske, at vi ligegodt kommer til at snakkes ved derom.«

Kirsten Sværke sagde intet hertil. Hun forstod, det var bedst, at Henrik her fik lov at handle, som han fandt det rigtigst. Når han havde sagt, at han ikke ville tage sig selv tilrette på almindelig vis, vidste hun, der var intet at frygte i den henseende. Hvad han sagde, kunne der stoles på.

Tidlig næste formiddag så hun ham gå med faderens gamle ridesaddel og et dækket henover gården ind i stalden, og lidt efter hørte hun ham ordne sig oppe i kamret, hvor han sov om natten. I en hånd vending havde han skiftet tøj og kom ud i køkkenet til hende.

»Jeg rider en lille tur, mor.«

»Nå, gør du det. — Jeg håber så, du kommer godt tilbage.«

»Ja, du behøver ænne at være bange for noget.«

Han lukkede døren efter sig, og et øjeblik senere lød rappe hovslag, og en af de unge røde heste med Henrik i sadlen forsvandt gennem porten. En flot rytter var han, og her igen sin fader fuldstændig op ad dage. Hvor han ville hen, kunne moderen nemt gætte. Hans ridt gjaldt præsten, der havde nægtet Ludvig en grav på kirkegården. Om han her ville løbe sig en staver i livet var ikke til at vide, men hun ville ikke hindre ham i at give sin retfærdige harme luft; derfor havde hun heller ikke villet spørge ham om hans ærinde. Han skulle nu stå

fuldstændig frit. Ellers plejede hun nok at ville tale et ord med, når der var noget, som udadtil skulle ordnes, og heller aldrig var det skik, at nogen tog af sted uden at give hende besked om, hvor de skulle hen, og om det kunne lade sig gøre både for arbejdets skyld og af hensyn til andet. I det hele var det første gang, noget af den slags havde fundet sted, men den frihed, Henrik her havde taget sig, sårede hende alligevel ikke. Hun var sikker på, at han trods dette dog ligefuldt ville være hende en lydige søn og ellers vise hende al skyldig hensyntagen i fremtiden. Men som en fri mand ville han her handle. Og det ville hun respektere.

Henrik traf præsten hjemme og blev straks vist ind i studereværelset.

»Mit navn er Henrik Sværke,« sagde han, så snart han havde lukket døren efter sig, »og jeg kommer for at snakke med præsten om den begravelse, som Ludvig Olsen fik i går.«

»Ja så!« Præsten, en midaldrende mand med gråsprængte bakkenbarter, så fornemt på ham. »Jeg kender Dem ikke, unge mand, og ved heller ikke af, at jeg har noget at tale med Dem om.«

Henrik kastede hovedet lidt tilbage.

»Jeg kender heller ænne præsten, men derfor vil jeg ligegodt tillade mig at spørge, om det er ret, som Ludvig blev behandlet ved sin død.«

»Hvis ikke det var ret, var det ikke sket,« afbrød præsten, »jeg foretager mig ikke noget ulovligt.«

»Men var denne ulovligt, så var det i hvert fald hverken retfærdigt eller kristeligt,« faldt nu Henrik ham skarpt i ordet.

Præsten var blevet blegere, men hans holdning var lige så overlegen som hidtil.

»De tillader Dem her en frihed, som hverken Deres alder eller stilling berettiger Dem til, og jeg beder Dem have den godhed øjeblikkelig at forlade min stue, hvis De ellers ikke har et lovligt ærinde at forrette.«

»Jeg skal nok gå, når jeg får sagt det, jeg vil! Præsten skanne være bange for, at jeg bryder mig om at være her længere end højst nødvendigt,« kom det hånlige. »Men det skal De vide, at vi er flere, som synes, at præsten har handlet så ubarmhjertigt

og umenneskeligt imod den stakkels Ludvig, som tænkes kan. Et ærligt og ordentligt menneske havde han alle sine dage været, og alle, som kom i berøring med ham, havde kun godt at sige ham på — kæmpet for sit land havde han, og der mistet sin førlighed og vel halvvejs sin forstand — og så skal han ved sin død stilles lige med de værste skarnsfolk og forbrydere, fordi hans stakkels hoved ænne kunne bære det kors, der var lagt på ham. Præsten har her begået en forbrydelse større end det, Ludvig har forsyndet sig med, og om De kunne få Deres grav derude ved siden af ham, så skete der Dem kun Deres forbandede ret!«

Præsten havde rejst sig og åbnede dirrende døren. Han havde ikke regnet denne unge bondeknøs for noget, da han kom ind, men nu forstod han, det var bedst at blive ham kvit jo før jo hellere. Have ham for længe, kunne gerne blive farligt.

»De må gå,« sagde han så lavt og fornemt, som det var hans vane.

»Jeg sagde før, at jeg gik, når jeg var færdig,« hånede Henrik påny. »Men inden De slipper mig, skal De osse vide, at vi sang to salmer derude ved graven, og jeg bad fadervor, så nu kan De se, om De kan få mig straffet for noget af det — hvis det æls er det, De vil.«

Uden at sige farvel forlod han stuen og gik videre ud i gården, medens præsten langsomt og værdigt lukkede døren efter ham.

Da Henrik kom hjem, fortalte han moderen, hvor han havde været, og hvad han havde sagt til præsten.

»Jeg mener osse, det var rigtigt, du lod ham vide, hvad der foregik ude ved graven,« sagde hun, »så er denne holdt hemmeligt, og han kan så selv bestemme, om han vil have gjort noget ud af det.«

I de første følgende dage gik Henrik ligesom i lidt spændt forventning om, hvad der muligvis ville komme ud af hans besøg i præstegården, men på den anden side havde han ligesom en forudfølelse af, at præsten helst ville lade det hele dø hen i stilhed, men i grunden havde han heller ikke haft noget imod at tage et nyt og større opgør med præsten. Men som dagene gik, forstod han, det ville ikke blive tilfældet.

Alligevel mødtes de dog snart. Igennem nogle bekendte fik Kirsten Sværke at høre, at Ludvigs moder var død, og for igen at vise den gamle hårdtprøvede mand deres deltagelse, ville hun og Henrik også følge hende til graven. Døden var her kommet som en befrielse, så her var ikke det knugende tryk over de få tilstedeværende som ved sønnens begravelse. Her havde de også straks fundet den åbne grav på kirkegårdens nordside, hvor Kirsten Sværke før havde tænkt at finde Ludvigs.

Ind i kirken kom den døde ikke, og der blev ingen tale holdt ved graven, men de tre spadefulde jord kastede præsten ned på kisten og sagde de ord, som han skulle, så i modsætning til sønnen fik moderen en kristelig begravelse. Præsten kunne ikke blive fri for at se Henrik, men han lod, som han ikke kendte ham, og Henrik tog ikke sin hat af, da han gik forbi.

Efter at højtideligheden var til ende, kom Ludvigs fader hen til Henrik og Kirsten Sværke.

»Vil I osse følge mig til jorden, når jeg er død?« spurgte han skælvende.

»Ja, det vil vi, hvis vi kan,« lovede Kirsten Sværke.

»Ja, så varer denne længe, før I er her igen,« mumlede han og stavrede videre uden at sige farvel.

Kirsten Sværke var blevet helt uhyggelig tilmode.

»Bare hanne gør en ulykke på sig,« hviskede hun til Henrik, da de gik hen til vognen, »han ser så underlig ud.«

Kirsten Sværkes anelser slog heller ikke fejl. Samme aften som konen var begravet, fandt en nabo manden død inde i fårestien, hvor han havde hængt sig i en rebstump oppe på væggen. En af mændene, der havde været med til Ludvigs begravelse, gik dagen efter over på Sværkegården for at fortælle, at den gamle nu havde fulgt sine kære i døden.

»Han har ænne kunnet holde ud længere, stakkels skrog,« sagde han bevæget. »Og jeg ville så lade jer det at vide, selv om jeg æls ænne sån har noget med det at gøre — for jeg syntes, det gjorde så godt, at I var der, da Løjvi skulle i jorden.«

Uden ellers at kende det mindste hverken til Kirsten Sværke eller hendes søn, havde han fået den dybeste tiltro til dem, fordi Henrik havde vovet at bede fadervor og synge for med salmerne ved en begravelse, hvor præsten havde nægtet sin medvirken.

Om Ludvigs fader skulle begraves inden- eller udenfor kirkegårdsmuren, kendte Henrik og Kirsten Sværke intet til, da de kørte hjemme fra for efter løfte at følge den gamle til hans sidste hvilested, men så snart de nåede kirken, fik de øje på en åben grav på fattigjorden ved siden af den endnu friske gravhøj over Ludvigs moder. Et veltilfreds, halvt stolt blink sås i Henriks kolde blå øjne. Når præsten havde anvist sønnen sin grav i kirkegårdsvolden, mens faderen fik lov at hvile i kristen jord, skønt han havde taget sit liv, måtte der vel være grund til at tro, at besøget i præstegården havde haft sin betydning.

Manden, der havde været oppe for at melde dødsfaldet, kom nu hen til Kirsten Sværke.

»Ja, det er jo forfærdeligt på så kort en tid at komme til 3 begravelser i en familie,« sagde han rystet, »og det ville være godt, om der snart kunne komme en til — for smedens Ane er gået rent fra forstanden og skal sendes på en anstalt.«

»Å, herregud!« Kirsten Sværke foldede sine hænder om salmebogen. »Tre døde, og de to for egen hånd, og en mistet sin forstand — det er dog forfærdeligt!«

Henrik trykkede sin hat fastere på hovedet.

»Ja, og bag det hele står så den forbandede krig!«

Tunge og angstfulde sneglede dagene sig videre ind i sommeren, men trods al uro og spænding levedes livet i mange henseender, som om intet var hændt, og meget gik i den sædvanlige gamle gænge. Kirsten Sværke havde fået de sidste aviser og så, at Falsters landboforening ville afholde dyrskue, og i Bangsebroskoven skulle der være bal. Hans Peder Vest i Ønslev indbød til havebal med fri dansebilletter til alle hjemvendte soldater, og kongeparret havde afholdt en fest, hvortil var indbudt 500 personer — så både oppe og nede var man rede til at feste.

Samtidig havde hun også set en taksigelse fra en Jens Petersen i Sdr. Vedby. Han havde været med i krigen og pådraget sig en øjensygdom, så han intet kunne udrette. Nogle lodsejere fra Nykøbing havde derfor skænket ham 4 rd. 3 mk., og de unge i Ulslev havde samlet 8 mk. 9 sk. ind til ham. Havde han ikke fået denne støtte, havde han været nødt til at bede om fattighjælp til sig og familien, skrev han.

»Til broen fra Nykøbing over vandet til Lolland er der nu bevilget 80.000 rd.,« sagde Henrik, der også havde fået fat i et af bladene.

»Det er dog rædsomt at tænke på at koste så meget på en bro, som dog godt kunne undværes,« sagde den gamle arbejdsmand, »og så endda i denne krigens tid, hvor der æls skulle være andet at bruge penge til.«

»Jamen det er kas under sån forhold, det gælder om at sætte noget i gang,« sagde Henrik, »og man kan osse nok synes, det er en nødvendighed med sån en bro, for det er dog en plage for de falstringer og lollændere, der ligger så klods op ad hverandre, men alligevel skal ud at sejle for at komme sammen.«

»Ja, naturligvis er det nemmere med en bro end at skulle ud med et fartøj, men når det har kunnet gået hertil, kunne det osse nok fortsættes.«

»Jamen sån kan man blive ved at se på det, der må noget nyt ind, efterhånden som vi kommer videre frem. — Og hvad det så æls angår med forbindelsen fra Falster og til Lolland, så kunne vi godt have nødig osse at få en bro hernede ved Guldborg.«

»En bro ved Guldborg! Nej hør ved du nu æls hvad Henrik, nu bliver du dog alligevel for kunstig! Og det kan da heller æne være din virkelige mening med en bro ved Guldborg, for så kunne de da osse gerne hitte på at ville have en bro fra Gåbense og til Sjælland.«

»Ja, hvad så, hvis de gjorde det?«

Den gamle lod sig ikke rokke fra sine meninger om, at en bro over Guldborgsund var en såre unyttig indretning, og endnu længe blev han ved med at korse sig over alle de penge, som skulle ofres derpå.

»Står der noget om fredsforhandlingerne?« spurgte Kirsten Sværke, som intet havde set derom i de aviser, der lå foran hende.

»Ja, England arbejder jo stadig for freden, og det gør Napoleon nok osse,« svarede Henrik, »men ministeriet og kongen vil vist æne gå med til det.«

»Jamen når vi nu osse vandt sån en sejr ved Helgoland, så var det vel da osse bedre med at blive ved at give tyskerne alle

de klø, som de har fortjent,« udbrød arbejdsmanden. »Men det er jammerligt, at de svenskere ænne kan komme og hjælpe vos, sån som dog alle mennesker så bestemt havde ventet, de ville.«

Henrik foldede avisen bedre ud. Ja, det var det, alle havde ventet, men heri var de blevet skuffet, og skuffelsen var dyb. Og våbenhvilen var endt, og krigen igen begyndt, og med den slaget på Als og tabet af ca. 3000 mand. Det var ulykke på ulykke, som fulgte i krigens spor, og afslag om bistand fra alle de neutrale magter, man havde henvendt sig til.

Niels var atter indkaldt, og nu var der flere end før til i angst og bæven at vente på budskab fra ham. Mine Krøl kom ofte på Sværkegården for at tale med hans moder og hente trøst hos hende. Skønt Kirsten Sværke selv i den dybeste bekymring fulgte alle meldinger ude fra, var hun dog altid i stand til at kunne bringe håbet til at leve videre hos andre, så den tilkommende svigerdatter og flere med hende gik oplivet og trøstet bort fra Sværkegården.

Midt i al ængstelsen for krigens gang kom så underretningen om, at kongen ikke mente, krigsmodstanden nyttede og derfor havde bedt om fred. Meddelelsen modtoges med blandede følelser.

»Der er både sorg og glæde i dette,« sagde Hald, der en eftermiddag kom ned hos Sværkens, »for jeg tænker mig, at hvert eneste hjem, der har nogen med ved hæren, vil være taknemlige for at få deres mænd og sønner tilbage igen, for i øjeblikket er vist al krigsbegejstring dunstet bort af de flestes sind. Efter de mange store tab og nederlag, vi har lidt, er vist kun et ringe fåtal opsatte på at fortsætte videre med krigen. — Men en anden ting er, at de fleste står sørgende, fordi vi kun kan slutte så bitter en fred.«

»Der siges jo, at Bismarck vil lade vos få alt det, der virkelig er dansk, men der er jo så meget dernede, som er blandet — vun skal det så gå med det?«

»Ja, jeg ser sådan på det, at det må være rettest at tage den afstemning, som er foreslået fra fredsmæglernes side, men det synes ikke, at regeringen vil gå med dertil.«

Henrik strøg sig nogle gange henover panden. Når han hørte sin gamle, kloge lærer fremsætte sine meninger om disse spørgsmål, kunne han ikke andet end give ham ret, men det gjorde

alligevel så bitterlig ondt at skulle tænke på Slesvigs deling. Og som hos ham var man så at sige alle vegne imod delingstanken, og mange drog stærkt til felts imod Hald, når han talte om afstemning som den klogeste og mest retfærdige vej ud af det uføre, krigen nu havde bragt det sønderjyske spørgsmål ind i.

»Jeg har ellers personlig to glædelige nyheder,« sagde Hald senere, da de en tid havde drøftet de sørgelige fredsvilkår, »Alfred er sikret kaldet her som min efterfølger, og Maries forlovede har fået andenlærerembedet ved sin hjembys skole, så nu skal hun giftes omtrent med det samme. Hendes svigermoder, der er lærerenke og bor i et lille hus ikke langt fra skolen, er svagelig og ønsker at få Marie til at passe sig, så de skal bo hos hende.«

Kirsten Sværke rakte ham hånden.

»Så må man jo ønske til lykke med det hele! Men det bliver en stor omvæltning for Dem og Deres kone, når De skal af med Marie og vel osse flytte fra den gamle skole — men forhåbentlig slår De Dem da ned her i byen.«

»Ja, jeg har tænkt at købe Jens Pils hus. Det er nok ældre, og pladsen ikke særlig stor, men formue har jeg ikke, og pensionen er ikke særlig høj, så man må sætte stævne efter evne. Det er det, jeg altid har søgt at indprente både mine egne og andres børn, og så skulle jeg vel også selv handle derefter.«

En dag kom Niels uventet hjem fra felten. Han havde ikke skrevet om sin ankomst, da han havde tænkt at blive et par dage i København, men var taget hurtigere der inde fra, end bestemmelsen var.

»Det var bedst at slippe derfra, så snart det kunne lade sig gøre,« sagde han bittert. »Københavnerne både råbte og skreg og spyttede efter vos soldater og kaldte vos for fejge pjalte og krystere og kujoner og hvad andet, de kunne hitte på at skælde os ud for. Men de skulle æls selv have prøjt det, som vi måtte gå igennem ved Dannevirke og ved Dybbøl og siden igen på Als, så kunne det være, de havde snakket lidt sagtere om pjalte og krystere, for der var vist ænne monne, der kunne have gjort det bedre end vi. Og når vinne måtte gå på ved Dannevirke, så havde vi menige soldater ænne andet at gøre end at retirere, som der var vos budt. Det var kongen og Monrad, der fik be-

stemmet det, da de var dernede, så det var de to herrer, der havde skylden. Og så med det gamle skrog til de Meza som hærfører skulle det vel osse nok komme til at gå galt. Når folk er 72, er det bedre at sætte dem på undertægt end lade dem stå i spidsen for en hær, der skal i krig.«

Niels havde talt stærkt og stødende, og Kirsten Sværke kunne høre, at al den gamle harme og forbitrelse over det ulyksalige felttog endnu havde sit hårde tag i ham, og hun var dybt taknemlig for, at han snart kunne blive forenet med Mine og igen virket med sit eget arbejde sig ud af den martrende bitterhed, der havde ophobet sig i hans sind.

»Der siges, at nu får vi et nyt ministerium igen,« fortalte Henrik, der havde været oppe i byen og der hørt forskellige nyheder, »for kongen har nok ingen tro til Monrad mere.«

»Og hvem skal så løse ham af?« spurgte moderen.

»Der menes, det bliver Blume. Om han så er bedre, vil tiden vise.«

»Men han er vel så en, der passer til kongen med helstat, eller hvad det er, den tysker har så travlt med,« begyndte nu den gamle arbejdsmand, der så godt som altid blev siddende lidt efter fyraften for at høre, hvis der blev læst noget op fra aviserne, som han var meget interesseret i, skønt han ikke havde ret megen forstand på det, der var fremme. »Men de kunne jo æls bare rette sig efter det, som Frerk den Syvinde holdt på, mens han levede, for når bare alting blev, som han sagde, gik det godt.«

I de københavnske aviser skrives nok osse så meget om Slesvigs deling,« sagde Henrik nærmest henvendt til moderen.

»Jamen vi vil ænne dele!« næsten skreg den gamle halvt ude af sig selv af raseri, »for Frerk den Syvinde har sagt: »Det skal ej ske!«, og så skulle vi vel nok osse her følge hans kommando!«

Henrik så stift frem for sig. Han havde på vejen mødt Hald og igen drøftet forskellige ting med ham, blandt andet også det stadig brændende spørgsmål om Slesvigs deling.

»Vi vil selvfølgelig alle gerne beholde så meget som muligt af vort gamle land og helst det hele, hvis det kunde lade sig gøre,« havde Hald sagt, »men en anden ting er, om det ikke er klogere at gå ind på en mindelig løsning af sagen, således som stormagterne, særlig England og Frankrig, holder på.«

Niels' og Mine Krøls bryllup stod, så snart det kunne lade sig gøre. Her var heller ikke noget stort gilde, men kun den nærmeste slægt og vennekreds. Den sorg, der hvilede over landet, knugede dem alle dybt, så ingen kunne ønske at feste i større mål.

Omtrent samtidig blev Marie Hald gift med lærer Andersen. Hendes broder Alfred havde fået en dårlig finger, så Rasmus var anmodet om at spille orgel i stedet for ham. Han havde også lovet at efterkomme opfordringen, og i god tid mødte han op i kirken. Han var blegere, end han ellers plejede at være, men ingen lagde mærke dertil. Med rystende hænder åbnede han nodebladet, og en skælven gik igennem hans spinkle legeme, da Marie trådte ind, smykket med krans og slør. Et øjeblik sad han som fortryllet uden at kunne røre sig, men med en heftig bevægelse tog han sig sammen og lod sine slanke fingre glide hen over tangenterne og begyndte at spille. Ved de første toner blev han atter helt sig selv og kunne give sig hen i musikken.

Han vidste, at hun før havde glædet sig over hans spil, det skulle hun også i dag.

Den bitre fred var undertegnet, og Danmark havde mistet et stort stykke af sit gamle land og dermed tillige ca. 200.000 af sine børn.

Alle vennerne havde jo svigtet, og med det stakkels stykke land, man havde igen, kunne intet udrettes. Man blev nok nødt til at gå sammen med Norge og Sverige i den skandinavisme, som så mange havde talt og skrevet om, og hvis man ikke gjorde det, tog vel Bismarck den rest, der var tilbage. Og stormagterne var ligegyldige og lunkne, og Monrad, tidligere landets ypperste mand, stempledtes stadig som en nidding og forræder og var tvunget ud i landflygtigheden. Alt var sort i sort, hvorhen man så.

Kirsten Sværke følte trykket ude fra så fuldt som nogen, men i sit frie sind og gennem sin gudstro fandt hun bestandig trøst, der gav styrke til at vandre vejen uden fortvivlelse. Og børnene fulgte her i hendes spor. Stærke og frejdige og med mod på livet tog de den gerning op, der lå til dem. Ikke mindst gjaldt det Henrik.

»Nu er meget tabt for Danmark,« havde hans gamle lærer sagt til ham straks efter fredsslutningen, »så nu gælder det om, at I unge er med til at bygge op, hvad andre har slået ned.«

Det var ord, han ikke kunne glemme. Der var mere end opgaver nok, som kaldte, og når der var noget at virke med, var der ingen grund til at tabe modet. Værre var det for dem, der stod og intet kunne få imellem hænder.

Med Alfred Hald kom han meget sammen, og ofte kunne de sidde til langt ud på natten enten i skolen eller på Sværkegården og drøfte de mange spørgsmål, der var oppe i tiden. Især drejede det sig om Sønderjylland og de politiske forhold.

»Fra Wienerfreden 64 til freden i Prag har vel egentlig en stor part håbet på, at vi skulle få det tabte Slesvig tilbage,« sagde Alfred en aften, da Henrik var oppe hos ham, »men nu må vi se sandheden i øjnene, som den er, at vi virkelig har mistet en del af vort land og mistet mere, end det var nødvendigt, hvis blot vi havde haft mænd, der havde forstået deres ansvar. Så havde vi stået med den danske del af Sønderjylland, fremfor at vi tabte det hele. Det er sikkert et af de største fejlgreb, nogen dansk regering kunne gøre sig skyldig i.«

»Ja, nu har vi vel så ænne andet at sætte vore forhåbninger til end paragraf 5.«

»Ja, vi får håbe på paragraf 5,« gentog Alfred Hald, »og vi kan også nok have håb behov, således som stillingen er blevet — tilmed når vi nu har fået grundloven af 66.«

Straks efter at han var kommet hjem, hørte han lette trin ude i gården, og bryggersdøren blev sagte åbnet. Han kendte med det samme disse næsten fuglelette pigetrin. Det var Anna, kludemandens datter, som de havde fået at tjene, da Grete var rejst til Marienborg på Møen for at lære mejeri og husholdning, efter at Inger havde været på Bjerregård. Hans moder var meget glad for sin unge, kønne tjenestepige, der var rask og villig til sit arbejde og altid med et redbon smil tog fat på, hvad hun blev budt. Selv kunne han heller ikke andet end være tilfreds med hende, men alligevel måtte han ønske, hun ikke var kommet. Som tiden var gået, kunne han mærke, hvordan hans tanker både bevidst og ubevidst mere og mere kredsede om hende, så hun fulgte med ind i alt det, han foretog sig. Hendes lille fine

skikkelse med det friske, bløde ansigt, klare, milde øjne og hjer-tevindende smil var et billede, han ikke kunne blive kvit hver-ken hjemme eller ude. Og han både ville og ville ikke give slip derpå.

Når han så hende selv og hendes raske, flittige færd og tænkte på hendes rene, gode sindelag og stilfærdige beskedne væremåde, der var som skabt til at omgås moderen og dem alle i gården, måtte han af hele sit hjerte ønske at kunne drage hende ind til sig og have hende ved sin side hele livet igennem. Men når han så lod den kolde fornuft spille op, måtte han først og fremmest se benmandens datter og hele det mylder af fattige, forhutlede og naragtige indsiddere og almissemlemmer, som hun havde i sit følge.

Med et ryk rev han sin frakke af og kastede den hen på en stol. Nu var det tid at komme i seng og sove sig fra al strid mellem hjerte og forstand.

Da de den følgende formiddag skulle ind for at spise klok-kenti, kom benmanden trækkende med sin lille tohjulede vogn for at høre, om der kunne slås en handel. Som Kirsten Sværkes skik altid var, blev han straks budt hen til bordet for at få en bid brød og en tår øl med.

»Ja, tak, det siger jeg rænnok ænne nej til,« sagde han, idet han satte sig tilrette på langbænken, »for vi handelsfolk, som sån farer omkring i verden, kan nok trænge til at få lidt at styrke vos på, for uden mad og drikke dur jo helten ikke.«

Han var en lille krumrygget mand med tjavset hår og skæg, og fuld af vigtighed over sin bestilling, der i hans øjne hævede ham højt op over sine ligemænd.

Anna sad med et halvt lykkeligt, halvt undseligt smil. Hun holdt inderlig meget af faderen, der altid havde været god både mod hende og de andre søskende og moderen og den gamle mor-moder, som de havde i huset. Og gennem sine klude og ben og ved samtidig at sælge lidt nåle og tråd, bændler og andre små-ting, havde han også formået at skaffe sin familie bedre levevil-kår, end de fleste andre husfolk havde, så det måtte hun elske og beundre ham for og ønske, han endnu i mange år kunne fortsætte med sin handel. Men på den anden side kunne hun nu i dette øjeblik ikke undgå at lægge mærke til, at her følte ingen

sig imponeret af hans storhed eller det vidunderlige handels-talent, han tillagde sig selv, og hun fik pludselig en fornem-melse af, at Henrik blev som en stenstøtte, der knugede både hende og faderen helt ned i støvet.

Og noget hårdere kunne ikke times hende. For hende var ingen anden mand i verden som Henrik, og med hele sit unge hjerte elskede hun ham over alt på jord. Om hun turde håbe at få en plads ved hans side og komme ind som kone på Sværke-gården, havde hun aldrig gjort op med sig selv, men blot være i hans nærhed og få et ord af ham en gang imellem og drømme om ham både ved nat og dag var hende foreløbig nok. Men den uhyre afstand mellem sig og ham havde hun aldrig følt som i denne stund, hvor faderen brovtede løs om sin handel og sit kendskab til klude og ben.

Men benmanden mærkede intet. Han var kun ovenud stolt ved at kunne aflevere noget af det, hvorom hans tanker kredsede både først og sidst, og her, hvor der kun ind imellem blev svar-et med et enstavelserord, kunne han ret få lejlighed til at ud-brede sig om al sin indbildte storhed og den vigtige næringsvej, han var indehaver af.

Henrik havde næppe slugt den sidste bid, før han rejste sig og forlod stuen. Nu måtte moderen og de andre om resten. Kir-sten Sværke hentede sin kludepose ned oppe fra loftet, og ben-manden vejede varerne på en lille, forslidt håndbismer, der al-drig kunne veje, som den skulle, men altid kom op på den rette side af dens ejermand. Betalingen for kludene faldt med nåle og tråd, og da Kirsten Sværke havde brug for et stykke bændler, fik han nogle skilling til.

Benene lod hun altid pigerne samle, så de derigennem kunne få en lille indtægt, og Anna havde da også en hel anselig bunke liggende ude ved tørvestien. Her gik hun hen sammen med faderen, da han havde ordnet handelen med Kirsten Sværke.

»Man kan rænnok se, både at I får noget sul, og at du er skrap til at samle ben,« kørte han løs, imens han begyndte at fylde benene i en gammel sæk.

Anna svarede kun med et lille blegt smil. Ellers plejede hun altid glad at snakke op med faderen om hans handelsvarer og glæde sig over hans fortællinger om, hvordan forretningen gik,

men nu forekom det hende med et, som blev det altsammen så underligt at høre på og noget, hun i grunden helst ville være fri for at kende noget til. Med stor omhyggelighed blev hver en lille benstump pillet op.

»Ja, jeg behøver ænne at veje dem,« sagde benmanden flot, »for jeg forstår at vurdere slumpen på beram, og da det er dig, så skal du få både et nøgle sort og et nøgle hvidt. Det er rænnok æls mere end det ene for meget, men så kan du danne sige andet, end at der hænger noget ved, når man er i familie med en kludekræmmer.«

Han trak en lille trækiste frem, hvor han havde sine småsager, og rakte hende de lovede trådnøgler. Anna tog takkende imod dem. I det samme kom Henrik frem henne ved døren ind til svinehuset. Ved at få øje på de to var han på nippet til at dreje om og gå ind ved svinene igen, men fortsatte så alligevel videre hen forbi dem uden at sige noget.

»Ja, her handles,« råbte den gamle ud imod ham, »og tøsen kan nok være tjent med at have en får, der handler både med klude og ben.«

Henrik lod, som han ikke hørte det, og gik hastig hen over brændepladsen.

Ja, Anna kunne nok være tjent med at handle med faderen både om klude og ben! Det var hun opfødt ved, og det generede hende ikke, hvor hun stod nu, men på det stude kunne andre ikke stille sig. Han i hvert fald ikke! Det ville være ham en umulighed at komme i nærmere forbindelse med den skrydende nar, der aldrig kunne snakke om andet end klude og ben.

Han måtte en gang for alle gøre sig klart, hvor umuligt det i grunden ville være ham at træde ind i kredsen, hvor benmanden og hele den øvrige familie hørte hjemme. Noget uhæderligt havde hverken forældre eller børn begået; men alle sønnerne var vigtige halvtosser, der lignede faderen og pralede op som han. Kun moderen var en stille, men sygelig kone, der ikke kunne overkomme ret meget, og efter hende havde Anna så taget sine gode egenskaber i arv. Og nu så han hende igen, fin og blid og vindende i al sin færd og ene optaget af at gøre alt så godt for andre, som hun formåede. Aldrig havde hans moder haft så villig en tjenestepige, og ingen af de andre folk så om-

gængelig en medtjener. Hvis nogen af dem ville gå til venstre, gik hun til højre, så der ikke skulle ske sammenstød, og mere offervillig barnesjæl end hendes fandtes ikke let.

Og som hun var rede til at bringe et offer for andre, ville hun også blive en opofrende hustru! Hun havde alt, hvad en mand kunne forlange af den, han gerne ville slå følge med for hele livet.

Men — hun var benmandens datter, og det slog alt det øvrige i stykker, og han måtte som så mange gange før sige sig selv, at herover kunne han ikke bygge en bro. Hans slægtsstolthed forbød ham en tilknytning til hele den ben- og kludebunke, som kørte frem sammen med Anna. Han måtte tvinge sine tanker bort fra hende og lade hende fare sine egne veje.

Men svært ville det blive, og dobbelt svært, fordi han omtrent hver time på dagen havde hendes klare, uskyldige øjne for sig. Aldrig havde han følt det så stærkt som i dag, hvor han havde fået det fuldeste indtryk af, hvordan det stod til i hans hjerte. Let kunne det være at sige, at han som Sværkesøn og senere ejer af Sværkegården ikke måtte se til den side, hvor kludemandens datter var, men så usigelig strengt blev det alligevel, når hjertet gik de veje, som ikke den koldeste fornuft kunne hindre det i at befare. Så sjælesyg som i denne stund havde han aldrig kendt til at være, og som dagen gik, blev kampen hårdere.

Til et langt stykke hen på aftenen var han ude i stalden hos en ko, der havde vanskeligt ved at kælte, og de andre var forlængst gået til ro, da han endelig fik alt til side med ko og kalv. Før han skulle i seng, var han inde i bryggerset for at vaske sine hænder, og som et lyn slog det ned i ham, at her tæt ved siden af var Anna. Pigekamret stødte op til bryggerset, og han vidste også, at hendes kammerdør ikke var låset. Kun yderdøren plejede man at lukke i lås, alle andre døre inde i huset stod åbne. Og den anden pige var hjemme for at se til sin moder og skulle ikke komme tilbage før næste dag.

Hvis han ville, kunne han nu gå ind til Anna. I hendes lille kammer kunne de ene mødes som de to unge, kærlighedstørstende mennesker, de var, og han kunne tage hende ind til sig, eje hende helt og fuldt, som både hjerte og sanser og alle drifter higede imod. Aldrig havde hun budt sig frem, og ren og fin

og uskyldig var hun, men uden ord vidste han, at hun ville være som voks i hans hænder, i fald han ønskede det. Han havde set nok i hendes øjne til at vide, at hun elskede ham, og hans vilje ville blive hendes lov. Blød og uden modstandskraft ville hun være i sin kærlighed, som hun var det i hele sin øvrige færde.

Og om hun end ville blues og græde over sit fejltrin og fald, ville hun dog lige fuldt ofre sig, som han bad.

Men nej! Med et vældigt plask hev han vaskevandet henad den brolagte rendesten langs bryggersgulvet og følte pludselig, som skulle han spytte sig selv i ansigtet. Det var ikke til at handle således imod hende.

Og han, som altid mente at kunne pukke på den retfærdighedssans, han skulle have taget i arv fra fædrene, og som han gennem sin ungdom havde prøvet at gøre ret og skel med til alle sider — han skulle vel ikke søge at lægge en ung og god piges lykke øde for livstid. En usling ville han være, hvis han benyttede sig af hendes tillidsfulde hengivne kærlighed!

Nej, ren og skyldfri, som hun var gået ind på Sværkegården, skulle hun også gå ud derfra, så vidt det stod til ham. Han var som hendes husbond, og som sådan var det hans pligt, at intet skulle skade hende, mens hun var under hans tag. At værne sit tyende imod ulykke og overlast var hans husbondepligt, og sine pligter var han sjældent gået uden om.

Men en ordening måtte der til i deres forhold. Midt i al sin styrke havde han lært at kende en svaghed, som han måtte frygte. Og ingen skulle friste sig selv ud over sin egen kraft, og kunne han end i mange retninger tvinge sine følelser ind under sin vilje og kolde fornuft, så var han dog ikke herre nok over sit eget indre til for stedse at kunne feje Annas billede bort. Bestandig ville hun være i hans tanker og følge ham, hvor han gik og stod, men tusindfold værre ville det være daglig at se hende og have hende i sin nærhed, når først han var fuldstændig klar over, at de fine, usynlige tråde, der på en måde havde knyttet dem sammen, ubønhørligt skulle sønderbrydes.

Se ind i hendes store barneøjne og høre hendes bløde stemme ville efter dette blive en eneste fortsat kval. I evig kamp med sit hjerte og sin fornuft og pligtfølelse og hele sit andet jeg ville han trods alt komme til at stå. Det var ikke til at holde ud! Her

var ingen anden redning for dem begge, end at han helt og aldeles måtte bryde broen af imellem sig og hende. Ikke alene for sin egen, men også for hendes skyld, selv om han ikke trådte hende under fødder. Der måtte ikke bæres mere ved til den ild, der brændte i hende. Blev hun stadig sammen med ham, ville hun fortsat håbe en gang at nå sine hemmelige ønskers mål og blive hos ham for tid og evighed.

Og skulle han ved påtaget kulde eller vrede vise hende, at hun var ham ligegyldig, ville alt måske blive strengere for hende. Derfor bedre at skilles des snarere, det ske kunne. Og han kunne ikke rejse, så det måtte blive hende. Men hun var fæstet for et år til, og hendes første fæstemål var ikke til ende, så der ville ad den vej gå omtrent halvandet år, inden der kunne blive tale om adskillelse, så der måtte findes andre baner at slå ind på.

Men uden opsigt og anstød skulle det ske, så der ingen sladder eller mistænksomhed hvirvledes op hverken om ham eller nogen anden.

Den nat fik Henrik så godt som ikke søvn i sine øjne. Uop-hørligt måtte han tumle med skilsmissen fra Anna og hvordan sagen skulle ordnes uden at røbe, hvad der lå til grund for det hele. Den ene plan efter den anden trængte sig frem for straks at blive skudt til side som uigennemførlig. Ud af det hele stod til sidst kun ham klart, at her måtte moderen hjælpe. Som han i sine drengeår havde tyet til hende, når der var noget i vejen for ham, således måtte han også gøre det nu. Og som hun tidligere mildt og kærligt havde hjulpet ham ud af vanskelighederne, han var inde i, ville hun sikkert også kunne det her.

Ved tanken om moderens hjælpsomme kærlighed faldt der lidt ro over ham, så han hen imod morgenstunden fik et let blund. Der var heller intet usædvanligt at mærke på ham, da de næste morgen var samlet ved davren, men han undgik stadig at se på Anna, der stod ved den anden side af bordet omtrent lige overfor ham. Da de andre forlod stuen efter at have spist, blev han tilbage hos moderen, der var ved at tørre bordet af med en våd klud.

»Der er noget, jeg gerne vil bede dig om, mor,« sagde han lidt stødende, »og det er, om du vil se at ordne det sån, så Anna kan rejse med det første.«

»Anna — —!«

»Ja — jeg mener, det er det bedste for vos allesammen — —«
Kirsten Sværke havde holdt op med at stryge kluden frem og tilbage.

»Ja, du skanne være bange for, at her stikker noget generende eller skammeligt under,« skyndte han sig at tilføje, da han så et underligt glimt i hendes øjne. »Her er ænne noget af den slags — men derfor mener jeg ligegodt, at hun må flytte — hellere i dag end i morgen — —«

Uden at han behøvede at sige mere, havde moderen forstået, hvad der lå bagved. Hun kendte ham så nøje og vidste, hvad der boede i ham af slægtsstolthed og gammelt nedarvet bondesind. Og allerbedst kendte hun sig selv. Som Henrik nu stod, havde hun stået i sine purunge dage uden at kunne gå bort fra den stand, hun tilhørte, og uden at kunne række sin hånd til en mand, hvis stamtræ ikke kunne holde mål med hendes eget.

Det, der lå bag hans korte, knappe henstilling, kom ikke ganske overraskende for hende, selv om hun ikke havde ventet, det ville give sig så stærkt et udslag. I Annas øjne havde hun forlængst læst den beundring og hengivenhed, hvormed hun fulgte Henrik, og ligeledes havde hun til tider ment at kunne skimte et og andet hos ham, der ligesom vidnede om, at han havde mere tilovers for Anna, end der kunne regnes med, alene fordi hun var en flink tjenestepige. Men så længe der intet bestemt havde været at holde sig til, ville hun ikke bryde ind, men lade tiden gå sin gang. Og nu var det så kommet, endda hurtigere og anderledes, end hun havde tænkt sig det. Og af blikket og udtrykket i hans ansigt forstod hun, at dette var dødsens alvorligt for ham.

»Jeg skal se, hvad jeg kan gøre, for at det kan blive, som du vil have det,« sagde hun efter et øjeblik stilhed.

»Men det skal være på sån en måde, så der hverken kan siges vos eller Anna noget på,« kom det endnu mere stødende end før.

Kirsten Sværke nikkede tavs. Ja, det forstod hun såre vel. Der måtte ikke kunne sættes nogen plet hverken på hendes stolte søn eller hendes hjertensgode tjenestepige.

Henrik kunne høre, der kom nogen ude fra køkkenet, og gik så op i sit kammer. Lidt efter kom Anna ind. Kirsten Sværke gav hende en skjorte at lappe.

»Hvor du syer pænt,« sagde hun, da hun senere målte en ny lap ud til hende. »Du skulle se at blive sypige.«

En glad rødme lagde sig over Annas fine udtryksfulde ansigt ved at høre de rosende ord, men hun vidste ikke rigtig, hvad hun skulle svare. Fra hun var ganske lille, havde moderen altid snakket om, at hun så gerne ville have datteren til at være syerske, når hun blev voksen. Så spædlemmet og fingernem som hun var, egnede hun sig langt bedre for den lette syning fremfor det grove slid. Og som sypige ville hun ikke alene få det lettere, men også lidt mere fortjeneste end som almindelig pige på en bondegård.

Men helt billigt var det ikke at komme i lære. Allermindst et år skulle hun sy uden at kunne tjene en smule hverken til føde eller klæder, og desuden skulle der betales en halv snes daler eller så for læren, så alt det var ikke nemt at komme igennem. Anna havde derfor måttet tage plads som enhver anden, men ligefuldt havde håbet levet såvel hos hende som moderen om en gang at kunne nå det ønskede mål. Af yderste flid havde hun også af sin løn søgt at lægge skilling til skilling for at samle de daler, som skulle betales for læretiden, men nu, efter at hun var kommet til at tjene på Sværkegården, havde hun ligesom mistet noget af interessen for at blive syerske, og hun havde heller ikke fået samlet så mange skillinger, som hun plejede, men brugt flere til at pynte sig for.

Og nu ønskede hun også helst at blive, hvor hun var. Kirsten Sværke var jo så flink en madmoder, så hun aldrig kunne tænke sig at få det bedre end hos hende. Og så var der Henrik! Være, hvor han var, stod som det vidunderligste af alt, selv om han for det meste kun talte til hende, når han gav besked om arbejdet.

Så snart de havde spist til middag, tog Kirsten Sværke et stykke silketøj, hun havde liggende til en polkahue. Den ville hun nu have syet og ordnede sig så for at gå op til byen hos Maren sypige. Hun var stadig en god fodgængerske og veg ikke tilbage for at gå et langt stykke, og i dag skulle ingen ulejlige sig med at køre for hende, da hun ville have rigelig tid til at forrette sine ærinder.

Maren sypige, hos hvem hun havde fået syet igennem flere år,

var en ældre pige, der tidligere havde gået rundt i gårdene for at sy, men grundet på en knæskade kunne hun ikke mere arbejde ude, og havde nu fået sig en lille stue, så hun kunne sidde hjemme med sit sytøj. Et lyst smil gled over hendes trøtte, tidlig ældede ansigt, da hun så Kirsten Sværke komme. Hun var altid glad for at se nogen fra Sværkegården. De var flinke at arbejde for og gode betalere, så dem ville hun heller end gerne have forbindelse med. Da Kirsten Sværke viste silketøjet frem, tog Maren beundrende om det med sine lange, tynde fingre.

»Her kan rænnok blive en dejlig polkahue,« sagde hun, »men det værste er, at jeg tør ænne love noget om, når jeg kan få hende færdig.«

»Jamen det gør heller ænne noget, for hun kan ligge til ved lejlighed — det haster slet ænne med hende,« beroligede Kirsten Sværke.

»Jamen det er nu æls en skam at lade dig vente, og jeg ville osse gerne tage fat på hende lige med det samme, hvis bare jeg kunne, men det er så uheldigt, at tømmermandens Marenstine, som jeg æls havde antaget i lære, nu har måttet sende afbud, fordi moderen er blevet syg og ænne kan være selv — og derfor er jeg kommet i sån en forlegenhed med al min syning.«

»Ja, det er jo uheldigt nok, og så havde du vel æls brug for en anden til at hjælpe dig?«

»Jamen det er ænne sån at få fat i nun udenfor skiftetid, for de, der er at få i utide, er gerne ænne ret meget værd.«

»Jamen hvad siger du æls til vor Anna?« spurgte Kirsten Sværke. »Både hun og moderen har jo altid snakket om, at hun skulle se at komme til at sy.«

»Ja, hende vil jeg da gerne tage, når som helst det skulle være,« erklærede Maren, »for hun er en meget flink pige, og moderen er osse en hel ordentlig kone, men fårin er jo en pjoks, som ænne kan snakke om andet end klude og ben, og sønnerne er ænne stort klogere, men det kan pigen junne gøre ved, så hende vil jeg gerne gå i lav med — men du jyr vel ænne sån slip på hende?«

»Da det stiller sig sån hos dig, som det gør, og jeg tror, det vil være til Annas bedste, at hun tager fat på syningen, så skal jænne sætte mig imod, at hun kommer herop med det samme,

for jeg under hende gerne, at det skal gå hende så godt som muligt. Og jeg skal osse nok støtte hende, så hun kan slippe igennem med betalingen.«

Maren så beundrende på hende.

»Det er rænnok pænt af dig, Kestne Sværke, det er vist og sandt, det er. Men vun så med hjælpen hos jer selv?«

»Ja, der kan jeg nok få en af min søster Sofies døtre til at være hos mig, indtil jeg får fat i en anden pige, så for den sags skyld har denne noget at sige for mit vedkommende, og når du synes det, skal jeg osse nok snakke både med Anna og hendes moder om det.«

Ja, jeg vil da være forfærdelig glad for, hvis det kan falde i lave,« udbrød Maren. »Så dårlig, som jeg er til bens, og så meget sytøj, som jeg hele tiden kan få, så er det et stort tab, når jeg ingen har til at hjælpe mig.«

»Ja, så skal jeg se, hvad jeg kan gøre,« lovede Kirsten Sværke.

Fra Maren sypige gik hun til kludekræmmerens. Manden traf hun ikke hjemme, men konen var ved at ordne en stor bunke gamle klude ude på loen. I sine yngre dage havde hun været en køn pige, lys og mild, som Anna, der var hendes udtrykte billede fra den gang, hun var ung; men nu var hun udslidt af strengt arbejde og mange barnefødsler og forsumpet mellem klude og ben sammen med manden.

Men åben sans for, at hendes smukke, flinke datter skulle søge at komme ind i bedre kår, havde hun, og så snart Kirsten Sværke havde forklaret hende sit ærinde og det, der var aftalt mellem hende og Maren sypige, var hun straks rede til at gribe efter den chance, der viste sig for datteren. Når Kirsten Sværke ville lade Anna slippe af sin tjeneste og betale hende den løn, hun var fæstet for og tilmed stikke lidt fødevarer til Maren sypige, så Anna kunne få kosten hos hende imod at hjælpe en smule i huset, var der intet at betænke sig på. Et lignende tilbud kunne hun aldrig nogensinde vente at blive budt. Og når Kirsten Sværke havde været så tilfreds med Annas tjeneste, at hun ville yde hende en sådan støtte, måtte de prise sig lykkelige ved hendes godhed.

Under mangfoldige taksigelser fra moderen og den gamle mor-mor forlod Kirsten Sværke huset. Hun følte sig ikke værdig til

den taknemlighed, der strømmede ned over hende fra alle sider, men det var hende en stor lettelse, at alt var faldet så hurtigt og godt i lave. Uden at nogen kunne finde det mindste mistænkelige ved den hele ordning, kunne Anna nu forlade Sværkegården med det samme, og hendes og Henriks veje var dermed skilte for stedse. Ganske vist var de stadig bysbørn og kunne vel også her og der støde sammen, men det havde intet at betyde. Når Anna blot var borte fra gården, ville Henrik have magten over sig selv.

Med det samme Kirsten Sværke var oppe i byen, ville hun også aflægge et besøg hos væverens, hvor Rasmus stadig havde sit ophold. Under de trykkende og forvirrede forhold, som havde hersket i de sidste år, havde der været flere grunde til at lade ham blive og fortsætte hos sin gamle mester. Her ønskede han også selv helst at være, fordi han ikke nænnede at flytte fra de to svagelige mennesker, der satte al deres lid til ham og for hvem han bestandig var deres højeste trøst og glæde.

Desuden var han også vedblivende ængstelig for at komme ind under andre og fremmede forhold. Langt hellere ville han blive, hvor han var kendt og kunne smutte hjem på Sværkegården hos moderen og alle de, der hørte til, og ligeledes ved forskellige lejligheder komme hen hos de gifte søskende. Og væveren gik det stadig ned ad bakke med, og når så både han og Mette så minde­lig tiggede og bad ham om endelig at blive, så var det ikke let at bryde op og lade de to gamle stakler være alene.

Fortjenesten ved væveriet var også upåklagelig, og med musikken havde han næsten mere, end han kunne overkomme, så under påvirkning af alt dette var tiden svundet. Men nu skulle der gøres en forandring.

Når Rasmus helst ville slå sig til ro med det, han havde herhjemme, skulle han i hvert fald have sit eget selvstændige hjem, som moderen fra først havde lovet ham. Hun var nu også selv begyndt at blive noget til års, og de øvrige børn var så at sige forsørgede, så nu ville hun have alt i orden for Rasmus. Lejefolkene, der boede i det gamle gårdspladshus, hvor Sværkegården før udskiftningen havde ligget, var sagt ud, og man skulle til at gå i gang med det nye hjem. Et godt bindingsværkshus med rigelig plads både til dets beboere med ko og får og gris og småkreaturer, som var passende for den lille jordlod, der hørte

til, skulle der være. Hvordan Rasmus ellers skulle indrette sig, var der ingen bestemmelse taget om. Foreløbig ville man drive jorden nede fra gården, som man hidtil havde gjort, og det andet med husvæsen og deslige kunne altid ordnes, når det forelå.

Kirsten Sværke havde flere gange tænkt på, at hvis Rasmus ikke giftede sig, hvad der ikke var stor sandsynlighed for, og der så skulle komme en sønnekone ind på Sværkegården, som hun ikke rigtig kunne stemme sammen med, da var der en passende lejlighed til hende hos den gode, stilfærdige Rasmus, som sikkert ville være lykkelig ved at få hende i huset, hvis ellers intet særligt indtraf.

Men sålænge Henrik ikke var gift, og hvem vidste, hvor når det nu efter dette med Anna skete, sålænge ville hun i alle tilfælde blive på Sværkegården, hvor hun havde levet de mange år som hustru og moder, og hvortil der knyttede sig så mange rige minder. Her ville hun helst blive i den tid, hun evnede at styre og lede gårdens indre anliggender. Hun var bondekonen, og hun vidste, at hun endnu magtede at have meget arbejde mellem hænder og følte lysten til at fortsætte et godt stykke videre frem, som hun var vant. Men dagen ville jo alligevel en gang komme, hvor hun skulle give op, og da ville hun måske ikke kunne føle sig tilrette med at se andre skalte og valte med det, hun tidligere havde ledet, så det ville være bedre for alle parter, at de skiltes, og hver fik sit.

Men endnu lå de spørgsmål ikke for, og her skulle ikke i dag tages bestemmelser i så henseende. Nu ville hun blot ind for at hilse på væverens.

Lars lå i sengen, men ville dog gerne snakke lidt med Kirsten Sværke, når bare hun kunne komme til for Mette, der havde så meget at spørge om.

»Er det sandt, at Jærdre Smeds har fået kjole?« spurgte hun, så snart hun havde sat kaffekedlen over.

»Ja, det passer vist, for hun har da købt tøjjet,« svarede Kirsten Sværke.

»Jamen er det danne forfærdeligt, at sån et ældre menneske herude på landet vil jy sig til at være lige så fornemmet som dem inde i købstæderne og begynde at gå med kjole, ligesom hun var en rigtig madam.«

Kirsten Sværke smilede lidt.

»Ja, det med kjole er som en smitsom syge, for når først den ene har fået, følger den anden efter.«

Mette var meget forarget, fordi kvinderne mere og mere begyndte at glide bort fra den gamle nationaldragt og gå over til den moderne bydragt. Det var dårligt gjort af dem, syntes hun, og særlig måtte hun fordømme de mindrestillede kvinder, der ikke havde råd til at klæde sig på så nymodens maner.

»Både unge og gamle, store og små, går jo stadig henimod at blive ens med dem i byerne,« sagde Kirsten Sværke, »for nu ser vi bare med disse store garneringsforklæder, som blev mode for de unge for nun år siden — nu tager vi ældre dem jo osse, og de dækker omtrent skørtet og ligner en hel kjole. Og når vi så har polkatrøje og polkahue til i stedet for lin og åben bul med brystkantninger og alt, hvad dertil hører, så er dæne ret meget tilbage af den rigtige gamle skørtedragt.«

»Nej, det er jo forfærdeligt, så verden drejer sig, og vi gamle er da osse ved at blive helt tummelumske i hovedet over al den forandring, som stadig kommer. — Men har du æls hørt, om det er sandt, at Bertels Ane er gode Venner med Kæppens Frerk?«

»Nej, det kender jænne noget til.«

»Ved du så ænne, om Else Matisse skal have små eller ej.«

»Nej, det har jeg heller ænne rede på.«

»Ja, det med Ane og Frerk har jeg nu hørt lidt om, men det med Else er kun noget, hvad jeg selv tænker mig til, for sidst jeg så hende, syntes jeg, hun havde begyndt at få grimme på, og nu er det mindste lille jo snart et halvt årstid, så dette her kan nok passe, for hun plejer jo gerne at være på faldet sån hver fem fjerdingår.«

Mette var som sædvanlig særdeles interesseret i, om der kunne ventes småfolk hos de forskellige familier, og fulgte med vågent øje, hvad der passerede i hendes nærhed.

»Jens Lolke var her i går, og han sagde, der mentes, at der nok snart blev krig mellem tyskerne og de franske,« begyndte nu væveren henne i sengen, »og så vil han Bismarck nok rigtig få høvlet sig af Napoleon — og så får vi nok Sønderjylland igen.«

»Ja, gid det var så vel, at vi kunne få det tabte tilbage,« sagde Kirsten Sværke, »men jeg kan ænne lide at tænke på krig.«

»Nej, det er jo osse ledt nok med sån at slå mennesker ihjel,«

indrømmede væveren, »men bare det må gå ud over de andre, så skal vinne være så kede af det, efter som de har behandlet vos. Men det havde heller ænne kommet til at gå sån, hvis bare Frerk den Syvinde havde levet — men med den tyske drabant, som nu sidder og knejser på tronen, skulle det jo nok ende galt.«

»Ja, og særlig når han har sån en madam til at hjælpe sig, for de siger, hun er meget værre end han,« skyndte Mette sig at indføre, »og når grevinde Danner snakker om hende og hele den kongelige familie, så siger hun — kællingen og hele hendes slæng.«

»Ja, grevinden skal jo tit være noget grov i sin mund.«

»Ja, men den anden har vel heller ænne fortjent noget bedre, for hun skal nok være en rigtig kanalje på alle måder. — Men børnene har hun jo forstået at få til vejrs, så det forslår noget, og hende Dagmar skulle jo til Rusland, om hun så skulle stå på sit hoved, og da den ene kejsersøn gik hen og kraperde, var der jo straks en anden, der bed på krogen — så sån er det, når man har fanden til morbroder.«

»Ja, den russerstads er der kas æls ænne så meget ved,« tog nu væveren fat igen, »for russerne er jo da nun dumme hunde, hvis ænne de er som vilde dyr og aldrig en bitte drøjere end de sorte. — Men det var osse noget, som Frerk den Syvinde havde lavet.«

»Ja, og det skal han og den svenske konge have bestemt en gang, da de sad sammen et sted, hvor dinne kunne sende nun andre,« oplyste Mette.

Som så ofte før måtte Kirsten Sværke trække lidt på smilebåndet ved at høre Mettes bemærkninger, hvad enten de drejede sig om frugtsommelige koner eller politik og kongelige bestemmelser. Kaffen var nu færdig, og så snart den var drukket satte Rasmus en ny streng på sin violin. Idet han stemte den, tog han tonerne til Monrads afskedssang: »Farvel, mit fødeland, jeg byder — —«, som denne havde skrevet, før han drog i landflygtighed.

»Ja, Monrad var nok en rigtig forræder og havde sammen med kongen sin gode part af skylden for, at soldaterne skulle rende fra Dannevirke og siden, at vi satte hele Sønderjylland til,« sagde væveren ved at høre melodien, men det er nu ligegodt en

dejlig vise, han har digtet, inden han tog derover til de nye Sjællændere, eller hvad de nu hedder, hvor han er rejst hen.«

»Ja, det er en meget smuk sang,« svarede Kirsten Sværke, »og vi synger den osse tit derhjemme hos vos, når vi holder mørkning.«

»Ja, sån gør de vist monne steder, selv om de æls er godt galne på ham.«

Efter at Kirsten Sværke endnu en stund havde talt med Rasmus og de gamle, begyndte hun atter hjemturen for at være tilbage inden sysseltid. Anna sad ved sin blårrok, da hun kom ind i stuen.

»Nu har jeg snakket både med Maren sypige og din mor om din syning,« sagde hun, »og de var meget glade for, hvis det kan gå i orden, og jeg vil så osse jy slip på dig, så du kan få lov til at begynde med det samme.«

Anna standsede rokkehjulet med et ryk.

»Med det samme!«

»Ja, men nu kan du efter fyraften gå hjem og snakke med din mor og Marne om det hele, så den rigtige bestemmelse kan blive taget.«

Halvt slæbende gik Anna ud til sin aftensyssel. At hun måtte få lov at komme i sylære havde ikke længere den tiltrækning for hende som tidligere, for hvor gerne hun end ville sidde med et pænt sytøj i hånden og lære at klippe og danne et stykke tøj og derved muligvis komme ind i en lettere stilling og få en god fortjeneste, så kunne alt dette jo kun ske på bekostning af pladsen her i Sværkegården. Så skulle hun bort fra det sted, hvor Henrik var!

Da hun kom ind til medaftensbordet, kunne hun næsten intet nyde, og mod sædvane var hun tung om hjertet, da hun vandrede op imod hjemmet. Ellers plejede hun altid at være lykkelig for at kunne smutte hjem en aftenstund og snakke lidt med moderen og hele den øvrige familie, men i aften følte hun det, som skulle hun hente kval og sorg ned over sit hoved.

Om morgenen mødte hun bleg og med mørke ringe under øjnene, da hun blev kaldt op.

»Nå — hvad bestemte I jer så til i aftes?« spurgte Kirsten Sværke.

»Mor vil have, at jeg skal tage imod tilbudet,« svarede Anna med bævende stemme.

»Ja, så vil jeg ønske dig held og lykke med byttet,« sagde Kirsten Sværke varmt.

»Tak,« kom det tonløst tilbage.

Ved middagen skulle Anna have sit sidste måltid som tjenestepige der i gården, og halvvejs med gråden i halsen indtog hun sin vante plads. Kirsten Sværke så straks, at hun næsten som med udslukt blik flere gange rettede sine øjne imod Henrik, men ikke en eneste gang lykkedes det hende at fange hans. Kold og utilnærmelig spiste han sin mad som sædvanlig, medens moderen talte roligt op, som hun plejede, og ingen af de øvrige tænkte på, at alt ikke var, som det skulle. De vidste, at Anna havde fået lov at flytte for at komme i lære hos Maren sypige, der pludselig var sat i forlegenhed med hjælp til sin syning — og dermed var der ikke mere at sige om den ting.

»Ja, så farvel, Anna, og held med sytøjet,« ønskede Jakob venlig, da han rejste sig fra bordet.

»Ja, farvel og tak for den tid, hun har tjent her,« sagde Henrik, før han gik ud af døren.

Med tåreblændede øjne bar Anna ærtefadet ud i køkkenet. Så høfligt, men alligevel så sviende koldt, som det dog lød. At hun ikke længere skulle være der på gården, var ham den ligegyldigste sag af verden. Hvor hun var henne, her eller andet sted, vedkom ikke ham. Han havde andre og større ting at tage vare, og for hende havde han ikke en eneste tanke.

Hun kunne have grædt højt ved denne isnende kulde, og allerhelst ville hun have lagt sit værkende hoved ind til sin madmoders bryst og klaget sin nød for hende. Hun vidste, Kirsten Sværke var så mild og god og gerne havde et trøstende ord til alle, der led ondt enten på den ene eller den anden måde.

Med magt holdt hun derfor tårerne tilbage, men det bævede og trak om hendes lille, bløde mund, da hun rakte Kirsten Sværke hånden til farvel, og som hun vendte sig og gik ud af døren, mindede hun om en blomst, som frosten var gået hen over.

Kirsten Sværke så bevæget efter hende. Hun vidste, hvor ondt alt det kunne gøre; men bedre var det med et hårdt snit at skære en skade bort fremfor et langt smertefuldt sejgpineri. Og

her var så at håbe, at det hele måtte vende sig til det bedste for dem alle.

Et par aftener efter havde Jakob været et ærinde oppe i byen, men kom hjem, før de andre var gået til ro. Et bedrøvet præg var udbredt over hans gode, ærlige ansigt.

»Det er dog trist, som det er gået med Anna,« sagde han stille, »for den første dag, hun var henne hos Marne for at sy, fik hun et sting i venstre side af brystet og faldt død om med det samme.«

»Død!« Kirsten Sværke havde rejst sig op og blev stående med den ene hånd støttet mod bordet.

»Ja — så hun fik junne ret megen glæde af den syning.«

På alle de tilstedeværende havde meddelelsen om den unge piges pludselige død gjort et stærkt indtryk. Stærkest dog på Henrik, men kun moderen lagde mærke til, hvordan han knugede hænderne om avisen, han havde siddet og læst i. Men ellers agtede ingen på ham; hver enkelt af de øvrige tanker kredsede kun om Anna. Så ung, hun var og ellers rask, var det næsten uforståeligt, at hun ikke var mere. Og så god og føjelig, hun havde været i al sin færd, og dertil dygtig, var det også sørgeligt, at hun ikke skulle have lov at leve længere.

»Når hun skal begraves, følger vi hende allesammen til jorden,« sagde Kirsten Sværke fast og så fra den ene til den anden.

Ingen havde noget at indvende herimod. Alle Annas medtjenere ville gerne vise hende den sidste ære og var taknemlige for at kunne få lov dertil.

Det var nu sengetid, og ikke længe efter var lysene slukket på Sværkegården. Men søvnen ville ikke komme hverken til Henrik eller moderen. Hele natten holdt Anna dem vågen, men dog på forskellig vis. Alligevel var de som altid de første om morgenen, og ved deres arbejde gik de, som de plejede.

Til Annas begravelse mødte de, som Kirsten Sværke havde bestemt. Foruden forældre og søskende var der kun samlet nogle få nabo-husfolk samt et par unge piger, Anna før havde tjent sammen med. At alle fra Sværkegården lige fra Henrik og Kirsten Sværke ned til tjenestedrengen var kommet til stede, kastede ligesom en hel glans over den fattige jordefærd.

Kirsten Sværke stod dybt bevæget ved Annas åbne grav. Havde

hun sin del i, at dette unge hjerte havde holdt op at slå, og havde hun syndet for at få hende bort fra gården og ind i en anden gerning, måtte hun bede Gud om tilgivelse. Sin søns ve og vel havde hun set på, og den gamle bondestolthed ville hun heller ikke fornægte, men når dette var sagt, vidste hun også, at dermed kunne hun sige sig fri for skyld. Annas ulykke havde hun ikke villet, og når alt blev målt op, kunne hun måske også slå sig for brystet og hævde, at også hendes vel havde hun haft for øje.

Men helt anderledes var det gået, og skønt hun havde så meget at pukke på til sit forsvar, hvilede den unge, gode piges død dog tungt på hendes sind. Og så var der Henrik —.

Under hele højtideligheden havde han stået som en støtte af sten, men ingen af de fremmede lagde mærke til andet, end at han viste deres tidligere tjenestepige den sidste ære.

En ugestid senere havde Henrik været en tur i Nykøbing og kom kørende i skarp trav henad landevejen. Hans kolde, blå øjne var stift rettede imod hestene, og hans stærke, senede hænder holdt så fast i tømmerne, at knoerne hvidnede. Ikke en muskel i hans kønne, skarpe ansigt forrådte det opgør, der var i hans indre, men han drev på hestene, som ville han køre fra alt det, der pinte og truede med at knuge ham ned.

Et stykke forude på vejen så han en duknakket skikkelse stride sig frem imod vinden. Det var Annas fader, den gamle kludekræmmer. Tærne satte han indad og knæene var krumme, som slæbte han trækkevognen bagefter sig. Der gik et gisp gennem Henrik ved synet af ham.

Å — skulle nu den elendige stodder yderligere øge hans kval!

Han lod pisen suse henover hestene, så de stejlede og gik på milerne med opspilede næsebor. Et øjeblik så det ud, som skulle de tage magten fra deres herre og sætte af sted i vild flugt, men han tøjlede dem og tvang dem atter ind i det vante, raske, men dog sikre trav. Med det hidsige tag over hestene havde han også fået noget af sin sædvanlige ro tilbage og vundet mere herredømme over sig selv. Ved at se kludemanden var i første øjeblik den tanke slået ned i ham, at han måtte køre ham forbi, som om han ikke ænsede ham. Men som de fleste andre gange fik hans strenge retsfølelse overtaget, så han måtte se sagen fra en

anden side, og her så han, det var ikke ret at lade en gammel mand kæmpe sig frem imod storm og regn, når han havde plads til ham på vognen.

Han havde nu nået kludemanden og holdt hestene an med et ryk.

»Vil du køre med?«

Det kom hårdt og kort som en befalingsmands ordre til en flok soldater.

»Ja — jøsses tak!«

Kludekræmmerens stemme dirrede af taknemlighed, og skyndsomt krøb han op i vognen og tog sæde ved siden af Henrik. Hestene fik igen frie tøjler og dansede påny henad vejen. Henrik mærkede godt deres ilterhed, men lod dem blot suse af sted. Jo før de kunne komme til korsvejen, hvor kludekræmmeren skulle af, des bedre ville det være. Den krumbøjede skikkelse, der i de sidste dage var blevet endnu mere sammensunket end før, sad der ved hans side som en stum, men dog så levende anklage imod ham selv.

At den gamle nu var tynget af sorgen over den elskede datters død, havde han vel sin del af skylden for — og det var vel ene ham, der havde slået hende ihjel. Havde han fulgt den stemme, der talte i hans indre, havde hun sikkert levet og med sit lyse smil spredt fred og glæde ind over sine kære — og så havde hendes gamle fader ikke siddet så sorigfuld og nedbøjet ved hans side.

Og havde han givet Anna den plads i solen, han evnede at skænke hende, havde alle disse anklager ikke rejst sig imod ham, og han kunne selv haft fred i sin sjæl.

Dog nej, det kunne han ikke haft! Ingen kunne forlange, at han skulle gifte sig med en kludekræmmerdatter for at holde sorgen borte fra den gamle stodder her. Han havde intet lovet Anna og aldrig givet hende det mindste håb at bygge sine drømme på. At hans hjerte skreg af længsel efter den lille, dejlige pige, der havde lukket sine øjne for stedse og fundet sin grav nær fattigjorden, kom ikke andre ved, og ingen kunne drage ham til ansvar herfor.

»Det var rænnok heldigt, at jeg sån kunne komme op at age,« lød nu benmandens stemme i hans øre, »for jeg har været tidlig

oppe og gået langt, for jeg har været henne hos Grejse-snedkeren og snakket med ham om at lave et kors til Annas grav.«

Det jog igen som et knivstik igennem Henriks bryst, og mod sin vilje fyldtes han med en inderlig medlidenhed med den gamle, fattige fader, der havde vandret den lange vej.

»Grejse-snedkeren skal jo være så skrap til at lave gravkors,« fortsatte benmanden, »men han er osse dyr, så det bliver ænne så lille en bekostning for vos. — Men vi synes, der skal sættes et pænt minde over Anna, for hun var altid sån en god pige.«

Ja, hun var en god pige! Henrik kunne have skreget højt af smerte. Den gamles få simple ord flænsede yderligere i hans indre, men i hans stenhårde, tillukkede ansigt var der ikke en bevægelse at spore, og benmanden havde ikke den fjerneste anelse om det oprør, der rasede i Henrik Sværkes sind. Og heller ingen andre skulle få det at vide. Moderen anede det jo nok, men hos hende var det gemt som hos ham selv, og fred skulle der være om Annas minde!

Rasmus kom en aften uventet hjem til Sværkegården.

»Jeg vil gerne snakke lidt med dig selv, mor,« sagde han til Kirsten Sværke, som han traf ude i køkkenet.

»Det kan du osse få lov til,« svarede hun og gjorde sig derpå rede til at følge med ham ind i sovekammeret, hvor de uforstyrret kunne tale sammen.

»Og hvad er det så æls, du har på hjerte?« spurgte hun, da de havde taget plads henne ved vinduet.

»Det er om Mette,« sagde han. »Nu da væveren er død, og mit nye hus står færdig til at flytte ind i, når det skal være, så er det, jeg vil høre, om du har noget imod, at jeg tager Mette med derhen, så hun kan være hos mig — —.«

Kirsten Sværke tøvede lidt med svaret, idet hun ufravendt betragtede Rasmus' letbevægelige ansigt. Så intelligent som Henrik eller de andre søskende var han langt fra, men den største hjertensgodhed afspejlede sig i hvert et træk og gjorde ham næsten smuk. Og som han nu sad der, snart en selvstændig mand og i alle tilfælde forlængst voksen, men alligevel så uendelig barnlig, var der noget eget rørende over hele hans holdning og væremåde.

»Når du selv har sind til at gøre godt imod Mette, skal jænne råde dig fra,« sagde hun efter et øjeblikks overvejelse, »men du skal nøje betænke, hvad du påtager dig, for der kan komme meget ind, som nu ænne er til at overse.«

»Jeg har tænkt på det altsammen, så vidt jeg forstår,« sagde Rasmus, »og jeg kan osse godt se, der kan indtræffe noget, som ænne bliver nemt at slippe igennem, men jeg må gøre det ilejn; for både Mette og væveren har været gode ved mig, så jeg kanne nænne at slå hånden af hende, når hunne har nun andre at holde sig til.«

»Du har jo osse altid været hendes øjsten,« sagde Kirsten Sværke med et lille smil, »og som det har gået godt imellem jer hidtil, vil det forhåbentligt fortsætte.«

»Og det gamle hus kan vi leje ud til smedens Kristen,« sagde Rasmus lidt efter, »og når de så hernede fra skal op til byen for at pløje og lave gårdspladsjorden, kan de jo lave væverens med det samme, så det hele kan tages under et, når lodderne støder op til hinanden.«

Kirsten Sværke forstod, at Rasmus havde overvejet hele stillingen, og det glædede hende, at han således havde blik for det, der kom til at ligge for.

Da Henrik senere hørte, at broderen ville tage Mette i huset, gled der et halvt spodsk, halvt medlidende træk henover hans ansigt. Selv om væverens stedse havde været hæderlige mennesker, var det dog så sin egen sag at have det over alle grænser nysgerrige stykke fruentimmer inden døre, når han ikke var tvunget til det. Han selv kunne ikke have gjort det, men der havde også altid været stor forskel på hans og broderens sindelag. Og når Rasmus ville sætte sig ud over det, der fulgte med Mette, fik han om det.

Ikke længe efter var Henrik oppe at pløje de to små jordlodder, som nu skulle slås sammen under et. Rasmus og Mette var flyttet ind i det nye hus, og hendes rynkede ansigt strålede som en sol over det dejlige hjem, hun nu havde fået, og fordi hun nu kunne være sammen med Rasmus, som hun havde så inderlig kær.

Foruden den store hverdagsstue, hvor begge vævene var sat ind, fandtes der både en stadsstue og et sovekammer samt et

mindre kammer, der særlig var beregnet for læredrengen. Rasmus havde dog også sin seng derinde, medens sovekamret var helt overladt til Mette.

»Ja, det er rænnok noget for mig at gå her og gasse mig i sån en herlighed, hvor der foruden alle de fine stuer er både forstue og køkken og spisekammer og så al den dejlige udenomsplads til kreaturerne,« sagde hun til hver og en, som hun traf sammen med.

Inderst inde var hun også helt vigtig over al den storhed, der var bleven hende til del, og hun følte sig halvvejs som hørende til Sværkefamilien, fordi hun boede hos en søn fra Sværkegården. Og »vor Rasmus«, som hun og væveren altid havde benævnt ham, blev han stadig ved at hedde hos hende.

Så snart hun så Henrik gøre holdt ved huset for at begynde pløjningen, fik hun straks kaffekedlen over og skyndte sig ud for at byde ham ind. Skønt det ellers nu var en andens husholdning, hun førte, tog hun sig dog alle de rettigheder, hun altid tidligere havde haft, og Rasmus lod hende også her have fuld frihed til at ordne mad og drikke, som det passede hende.

»Lad det være med kaffen til klokkentid,« sagde han, »jeg har lige spist davre.«

»Jamen du skal sm' nok få en tår til klokkentien ilejn,« forsikrede Mette.

»Nej — to gange er for meget på en formiddag.«

Han satte hestene i gang, og Mette gik skuffet ind i køkkenet. Det var kedeligt, at Henrik sådan afslog hendes tilbud, når hun så gerne ville traktere, men så måtte hun jo vente, til han holdt klokkenti.

Da Henrik havde pløjet et par omgange, kom gamle lærer Hald forbi ude på vejen. Han var dårlig gående og led meget af astma, men fulgte stadig levende og interesseret med i det, der foregik.

»Nu er krigen mellem Frankrig og Tyskland begyndt,« sagde han, da han nåede hen, hvor Henrik havde gjort holdt, »så nu går det løs i Europa igen.«

»Ja, og så er det junne godt at vide, hvad det skal blive til,« sagde Henrik. »Men vun så med vos?«

»Der påstås, at ministeriet stadig tæller på knapperne, men lad os håbe, der standses ved skal ikke.«

Henrik skrabede med sin træskonæse jorden bort fra ploven.

»Jeg kommer nu aldrig til at tro på, at vi kan komme til at betyde noget i en krig. Så lille landet er, og så få mand vi kan stille på benene, må det være en umulighed at jyske os til at slå.«

»Det samme har jeg altid ment, og jeg må derfor dybt beklage, at en mand som Sofus Høgsbro kan anbefale at deltage i den tysk-franske krig, hvis vi får en opfordring.«

En af byens gårdmænd, Lars Øbo, kom i det samme kørende forbi og gjorde straks holdt for også at få en lille passiar.

»Ja, I har vel hørt, at nu skal de franske til at jyske tyskerne, hvad de har godt af,« sagde han, så snart han havde hilst, »og så skal vi bare have lov at tage et lille tag med, så har vi Slejvrig tilbage igen!«

»Jeg er bange for, at det ikke går så let, som De og mange andre antager,« bemærkede Hald.

»Jo, Napoleon skal nok ordne Bismarck!« kom det overlegent og selvsikkert fra Øboen. »Og der siges osse, der er kommet bud fra de franske, at bare vi vil være en lille smule med, så kan vi få enten det hele eller det halve af Sønderjylland, akkurat ligesom vi selv har lyst til —.«

»Jeg må stadig stille mig skeptisk overfor de gyldne løfter fra Frankrigs side,« erklærede Hald, »og vi ser også, at Georg Brandes skriver meget bekymret fra London af frygt for, at Danmark skal gå med i krigen.«

»Ja, jeg ved ænne, hvad den Brandes er for en karl, selv om der snakkes nok så meget om ham, og det er danne vist, at det har nun betydning, enten han råder fra eller ej. — Men ham Bjørnstjerne Bjørnson har da skrevet, at hele Norges ungdom er rede til at gå i krig sammen med os.«

»Ja, sån hed det osse i 64 — da var der nok af store ord,« indskød Henrik med en hånlig betoning. »Og da stolede vi osse på nordmænd og svenskere og franskmænd og englændere og monne andre — men hvad fik vi ud af det? Ænne andet, end at de ganske rolig lod os i stikken, da det kneb.«

»Jamen nu vil denne gå sån,« forsikrede Øboen. »Og alle mennesker er da osse så glade, og rundt om holdes der store fester, efter hvad der siges.«

»Men det er nu ellers for tidligt at holde sejrsfester,« sagde Hald, »og jeg vil inderlig bede til, at Bjørnbakkerne og I. A.

Hansens blade, som holder på neutralitet, må finde den fornødne tilslutning i folket, så vi kan stå udenfor stridighederne.«

Men det kunne intet gehør finde hos Øboen. Som så mange andre ønskede han krigen, der skulle give oprejsning og erstatning for tabene og nederlagene i 64.

Ved middagstid var Henrik færdig med pløjningen og vendte atter hjem til Sværkegården. Her gik alt i den sædvanlige gode gænge. Begge tvillingsøstrene var blevet gift og sad nu som velhavende gårdmandskoner der på egnen. Da Kirsten Sværke havde fået døtrene udstyret og gift, var hun rede til at give gården fra sig. Hun havde nu nået at se sine børn i sikre stillinger, så hun behøvede ikke at holde hjemmet åbent for dem, og dermed var en ikke ringe del af hendes livsgerning afsluttet. Nu skulle Henrik for alvor til.

I længere tid havde han stået som den egentlige leder af gårdens drift og styret alt, som det var hans eget, men nu skulle han være leder både af navn og gavn.

En streng og fordringsfuld arbejdsgiver kunne han være og tålte ikke nogen sløsen eller efterladenhed, men overfor dem, der var raske og punktlige i deres gerning, var han ikke kneben hverken med betaling eller med at gøre en tjeneste. Jorderne havde han fået drænet og afvandet, nye redskaber og maskiner var anskaffet, og besætningen stærkt udvidet og forbedret. Da han for længere tid siden fik tærskemaskinen installeret, græd den gamle arbejdsmand.

»Herregud, Henrik — hvor kan du dog nænne at tage sån et apparat ind på gården,« klagede han, »for når først en bonde begynder at abe herremændene efter med sån noget, så halser jo alle de andre bagefter. — Og hvad skal vi stakkels arbejdsmænd så tilsidst tjene føden med?«

»Efterhånden som tiden går, så alle udvider deres kreaturhold og kommer til at høste mere, vil der osse blive mere arbejde på andre måder,« svarede Henrik, »og fordi vi her har fået en tærskemaskine, vil vi ligegodt have brug for de samme folk som æls.«

Den gamle rystede ynkelig på hovedet. Det var ham så uforståeligt, at der kunne blive arbejde nok til alle byens husfolk, når sådan et djævelsk maskineri i løbet af kort tid kunne tærske langt mere korn end flere pundtærskere tilsammen.

Men hvad hjalp det, at han klagede sin nød derover. Henrik havde alligevel fået det forbandede maskineri ind på loen, og selv måtte han så endda være glad til, at han kunne få lov at være med ved tærskningen og der tjene sin daghyre.

Ud af det andet nye, som Henrik havde givet sig i kast med, og som havde den gamles fulde billigelse, var dræningen. Han, der lige fra barnsben af havde set de flade marker flyde med vand hele vinteren og til tider et godt stykke af sommeren med, han måtte prise den, der evnede at lede vandet bort. Men kun de færreste var det givet at kunne begrave så mange brændte og lukkede drænrør i jorden. Der skulle penge til, og dem kunne der mange steder være knapt med — og der, hvor man havde dem, var det ikke altid, man nænnede at give dem ud til den slags forsøg. For nogen rigtig garanti for, at det kunne betale sig med denne nymodens rørlægning, havde man alligevel ikke.

Men Henrik veg ikke tilbage for noget af den art, men købte både små og store rør i læssevis og skaffede derved arbejde til adskillige mennesker, så det var vel nok noget, arbejdsfolk måtte beundre og være ham taknemlig for.

Også Sværkegårdens besætning var stadig genstand for den gamles beundring.

»Mage til heste, køer og svin som hos Sværkens findes vist ænne på hele Vestfalster,« sagde han en aften, da han på vejen hjem fra sit arbejde traf sammen med en af de andre husmænd i byen, »og det bliver også passet som efter en snor.«

»Det er vel stadig Jakob, som har med kvæget at gøre,« sagde den anden.

»Ja, og han er jo osse skrap og pålidelig nok, men det er da Henrik, der jyr besked på, vun det hele skal være.«

»Nu er Jakob vist osse godt tilfreds med det hele, men det kneb nok æls straks lidt sån med at blive røgter, når han havde gået som avlskarl.«

»Ja, men det var da ham selv, der tilbød sig, og når han så osse er sikret både husly og ophold der på gården ligesom en anden aftægtsmand, skulle han vel osse nok være glad for det.«

»Ja, det skulle man mene — sån står denne til for vos andre.«

»Nej, når først ænne man kan slæbe mere, kan man blive smukket hen i fattighuset.«

»Ja, det er lønnen og takken for et langt livs møjsommelige slid!«

Et tungt og bittert drag havde lagt sig over begge ansigter, og gangen blev ligesom tungere ved tanken om kommende dages elendighed under fattigvæsenet.

Idet de nåede op til det nye væverhus, kom Rasmus hastig ud imod dem.

»Vil Inne gøre mig den tjeneste at få en dreng ned hos min mor og sige, om hun straks vil komme herop, for Mette er lige død.«

»Er Mette død!«

»Ja, hun havde været ude for at lave kaffe og kommer så ind i stuen og sætter sig med koppen i hånden, men glider med det samme tilbage på stolen — og så var det hele forbi.«

»Ja, det er lykkeligt at få så let en død.«

»Ja, Mette har været lykkelig til det sidste.«

Begge mændene sendte en stille tanke til den gamle væverkone, der altid havde haft sine kronede dage. Aldrig havde hun kendt til næringssorger, og nu havde hun opnået den store lykke at kunne flytte ind i det nye, fine hus sammen med den flinke, skikkelige Rasmus, som hun holdt af, som kunne han være hendes egen søn, og som i lige måde behandlede hende, så ingen sønner kunne være bedre overfor deres egen moder. Det var vel nok stort, og endelig var hun uden mindste sygdom sovet stille ind — endda med en kaffekop i hånden. Noget lykkeligere kunne vist ikke times hende!

Rasmus var dermed sluppet let til det gamle væverhus med jord og ko og to gode væve foruden adskillige andre ting, som var tilskrevet ham, så for begge var alt gået så heldigt, som det vel kunne være.

Og Rasmus gav hende så stor og hæderlig en begravelse, som havde hun været en velhavende bondekone, og aldrig havde man set så mange mennesker følge en gammel huskone til jorden, som det her var tilfældet. Foruden hendes tidligere naboer og bekendte var af hensyn til Rasmus hele Sværkens lav mødt op, nogle bedt, andre uindbudte, men et herligt frokostbord stod parat til hver enkelt i følget. Bagefter var der middag for de nærmeste, så Rasmus havde hermed givet sin gamle madmoder

så storslået en henfart, som hun sikkert aldrig havde drømt om at få.

Ved eftermiddagssammenkomsten var den unge lærer Alfred Hald også til stede, og han og Henrik Sværke talte længe sammen. Mest drejede samtalen sig om Paris, der lige havde overgivet sig.

»Nu brast nok vort sidste håb om at få Sønderjylland tilbage ved Frankrigs hjælp,« sagde Alfred Hald, »men heldigt for os var det, at de franske nederlag kom så hurtigt, som de gjorde, for ellers havde det nok trukket sammen til, at vi var kommet med i krigen.«

»Ja, hvis æne det straks var kommen til at se så sort ud for de franske, havde vore krigsgale profeter nok vidst at trumfe deres vilje igennem, for krigsstemning var her jo, det kan junne nytte at nægte det,« sagde Henrik Sværke. »Men nu må vi vel kunne se, at Bjørnbakkerne og andre med dem havde ret, når de holdt på, at vi skulle være neutrale.«

»Ja, og nu kan Bismarck vel så omtrent gøre med vos, som han vil,« indskød Niels Krøl, »så nu bliver det kas, som så monne har spået, at hele Danmark kommer ind under Tyskland.«

»Vorherre bevare vos, hvis det skulle ske!« udbrød Kirsten Sværke. »Så måtte vi dog meget hellere slå vos sammen med Norge og Sverige, sån som der jo osse er snakket så meget om siden 64.«

»Ja, der var jo mange, som mente, at så lille landet nu var blevet, kunne det ikke eksistere som selvstændig stat og måtte derfor ind under de skandinaviske venner eller tyske fjender,« sagde Alfred Hald, »men årene, som er gået, har alligevel vist, at danskerne ikke helt er slået ned, og at der er mod og kræfter til at tage fat på nye og store opgaver, som er kommet til at ligge for.«

»Ja, det gælder jo osse om æne at synke i knæ, selv om der er noget, som tynger og knuger,« sagde Henrik Sværke med et underlig indadvendt blik.

Han havde også haft sit, der tyngede og truede med at knuge ham i støvet, men han havde ikke ladet sig knække. Med sammenbidt energi havde han kastet sig ind i arbejdet, der kaldte på ham både hjemme og ude. Ved sidste sognevalg var han

valgt ind i sogneforstanderskabet, og da hans farbroder, Morten Brodt, ikke mere kunne påtage sig hvervet som sognefoged, var han blevet hans afløser, så nu var mange af byens og sognets anliggender igen samlet i en Sværke-gårdmands hånd.

Og mere ville der blive til ham, vidste han. Den gamle gods-ejer, der nu sad som formand i sogneforstanderskabet, ville ved det kommende valg trække sig tilbage grundet på alder og sva-gelighed, så en ny skulle til. Henrik Sværke var valgt af de små hartkornsejere og vidste, at de, der var kommet ind sam-tidig, ville stemme på ham til formand. Hvordan de øvrige, som var eller blev valgt af den større vælgerklasse, ville stille sig, kunne ingen på forhånd vide, men selv om godsejerens søn, der stod som forpagter af herregården, rimeligvis ville blive udpeget som faderens eftermand i forstanderskabet, mente han dog at kunne holde ham stangen til formandsposten.

Og det ville han arbejde for af yderste evne. Der var ingen mening i, at bønders og husfolks sager skulle styres af en gods-ejer eller andre herrer. Nu var i hvert fald en part af bønderne kommet så vidt, at de i det kommunale liv kunne stå på egne ben, og her burde de ikke lade sig sætte til vægs.

Men ikke alt ville han være med i af det, der var fremme, og som mange havde stillet så store forventninger til, herimellem skyttesagen. I hans pureste ungdom, da skytteforeningerne be-gyndte at blomstre, havde flere af hans fætre og andre jævn-aldrende stærkt opfordret ham til at være med til at danne en sognekreds, men han havde på det bestemteste afslået det.

»Jeg synes ænne, det er noget at øde penge til kugler og krudt for at skyde til måls efter en træstump eller hvad andet, man nu kan få i sinde at stille op,« havde han svaret, og ingen kunne komme ham nærmere hermed.

En skytteforening var der dog blevet dannet, men særlig stærk tilslutning havde den aldrig kunnet glæde sig ved, og nogen som helst støtte havde den heller aldrig fået af Henrik Sværke; der-imod havde han sammen med Alfred Hald været med til at få en foredragsforening i gang. Møderne holdtes i skolen, og skønt der heller ikke mødte overvældende store forsamlinger, var der dog en lille interesseret flok, som trofast slog kreds om forenin-gen, så den kunne holdes oppe og virke efter sit formål med at

sætte forskellige tanker i bevægelse og belyse noget af det, som rørte sig ude i verden.

Og meget var der, som trængte til at blive belyst, såvel af åndelige som politiske og økonomiske spørgsmål, så her var opgaver nok, der ventede på at blive løftet. Og hjemme havde han begge hænder fulde med jord og besætning og den hele bedrift, og mange planer tumlede i hans sind. En ny Sværkegård var også ind derimellem.

Ingen vidste, hvordan alt kunne dreje sig i disse vanskelige tider, og han ville ikke risikere at stable mere på benene, end han kunne føre igennem, så derfor måtte han i hvert fald for en tid vente og se stillingen an, inden han tog nogen endelig beslutning. Som det var, gik det jo også fra visse sider set særdeles godt, og de fleste ville vist finde, at han ikke kunne ønske sig noget bedre.

Henrik Sværke samlede nogle papirer, han havde liggende foran sig og lagde dem ind i det store egetræschatol, som faderen havde købt til mellemstuen, da stuehuset var bygget. Tidligere havde man haft alt af værdi i det lille hængeskab, der hang på væggen over slagbænken inde i hverdagsstuen, hvor det også endnu havde sin plads, men siden chatollet var anskaffet, havde det tjent til opbevaring af alle gamle skøder og dokumenter, som man satte pris på at gemme.

Et par små regnskabsbøger havde både faderen og farfaderen ført, så man heraf kunne se, hvor mange tønder korn og fedekreaturer de havde solgt, og hvordan priserne her og på andre varer havde været. Nogle små notitser indenfor familiens kreds var ligeledes optegnet, så Henrik Sværke kunne herigennem ligesom følge noget af slægtens liv og de vilkår, fædrene havde levet under.

Da han havde fået papirerne til side og var kommet ud i gården, mødte han broderen, der efter Mettes død fik middagsmaden sendt op hjemme fra og så ellers selv sørgede for den tørre kost til sig og drengen, han havde i lære.

»Jeg vil helst være selv lidt foreløbig,« havde han sagt til moderen ved begravelsen, »for jeg bryder mig ænne om at stille an med husholderske lige med det samme.«

Kirsten Sværke havde heller intet at indvende herimod. Som

alting lå, kunne hun med lethed hjælpe ham tilrette med den lille husholdning, og en arbejdskone var der altid at få, hvis det tiltrængtes, så han behøvede ikke at tage fremmede ind til staidighed, når han ikke ønskede det.

Selv holdt hun også bestandig spørgsmålet åbent for sig, om hun skulle flytte op hos ham og der tilbringe sine sidste dage. Efter alt stadig at dømme, giftede Rasmus sig sikkert ikke, og tog hun til ham, ville i hvert fald en kone næppe komme ind i hans hus, så hun kunne få lov at styre der, så længe hun evnede det. En stille, fredfyldt livsaften ville dermed være hende vis sammen med den kærlige, opofrende søn, og hun kunne uden bitterhed eller sorg se hen imod en afslutning i det lille væverhus.

Men foreløbig ønskede hun ikke at tage ophold der. Så længe en ung kone ikke gjorde hende rangen stridig på Sværkegården, ville hun ikke tænke at flytte derfra. Hertil var hun alligevel, som hun havde sagt og tænkt mangfoldige gange, knyttet med de stærkeste bånd, og desuden — hvem vidste, hvordan Henrik stillede sig overfor fremtiden med hensyn til et giftermål?

Når han kom ud til gilderne, dansede han pligtskyldigt nogle stykker med de tilstedeværende både af piger og koner, men der var ingen imellem de første, som han gav fortrinet. Foruden at være en af de bedste dansere, var han jo også en af de kønneste iblandt de yngre mænd, og hans gode gård og ansete navn øgede yderligere den tiltrækningskraft, han sad inde med.

At Henrik blot dansede af pligt og ikke af lyst, så kun moderen, og der var heller ingen andre end hende, der ved Mettes begravelse havde set ham kaste et langt, dvælende blik henimod Annas grav, der lå i nærheden af væverens lejested.

Efter at Rasmus havde talt et øjeblik med Henrik, kom han ind til moderen.

»Ja, nu er der igen noget, som jeg må have snakket med dig om, mor,« sagde han, »for ligesom jeg gik hjemmefra, traf jeg Alfred Hald, der fortalte, at hans søster Maries mand var død — og nu kan hun ænne blive derhenne, hvor hun er — og ingen steder har hun at tage hen med sine to små børn — og pension af nun betydning kan hun junne få, så det er altsammen så sort for hende som vel muligt — så jeg vil høre, om

dunne synes, at jeg skulle lade hende flytte op hos mig. Nu har jeg jo så god plads, når Mette ænne er der mere.«

Kirsten Sværke havde straks set, at Rasmus var stærkt bevæget, da han kom, og nu forstod hun grunden. Alligevel tegnede der sig et lille vemodigt smil om hendes mund, imens hun hørte på ham. Så stort et hjerte og så åben en hånd havde hendes ejegode, men gerne lidt upåagtede søn, og så mange ville han gerne i sin stille beskedenhed gøre det godt for.

At en lille drengeforelskelse kunne stå bag ved det sidste, var hun temmelig overbevist om, og rimeligvis hang hans hjerte endnu ved Marie, men hvordan dette end var eller ikke var, vidste hun, at først og fremmest var det hans inderlige medfølelse med barndomsvenindens ulykkelige stilling, der gjorde sig gældende hos ham. Han kunne ikke tåle at tænke på, at hun skulle sidde fattig og næsten hjælpeløs og uden at vide sine levende råd for at skaffe det allernødvendigste til livets ophold for sig og sine børn.

Og når hun så samtidig styrede huset for ham, ville han ikke ruineres af det offer, han ønskede at bringe; tværtimod ville han få både gavn og glæde deraf.

»Når du igen har sind til at gøre godt imod nun, der kan trænge til din hjælp, så siger jeg, ligesom jeg sagde før, at jeg venne stille mig i vejen for det, men råder dig kun til nøje at overtænke det hele,« sagde hun mildt efter en stund at have siddet tavs med hænderne foldet i sit skød.

»Jeg har ligesom før overvejet det altsammen, så godt jeg forstår,« svarede Rasmus stille, »og jeg synes, det må kunne gå, når vi indretter vos efter forholdene, som de er.«

»Ja, lad dem så kun komme, og vi må håbe, det må gå lige så godt med det sidste som med det første.«

Rasmus sendte moderen et taknemligt blik.

Kirsten Sværke sad længe i dybe tanker, efter at sønnen var taget af sted. Nu havde hun lukket sig ude fra det lille hyggelige hjem deroppe i byen hos sin kære dreng, men en ung, sørgende moder var dermed friet for den bitre fattigdoms kvaler, og Rasmus ville sikkert finde lykken igennem sin opofrelse for Marie Hald og hendes børn.

Og for hende selv var der i hvert fald en tid endnu en ledende

plads i Sværkegården, og senere kunne hun, hvis det skulle være, finde sit aldersly i Priergården, der, hvor hun havde leget som barn og drømt sine ungdomsdrømme. Det var det samme, som bestandig gik igen hos hende.

Henrik kom nu ind og fik at høre, hvad der var bestemt. Han havde også en vis anelse om, hvad Rasmus følte for Marie Hald, skønt der aldrig havde været nævnt et ord derom.

Med et stift blik stirrede han frem for sig. Nu fik broderen den kvinde, han havde kær, ind i sit hus, og ville sikkert blive lykkelig blot ved daglig at kunne se og tale med hende og få lov til at sørge for hendes og børnenes fremtid. Sådan kunne han ikke selv have handlet. Aldrig kunne han have givet Anna et hjem hos sig hverken i den ene eller anden henseende — derfor måtte han vel også for stedse vandre sin vej alene.

Tiden var svundet og mange håb sunket i grus, medens andre var spiret frem. Udadtill havde dagene bragt adskilligt, som kaldte på folkets interesse.

Indadtill var der også en broget mangfoldighed af spørgsmål, som trængte på. Med stigende interesse havde Henrik Sværke søgt at følge med i de politiske begivenheder, som foregik på tinge og ivrigt diskuteredes mand og mand mellem.

Fra selve Falster havde der været adskilligt at bide mærke i, og som havde haft sin betydning for det store fælles hele. Den længe omtalte forbindelse mellem Nykøbing og Sundby Lolland var kommet med Christian den Niendes bro, som den ved en større festlighed var døbt ved dens åbning. Og 1872 havde man fået jernbanen ført fra øens nordligste spids til Nykøbing. Jernbaneanlægget havde skabt voldsomt røre, og da de første tog skulle løbe hen over skinnerne, var der mødt en mængde mennesker op, og fuld af den største beundring så man de dampende uhyrer fare frem med lynets hast.

Samme år havde den store stormflod været, hvor de mange sydfalstringer og en mængde kreaturer havde fundet døden i Østersøens rasende favntag. Aldrig havde man kendt mage til ulykke, men heller aldrig havde man set større hjælpsomhed. Fra alle sider strømmede det ind med gaver både af penge, klæder og fødevarer, og langvejs fra kom man for at hjælpe til

med rydningsarbejdet, da først vandet havde trukket sig tilbage. Henrik Sværke havde været kørende for sine egne og flere af byens karle derud, for at de kunne arbejde der nogle dage. En anden af gårdmændene ville så hente dem hjem. Mægtige forsyninger af mad og drikke havde de med sig, da det gjaldt om at sørge for sig selv under arbejdet. De skadelidte kunne jo intet give til hjælperne, når de intet havde til eget forbrug.

Ekstra forråd af brød og kage og sul til uddeling iblandt de trængende havde Kirsten Sværke også givet dem sammen med en hel del uldent og linned. Hun havde under begge krigene taget dybe greb i sine forskellige forrådslagre og havde aldrig lukket sin hånd for egnens fattige, så hun var ikke uvant med at give, og hendes godgørende sindelag fornægtede sig heller ikke ved denne lejlighed. Og som hun stod Henrik her. Han satte sig også i spidsen for en sogneindsamling og gav selv et større beløb end nogen af de andre gårdmænd.

»Det er dog æls mæssent at jy til øvsnødethed,« kunne Ole Spur heller ikke dy sig for at bemærke, da han så listen igenem, »for det kan jo være meget godt med rundhændethed, men der skal da osse være måde med alting.«

»Jeg har jyet, som jeg synes, jeg kan undvære til det formål,« sagde Henrik Sværke, »og så får I andre gøre, som I vil.«

»Ja, du har jo heller ænne un dig selv at sørge for. Vi andre, som har kone og børn, må jo tage hensyn til familien,« sagde Spurren. »Men æls forresten er det osse underligt, at du ænne kan forbarme dig over nun af de monne pæne piger, som går og smisker for dig. Man skulle mæssent tro, du gik og sørgede over en, dunne kan få, siden du slet ænne vil i lav med nun af disse her.«

»Hvem skulle jeg vel sørge over?« spurgte Henrik Sværke skarpt.

»Ja, det kender jeg ikke det fjerneste til — men nogen må du da have set, eftersom dunne vil velsigne nun med konestillingen på Sværkegården.«

»Men der har jeg jo min mor, og det går mere end godt med hende.«

»Du har din mor, ja — og hun kan osse være bedre end de fleste andre, men derfor er der da ligegodt forskel på en mor

og en kone. Og din mor kan da heller ænne leve evig og vil osse snart trænge til afløsning, så du må heller se dig om mellem landets døtre.«

»Så det må jeg,« kom det kort tilbage.

»Ja, men så æls en anden ting. Det er dog en farlig redelighed med de nye penge, som er kommet. Og når man nu er vant til specier og daler, mark og skillinger, så behøvede de vel heller ænne at ligge og lave det om til kroner og øre, som man slet ænne kender det bitterste til.«

»Det kan jo nok falde lidt avet til at begynde med, men når først man rigtig kommer i gang med dem, er det da nødt til at blive nemmere med de nye end de gamle.«

»Nej, det skal dunne kunne bilde mig ind,« forsikrede Spurren, »for når man hidtil har haft noget, der har kostet en mark, så bliver det jo nu 33 øre, og det er da et tosset tal at regne med.«

»Men så vil priserne nok drejes om, så det bliver mest 30 og 35 øre, og så er det da lige så let.«

»Let! Nej, der bliver ænne noget let ved det. Og hvem vil osse bryde sig om at sætte prisen 3 øre ned eller risikere at komme til at jy en skilling mere for noget, der stod lige som til en mark. Men det er sån, at alting skal være så nymodings og kunstigt, så denne er til for almindelige mennesker at hitte rede i. Nu ser vi bare med disse her fri fattigkasser, som kom i 1856, da var det meningen, at de skulle bestå ved frivillige gaver og lidt mulkter og sån noget, men se, om dænne allerede i 1867 blev lavet om på det, så kommunerne fik ret til at bevilge tilskud til disse kasser, og nu går det jo lystigt med at spæde til, så man ved hverken ud eller ind med det hele. Og du skal, efter hvad der siges, være en hel flottenhejmer til at få pengene til at rulle fra sognekassen ind i fattigkassen, og det kan man donne forstå.«

Ole Spur havde talt sig op ved at tænke på de småbeløb, der tid efter anden var givet i tilskud til den frie fattighjælp, som efter hans mening var en særdeles forkert ordning. Fra ældgamme tid havde det været skik, at de mere velstillede gav lidt til fattigfolk ved forskellige lejligheder, særlig til jul og de andre højtider samt ved fåreklipning. Desuden var byens gamle og fat-

tige altid blevet betænkt, når der holdtes gilder, dels sendte man også altid levninger fra gildesgården hen i fattighuset og til byens syge og svagelige mennesker. Og man lagde i kirkeblokken, så der ligeledes senere var nogle blokpenge at dele ud.

Men så var disse frie fattiggasser kommet, således at man havde et bestemt sted at kunne aflevere en eller anden lille frivillig gave ved en ejendomshandel, et dødsfald eller lignende, men at man siden havde fået lov at yde større bidrag ud fra de fælles midler, var dog for meget af det gode. På den måde skulle jo alle være med at skatte til den frie fattigkasse, ligesom de måtte til det tvungne fattigvæsen.

»Og alt det er heller kun til at ødelægge folk med,« vedblev Spurren, »for når de mærker, at de sån kan få hjælp fra en fattigkasse lige så agtværdigt, som når vi andre hæver rentepenge i en sparekasse, så skal vi nok få at se, hvor vi så kører hen. Og derfor bliver det meningsløst og uforsvarligt at anvende kommunens penge på den maner.«

»Når loven siger, at vi har ret til at bevilge et mindre beløb, mener jeg, det er vor pligt at jyske, så vi kan holde så monne som muligt borte fra selve fattigvæsenet,« svarede Henrik Sværke. »Og jeg tror, det er til kommunernes egen fordel at støtte de frie fattiggasser, så der er lidt at dele ud af, hvor det er nødvendigt, for det bliver det billigste i længden. Kommer folk først i lav med den rigtige fattighjælp, slipper de aldrig ud af den, og det er noget af det værste, der kan ske, for så bliver de lige glade med det hele.«

»Ja, den præk kan vi stadig få at høre hos jer kloge venstre-mænd! Og du, som vel er både Bjørnbakker og Bergianer og Hørupper, og hvad det nu altsammen hedder, ser naturligvis heller, at det altsammen går til fattighjælp, så dænne bliver noget til at forsvare landet med.«

»Militærvæsenet og fattigvæsenet synes jeg er to meget forskellige ting, som dænne er grund for at blande sammen,« sagde Sværken, »men skal det æls komme an på det, så nægter jænne, at jeg ser hellere, der bliver ofret noget til det sidste end på det første. Men en anden ting er, at det er oplysning og dygtiggørelse, der skal til for at få mennesker ind i den rigtige gænge.«

»Ja, oplysning!« Spurren blæste det hånlige ud. »Det er jo

osse det, som disse her Grundtvigianere med langt skæg og store hatte har så travlt med at køre frem med på højskolerne.«

»Jeg er ænne så højskolebegeistret som så mange andre,« sagde Henrik Sværke, »men derfor mener jeg ligegodt, at højskolerne har megen betydning, og vi ser da osse, at der stadig oprettes flere og flere af dem med flere og flere elever.«

»Ja, folk bliver mere og mere pjokkede og skabagtige, når de har været sån et sted,« påstod Spurren. »Særlig pigerne er nogle søde skabekrucker, når de kommer hjem fra en højskole.«

»Der kan naturligvis være nun af dem, der går så meget op i det, så det virker helt modsat af, hvad der er den egentlige mening, men man kanne sige, at det, de har lært på en højskole, ingen ting er værd. Men naturligvis er det af en hel anden slags, end hvad de f. eks. lærer på Næsgård og Ourupgård. Og vun vi bønder så end ser på Tesdorpf, fordi han sluger den ene bondegård efter den anden, så kommer vi junne uden om, at han er en foregangsmand, der betyder noget.«

»Ja, du har din kæphest at ride, men det er ænne vos allesammen jyet at komme hverken på Næsgård eller hos Tesdorpf, og det kan osse nok gå endda. Vi behøver ænne at være halvvejs landbrugskandidater for at drive en bondegård, og vi kunne osse sat klare vos, når bare manne havde de store skatter at slås med. Men skal disse her socialister, som har begyndt at skabe sig derinde i København, blive ved at fortsætte, så ender det vel med, at de selv bestemmer, hvad de vil have for deres arbejde, og sætter skatterne for vos andre og tilsidst tager alt det, man har, og deler det imellem sig.«

»Å — du behøver nu heller ænne helt at male fanden på væggene.«

»Ja, fik socialisterne magt, som de har agt, så skulle du nok se dem spille hejgut med vos allesammen. Og der er jo osse nun af dem herude på landet, som jyr sig til at snakke om socialisme og fagforeninger og organisation og djævlén og hans oldemor, så det gælder om for vos bønder at holde ørene stive, så dinne skal rende vos over ende, så vi kommer til at ligge lige badøvs i rendestenen.«

Henrik Sværke blev nu kaldt ud for at hjælpe til med en hest, der havde kastet sig i båsen. Spurren fulgte med ud i

stalden, og efter at hesten var kommen på ben, bød han farvel og forlod gården. Henrik Sværke gik straks efter ind igen og tog fat på nogle sognerådsregnskaber. Ret længe fik han dog ikke ro til at beskæftige sig med tallene, men blev afbrudt ved en arbejdsmands komme.

»Jeg ville gerne snakke med dig for at høre, om dunne kan gøre noget for vos arbejdsfolk,« sagde manden, »for som det går, er det mæssen ænne til at holde ud, og selv om man så slider 18—19 timer hver eneste dag hele året rundt, så er det junne til at skaffe det tørre brød til en familie, langt mindre noget andet. Og når det så er blevet sån, at flere og flere af bønderne får tærskemaskiner, så der ænne om vinteren er tærskearbejde som før, så er det nødt til at blive rent galt.«

»Ja, jeg kan nok se, denne er nemt for jer at slippe igennem, og har osse tænkt på ved første sognerådsmøde at foreslå, at alle bønderne i sognet skal forpligte sig til at have en arbejdsmand i visse dage om ugen. På den måde vil der i det mindste blive lidt fortjeneste til jer, og dagene må så fordeles, eftersom I har familie til eller særlig trang for.«

Manden sad lidt og overvejede.

»Noget er jo bedre end intet,« sagde han så, »og selv om dette her ænne kan blive til andet end at holde den værste nød borte, må vi vel være glade for det ilejn, hvis det da æls bliver til noget.«

»Det tænker jeg, det gør, for der er flere i sognerådet, der ser på det ligesom jeg.«

Kirsten Sværke kom nu med en stor tallerken skåret smørrebrød til manden, som straks grådig gik i lag med maden. I den senere tid havde han kun lidt i ny og næ været på arbejde og derfor halvsultet hjemme sammen med konen og børnene. Sul-ten havde også drevet bitterheden op i ham, og frøs gjorde han, så han var halvvejs ond i sindet, da han kom; men opholdet i den lune stue og Henrik Sværkes forstående ord dæmpede straks noget af det, der ulmede i ham, og under måltidet fik han helt sin sædvanlig ro tilbage.

»I skal sørge for, at arbejdsfolk ænne sulter,« sagde hun, da manden var gået, »for æls så gør I dem til socialister.«

Henrik Sværke nikkede. Ja, det var en nødvendighed, at ar-

bejderne fik, så de kunne eksistere, og særlig måtte der i det mindste sørges for beskæftigelse til mændene. Værre var det naturligvis i byerne, men det lå heller ikke for her. Det måtte andre se at klare.

Som sognefoged og sognerådsformand havde Henrik Sværke ikke alene pligt til at varetage sognets økonomiske interesser, men burde også prøve at skabe så tålelige kår som vel muligt for sognets dårligtstillede beboere.

Kirsten Sværke havde i længere tid lidt af en ondartet årebetændelse i begge ben, og måtte nu til at holde sengen. Doktor havde hun haft et par gange. Nu var der kommet en læge i Øster Kippinge, så de havde herigennem lettere ved at få hjælp i sygdomstilfælde, end de tidligere havde haft. Doktoren havde erklæret, at der ingen særlig fare var på færde, men det ville blive langvarigt, og hun måtte absolut ikke træde på fødderne, men holde sig i fuldstændig ro.

»Synes dunne, vi skal se at få et menneske til at hjælpe til herinde omkring?« spurgte Henrik moderen, da han havde kørt doktoren hjem. »For pigerne kan være flinke nok for sig, men de er junne ret gamle, og her er rigeligt for dem — og du skanne ligge her un at få den rigtige pasning, så jeg mener, det ville være det bedste for vos allesammen at få et til hjælp.«

»Jeg har selv tænkt på det samme,« svarede Kirsten Sværke, »og hvis det kunne lade sig gøre at få Nygårdens Sofie, ville jeg være meget glad for det. Hun er sån en rask og flink pige.«

»Ja, det er hun.«

Henrik Sværke lod tankerne glide over til Morten Nygårds ældste datterdatter, der snart var hjemme hos forældrene, som havde en mindre gård i en af nabobyerne, og snart opholdt sig hos bedsteforældrene, når de havde brug for en ekstra hjælp. Og villig og glad tog hun fat begge steder på det, der blev hende budt. Som hun var opkaldt efter oldmoderen, den gamle, gemyttlige, aldrig forknytte Ane Sofie Skræder, havde hun også arvet hendes lyse sind og gik frejdig løs på, hvad der lå for.

»Jeg skal tage over og høre til hende med det samme,« lovede Henrik.

Han ville gerne skaffe moderen den fornødne hjælp, og selv fandt han også, det ville være godt for alle parter at få Sofie

til at styre husets indvendige sager. Lidt efter var han på vej over til Morten Nygårds. Et varmt og inderligt forhold bandt stadig de to familier sammen, og ikke mindst havde Kirsten Sværke og Else været hinanden tro og hjælpsomme svigerinder.

Da Henrik nåede portrummet, kunne han høre en ung, frisk pigestemme synge en munter melodi inde i svinehuset. Døren stod åben, og han gik straks derind. Lidt forbavset så han Sofie med opkiltrede skørter og et stort hampelærredsforklæde stå med en greb i hånden i den ene af grisestierne.«

»Ja, her kan du se en dame, der har vasket sig,« lo hun hen imod ham.

»Ja, det må jeg nok sige! Så du giver dig i lav med at rense under grise.«

»Ja, for både mommor og moffår og Ane og Klavs ligger til sengs, og når den flakkede her er mødt op med sån en halv snes småtampe, skulle der da stadses lidt op omkring hende, og så er jeg nok den mands datter, der kan håndtere en greb og en skovl.«

»Ja, det kan man se. Men hvad fejler æls de andre?«

»De slås med noget feber og forkølelse, og moffår har så ondt i tærne på det ene ben, der ligger begravet ovre i Slejsvig. Men de er da allesammen snart karle igen, og kommer dinne op i dag, bliver det i morgen; for det er egentlig kun, fordi jeg har forbudt dem at stå op, at de bliver liggende.«

»Nå — så du kan sån komdere med dem.«

»Ja, de er allesammen bange for mig!«

Henrik Sværke så smilende på hende. Hun havde lagt hænderne på skillemuren, og med en let bevægelse svang hun sig fra stien ud på fodergangen.

»Se så — nu må man prøve at komme til at ligne et almindeligt fruentimmer igen.«

Hun løste det store forklæde af sig og tog et par andre træsko på. Uvilkårligt fulgte Henrik Sværke stadig hendes raske vendinger. Der var en fejende fart over hende, som han halvt ubevidst måtte beundre. Han havde kendt hende, fra hun var ganske lille, og set hende vokse op og altid været klar over, at hun var rap både til hånd og mund, men aldrig lagt mærke til det som nu i dag, da han kom for at bede om hendes hjælp. Med nogle få ord forklarede han hende sit ærinde.

»Jeg vil gerne tage over hos jer,« erklærede hun straks.

Hendes gode hjerte tilskyndede hende med det samme at hjælpe, hvor hun kunne, og hendes hurtige hjerne viste hende tillige, at ovre på Sværkegården, hvor der var to piger til det grovere arbejde, ville hun få det langt lettere, end hun ellers var vant til at have det.

Hun og Henrik Sværke var nu kommet ud på gårdspladsen for at gå ind hos de gamle og tale med dem om sagen. Det havde sneet lidt om natten, og pludselig bukkede Sofie sig ned og hev med en hastig bevægelse ham en snebold i nakken. Et kort nu blev han forbavset stående, inden han rystede sneen af sig. Det var mange år siden, nogen havde stukket ham med sne. Tidlig var han blevet voksen, og de kåde løjer havde aldrig ligget for ham, så den slags morskab havde han i sin ungdom ikke taget ret meget del i. Og havde der før været nogen, som mente, at han burde slå gækken løs som de fleste andre af hans ligemænd, så var der i hvert fald ingen, som nu kom på de tanker. Nu var han Sværken, og Sværkerne plejede ikke at give sig løjernerne i vold, så lidt som man plejede at skyde til skive imod dem.

Og nu gav så dette rappe pigebarn ham uventet denne susende snebold, så de løse sneflugt føg ham om ørerne. For et sekund vidste han knap, om han ville harmes over hendes kåde dristighed eller ej, men et blik på hendes leende ansigt med det drilende blink i de spillende øjne overbeviste ham straks om, at her ville han komme tilkort, hvis han stillede sig fornærmet an, og uvilkårligt greb han en håndfuld sne og kastede efter hende.

Sofie havde til dels ventet det, og med et hurtigt spring skød hun ud til siden, så sneklumpen rante væggen i stedet for hende.

»Du sigter godt, men rammer skidt!« kvadrede hun, idet hun åbnede døren og smuttede ind i bryggerset.

Henrik fulgte rask efter hende. Han følte sig med et så underligt til mode ved det pust af ungdom og sprudlende livsglæde, der så hastig var sendt ind over ham.

I en hånd vending havde hun vasket sine hænder og var rede til at følge efter ham ind i sovekamret, hvor de gamle lå i sengen. Begge var i godt humør, og som Sofie havde sagt, lå de nærmest, fordi hun ønskede, de kom rigtigt til hægterne, før de prøvede at stå op.

Da de hørte om Henriks ærinde, var de straks villige til at afstå datterdatteren.

»Din mor har hjulpet vos så tit, så det er kun rimeligt, at vi gør lidt til gengæld for hende,« sagde Else Nygård, »og hvis det skal være, må Sofie gerne komme med det samme.«

»Så jaget behøver denne at være, men hun kan jo så se over til vos, når det passer jer bedst.«

»Ja, så koger jeg en hel skæppe grønkål, så I har noget at varme her de første dage,« blandede Sofie sig i samtalen, »og så i morgen kan jeg stikke over hos jer og se, hvad der er at lave.«

»Ja, det er udmærket.«

»Men hvad mener du æls, vi skal gøre for smørret?« spurgte Morten Nygård, da Sofie var gået ud for at lave en kop kaffe. »For det er jo ligegodt galt, at når der er jyet 118 øre for pundet af herregårdssmør, så vanker der kun 88 øre for bønder-smør.«

»Ja, det er en slem forskel, og jeg tror ænne, der bliver andet for end at gå over til noget mejeridrift,« sagde Henrik Sværke. »Og nu har Morten Stær, der er gift med min mors søster Boel, osse bestemmet at anlægge et lille mejeri, og han skal så foreløbig have al vor mælk.«

»Jamen det er dog ligegodt noget voveligt sån at jy sig til at sælge al mælken.«

»Jeg tror, det er vejen, vi skal ind på, hvis vi vil tænke at få flere penge imellem hænder, for som det går nu, duer denne. Og havde Stærrin ænne stillet an med den lille mejerihistorie, så havde jeg nok selv prøvet det, men nu vil jeg lade ham tage fat og se, vun det arter sig.«

»Ja, galt er det for vos bønder, når vore sager ænne er rigtig i pris,« blev Nygården ved. »Men dette her med mælken er jeg ligegodt lidt ængstelig ved, for det er jo noget helt nyt, som manne kender noget til — og når man så bliver ældre, bliver man altid mere forsigtig.«

Sofie kom ind med kaffen, og bedsteforældrene fik hver en kop hen på sengen.

»Ja, det er da et godt bevis på, at vinne er så meget syge, siden vi sån kan bælle de brune dråber i vos,« sagde Else, »og

man kan jo mæssen heller ænne være bekendt at ligge sån i sengen og lade sig varte op, når manne fejler rigtig noget.«

»Å, lad vos bare tage det lidt med ro, mor, når Sofie vil have det,« sagde Morten Nygård. »Og vi plejer jo da æls heller ænne sån at ligge på det lade lår. Men hvad jeg så æls vil sige — det er dog forskrækkeligt, så de skælds derinde i rigsdagen! Og sån som nu både Berg og Hørup og Bojsen og Høgsbro og Holstein, og hvad de nu allesammen hedder, så er de jo nok venstremænd, og det kan jeg godt lide dem for — men de er jo langt fra enige, når det kommer til stykket, og så bliver det så indviklet for alle vos, dænne sån rigtig kan følge med i det hele.«

»Det er junne let for nun at komme til bunds i det allesammen, når man står udenfor,« sagde Henrik Sværke, »men man må se at danne sig en mening, så godt man kan.«

»Ja, jeg ved da, at jeg vil være venstremænd,« indskød Sofie rapt, »for højremændene hører da mest til den fine ende, og der skal jeg nok holde min næse fra.«

»Ja, er denne grovheder at høre sån en høne snakke om højre og venstre,« lo Morten Nygård. »Man skulle mæssen tro, at I fruentimmer osse vil tænke at gå i lav med politik.«

»Hvorfor skulle vi egentlig heller ænne kunne det,« blev Sofie fripostig ved, »for vi har vel lige så godt fået forstand som mændene.«

»Javel har I forstand, men hende har I dog vist bedst af at bruge til andre ting end til at studere politik med,« fastholdt morfaderen.

I al sin godmodige gemytlighed ville han gerne diskutere lidt med den kvikke og godt begavede datterdatter, men gå så vidt at indrømme hende politisk ligestillethed med mændene ville han dog ikke. Henrik Sværke sad med et halvt smil ved at høre Sofies raske bemærkninger. Fra barn af havde han været vant til, at moderen gav sit besyv med i laget om de ting, der var oppe i tiden, og mormoderen, Inger Prier, vidste han, havde også altid gjort det samme, så derfor faldt det ham ikke særlig for brystet, at Sofie havde en lille mening om de politiske spørgsmål.

At han så fandt denne mening barnlig og umoden, var en anden ting. Men at hun i det hele taget interesserede sig ud over det, der særlig hørte kvinderne til, højnede hende i hans øjne.

»Ja, dronningen fik da så ligegodt gift prinsessen med hertugen, selv om så Bismarck er nok så gal,« sagde Else Nygård lidt efter, »og der fortælles, at det har stået på med giftermålet i flere år, men ministeriet har holdt igen, fordi de mente, det vonne værd at ryge i mere uvenskab med tyskerne.«

»Ja, 64 svier til vos endnu, og alt det fra den gang er ænne let at glemme,« sagde Henrik Sværke, »men for hele landet er det jo alligevel gået bedre, end det straks så ud.«

»Ja, da tænkte man jo, at det altsammen snart ville være forbi, men det er ligesom, der osse kan gro noget godt frem af ulykken,« sagde Else Nygård.

»Ja, og under vanskelighederne lærer folk at tage hårdere og stærkere fat.«

»Ja, de strenge tider kan osse have deres gode sider, og efter den sorte nat kommer altid den lyse morgen, så det skal nok blive rigtig dag i landet igen, når bare vi venter den gode tid efter.«

Morten Nygård havde altid set lyst på livet og stedse fundet noget godt ved tilværelsen, selv om der havde været mørke skyer på himlen for ham, og det smittede af på hans omgivelser.

Henrik Sværke var også vel tilmode, da han senere forlod Nygårdens. Han var glad ved, at moderen kunne få den hjælp, hun havde behov, og det passede ham udmærket at få Sofie til gårds. Hun var ikke alene en rask og dygtig pige til sit arbejde, men tillige så frisk og fornøjelig og optaget af mange forskellige ting, så det ville blive livligt og interessant at omgås hende. Han greb pludselig sig selv i at tænke på den snebold, hun havde givet ham i nakken. Ingen kunne beskylde ham for at være oplagt til narrestreger, men alligevel kunne han ikke frigøre sig for en følelse af, at det havde moret ham, da den første overraskelse havde lagt sig.

Ret før der skulle spises medaften, sad Henrik Sværke og læste lidt i »Lolland-Falsters Folketidende«, som blev udgivet af folketingsmand Rasmus Claussen, Ibbegården i Sillestrup, og skulle ledes i det forenede Venstres ånd, havde redaktøren skrevet ved dets fremkomst.

»Ja, er denne grueligt at tænke sig, at der nu er tre aviser her på Falster,« sagde Ane Rikke, en af byens huskoner, som

var der for at hjælpe til med vasken og nu sammen med gårdens øvrige folk kom ind for at spise.

»Ja, jeg honne nun forstand hverken på det ene eller det andet med politik, og det har vor får heller ænne, men derfor siger han ligegodt, han vil se at komme til valg og stemme på en venstremand, hvis bare han kan få kørelejlighed.«

»Det kan han få hos mig,« tilbød Henrik Sværke. »Der er ingen småfolk, som af den grund skal blive hjemme fra valg, og kan vinne være på én vogn, så kører vi med to.«

»Ja, tak — det er meget storartet, og vi ved naturligvis osse, at hernede fra Sværkegården har der altid været tilbudt køring til valgene. Men det er nu sån, at jeg helst vil have, at vor får bliver hjemme, for nun skillinger går der altid, når et mandfolk kommer til købstaden og er i krigshumør enten på den ene eller den anden måde — og daghyren skudsættes, så alt det betyder ænne så helt lidt på sån et lille ugeregnskab som vort.«

»Det forstår jeg godt,« sagde Henrik Sværke, »men nu har vi osse her i sognet fået dannet en venstrevælgerforening, så vi kan støtte fattige venstrevælgere, for at dinne skal få nun særlig udgift af at tage til valg.«

»Ja, det er vel hende, du er formand for, og som vor får har snakket om. Og er det sån, at I vil jy småfolk lidt for at stemme på dem, I vil have, så har jeg heller ænne noget imod, at vor får tager med til valg og får hele den fornøjelse.«

Henrik Sværke tog sig et nyt stykke brød.

»Det er ænne sån at forstå, at vi køber nun til at stemme på de folk, vi mener er de rigtige at sætte ind,« rettede han. »Men vi vil støtte dem, der hører til vort parti, så dinne for udgiftens skyld skal tvinges til at blive hjemme fra valget.«

Ane Rikke så velfornøjet hen til ham.

»Ja, man må jo indrømme, det er pænt af jer, at I vil sørge for, at den lille mand osse kan få sig en glad dag og komme med til valg ligesom andre store karle. Og nu skal jeg så sige det til vor får.«

»Ja, gør det.«

Som Henrik Sværke havde lovet, kørte han på valgdagen med to vogne af sted til Stubbekøbing. Stemningen var høj hos alle arbejds mændene. Fri køretur kunne de få, og den stedlige

vælgerforening ville betale hver de 50 eller 65 øre, som de mistede ved ikke at komme på arbejde. Desuden havde Henrik Sværke indbudt alle dem, han var kørende for, til at spise hos sig af den store madkurv, han havde med hjemme fra, og her kendte man nok fandtes noget, der var værd at sætte tænder i. Det blev næsten højtid på højtid, hvorhen man så.

Og her var de nu to svingende læs, da alle blev samlet. På den forreste vogn var Henrik Sværke selv kusk. Det var en splintrende ny opskåret fjedervogn med en tæt agestol foran og en åben bagved og plads til et agebræt ind imellem. Det var noget andet at køre af sted på fjedre end at sidde i de hårde, stive vogne, som mange endnu måtte nøjes med, og som i og for sig også kunne være udmærkede nok, og som man også altid var glade for at hænge på — men her ved siden af dette fine stadskøretøj blev de dog så uendelig ringe.

Og det var første gang, fjedervognen var i brug, så det var ligefrem en hel ære at være med til at få den indviet. Den anden vogn kørtes af Jakob. Det var den store holstenervogn, Hans Sværkes så beundrede brudevogn, der nu var blevet gammel og slidt og helt faldt igennem i sammenligning med fjedervognen, men som man derfor lige fuldt var begejstret over at komme frem med. En køretur i stadsvogn på en hverdag var en sjældenhed, man skønnede på.

Og snart var man ude af sin by og sit sogn, og alt blev derved fremmed og nyt. Man så gårde og huse, som man slet ikke kendte, og man spurgte og snakkede og forklarede i munden på hverandre. Det var ret at nyde frihedsdagen fra morgenstunden af.

Efterhånden som man kom længere frem, så man andre køretøjer både foran og bagved og ud fra alle sideveje, en hel lang, næsten endeløs kæde af rullende vælgere.

Ved en omdrejning eller kurve på vejen kunne man rigtig få overblik over det vældige vogntog, som virkede ganske imponerende, særlig på dem, der kun sjældent færdedes på vejene, men ellers blot gik hjemme i den daglige trædemølle i mark og på eng eller inde i loer og lader.

Sværkens heste var unge og raske og gode travere, som ganske naturligt og ligetil og uden at være jagende strøg uden om

adskillige, der forsigtigt listede af sted. Så godt som alle husmændene, der var med på Sværkegårdsens vogne, sad med en egen stolt følelse, når de kørte omkring en vognfuld bønder.

De var arbejdsmænd, javel — men ved Henrik Sværkes velvilje var de for i dag ligesom hævet et trin højere op end ellers og kunne her køre omkring dem, som de ellers hjemme i det daglige stod så uendelig langt under.

Og nu var man så i Stubbekøbing. Byen var ganske vist ikke ret stor, men en købstad var det dog, og købstæderne var man ikke forvænt med at besøge, så her var alligevel meget at se. Og oppe på torvet var der sort af mennesker, der stod pakket som sild i en tønne, og da talerne var hørt, skred man til kåring af folketingsmanden. En skov af hænder fløj til vejrs for Rasmus Olsen, Bregninge. Omkring 2000 vælgere stemte for igen at sende ham ind på tinge, og kun ca. 50 var imod. Det var vel nok en stolt dag for den gamle folketingsmand, og det var tillige stolt for selve Stubbekøbingkredsen, der lige fra første begyndelse havde vist, at den var vågen og stemte venstre. Og ude fra Nykøbing kom meddelelsen, at venstremanden Rasmus Claussen også var valgt. Det øgede stemningen.

»Ja, vi er vel nok venstremænd her på Falster, så vi kan tage venstrerin og slå venstreskæver!« råbte Ane Rikkens mand, der havde fået en snaps mere, end han ellers plejede. »Og havde Rasmus Olsen ænne blevet valgt ved kåring, så skulle vi husmænd fra Vestfalster nok stemt venstre ilejn, for vi er da heldigvis ænne herremandslaver, der er tvunget til at stemme højre om.«

»Nej, bønderne kan være, hvad de være vil, og sommetider er de heller ænne for nådige, men selv om de er højremænd, er de ligegodt gerne mere manerlige på en valgdag end godsejerne!« istemte en af de andre arbejdere.

Han skubbede huen lidt tilbage i nakken og så sig udfordrende om. I dag var han venstrevælger, og venstre havde vundet, så han hørte til de sejrende og turde derfor nok sige sin mening om de store. Til hverdag, når han gik hjemme i det vante slid og slæb, kneb det mere. Så var han den lille mand, som blot havde at passe sit arbejde og være glad til, at han kunne få lov at tjene føden til sig og sine. En valgdag kunne derfor på en

vis ligesom forandre hele tilværelsen og blev i sig selv en vidunderlig oplevelse!

Men nu var det tid at møde hende på gæstgivergården, hvor de havde staldet ind. Henrik Sværke holdt ikke af at vente på nogen, og når han både gav køretur og fortæring, så fortjente han ikke at få en ventetid, som han ikke kunne lide.

Som Henrik Sværke havde ventet og håbet, færdedes Sofie rask og glad ved sit arbejde og lyste op med en munterhed, der var djærv og smittende. Og Kirsten Sværke fik den kærligste og omhyggeligste pleje, hun kunne ønske. Og maden stod igen præcis på bordet, hvilket det under hendes sygdom af og til havde knebet med for pigerne at føre igennem. Og nu var grøden ikke længere sveden, men veltillavet og velsmagende, som den skulle være, og igen skinnede køkkenbordet blændende hvidt, ligesom kobbertøj og messingtøj strålede om kap på vægge og hylder.

Henrik Sværke så det altsammen og så tillige, at efterhånden som tiden gik, kom der også lidt andet ind.

Uvilkårligt måtte han som drage en sammenligning mellem moderens og Sofies opdækning og husførelse, og atter og atter kom han tilbage til, at hans gode, dygtige moder var ved at blive gammel. Hun, som særlig i hans barndom og første ungdom havde stået som en af de første og, om han måtte sige, som en af de mest nymodens bønderkoner, hun var nu blevet gammel-dags. Det var ikke nogen forklejning af hende, men kun det ganske naturlige, som tiden uhjælpelig førte med sig, og som ville gøre sig endnu stærkere gældende jo længere de kom frem, især hvis hun ikke skulle blive fuldstændig rask, hvilket efter doktorens udtalelse var ret tvivlsomt.

Sygdommen var ikke just dødelig, men de hårdt angrebne åreknuder krævede megen forsigtighed og tålte ingen anstrengelser. Han kunne derfor regne med, at hendes arbejdsdag om ikke ganske afsluttet, ville den i hvert fald komme til at stå i stilstandens og tilbagegangens tegn.

Kirsten Sværke var også selv klar derover.

»Jeg bliver ænne mer, hvad jeg før har været,« sagde hun en dag til Henrik, da han som sædvanlig straks efter davren var

inde i sovekamret for at se til hende, »og det kan være vemodigt nok, når man æls havde lyst til at virke noget endnu, men man må så takke for den tid, der har været en beskåret.«

»Og vi må så takke dig for alt, hvad du har gjort for vos,« sagde han varmt, »der er ænne monne børn, der har et hjem og en mor som vi.«

Kirsten Sværke lå lidt og så stille frem for sig.

»Jeg har brugt min tid og mine kræfter så godt, jeg har forstået, og da I så tidlig måtte undvære jer får, måtte jeg se at gå jer lidt i hans sted og søge at lede jer i det spor, som jeg vidste, han helst så, så I kunne blive stærke og dygtige mennesker.«

»Og har vinne nået det, som du og han har ønsket, er denne din skyld,« sagde Henrik og strøg let hen over moderens lille, arbejdsvante hånd, der nu under sygelejet var blevet hvid og blød, som han ikke før havde kendt det.

»Er der noget hos jer, som jeg havde tænkt mig anderledes, så har jeg donne noget at beklage mig over,« sagde Kirsten Sværke, »for I har alle stillet jer, så hver en mor måtte være taknemlig, hvis hun havde en flok som min. Og som I har begyndt, tror jeg, I vil fortsætte, og det gør alting så lyst for mig.«

Henrik Sværke gik bevæget ud til sit arbejde. Han vidste, at moderen af hele sit hjerte ønskede at kunne fortsætte med sit virke til gavn for dem, hun havde kær, men alligevel var hun rede til at bøje sig for sin skæbne i dyb taknemlighed over det, der ellers var blevet hende til del her i livet. Ikke ret mange kunne stå mål med hende hverken før eller nu, selv om flere af de yngre var ved at overflyve hende på forskellige områder vedrørende husvæsenet. Og uden at gøre hende uret eller stille hende lavere kunne han jo her se, at på forskellige felter kunne hun ikke helt vinde med den ny tid, der var inde. Han så det hos søstre og svigerinden; og ikke mindst så han det hos Marie Hald, der stadig førte hus for broderen, Rasmus Væver. Hvor forstod hun ikke med små midler at skabe festlig hygge om sig. Der var kommet klare, hvide kappegårdiner for vinduerne og broderede og hækede småtæpper i stuerne; alt sammen virkede det pynteligt og tiltalende og var med til at give hele hjemmet et eget præg.

Hans tanker gled som så ofte før i den senere tid hen til Sofie. Men — oppe på kirkegården var en fattig grav, som endnu kunne få det til at hulke i ham, når han mindedes hende, hvis død havde kostet ham mangfoldige vågne nætter.

Hendes plads havde aldrig nogen anden evnet at tage, og det ville Sofie heller ikke kunne, men hun kunne blive ham en god og værdig livsledsagerinde, som det ville være godt at vandre sammen med i dagene, der lå forude.

Og der var selve den gamle slægtsgård, der ligesom krævede at blive taget i arv af en, der hørte slægten til. I århundreder havde den været i Sværkernes eje, det forpligtede til fortsat at lade den gå i arv fra fader til søn. Men han havde ingen sønner at give den til. Ikke en af hans søskende trængte til, at han pugede noget i dynger til dem.

Den, der havde mindst var Rasmus, men han sad dog med sit nye, gældfrie hus og sine gode erhverv, der ikke alene gav til hans egne fornødenheder, men også satte ham i stand til med lethed at forsørge Marie Hald og hendes to børn. Og heri havde han sin rigeste glæde.

Tanken om alt dette havde ofte været oppe i Henrik Sværke, men han havde stadig skudt den fra sig. Der havde hidtil ingen været, som han syntes, han kunne dele livets glæder og sorger med. Nu vidste han, det måtte blive Sofie, hvis det ellers skulle være nogen.

Men om han ville det, var stadig det store, uløste spørgsmål. På den ene side lå den frie, ubundne tilværelse, hvor han kunne handle og vandle, som det passede ham bedst, uden at skulle tage skyldigt hensyn til et mere bundet familieliv. Sin gård kunne han drive ved folkenes hjælp, så han stadig havde et sted at ty hen, når han ikke ønskede at være ude. Det var en god, tryk-følelse at vide alt sikret i så henseende.

Og meget kunne der være, som drog udad.

Pladsen som formand i sognerådet havde han selv været lidt ude efter. Da han blev valgt ind som sognerådsmedlem, havde han med det samme erklæret, at han ikke ville være med at stemme på nogen af de store højremænd. Det var bøndernes sager og interesser, her skulle varetages, og derfor var det rimeligt, at bønderne selv trådte til i stedet for at lade sig repræsen-

tere for ikke at sige kommandere af en af få store hartkornsejere, der tilfældigvis havde hjemme i kommunen. Hans standsfæller og meningsfæller havde da også været glade for at give ham det nye tillidshverv i hænde, og selv var han veltilfreds med at have fået det.

Endelig var også selve gården og hele hjemlivet der. Hvad kunne vel sættes ved siden af et frit og uafhængigt bondegårdsliv med sit arbejde i den sunde, friske natur sammen med folk og kreaturer. Og når han havde fået samlet sig en besætning, som ikke mange gårdmænd kunne vise magen til, og drevet sin jord op til at yde mere end de fleste andres, kunne han vel ikke ønske sig noget bedre og større end at fortsætte med dette og drive det videre i det vante spor — og så en gang lade det gå i arv ikke til fremmede, men til en af sine egne.

Når Henrik Sværke standsede her, mødte Sofie frem som sædvanlig, munter og tilfreds og med en sjælden evne til at få alt til at glide, selv om noget gik lidt skævt; aldrig fornægtende sit gode humør og med åbent hjerte villig til at bringe en hjælp, hvor hun kunne. Var det til at lade hende gå fra sig? Burde han ikke søge at knytte hende til sig for bestandig? Og måske endda det snarest, der ske kunne. Ingen vidste, om andre kunne få i sinde at tage hende fra ham, i fald han betænkte sig for længe. Hun var imellem dem, som de unge karle sværmede for. Trods det, at hun ikke var nogen velhavende gårdmandsdatter, havde hun i kraft af sit raske, kvikke væsen altid en beundrende skare om sig, og ville de end ikke alle byde hende hånd og hjem, kunne hun dog med største lethed få sig en plads ved siden af en god og brav mand, hvis hun ønskede det.

Henrik Sværke kom pludselig til at tænke på, hvordan Haltings Frederik havde kredset om Sofie, da de for en tid siden var til kirkegangsgilde hos Slentens. At det var ramme alvor for ham, var ikke til at tage fejl af, og arvtager til Hallinggården var han, så det var ingen ilde stilling, han kunde byde. Og sådan kunne der nævnes flere andre.

Hvorledes Sofie så på det, vidste han ikke, men der kunne vel ikke regnes med, at hun ville afslå et fordelagtigt tilbud for at beholde en usikker husholderskeplads hos ham. Om hun havde noget tilovers for ham selv, kunne han heller ikke sige, men så

meget kendte han hende, så han var klar over, at hun ikke intet var i slægt med Sværkerne.

Ved tanken om, at Sofie muligvis ville flytte bort fra gård — gled der som en grå skygge forbi Henrik Sværkes øjne.

Han rejste sig fra den udslåede chatolklap, hvor han havde nogle sognerådsregnskaber liggende, og gik hen ved vinduet for at se ud i haven. Her var Sofie ved at binde nogle store nelliker op. Hun var i sin sædvanlige grove hverdagskjole, men havde en lys, nystivet vidiehætte på hovedet og et rent forklæde for sig, så hun virkede pyntelig ved sit arbejde imellem blomsterne. Idet samme fik hun øje på ham og nikkede gemytligt hen imod vinduet.

Henrik Sværke nikkede igen, og den ejendommelige grå skygge svandt og blev borte, medens en egen varme skød op i hans sind. Så megen betydning havde altså et smil og et nik fra Sofie til ham!

Henimod aften kom hun ind i stuen med nogle lavendelstilke og afplukkede rosenblade, som skulle lægges til tørre for senere at gemmes til røgelse over en glød på kakkellovnen om vinteren.

»Du skulle plante lidt flere roser foran hegnet ind til urtehaven,« sagde hun, imens hun lagde stilkene tilrette i vindueskarmen, »der kunne godt stå nogle stykker til.«

»Haven plejer jeg junne at befatte mig noget med,« svarede han, »alt det har mor bestemt over.«

»Jamen nu kan din mor ihvert fald ænne foreløbig tage sig af noget af den slags.«

»Nej — men så kan du jo tage dig af det i hendes sted.«

»Ja tak, det er meget godt, men man skal vel først have nådigherrens tilladelse.«

»Du kan en gang for alle få tilladelse til at råde over have og det hele her i huset, hvis du bryder dig om det,« sagde han med en ejendommelig betoning.

En let rødme steg op i Sofies kinder, og der kom en lysende glans i hendes øjne. Hun havde håbet at vinde Henrik Sværke, men som han gik så rolig og afmålt og til tider så underlig kold og fremmed, vidste hun ikke, om hun i grunden havde noget at bygge et sådant håb på, men i hans sidste få ord lå der som en forjættelse om, at det ville ske, som hun ønskede. For et

øjeblik gjorde glæden og spændingen hende usikker, men hun tog sig hastig sammen og så frit op på ham.

»Men med så stort et råderum, må man vel have sig en anstændig titel,« sagde hun med et lille skælmsk smil.

»Du kan komme til at hedde Sofie Sværke,« svarede han og rakte hånden ud imod hende.

Uden betænkning lagde hun sin i hans.

»Det navn vil jeg gerne bære,« sagde hun lavere, end hun ellers plejede at tale.

I det samme hørtes nogen komme, og de slap straks hinandens hænder. Sofie smuttede hastig ud, medens Henrik Sværke vendte tilbage til sine papirer ved chatollet. Han havde nu ikke alene bundet Sofies skæbne til sin, men han havde også dermed bundet sig selv stærkere end før til Sværkegården.

For hele familien kom meddelelsen om Sofies og Henrik Sværkes forestående giftermål som en glædelig overraskelse. Alle havde fundet, at Sofie passede udmærket ind som Sværkegårdskone, men som Henrik var kommet et godt stykke ud over den første ungdom, så det jo ud, som han ville vandre sin vej alene; derfor havde de ligesom Sofie ikke rigtig turdet håbe på, at det ville falde i lave, selv om de fandt, at det var det rimeligste af alt.

Ikke mindst var Kirsten Sværke glad for det skridt, sønnen her havde foretaget. Som hun var den eneste, der kendte, hvad der bandt ham til graven deroppe på kirkegården, var hun også den, der ene loddede, hvad der boede dybest i ham og holdt ham tilbage i at finde lykken i familielivet. Mange tunge timer kunne hun sige sig selv, at han havde haft, og flere ville følge efter for ham, hvis han vedblivende ville vandre sin ensomme vej, men nu havde han igennem Sofie fået en lysende glans kastet ind over tilværelsen. Og for dette måtte hun takke.

Af andre goder savnede han jo intet, men havde, hvad han med rimelighed kunne begære. Under Sofie og Henriks regimente ville Sværkegården ikke gå tilbage hverken i den ene eller den anden henseende. Det var en tryk og velsignet tanke, og i dyb taknemmelighed foldede Kirsten Sværke sine hænder, fordi hendes yngste søn her havde valgt den gode del.

Brylluppet stod hjemme hos Sofies forældre. Det var ikke

særlig stort, og der blev heller ikke danset. Sofie ville ellers gerne haft musik og dans, men bøjede sig villigt for Henriks ønske om kun at fejre dagen i den nærmeste families kreds og uden den sædvanlige gildes-lystighed. Til gengæld gav han sit samtykke til, at hun stod brud med krans og slør. Det var der endnu ingen af egnens bønderpiger, som havde haft. En stor part havde stadig polkatrøje og polkahue og store garneringsforklæder, der dannede overgangsleddet fra den gamle nationaldragt til den moderne bydragt, og selv om en hel del havde revet sig løs fra det, der havde forbindelse med folke-dragterne og var gået ind under det nye, som moden bød, var de dog ikke nået så vidt, at de havde taget brudesløret op. En lille, hvid nakkesløjfe med halvlange bånd, der gik ned til skuldrene, havde hidtil været højden, hvis brudene i det hele taget havde noget på hovedet.

Men nu mødte Sofie med frisk, grøn myrtekrans og langt hvidt tylsslør, der bølgede ned over hendes fine, sorte kashmirkjole, hvis vidde talte mange alen. Det var en brud, man aldrig før havde set magen til ved et bondebryllup.

Henrik Sværke var i fint sort klædestøj, der sad, som det var støbt om hans høje, ranke skikkelse.

»Det er et pænt brudepar,« hviskede den ene af Sofies mostre til Marie Hald, der stadig efter sin hjemkomst til fødebyen benævntes ved sit pigenavn, »og den ene ligesom klæder den anden.«

»Ja,« nikkede Marie, »de tager sig godt ud sammen og vil også nok passe sammen, selv om de er meget forskellige.«

Op heri blev heller hverken hun eller nogen af de andre nære venner og slægtninge skuffet. Sofie var bestandig feststemt lykkelig ved at være kommet ind i Sværkegårds-konernes række, og Henrik følte en rolig tilfredshed ved at vide husførelsen i hendes raske, dygtige hænder. Men hver dag var han dog i tankerne oppe ved Annas grav. Den fattige jordtue ejede endnu som for år tilbage en dragende magt over ham, skønt han aldrig nogensinde havde nærmet sig den, undtagen når han ved en eller anden begravelse var tvunget til at komme i dens nærhed.

Men hvad der hørte Anna til, var kun en drøm og et savn hyllet i dødens mørke tåger, mens ind i hverdagens virkelighed

stod Sofie spredende glæde og glans over hans liv og virke. Derfor havde hun også det stærkeste krav på ham, og derfor skyldte han hende mere end nogen anden.

Og nu skulle hans gamle slægtsgård ikke over på andre hænder. Nu havde han arvtageren i sin egen søn, den lille, kraftige dreng, som Sofie havde skænket ham på årsdagen for deres bryllup.

»Den dato vil nok gøre sig bemærket hos vos,« sagde hun, da han kom hen ved sengen, »og tampen her skulle vel så æls efter de rigtige gamle regler opkaldes efter din får og hedde Hans, men hvis du vil gøre mig en glæde, så lad det blive Erik i stedet for. Du ved, jeg havde en tvillingbroder, der hedte sån og døde, ret før vi skulle konfirmeres. Han var min bedste legeskammerat, mens vi var børn, og jeg har så tit tænkt på, at hvis jeg nunsinde fik en søn, skulle Erik nævnes op.«

»Så lad det kun blive sån,« svarede Henrik Sværke lidt hastigere, end det ellers var hans sædvane at tale.

Spørgsmålet om barnets navn havde beskæftiget ham før dets fødsel. Han såvel som alle de andre indenfor familien var mer eller mindre påvirket af den skæbnens førelse, der gennem de mange slægtled havde gjort sig gældende overfor de ældste Sværkesønner, aldrig at blive mænd på fædrenegården. Nu i sidste kuld havde døden dog ikke gjort sin sædvanlige høst af den første fødte. I hans forældres ægteskab havde den ældste været en datter, hvilket var en ukendt begivenhed i Sværkeslægtens historie, og såvel hun som den første dreng, der havde arvet farfaderens navn, var sluppet frelst igennem barne- og ungdomsårene og sad begge med egne hjem, så intet havde skadet dem.

Men som altid var der alligevel kommet et nyt navn ind på Sværkegården, og nu var det første barn igen en søn. Som Sofie havde sagt, burde han hedde Hans, men hvor lidt overtroisk end Henrik Sværke var, kviede han sig dog ved at knytte farfaderens navn til den ældste sønnesøn.

Ved hans imødekommende svar så hun glad op imod ham.

»Tak for det,« sagde hun med et muntert blink i øjet. »Så skal den næste hedde Hans.

Henrik strøg en lille forviltret lok bort fra hendes pande. Hun

havde været meget syg, og det havde holdt hårdt at få den lille dreng til verden, men alligevel frygtede hun ikke nye lidelser for at skænke livet til en anden. Men sådan var hun jo også i et og alt. Altid rede til at bringe et offer for at gøre andre en glæde.

»Alle disse gamle familienavne har jo hidtil kun fulgt med som et slags lidkøb,« sagde Henrik Sværke en dag, da han og Sofie talte derom, »og jeg selv hedder jo osse Hansen og ænne Sværke, så det var vel egentlig nok det rigtigste, at man fik det fastslået, så ingen kan gøre vrøvl over det.«

»Ja, de skulle danne gerne kunne tage det gamle navn fra vos.«

»Nej, det kan de heller ænne, men man ved junne, hvad præsten kan få i sinde at sige til det, når det hele ænne er i lovformelig orden.«

Som han havde tænkt, kom det også til at gå. Da han havde nævnt barnets navn for at få det indskrevet til dåben, lænede præsten sig lidt tilbage i stolen og så over brillerne hen på ham.

»De har ingen ret til at lade barnet døbe med efternavnet Sværke,« sagde han koldt og formelt.

»Nå — ænne det.«

»Nej — De er jo ikke selv døbt ved navnet, men har kun antaget det som et slags tillægsnavn, der ikke berettiger Dem til at føre det videre på den vis. Men De kan jo føje det ind som andet navn med bindestreg og altså f. eks. lade drengen døbe Erik Sværke-Henriksen eller Hansen, ligesom det passer Dem.«

»Nej, han skal hverken hedde Henriksen eller Hansen, men kun Sværke, sån som jeg har sagt,« kom det hårdt tilbage. »For jeg har just i dag fået kongelig bevilling på navnet og kan lade mine børn døbe med det.«

Sværken trak dokumentet op af lommen og lagde det frem på bordet.

»Ja, så!« Præsten tog papiret og læste det nøje igennem. »Ja, det forandrer naturligvis sagen, men det kunne jeg jo ikke vide, når der endnu ingen anmeldelse er tilgået mig om at føje det til i kirkebogen.«

»Men det måtte vel æls osse kunne være ordnet uden attester eller noget af den slags, for der er da nun af præsterne, som hjælper til, for at vi bønder kan bevare vore gamle familienavne.«

»Hvad mine kolleger foretager sig, får blive deres egen sag,« afbrød præsten. »Jeg holder mig på lovens grund, og efter den har ingen ret til at give deres børn et efternavn, som de ikke selv er i lovlig besiddelse af. At andre kan hjælpe sig med hævdvunden tradition, er ikke nok for mig. Men må jeg så bede om gudmoderens og faddernes navne.«

Henrik Sværke oplyste det forlangte, og lidt efter forlod han præstegården. Det var sjældent, at han og præsten mødtes, men når det skete, var der næsten altid et eller andet, de tørnede sammen over.

»Nå — vun gik det så?« modtog Sofie ham med, så snart han kom ind i stuen.

»Det gik, som jeg nok tænkte, at havde jænne haft papirerne i orden, så havde vinne fået drengen døbt, som vi ville, for den herre hører ænne til de præster, som interesserer sig for noget af det gamle nedarvede, der betyder så meget for vos bønder.«

»Nej, det kan man junne skylde ham for.«

Døren ind til Kirsten Sværkes stue stod åben, så hun kunne høre sønnens ord, og et lille suk hævdede hendes bryst.

Som gudmoder til den lille Erik Sværke var efter gammel skik faderens ældste søster, Maren Kimmer. Alle de fire gamle Kimmerfolk var nu døde, så der var blevet god plads på Kimmergården. Lille-Rasmus, som Marens mand altid før var kaldt for at skélne ham fra farfaderen, var ligesom denne meget snak-kende og tillige noget gammeldags, så han kunne slet ikke følge med Henrik Sværke ind i alt det nye, som han havde lyst til at prøve.

»Jeg kanne forstå, at du sán vil blive ved at sælge din mælk,« sagde han til svogeren, da de var kommet hjem fra kirketuren, »for vi bønder skulle da nok kunne ordne vort smør, som vi altid har gjort. Og denne her elendige forpiskede fuemælk, som I kan få tilbage fra mejeriet, er da nok heller ænne til andet end til at forgive grise og kalve med, når hun sán er hørret rundt i maskiner og anstalter.«

»Centrifugemælken er selvfølgelig ænne så fed som vor egen skummetmælk,« svarede Sværken, »for der kanne både blive mere smør og bedre mælk — men fortjenesten bliver større, og det er hende, vi skal regne med.«

»Ja, jeg vil nok gerne se den fortjeneste, når det hele bliver lagt sammen og regnet rigtig ud,« sagde Kimmeren, »men det galne ved det er, at al den mejerisnak gør alle fruentimmerne tossede. Det ene vil ænne kærne, og det andet venne lave ost, og om det så er vor mor, så begynder hun osse at makke mule og hæspe op om, at vi skal sælge mælken i stedet for at have alt det mas med kærning og ostelavning.«

»Ja, det holder jeg da osse med hende i,« udbrød Sofie, »for det er da rigtignok en stor lettelse at være fri for hele det mælkevæsen. Og så megen mælk, som vi nu har, ville det jo tage flere timer hver dag at få den til side ved håndkraft.«

»Ja, naturligvis jyr det arbejde, men I fruentimmer er vel osse til for det samme,« drillede Kimmeren, »og hvad skulle man vel æls have huset fyldt af koner og piger for, hvis denne var, fordi de skulle gøre det, som hører huset til. Og æls forresten, så har I danne nær så meget som før i tiden, og tilsidst ender det vel med, at I hverken vil brygge eller bage, men forlanger at få både brød og øl og hele mollevitten tillavet og bragt ind ad døren ligesom i købstæderne.«

»Ja, sån kunne vi lide at få det,« lo Sofie, »men hvad siger du så æls til alt det med klæderne? For nu begynder vi jo godt at lægge fårene af, og hør er det kun mindsteparten, der sår.«

»Ja, der smøger vi jo allesammen af vos, så det kommer nok snart til at knibe for væverne. — Er dunne bange for det, svoger?«

Kimmeren slog Rasmus let på skulderen.

»Jeg er ænne bange for mig selv, for jeg får nok det, jeg behøver,« lød det rolige svar, »men jeg venne råde nun yngre til at tage væverhåndværket op, for jeg tror ænne, at det mere har nun fremtid for sig.«

Kirsten Sværke, der nu var kommen så vidt, at hun kunne sidde oppe på en stol, lod lænkehosen synke ned i sit skød. Da hun i sin tid valgte væveriet som livsstilling for sin svage-lige søn, havde hun ment, at han dermed var inde i et godt og sikkert erhverv, der altid ville kunne give sin mand en pæn fortjeneste, men som årene var gået, smuldrede det ligesom bort af sig selv og ville vel tilsidst gå helt i stå.

Det var den nye tid, der havde slået et gammelt agtet hånd-

værk ud, og skønt Rasmus var dygtig i sit fag, ville det hele dog sikkert tid efter anden glide bort fra ham, så han ikke ved sin død kunne bane vej for en anden til at tage arbejdet op efter sig. Der var noget eget vemodigt heri, men det kunne ikke hjælpe at stampe imod udviklingen, som tiden havde ført ind over alle.

»Ja, nu fik I gevaldige venstremænd i Stubbekøbingkredsen smidt Rasmus Olsen væk ved sidste folketingsvalg,« begyndte Kimmeren igen senere hen til Henrik Sværke, »og det har du vel sagtens været en af forriderne for, da det vel ænne kan blive venstreagtigt nok til dig. — Men nu vil det så vise sig, om I får mere fornøjelse af Hans Peder Skytte.«

»Ja, det vil det jo,« svarede Sværken kort.

Han havde ikke været tilfreds med Rasmus Olsen som folketingsmand, og var det i grunden heller ikke med den nyvalgte, men nu havde Rasmus Olsen repræsenteret kredsen i 25 år og trængte til afløsning, og man havde fået Skytte i stedet.

»Der er ellers heller ikke megen mening i, at Henrik Sværke ikke ville modtage den opfordring, der blev rettet til ham om at stille sig ved folketingsvalget,« blandede nu Alfred Hald sig i samtalen, »men han er jo omtrent ikke til at slæbe ind i noget af den slags. Ikke en gang ind i amtsrådet er han til at få.«

»Jeg er gået et skridt videre end min får ved at lade mig vælge til sognerådsformand,« svarede Sværken. »Lad så min dreng her komme ind i amtsrådet, så kan der kas være nogen rimelighed for, at hans søn bliver rigsdagsmand, for så har udvikling og oplysning forhåbentlig ført vos bønder frem til at kunne stå mål med de andre stænder.«

»Det er kun små forsigtige skridt, du her vil tage, og det kan på sin vis være rigtigt nok, men derfor er jeg dog aldeles ikke enig med dig i dine afslag hverken til amtsrådet eller folketinget.«

Henrik Sværke strøg sig let gennem håret.

»Jeg kunne kas på en måde være lige så god som så monne af de andre, der sidder i amtsråd og rigsdag, men når jeg ser på, at nu som i folketinget er der mænd som Berg, Hørup, Holstein-Ledreborg, Gert Winther, Høgsbro, Bojsen, Harald Holm,

Frederik Bajer — for blot at nævne nun af dem, der er særlig fremme i venstres rækker, foruden så alle de store højremænd, som de skal slås med — og man så ved, hvor meget der er at kæmpe imod, for at folket kan holde de rettigheder, det en gang har fået, så kommer man til at føle sig så underlig lille og slet ænne egnet til at være med i det selskab — og derfor holder jeg mig tilbage.«

»Ja, jeg ved jo, at min far for mange år tilbage rendte panden imod den samme mur hos din far, og man må naturligvis også respektere jer holden fast ved jeres meninger, men helt rose dig for dit standpunkt kan jeg dog ikke, for vi trænger netop til mænd, der kan stå fast bag førerne og give dem det rygstød, der er nødvendigt for dem i kampen mod Estrup og hele hans garde.«

»Ja, Estrup er vel da nok den klogeste mand i hele landet,« brød nu Ole Spur ind. Han var højremand om en hals og fandt, at venstremændenes ideer var til skade for hele landet. »Og denne her konge derovre fra Bogø skulle danne gerne få for meget at sige, for så ender vi da i den rene elendighed. Og vi kan da osse se, vun en mand som Tesdorpf roser Estrup og hele regeringen, så de mænd skulle vi vel ænne tænke at kaste vrag på.«

»Nej, og alle I, som er så stolte af Berg og Hørup og hele den kodilje, som I æls hæver så svært til skyerne, I må vel nu kunne se, hvad de egentlig er værd, siden de efter forliget har delt sig i to partier og nu står og skælder hverandre hæder og ære fra,« tog nu Kimmeren fat igen, nærmest for at drille, da han egentlig slet ikke var nogen begejstret tilhænger af højres politik.

»Fordi der er kommet en sprængning indenfor venstres mænd, bliver venstres retfærdighedskrav ligefuldt de samme,« svarede Henrik Sværke, »og jeg forstår ænne, at nun bønder kan gå med til at forsvare den politik, som Estrup driver, for I må da kunne se, at det er jeres egne interesser, I dermed undergraver.«

»Ja, vun det end går eller ænne går, så må vi da i hvert fald være med til at sætte vos imod, at det, de tre socialistkumpaner, Pio, Geleff og Brix, begyndte at stable på benene, ænne skal

vinde for meget indpas,« råbte Ole Spur, »for skal socialisterne til at råde, så går det da helt ad helvede til.«

Henrik Sværke vendte sig mere om imod ham.

»Jeg er ænne socialist, men der kan vel æls ænne siges så meget til, at de mennesker, som sidder på de nederste trin, osse vil have deres kår forbedret.«

Spurren slog i bordet, så teskeen i hans kaffekop klirrede.

»Ja, de vil have kortere arbejdstid og højere løn, vil de!«

»Ja, og de vil have det ødelæggende børnearbejde i fabrikerne forbudt og nogen støtte til syge og gamle uden fattighjælps virkning — det kan vel i grunden heller ænne siges at være forkert.«

»Ja, hold bare med dem,« vrængede Spurren. »Og lad kun socialisterne få magt, så skal vi nok få kærligheden at føle, for så bliver det, som jeg altid har sagt, at så varer denne længe, førend de kommer og tager alt det, bønderne har!«

»Å — nu behøver I vel heller ænne igen at ryge i totterne på hverandre over al den politik!« brød Sofie muntert truende ind. »Når her er kirkegangsgilde med min første søn, så vil jeg have fred og ro i huset, og I er bedt herhen for at more jer og ænne for at ligge og børste sammen over alt det med højre og venstre og socialister.«

»Det må være rigtigt, Sofie!« erklærede en af konerne. »Tag bare og sig mændene, hvor skabet skal stå sån en dag, for man kan snart aldrig komme sammen hverken det ene eller det andet sted, uden at der skal være et forfærdeligt spektakel over den politikhalløj.«

»Ja, det er sørgeligt, er det, og der måtte da osse nok kunne være lidt andet at snakke om un stadig at holde sig til den rådne politik, som ingen af dem har nun forstand på ilejn.«

Alfred Hald vendte sig rask om imod konerne.

»Der kan være noget om, at vi har for lidt forstand på politik, og jeg holder også med jer i, at det er trist, der skal være så megen splid mellem slægt og venner for de politiske spørgsmåls skyld. Vi burde alle være mere fordragelige. Men vi skal være vågne overfor det, der er fremme i tiden, og når nu værtinden har forbudt os at snakke om højre og venstre og socialister — hvad siger I så til den nye højskole, som Niels Højgård har begyndt ude i Nr. Ørslev?«

Hanne Spur stak en ledig lænkestikke op i sit hår og kradse sig i hovedbunden.

»Ja — hvad skal man sige andet, end at det kas på en måde kan være meget godt med de skoler, men på en anden måde er det osse galt, for monne af de karle og piger, som har været på højskole, bliver da bagefter så vigtige, så de er lige ved at sige De til sig selv.«

»Nå — nå — tag dig nu bare lidt i agt!« advarede Sofie. »Husk på, at både manden og konen her i huset har været på højskole i deres unge dage.«

Hanne satte atter lænkestikkerne i gang.

Alfred Hald, der en stund havde stået i nærheden af konerne, drejede sig nu mere om imod et hold mænd, der ivrigt diskuterede sukkerroedyrkingen, som man havde taget op ovre på Fyn. Og henne ved siden af hørte han en anden flok sammen med Henrik Sværke drøfte forskellige sogneråds stillinger til de fri fattiggasser. Torkildstrup-Lillebrænde havde således bevilget 100 kr. til den stedlige fattiggasse, medens Nr. Vedby og Nr. Alslev havde givet 400 til deres.

»I begge sogne har de jo store fattiggårde,« sagde Jens Rå, »og det var kas osse det rigtige, om vi fik en her hos vos.«

»Jeg har aldrig kunnet lidt en fattiggård,« svarede Henrik Sværke, »og da forresten heller ænne fattighusene, for folk taber alting for sig selv, når først de kommer ind sån et sted, så det ville være bedre, om vi kunne hjælpe dem, så de blev i stand til at holde sig fri af den slags. — Men det er junne sån at få ordnet på en studs.«

Kirsten Sværke sad lidt derfra og kunne høre sønnens ord om fattighusene. Var han i mangt og meget hård og koldhertet, var han dog så dybt forankret i retsind og fremsyn, at han havde blikket opladt for, hvad der ville tjene samfundet bedst i det lange løb og var rede til at handle derefter. Igenem dette stod han derfor mere på fattigfolks parti end så mange af hans standsfæller, som egentlig var blødere og mere medfølende i deres sind.

»Nr. Vedby og Nr. Alslev kommuner har fået amtets tilladelse til at give sognerådsformanden 64 kr. i medhjælperløn,« hørte hun så Råen sige.

»Ja, udgifter kan en kommune få nok af,« snærrede Spurren.

»Der averteres nu osse mejemaskiner til salg,« lød det henne fra et andet bord.

»Ja, det må være svært sån at få mejet sit korn med maskine,« sagde en ældre mand, »men det er da osse af den slags, som almindelige bønder aldrig kan jy sig af med.«

Ude i Sdr. Ørslev er der nun dilettanter, der har spillet »Jeppe på bjerget«, kvidrede en ung pige, idet hun gik forbi, »så det er jo ligesom, der har været rigtigt teater.«

»Ja, det er jo gevaldigt, at bønderfolk sån tør jy sig til at spille komedie,« sagde en gammel kone, der havde hørt bemærkningen.

Som en fjern susen lød det altsammen i Kirsten Sværkes øre. Hvor var meget her forskelligt fra sammenkomsterne i hendes ungdom, og hvor havde alt ikke taget fart i de sidste år. For landbruget havde det i det store og hele været gode tider, og ejendomspriserne var i 70erne steget stærkt, men nu så det ud til, at meget ligesom begyndte at dale. Især mærkedes det på kornet, men heldigvis havde Henrik og flere andre af hendes nærmeste forlængst haft øjnene åbne for dette og lagde mere og mere vind på kreaturhold og nye former indenfor bedriften, så de red sikkert stormen af, hvis der skulle komme uvejr.

Sommeren var kommet med stikkende sol og lummer varme. I over en uge havde det været tungt og trykkende, og en søndag aften begyndte hule, rullende bulder at lade sig høre.

»Jeg tror, det bliver bøst vejr til natten,« sagde Henrik Sværke, da han hen på aftenen havde været et vend udenfor porten og set på den mørke, truende himmel.

»Det er ænne noget hyggeligt at tænke på,« sagde Sofie, »men vi må jo tage, hvad der kommer.«

»Mens jeg var barn, fik vi søstre altid hver en lille bylt af vort tøj bundet sammen, når der var tordenvejr, og havde så ordre til at tage det med vos, hvis der skete noget,« sagde Kirsten Sværke, »for den gang kendte man junne til brandforsikring som nu, og da var det meget værre og besværligere at få klæder og alt andet, end det er i vore dage — så da var det en forfærdelig ulykke, hvor ilden ramte.«

Sofie fo'r gysende sammen. Hun var ellers ikke nogen ængstelig natur, men den rullende torden, der stadig kom nærmere, og de skærende lyn, som ligeledes blev større og stærkere for hver gang, de viste sig, indvirkede underligt på hende og kaldte en uhyggestemning frem.

Alle folkene var kommet ind, og lillepigen og drengen, der ellers i det daglige ikke havde ret godt ved at forliges, krøb uvilkårlig tættere sammen omme på langbænken, begge rystende af angst for elementernes vældige rasen. Med tordenen og lynene kom nu også storm og regn, der knaldede imod ruderne, så der næppe var ørenlyd i stuen. Sofie havde taget sin lille dreng op af vuggen og trykkede ham fast ind imod sit bryst, medens Kirsten Sværke havde foldet hænderne i sit skød.

Et lyn mægtigere end noget af de forrige lyste alt op, og et øredøvende brag fulgte.

»Det slog ned!« sagde Henrik og rejste sig fra bordenden.

»Ja, uh — laden brænder!« skreg lillepigen i vild rædsel, idet hun vendte sig om og så ilden løbe henad ladens tagrygning.

»Skynd jer at få grise og kalve og alt småkreaturet ud!« bød Henrik Sværke folkene og vendte sig derpå om imod moderen. »Kom her, mor,« sagde han og lagde armene om hende, »lad mig hellere bære dig.«

Kirsten Sværke rejste sig hurtigere, end hun ellers plejede.

»Nej, tænk på dine egne sager, min dreng, jeg kan klare mig hos Sofie.«

Hun lagde sin arm i svigerdatterens, der stod med drengen i sin favn, og støttet til hende søgte de ud af døren, medens Henrik Sværke styrtede op til chatollet for at redde sine penge og værdipapirer samt sogneprotokollerne. Det hele kastede han ned i vuggen med en dyne hen over og fo'r ud i gården, hvor flammerne allerede havde ompændt de stråtækkede tage, men udgangen gennem porten var fri. Da han kom udenfor, så han ved ildens skær moderen og Sofie møjsommeligt arbejde sig ud på den åbne mark.

»Gå hen i skuret — vinden bærer fra, så der kan I være i sikkerhed!« råbte han og løb selv i fuld fart hen imod et gammelt redskabsskur, der lå et lille stykke fra gården.

Han kunne se, de straks vendte om og styrede hen efter det

anviste sted, og så snart han havde fået vuggen under tag, ilede han atter tilbage til den brændende gård.

Komme ind på selve gårdspladsen var en umulighed, men et par af stalddørene vendte ud imod møddingen omme bag gården, og herfra kunne man endnu søge ind i udhusene og få fat i de hjemmeværende kreaturer. Nogle grise havde karlene fået ud, og pigerne jagede med høns og kyllinger, men dyrene var opskræmte og fo'r forvildet om. De fleste af dem søgte også at komme tilbage til deres sædvanlige rum, så det var ikke nemt at holde dem borte fra ilden, men under Henrik Sværkes kolde, smeldende kommando lykkedes det dog folkene at få dem væk fra de brændende bygninger. Et par rotter pilede samtidig frem og tilbage for tilsidst at indhentes af gårdens vagtsomme puddel, der ellers pibende havde sat sig tilrette lidt borte fra møddingen, men ikke kunne stå for synet af de forhadte gnaver, som han ofte var på jagt efter. Med et velrettet bid og et hårdt dask imod stenbroen havde han givet dem deres bekomst og vendte så atter småtudende tilbage til sin forrige plads.

Tagene var nu faldet overalt, men loftet holdt de fleste steder, og efter at Henrik Sværke så vidt muligt havde fået dyrene væk og sat pigerne og drengen til at holde vagt ved dem, løb han fulgt af karlene om i haven for muligvis derfra at komme ind i stuerne og få reddet lidt af bohavet. Med sin ene træsko knuste han et par ruder, så han kunne få et vindue op. I det samme kom Sofie løbende nede fra skuret, hvor hun havde fået Kirsten Sværke anbragt på nogle gamle sække.

»Du kan give mig drengen og så selv løbe op for at se, om du kan hjælpe til med noget,« havde den gamle sagt, da hun var kommet til sæde. »Men hverken du eller nun af de andre må sætte livet i fare for at redde de døde ting.«

Henrik Sværke og karlene svang sig just ind igennem de åbne vinduer og begyndte at kaste nogle sengeklæder ud i haven.

»Å — kan Inne få farmors dragkiste ud!« råbte Sofie til dem.

»Vi skal prøve på det,« lovede Henrik.

Næsten med lynets hast begyndte han at trække skufferne ud på moderens fine, polerede dragkiste, og lod dem gå videre til karlene, der rakte dem til Sofie. Fra Nygårdens og Brodtens kom nu flere mennesker styrtende, og en af karlene sprang let

som en kat ind gennem et af mellemstuens vinduer og napede et pibebrædt ned fra væggen.

»Kom hellere og tag fat her!« bød Henrik Sværke kort.

Moderens dragkiste var nu helt og holdent ude, nu gjaldt det faderens smukke, værdifulde chatol. Det kunne skilles noget ad, og i løbet af et øjeblik var det også reddet.

»Nu må Inne mer — der er ild i loftet!« råbte Sofie igen.

Sværken så sig prøvende omkring. Muligvis kunne der ved forenede anstrengelser endnu reddes nogle forskellige ting, men det var ikke forsvarligt at sætte hverken sit eget eller andres liv på spil herfor.

»Ja, så ud allesammen!« lød hans stærke stemme hård og bydende ind imellem ildens knitren og bragen, og øjeblikkelig var redningsmændene henne ved vinduerne og ude i haven.

Sofie greb straks Henriks hånd og trykkede sig tæt ind til ham. Det var ellers ikke hendes skik at hænge efter ham eller lade nogen se, hvad der særlig rørte sig i hende, men her måtte hun give sig over og i fremmedes nærværelse søge hen, hvor hun vidste, der var mod og styrke at hente. Hvor lidt Henrik Sværke ellers led, at nogen skulle se dem så fortroligt sammen, tog han hende dog ikke ilde op, fordi hun nu klyngede sig ind imod ham, og med et fast tryk sluttede han om hendes kolde, rystende hånd.

»Jeg ville æls osse gerne have reddet din kommode,« sagde han blødt, »men du skal nok få en anden mage til.«

»Det gør ænne noget med kommoden — det var kun godt, at I fik dragkisten og chatollet.«

Sværken gav hendes hånd et nyt tryk. I sorg som i glæde så hun altid bort fra sit eget. Han vidste, hvor jublende glad hun havde været for sin pæne, nye kommode, morfaderen havde givet hende i brudegave. Ret meget havde hun ikke haft at bringe til gårds hverken af gods eller guld, men den smule, hun ejede, havde hun været lykkelig for og betragtet med glade øjne.

Uvejret var nu tildels drevet over, og oppe fra vejen lød rumlen af en lang række vogne, der kom nærmere fyldt med folk, som enten skulle eller ville møde ved branden uden at kunne udrette noget, undtagen ved at holde vagten og senere være med til at rydde tomten.

»Nu må du heller gå hen hos mor,« sagde Henrik og slap Sofies hånd, »så skal jeg se at få fat i en vogn, der kan køre jer ned til Nygårdens.«

Sofie skyndte sig straks hen til skuret, hvor Kirsten Sværke stadig sad på sækkebunken med det sovende barn på sit skød. Hendes ben værkede af den umagelige stilling, og hun kunne mærke, hvordan årene svulmede op og blev hårde og spændte af anstrengelsen med gangen fra gården og til skuret og den hele dermed følgende sindsbevægelse. Men hun var rolig som altid og så mildt op imod Sofie.

»Nå, min pige — vun er det så gået?«

»Alle dyrene blev reddet, og vi fik da osse nun dyner og lidt gangklæder foruden din dragkiste og chatollet.«

»Min dragkiste og chatollet!« gentog Kirsten Sværke bevæget. »Kunne de virkelig få det ud.«

»Ja, og jeg tror ænne noget af det har taget nun videre skade.«

Kirsten Sværke sad, som hun ikke havde hørt det sidste. At hendes dejlige dragkiste var reddet, fyldte hende med en stille, inderlig glæde, og kaldte mange minder frem.

»Men vi fik så godt som ingen larn eller duge eller håndklæder eller noget af det andet linned ud,« fortalte Sofie videre, »så alle de monne timers arbejde, som du har ofret på hør og spind, har så været helt omsonst.«

Et lille suk banede sig vej over Kirsten Sværkes læber. I det første angstfulde øjeblik havde hun bedt for alt levendes frelse og været taknemlig, fordi hendes bøn var hørt. Og hendes taknemlighed var vokset ved at vide dragkiste og chatol vel ude af den brændende gård — og nu sad hun alligevel så bedrøvet i sind ved tanken om, at alle hendes dejlige lagner og pudevær, duge og håndklæder, skjorter og særke og mere andet var lagt i aske.

Men ret længe lod hun ikke den nedslående stemning have overtaget. I hvad der så end var sket, og hvilket økonomisk tab her end var lidt, så måtte hun dog prise sig lykkelig, fordi hun selv og Henrik, Sofie og den lille Erik, alle folkene og dyrene var sluppet uskadt ud af det frygtelige ildhav. Tillige måtte hun glæde sig over, at hun før i tiden med rund hånd havde delt ud af sine store oplag af uldent og linned.

Både førpigen og lillepigen var nu også kommet hen i skuret. Henrik Sværke havde givet dem fri, da der nu var så mange mennesker ved brandstedet, at disse med lethed kunne sørge for det nødvendige. Begge pigerne græd bitterligt, fordi deres ejendele med undtagelse af den smule, de havde på, var brændt.

»Nu er vi mæssen lige så nøgne som den dag, vi blev født,« hulkede lillepigen, imens hun trykkede sit våde forklæde imod sine øjne.

»Jamen vi får nok allesammen noget igen,« trøstede Sofie, »og det var da heldigt, at Henrik fik jer til at lade jert tøj assurere.«

»Ja—a—«

Pigen trak det langt ud. Både hun og drengen, der samtidig var kommet i tjeneste på gården, havde været meget sure og misfornøjede, fordi Sværken holdt på, at de, ligesom han havde fået de øvrige tjenestefolk til det, skulle lade deres få ejendele brandforsikre. Nu kom det dem jo stort tilgode, men i den første fortvivlelse over, hvad de havde mistet, havde de næsten glemt assurance.

Henrik Sværke og broderen Niels Krøl kom nu ligeledes til.

»Kan du tåle at køre på stiv vogn, mor?« spurgte Niels. »Så vil vi gerne have dig op hos vos.«

»Tak for tilbudet, min dreng,« svarede Kirsten Sværke, »men der er nærmere til Nygårdens, så jeg vil helst derhen først — og siden tager jeg hjem til Priergården hos Ælne.«

I den tid, hun havde siddet alene i skuret, havde hun fattet sin beslutning om, hvor hun ville have sit sidste aldersly. Så stærkt hun end var knyttet til Sværkegården, og hvor ejegod og hjælpsom end Sofie var, ville hun dog nu, da forholdene ved gårdens brand meget skulle ændres, og hvor hun under det kommende byggeri ikke kunne være andet end til yderligere besvær, bryde op for bestandig.

»Som jeg har sagt så tit, synes jeg at have noget tilgode, fordi jeg så tidlig kom hjemme fra og har været så lidt sammen med Ælne, og det vil jeg så tage på mine gamle dage. Men I skal allesammen have tak for al jer godhed.«

Henrik Sværke stod med halvbøjjet hoved. Han havde gerne villet indrette en god lejlighed til moderen i den nye gård, men

når hun helst ønskede at tilbringe resten af sin tid i det gamle barndomshjem hos den yngste søster, ville han ikke prøve at holde hende tilbage.

Med megen forsigtighed blev Kirsten Sværke anbragt på Niels Krøls store, stive arbejdsvogn, og langsomt gik det så ad den opblødte markvej ud imod Nygårdens. Såvel Sofie og den lille dreng, som begge pigerne, var ligeledes med på vognen, for ude hos Morten Nygård at have deres foreløbige hjem.

Kirsten Sværke sad på halmsædet med ryggen op imod sønnen, og kunne under hele kørslen have synet af ildhavet for øje. Som ganske ung kone var hun af Hans Sværke blevet ført ind i den efter sin tid så prægtige gård. Henturen foregik i hans fine, ny holstenervogn, og alt havde da udvortes set ligget så strålende for hende. Nu kørte hun som ældre bort i den tunge arbejdsvogn, mens meget af det, hun og Hans Sværke havde bygget op, var lagt i aske.

Men op af asken ville der snart stige en anden Sværkegård, større og prægtigere end den, hun havde rådet over, og selv ventede der hende et lyst og dejligt hjem på Priergården, hvor hun havde henlevet sine lyse barndomsdage og drømt sine første ungdomsdrømme. En tak skulle der lyde for alt, hvad der var blevet hende til del på Sværkegården, og et vemodigt farvel ville hun sige til hvert et minde, som knyttede hende dertil, men forude lyste alligevel skåret fra barndommens og ungdommens velsignede land.

I den første tid efter branden boede Henrik Sværke tillige med alle kvinderne hos Nygårdens, medens gamle Jakob og de øvrige mandfolk var hos Brodtens. Håndværkere og arbejdere holdt sig selv med kost, så man havde i den henseende intet med dem at skaffe.

»Du kan rigtignok sagtens være glad, sån en mand du har til at sekendere sagerne for dig, så dunne skal stå på hovedet for at få lavet mad til hele det regimente af murere og tømrere og handelangere og hvem andre, der skal være med for at få en gård i vejret,« sagde Stine Pil en dag, hun traf Sofie Sværke.

»Ja, jeg er osse veltilfreds med at være fri for madlavningen

til så monne mennesker,« svarede Sofie, »og Henrik siger, at selv om der skal betales noget mere, så kan denne under disse omstændigheder svare regning at tage det på gammeldags maner, da der er så meget andet, vi hellere må sørge for at få i orden.«

»Ja, sån en omgang skal nok give noget at bestille, når man hverken har det ene eller det andet at gøre eller gribe i. Men derfor er det ligegodt ænne altid, at mandfolkene kan se, vun fruentimmerne er stillet, så det er sm' sjældent, de tager noget hensyn til det arbejde, vi har for.«

Sofie nikkede glad frem for sig. Ja, det var en stor ting, at Henrik forstod at vurdere og værdsætte den indvendige gerning, men det var vel, fordi han var så klog og havde indsigt i så mange forskellige forhold. Ikke mange kunne måle sig med ham i dygtighed og omtanke, og det bar den nye gård og hele dens opførelse også tydelige og klare vidnesbyrd om. Hver en lille enkelthed havde han nøje overvejet og gennemtænkt, og det tegnede til, at den ville blive en første klasses bondegård i enhver henseende.

»Jeg synes æls bedst om de gamle firbyggede gårde,« havde han sagt, da de skulle tage bestemmelse om byggeriet, men de er ænne altid praktiske, og i ildebrandstilfælde kan de tilmed være farlige, så stuehust skal ligge frit og lidt for sig selv.«

En stor sal og en noget mindre havestue ville man have foruden mellemstue og hverdagsstue; dertil et par forstuer, sovekammer og børnekammer og to gæstekamre. Det var mange fag hus sammen med, hvad der hørte ind under køkken og bryggers, spisekammer og kælder samt pige-kammer.

Større vinduer og højere til loftet end i den gamle gård var der, men dog langt fra som bygmesteren helst ønskede det. Når Henrik Sværke her havde holdt igen, var det, fordi han ville bevare det gamle bondegårdspræg i så vid udstrækning, som det kunne lade sig forene med det praktiske og tidssvarende. I hverdagsstuen skulle der også være både langbord og slagbænk, og en bornholmer håbøde han ligeledes at kunne få anskaffet, selv om de ellers som helhed havde vejet pladsen hos urmagerne for de amerikanske stueure.

I de andre værelser ville de mere pynte op efter nutidsskik,

og inde i bryggerset skulle de ligesom i staldene have en pumpe, så der kunne være nemt til vandet såvel til kreaturerne som til husholdningsbrug. Det var nymodens bekvemmeligheder, som ikke mindst omegnens kvinder måtte misunde Sofie Sværke og gårdens piger. Et stort, nyt komfur med stegeovn og vandgryde skulle heller ikke mangle i køkkenet, og kælderens var delt i to afdelinger, så man kunne have fødevarer i det ene rum og øltønder og forskellige havesager i det andet. Det var vel nok alt sammen så fuldkomment, som noget kunne være.

Og ude omkring i de store trelængede udbygninger gjorde den samme praktiske og moderne indretning sig gældende. Der var rummelige loer og lader, lyse stalde og stier, ligesom der var alle tænkelige maskiner og redskaber. Ikke alene var her en ny tærskemaskine, større og bedre end den første, men der var også både en hakkelsemaskine og en kagebrækker samt en roerasper, som kunne trækkes ved hestekraft.

På forholdsvis kort tid stod den nye Sværkegård parat til at tage imod sine beboere, så de kunne opholde sig der, mens sidste del blev gjort færdig. Den gamle Jakob kunne dog ikke flytte med de andre op til gården, hvor man havde indrettet et af gæstekamrene ved den nye forstue til ham. Nogle dage før indflytningen blev han pludselig syg, og en stærk lungebetændelse gjorde hurtig ende på hans liv.

Hos Brodtsens ydede man ham til det sidste en omhyggelig pleje, og Henrik Sværke gav ham så hæderlig en begravelse, som havde han været en velhavende gårdundertægtsmand og ikke en forhenværende gårdbestyrer, der vel havde samlet sig lidt tilgode, men som dog ved sin madmoders venlige omsorg var sikret sit alderdomsophold på den gård, hvor han havde lagt sin bedste arbejdskraft og også en gang i sine yngre dage havde håbet at kunne kalde sin.

Hans drømme om en stille kærlighedslykke hos Kirsten Sværke og håbet om at sidde som Sværkegårdens ejer var ikke gået i opfyldelse, men dette til trods drog han dog sit sidste suk i fred og taknemlighed.

Som Klavs Brodts svigerfar, gamle Ib, i hvis seng han døde, måtte han takke for den godhed, der var blevet ham til del særlig i de sidste år, hvor alderen for alvor havde begyndt at sætte ind.

I klar erkendelse om alt dette havde Jakob også den sidste dag, han levede, rakt Henrik Sværke hånden, da han var inde for at se til ham.

»Det var din mor, der stillede det så godt for mig,« sagde han besværligt, »men både du og Sofie har været så gode ved mig, så jeg må sige jer begge to tak for det hele og ønske Guds velsignelse over jer og jer lille dreng.«

Henrik Sværke trykkede fast hans hånd.

»Og vi får så osse sige dig tak, fordi du så trofast passede gården for vos i dine yngre dage og hjalp godt til lige til det sidste.«

»Jeg gjorde kun min pligt, da jeg kunne noget — og det fik jeg min betaling for, så I skyldte mig ænne mere — og derfor må jeg være taknemlig for, at jænne skal dø halvvejs som fattiglem.«

At hans små midler ikke kunne have skaffet ham en sorgfri alderdom, vidste han, og at han var friet for en nedværdigende stilling på sin gamle dage, var både det første og det sidste, som hans tanker nu måtte kredse om. Pludselig vendte han sig lidt om på siden og så med sine halvtudslukte øjne op imod Henrik.

»I Sværker har altid været hårde folk, men I har også været retsindige — derfor har man trygt kunnet forlade sig på jer.«

Som der var øget travlhed og bevægelse hjemme i det daglige liv på Sværkegården for at få alt i tilbørlig orden, således var der også vedblivende uro og gæring ude omkring i samfundet. De politiske bølger gik så højt som ingensinde før, og partierne stod med så skarp front mod hinanden, at det saglige blandedes op med det personlige, og mange gamle venner skiltes og blev bitre fjender. Indenfor familierne sattes der også dybe skel, som ikke var let at komme over. Bergianere og Hørupere og Estrupere var benævnelser, som stadig dannede skarpe kløfter, og befæstning eller ikke-befæstning var som at sætte en glødende fyrstik under en krudttønde og få alt på begge sider til at eksplodere og flyve i luften.

Og ind imellem kom så visnepolitiken og riffelbevægelsen, Christiansborgs slotsbrand, dalende priser og mundkurv til lærerne, som vovede at stille sig i opposition til regeringen. Alfred

Hald var da heller ikke gået ram forbi, men alligevel lod han sig ikke helt gå på. Da Stubbekøbingkredsens folketingsmand, H. P. Skytte, efter kun 2 års forløb trak sig tilbage, måtte man atter ud for at finde en ny kandidat for venstre, og på det nedsatte kandidatudvalgs vegne rettede Hald ligesom ved det foregående valg en henvendelse til Henrik Sværke om at stille sig, men fik igen et afslående svar.

»Men når vi så ikke kan overtale dig til at repræsentere kredsen, kan jeg oplyse, at Berg har anbefalet os at prøve cand. jur. N. I. Larsen, København, som kandidat.«

Henrik Sværke rejste sig og gik et par gange frem og tilbage på gulvet.

»Ja, så må I nok hellere henvende jer til ham. Han skal jo, efter hvad der skrives, være en meget stor dygtighed og en skarp debattør, så her kan vi vel få en rigsdagsmand, som de andre i hvert fald ænne kan beskyldes for dumhed.«

Idet han gik forbi chatollet, flyttede han lidt med nogle papirer, der lå på klappen. Han havde altid helst set, at en så udpræget landbokreds som Maribo amts 5. blev repræsenteret af en landmand og helst en af deres egne, men det harmede og ærgrede ham, når han skulle høre hånlige og spottende ord om deres mangel på evner som rigsdagsmænd.

Efter at Alfred Hald var gået, blev Henrik Sværke siddende inde i stuen med sine sognerådsregnskaber, da han pludselig hørte et højt skrig ude fra bryggeret. Det var Sofie, der skreg. Hun havde været på vej op ad loftstrappen med nogle brød i en sæk, som hun ville hænge op på hanebjælken, da hendes ene fod gled på trappetrinet, og hun midtvejs fra styrtede baglæns ned på stengulvet, hvor hun lå som livløs, da Sværken kom ud til hende. Med et halvkvalt støn løftede han hende op på sine arme og bar hende ind i sovekamret.

»Sofie! Sofie!« kaldte han gurglende, idet han lagde hende tilrette på sengen, men han fik intet svar.

Som lammet blev han et kort nu stående bøjet over hende, men rettede sig så hastig op, og med nogle få skridt var han ude i gården.

»Spænd øjeblikkelig de to røde for og kør efter doktoren i Kippinge!« råbte han hen imod førkarlen, der kom frem

i loporten. »Og kør så alt, hvad hestene kan rende, for Sofie er faldet ned fra trappen — —.«

Helst ville han have kørt selv for så snart som mulig at skaffe den nødvendige lægehjælp, men han turde ikke tage fra hende nu. Skulde hun dø, måtte han være hos hende til det sidste. Da han atter stod ved hendes seng, kunne han høre og se, at hun sagte drog vejret. Så let han kunne, hægtede han hendes kjoleliv op og skyndte sig derpå ud for at hente lidt vand og begyndte at bade hendes pande. Efter en stunds forløb slog hun øjnene op og så sig forvildet om. Aldrig før havde hendes øjne forekommet ham så skønne som nu, hvor han havde frygtet, at hun aldrig mere ville åbne dem.

»Jeg har slået min ryg og min nakke,« stønnede hun besværligt.

»Ja — men der er osse sendt bud efter doktoren, så du får nok snart hjælp,« trøstede han og lagde sin hånd beroligende på hendes hoved.

Hun lukkede atter øjnene, men han kunne se, hvor hele hendes legeme vred sig under pinslerne. Og her stod han så hjælpeløs og ude af stand til at yde hende den ringeste lindring. Ingensinde før i hele sit liv havde han følt sig så afmægtig som her, og heller aldrig før havde han følt så underlig dump en smerte i sit bryst. En gang i hans ungdom havde det raset vildere og tvunget ham som i knæ, men her kom det til ham på en hel anden vis.

Sofie var hans hustru, hans lille drengs moder, som han havde håbet at kunne følges med for resten af sit liv og som så frisk og munter havde vandret ved hans side i disse travle, men dog så gode og rige arbejdsår.

Og nu gled hun påny ind i bevidstløsheden og ville dermed måske glide ind i døden. En isnende følelse jog igennem ham. Hvor vilde livet ikke blive tungt og tomt og svært at leve og næsten ikke til at komme igennem, hvis hun blev taget bort —.

Men dog jo — —. Han kunne høre den lille Erik græde og rettede sig lidt i sin bøjede Stilling. Han skulle igennem det hele, hvordan det så end gik. Han havde jo sin dreng — ham skulle han skøtte og skærme, og mistede barnet sin gode, opofrende moder, trængte det dobbelt til sin fader. For drengens skyld

måtte han derfor være rede til at tage kampen op med det, der ville komme!

Og nu kunne han høre Else Nygård, som han havde sendt lillepigen efter, tale ude i køkkenet, og i det samme rullede køretøjet med doktoren ind i gården, så nu var der forhåbentlig hjælp for Sofie!

Lægen kom snart ind i sovekamret og begyndte forsigtigt at undersøge den syge. Hun var nu igen vågnet op, og af og til trængte en jamrende lyd over hendes blåhvide læber. Efter endt undersøgelse gav doktoren hende nogle smertestillende dråber og gik så ud fulgt af Sværken.

»Jeg vil helst have at vide helt, vundet det står til,« sagde Henrik Sværke, da de var blevet ene.

»Så skal jeg ikke lægge skjul på, at det er meget alvorligt.« svarede lægen. »Det er særlig hendes ryg og underliv, det er gået ud over — men hun er jo ung og kraftig, så vi må håbe det bedste.«

Ja, håbet var nu levnet som eneste trøst. Af nøgtern virkelighed var der så godt som intet at bygge på. Sofie lå i lange tider halvt bevidstløs hen, og når hun endelig vågnede op, var hun omtrent vanvittig af smerte. Doktoren kom hver dag for at se til hende, og fra Henrik Sværkes og hendes nærmestes side gjordes alt, hvad der stod i menneskelig magt, for at bringe hende den hjælp, hun trængte til. Men det forslog kun så lidt. Lige våndefuld lå hun hen, og hendes jammerklager skar dybt i alles sind.

En af hendes søstre var kommen som stadig plejerske, men når Sofie skulle løftes eller flyttes, måtte Henrik Sværke træde til. Ingen kunne som han tage blødt, men dog så stærkt og fast, at berøringen blev mindre pinefuld, end når nogen anden skulle i gang med at hjælpe hende. Og heller ingen anden kunne strække hende så varligt ud eller få puderne om hendes stakkels værkende legeme til at ligge, så de støttede så nogenlunde, hvor de skulle. Og når han sad ved hendes seng med hendes hånd i sin eller holdt om hendes hoved, faldt der snarere ro over hende; og så vidt det var muligt, var han om hende dag og nat.

»Hvem skulle vel have troet, at Henrik sån kunne hjælpe et sygt menneske,« sagde Else Nygård en aften til et par koner,

som var kommet for at se til Sofie, »for man synes slet ænne, den slags ligger til ham. Men her har man fået andet at kende.«

Og nu ville han endogså prøve en Nykøbingdokter, da det så ud til, at Kippingedoktoren ingen helbredelse kunne bringe.

»Jeg har tænkt at hente doktor Struckmann og høre, hvad han vil sige,« sagde han en dag, da lægen som sædvanlig var der.

»Ja, det har De jo også lov til,« kom det høflige, men lidt kølige svar.

Doktor Struckmann var kendt over hele Falster og en del af Østlolland og ansås for at være den dygtigste af de falsterske læger, men som han havde ry for dygtighed, gik der også mange rygter om hans hårdhed, og kniven ville han gerne bruge. Der fortaltes, han skulle have sagt, at han hellere ville skære i et menneskelegeme end i en stegt gås, så der stod halvvejs som gru om hans hårdhændede metoder. Men nu skulle han så hentes til Sofie. Som hun lå, måtte der prøves noget andet end det, Kippingedoktoren lod hende blive til del. Både søsteren og Else Nygård gyste ved tanken om, at Struckmann skulle komme, men når Henrik Sværke havde bestemt det, måtte de bøje sig herfor, og kunne han frelse Sofies liv og give hende helbredet tilbage, betød deres egen skræk jo heller intet.

Tidlig om morgenen kørte Sværken selv af sted til Nykøbing. Hvor nødig han end ville være så længe borte fra Sofie, fandt han dog, det var rettest, at han tog turen i stedet for at sende karlen. Det kunne jo hænde, at doktoren var borte eller på anden vis optaget, så en fremmed ikke så godt kunne tage bestemmelse om ventetidens længde eller forskelligt andet.

Altid havde det været besværligt at få fat i en købstadlæge, og det var det også endnu, men vejene var dog bedre og køretøjerne lettere end tidligere. Men mange tunge tanker kunne dog komme og gå under den godt tre mil lange køretur til Nykøbing.

Til alt held traf han doktoren hjemme, men han skulle være tilbage igen på forholdsvis kort tid, så ville man have ham med til Sværkegården måtte det være med det samme og både hen- og hjemturen foregå i største hastighed. Hvis ikke måtte sygebesøget udsættes til næste dag.

Uden betænkning erklærede Henrik Sværke sig straks rede til at gå ind på doktorens betingelser og fortsætte hjem med det

samme. Kun et stykke brød fik hestene lige lov at gumle i sig, før de atter satte farten op. Det var jo ellers meningen, de skulle haft et lille hvil og et godt foder, ligesom Henrik Sværke også havde en madpakke med til sig selv, men nu fik de alle vente, til de nåede hjemmet.

Undervejs blev der ikke vekslet et ord. Struckmann sad med lukkede øjne omme i sin gyngende doktorstol. Han havde fået de nødvendige oplysninger angående den syge, så han vidste, hvad det drejede sig om. Resten kunne han så undersøge sig til, og der behøvedes ikke videre snak om det. På sin side var Henrik Sværke heller ikke oplagt til megen snakken om lige-gyldige ting, så de to hårde mænd passede godt til at tage den lange køretur sammen.

Da Struckmann senere havde endt sine undersøgelser, drejede han sig halvt om imod Sværken, der stod ved sengens benende.

»En underlivsoperation er nødvendig,« sagde han kort.

»Det vil vi betænke vos på,« svarede Henrik Sværke straks.

»Som De vil.«

Doktoren gav derpå nogle anvisninger og skrev en recept på noget medicin og var dermed rede til at tage af sted. Førkarlen skulle nu med et par andre heste køre ham til Nykøbing, så Sværken kunne blive hjemme.

»Hvad siger du så til det, som Struckmann sagde?« spurgte han Sofie, der nu var klar og havde fulgt med i det, der var foregået.

»Jeg vil, som du vil,« hviskede hun og famlede besværligt hen efter hans hånd.

Han tog varligt hendes mellem begge sine. Hun ville, som han ville! Ja, sådan havde det jo så godt som altid været i deres samliv. Hun var ingen ydmyg slave i det små, men i de store og vigtige afgørelser lod hun hans mening være den gældende, da hun indså, han var den klogeste og havde det videste blik. Således også med hensyn til operationen, hvilket her gjorde det hele dobbelt vanskeligt for ham.

»Skal vi så vente og se tiden lidt an, om det jyr nun for-andring med medicinen?« sagde han efter et øjeblik betænkning.

»Ja, lad vos kun det,« fik han hurtig tilbage.

Af hele tonen kunne han høre, at selv om hun uden at kny

ville lade sig operere, når han ønskede det, var hun lettet ved ikke med det samme at skulle under Struckmanns kniv. Håbet satte hun nu som de alle til hans medicin.

Og helt skuffedes de heller ikke. Hun fik snart mere ro, og en smule kunne hun nyde. Lidt søvn fik hun også, ikke regelmæssigt og heller ikke altid om natten, men alligevel styrkede den og tjente ligeledes til at holde håbet oppe.

Efter en tids forløb gik der atter bud efter Struckmann.

»Deres kone dør sikkert ikke af sine kvæstelser, men hun kommer sig ikke uden en operation,« erklærede han igen, da han havde undersøgt Sofie.

Henrik Sværke stod stadig usikker. Operation havde en frygtelig klang. Kun meget få landboere havde undergivet sig en sådan, og kun en lille part af dem, der havde votet forsøget, var sluppet vel derfra. De allerfleste havde måttet bøde med livet. Det fristede ikke, men holdt stærkt tilbage. Og nu så det jo ud, som det ville gå fremad med Sofie, og Struckmann mente, hun var udenfor livsfare, så det kunne dog være, at tiden ville bringe helbredelse uden at hun blev opereret. Struckmann ville jo gerne skære og var nok også dygtig til det, men Sofie gyste for at komme under kniven — derfor var det bestandig så vanskeligt at tage en afgørende beslutning.

Imens gik tiden. Dagene blev til uger og ugerne til måneder, uden at man vidste, hvad man ville eller skulle. Sofie kunne nu være oven senge og sidde nogle timer på en stol. Hendes hoved fejlede ikke det mindste, og hænder og arme kunne hun røre som altid, men gå formåede hun ikke. Henrik Sværke måtte bære hende fra og til sengen, og han kom, så snart hun kaldte.

»Du må vide, hvad det er med en syg kone,« sagde hun en dag, han havde lagt hende tilrette i sengen, »og skal det sån blive ved, var det bedre for dig slet ænne at have mig.«

Hun havde ellers båret sine lidelser med stor tålmodighed, men tanken om muligvis at blive en hjælpeløs stakkel hele livet igennem og kun være til byrde og besvær for dem, hun så inderlig gerne ville gavne, var alligevel til tider ved at tage modet fra hende.

»Jeg vil være glad for at have dig, selv om du så aldrig kommer til andet end at sidde på en stol,« sagde Sværken trøstende,

»men skal det være, at denne snart forandrer sig, så mener jeg, vi må prøve den operation, som Struckmann stadig snakker om.«

»Ja — lad vos så det,« svarede hun med bævende læber.

Som hun før var enig med ham i, at de skulle vente og se, hvad tiden ville bringe, således var hun nu også villig til at lade sig operere, når han fandt, det var det rigtigste.

»Men så synes jeg, du skal ind til København på et hospital,« fortsatte han lidt efter, »for selv om Struckmann kan være nok så dygtig, må det dog være bedre derinde, hvor de på alle måder har det bedste.«

»Til København!«

Sofie drejede hovedet mere om imod ham. Det var næsten ikke til at fatte, at hun skulle ind til hovedstaden for at opereres på et af de store hospitaler. Hun havde været i København en gang før, straks efter at de var blevet gift. Hun havde da kun et par gange prøvet at køre med toget til Nykøbing, men aldrig havde hun været uden for Falsters grænser. Henrik havde derfor holdt på, at hun skulle have en Københavnstur som en slags bryllupsgave i stedet for musikken og dansen, som hun efter hans ønske havde givet afkald på.

Og en herlig rejse var det blevet. Alene den lange jernbanekørsel og sejladsen over Masnedsund havde været en oplevelse, hun aldrig kunne glemme. Og dagene i København var svundet som en drøm. I sporvogn havde de kørt byen rundt, og de havde været i Tivoli, Thorvaldsens museum, Det kongelige teater, Zoologisk have og meget andet. Næsten ufatteligt så meget, de havde oplevet på den korte tid, de var derinde.

Og nu skulle hun så derind igen. Men denne gang for at tage en operation, vel på liv og død, så det blev ikke som den forrige tur. Men det kunne heller ikke være idel glæde og medgang, og hun havde jo også her fået sin rigelige part i den tid, hun havde levet. Et lyst og godt barndomshjem havde hun haft, og hos mormoderen og morfaderen havde hun tilbragt mange glade ungdomsdage — og sidst, men størst stod det, at hun var blevet Henrik Sværkes hustru og havde sit hjem sammen med ham og deres lille, dejlige dreng. Vemodigt havde det været, da den gamle gård var lagt øde, men en ny og prægtigere havde rejst sig på dens grund, og hun havde glædet sig til at skulle smykke og

hygge i hus og have, indtil hun så var blevet standset i sin travle færden.

Der var meget at takke for, og at hun nu blev prøvet på anden vis, måtte hun ikke knurre over. Hun skulle være stærk og rolig, som Henrik og hans gode moder var det, og når han mente, hun burde tage operationen, ville hun også opfylde hans ønske. Og hun havde vel heller intet at tabe, kun alt at vinde.

Som under hele den lange sygdom havde hendes lyse, glade natur også overtaget ved afrejsen fra hjemmet og adskillelsen fra den lille dreng. Et øjeblik gemte hun sit ansigt i barnets fine silkehår, da de rakte hende ham til farvel, men hun klagede sig ikke og vinkede opmuntrende ud imod dem, der blev tilbage.

Henrik Sværke havde lejet en lukket karet i Stubbekøbing til at køre hende til Orehoved. Hun skulle ikke sidde på åben vogn, men transporteres så let og godt, som det kunne lade sig gøre.

»Du måtte dog ellers kunnet lånt præstens lukkede vogn,« sagde Alfred Hald, da han hørte om lejen af den anden, »og jeg tænker heller ikke, han ville have nægtet dig den ved sådan en lejlighed.«

»Det ville han kas nok ænne, men jeg venne være ham nun tak skyldig, når jeg æls ænne har noget med ham at gøre,« svarede Henrik Sværke. »Og får jeg alt det andet betalt, får jeg vel dette med.«

Han havde selv tænkt på lånet og ville også gerne tage en besparelse, hvor det var ham muligt, da tiden i øjeblikket ikke var til at spøge med. Priserne på alt røg stadig ned, så det var kun småpenge, der kom ind af jord og bedrift. Og udgifterne var store. Foruden alt det, som selve den nye gård krævede, kom det, der vedrørte Sofies lange og kostbare sygeleje. Mere hjælp måtte de have i huset, og mere gik der til i husholdningen for ikke at tale om hans egen tidsspilde og de store regninger til doktor og medicin. Og nu forestod rejsen til København og hospitalsopholdet derinde.

»Det er strikt for Sofie at skulle ud på sån en tur,« sagde Else Nygård, da køretøjet var ude af gården, »men det er jo alligevel storartet at tænke sig, at hun sån skal køre i lukket karet, og når de kommer over vandet, køber Henrik billet til anden klasse til toget.«

»Ja, der er ænne monne mænd, der ville gøre så meget for deres koner, som Sværken gør for sin,« sagde Sofies søster, idet hun vendte tilbage til køkkenet. »Og nu må vi så håbe, han må få løn for al sin opofrelse.«

Efter nogle dages forløb kom Henrik Sværke hjem fra København. Noget resultat kunne han ikke melde om. Sofie lå foreløbig kun til undersøgelse, siden ville der så komme besked om, hvilken bestemmelse, der blev taget med hende.

For Sværken var det hårde dage at komme igennem. Da han vendte hjem, sad hele husstanden samlet om bordet, men han syntes, stuen var så underlig tom, fordi Sofie ikke mere sad derhenne i stolen ved vinduet, hvor hun ellers i lange tider havde haft sin plads. Og inde fra sovekamret slog ødet og tomheden ham endnu mere i møde.

Men han skulle slide sig igennem, hvad der end ville komme — ja, selv om han så skulle få en grav til på kirkegården. Og så længe der var liv, var der håb, og ingen skulle se ham knække sammen under det, der var lagt på hans skuldre. Det hjalp ikke at få andres medlidenhed over sig, og der var så meget, der kaldte på ham både ude og inde, så han havde hverken tid eller råd til at sætte sig hen og lade sig martre af det, der tyngede. Bedre at tage dagens gerning op og gå rolig omkring, og han havde jo også sin søn, sin lille, prægtige Erik, at leve og virke for. En værdig ramme om hans barndomshjem var der lagt, men nu gjaldt det om at skabe hjemmets indhold, så det kom til at svare til det ydre. Det var ikke nok, at der var store, nye bygninger, en første klasses besætning og mønsterdrevne jorder, der skulle også være et fast grundlag for det hele, ellers skabtes der uro og utryghed, som virkede uheldigt ind på så mange andre ting. Men i øjeblikket var dette grundlag ved at vakle. De sidste tiders indtægter kunne ikke stå mål med udgifterne, og skulle Sofies hospitalsophold trække i langdrag, ville den dag ikke være fjern, da han kom til at optage et nyt lån. Han skyldte nu langt mere end tidligere, og stødte der særlige uheld til, ville det presse ham hårdt.

Som så ofte før kom han til at tænke på, hvordan det vel skulle være gået, hvis han havde ladet sig overtale til at kaste sig ud i politik. Livet borte fra hjem og bedrift under de forhold,

som nu var indtrådt, kunne gerne have bragt ham til betlerstaven — bort fra den gamle fædrenegård, hvortil han var bundet med de stærkeste bånd. Og derhenne lå hans dreng, som gården skulle bevares for videre frem i tiden. Det gav yderligere kraft og styrke til at tage alle kampe op og uden at klynke eller falde sammen møde de vanskeligheder, der tårnede sig op på hans vej!

Fra Sofie var der af og til kommet korte meddelelser om, at hun havde det som sædvanlig, og alle var flinke mod hende, men endnu vidste hun intet om operationen. Alt lå derfor stadig hen på det uvisse. Kun hospitalsregningerne var visse, og de var store. Endelig en dag kom der så et brev skrevet med en fremmed hånd. Henrik Sværkes fingre tog langt ind på konvolutten, så et hjørne af brevpapiret fulgte med, da han åbnede den. Der var kun nogle få linier fra en sygeplejerske. Operationen var nu foretaget og gået godt, stod der, og Sofie havde det efter omstændighederne vel.

Trods den gode tidende dansede bogstaverne dog for Sværkens øjne. Han havde frygtet meldingen om hendes død, og nu meldtes der, at hun levede, og at der var begrundet håb om, at hun igen ville komme sund og rask hjem til ham igen.

Meddelelsen her var i øjeblikket af overvældende virkning. Men snart havde han samlet sig og så, hvad han ville. Allerede næste dag gik rejsen ind for at se til Sofie. Midt i alle vanskeligheder, hvor det kunne være nødvendigt at spare, hvad der spares kunne, havde han pludselig fået råd til at tage en ny tur til København. Nogle dage var han borte. Da han atter kom hjem, stod han som med nye friske kræfter til fortsat at kaste sig ind i dagens gerning. Sofie var i bedring, og ville det end gå langsomt og vare lange tider, før han havde hende hjemme hos sig, stod dog alt i forjættelsernes skær.

Som Struckmann havde spået, var det en operation, der skulle til, for at hun kunne få sin førlighed. Det var ikke blevet ham, der havde ført kniven, og om han kunne have gjort det lige så godt som den københavnske professor, kunne ikke vides, men han havde i hvert fald sin del af skylden i, at de omsider havde brudt overtvært og givet sig operationen i vold, så derfor havde de ligefuldt noget at takke den hårde Nykøbingdokter for.

Og hvad gjorde det vel nu, at tiden inde i København trak ud, og regningerne svulmede op, når blot Sofie kunne komme hjem til dem igen. Og skulle hun ikke blive just så stærk som før, ville det dog være velsignet at have hende ved sin side. Altid havde han været glad for at kunne dele livet sammen med hende, men aldrig havde han lært at værdsætte hende som nu i den tid, hvor hun havde siddet bundet til sin stol og været borte fra hjemmet.

Men som dagene før var blevet til uger og ugerne til måneder under sygdommens forløb hjemme, således blev det også på hospitalet, så der gik lange tider, før hun kunne udskrives som helbredet. Men endelig kom den længselsfuldt ventede dag, da han atter kunne køre hende hjem på Sværkegården. Solen skinnede, og fuglene sang, og alt i naturen stod i fuldt flor som for at byde hende velkommen tilbage.

Med et lykkestålende smil så hun sig omkring, da hun kom ind i stuen sammen med Henrik og deres lille dreng.

»Hvor er her dejligt at være!« jublede hun. »Og I er vel osse glade for at have mig hjemme igen?«

»Det er vi!« svarede Sværken varmt. »Og vi skal nok skønne på, at vi fik lov at beholde dig.«

»Men den lille Hans, som jeg lovede dig, ved du jo aldrig vil komme.«

»Men heldigvis har vi jo Erik, og vi får så nøjes med ham og glæde os over, at vi dog har en arvtager.«

Henrik Sværke gik lidt efter ned på engen, hvor høet lå dufte og tjenligt til at rives og sættes i stakke. Og solen blinkede i Guldborgsund, hvis småbølger klukkende skyllede imod tangen, der i en tæt bræmme havde lagt sig til ro på sandet.

Og var der end ude omkring meget, som voldte uro og brydning med fæstningsskabs og visnepolitik, partisplittelse og provisorier — og kunne der end også være noget herhjemme, som var svært at komme over, med store prioriteter og nye lån og synkende priser, så var han dog nu trods alt en af egnens lykkeligste og rigeste mænd.

Anna ville han aldrig kunne glemme. Men Sofie var livet for ham — og livet her skulle aldrig svigtes!

Tro i liv og død

I dette bind hører vi om, hvordan Kirsten Sværke klarer sig som enke på den store gård og får børnene i vej. Særlig bekymring har hun for den svagelige Rasmus, der kommer i væverlære og derved må træde ud af bøndernes række.

Kirstens stærke skikkelse præger skildringen. Det er hendes varme hjerte og kloge ord, der får selv det stéjleste sind til at bøje sig.

Først da hun efter gårdens brand drager tilbage til sin fødegård, overtager sønnen Henrik bedriften. Vi hører om hans kærlighed til en fattig pige og om hans senere ægteskab med den kvikke og dygtige Sofie.

Nederlaget i 1864 kaster stærke skygger ind over dagliglivet, og vi hører om tiden frem til provisorieårene.